

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Kardos Barbara

Pécs, 2011.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEM
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

GAZDÁLKODÁSTANI DOKTORI ISKOLA

Kardos Barbara

Számviteli információs rendszer értékelemzése

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Témavezető: dr. Beke Jenő

Pécs, 2011.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	6
1.1. Kutatási terület behatárolása	7
1.2. Igazolandó hipotézisek	8
1.3. Kutatási módszer	9
2. Értékelemzés módszertanának ismertetése	10
2.1. Az értékelemzés szemlélete	10
2.2. Az értékelemzés folyamata	12
2.3. Értékelemzés története és alkalmazása.....	14
2.4. Minőség és érték kapcsolata	29
2.5. Módszertan értékprofilja	39
2.6. Értékelemzés sikertényezői	40
2.7. Funkcióelemzés	45
3. Számvitel, mint információs rendszer bemutatása	47
3.1. A számvitel	47
3.2. A számvitel története	49
3.2.1. Kezdetektől a közelmúltig.....	49
3.2.2. 1800-as évektől napjainkig.....	55
3.2.3. Napjaink számvitele	60
3.2.3.1. Nemzetközi kitekintés	60
3.2.3.2. Jelenkor számvitele Magyarországon.....	60
3.3. A számvitel szabályozása, területei	64
3.3.1. Vállalkozások mérete	67
3.3.2. Számvitel területei	72
3.4. Számvitel etikai kérdései.....	91
3.4.1. A számviteli szolgáltatás etikai kérdései.....	92
3.4.2. A számvitel rendjének megsértése	96
3.4.3. A számvitel etikai kérdéseivel foglalkozó kutatás eredményeinek összegzése és javaslat.....	103
3.5. Beszámolóképzítés, hasznosítás.....	104
3.5.1. Beszámolóképzítés.....	104
3.5.2. Kiegészítő melléklet kötelező adattartalma.....	107
3.5.3. Empirikus kutatás tapasztalatai	108

4. Számviteli információs rendszer értékelemzése	117
4.1. Igényelemzés.....	118
4.2. Funkcióelemzés	131
4.2.1. Funkciócsaládfa	131
4.2.2. Funkcióteljesítés bíráló	133
4.3. Funkcióteljesítés bírálaton alapuló javaslatok.....	141
4.4. Összegzés	145
4.5. Milyen tanácsainak alkalmazása	146
5. Hipotézisek, azok igazolása, és javaslatok	150
Hivatkozások és felhasznált irodalom	161

Ábrajegyzék

1. ábra: Az értékelemzés szemlélete, logikai összefüggés rendszere	11
2. ábra: Az értékvizsgálat folyamat diagramja	12
3. ábra: ÉE projekt tipikus felépítése	42
4. ábra: A funkciók rendezése	45
5. ábra: A számviteli információkat felhasználók köre	66
6. ábra: A számviteli információk és címzettjeik	67
7. ábra: Egyéni és társas vállalkozások számának alakulása 2004 és 2008 között	70
8. ábra: Társas vállalkozások számának alakulása létszámkategóriák szerint 2004 és 2008 között	71
9. ábra: A számvitel területei	73
10. ábra: Eredményfelosztás	75
11. ábra: Számvitel szabályozás szintjei	77
12. ábra: Optimális szabályozás szint levezetése	82
13. ábra: Országos Számviteli Bizottság összetétele	84
14. ábra: Profit tervezés és ellenőrzés ciklusai	87
15. ábra: Számvitel rendjének megsértése, csődbűncselekmény és adócsalás számának alakulása 2000 és 2009 között	98
16. ábra: Jogerősen elítélt felnőttkorúak eloszlása bűncselekmények szerint	101
17. ábra: Gazdasági bűncselekmények büntetési	102
18. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz	137
19. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Kiegészítő melléklet készítést előír	137
20. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Adatfeldolgozást automatizál	138
21. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Teljességet biztosít	138

Táblázatjegyzék

1. táblázat: FHWA értékelési projektek adatai	15
2. táblázat: A VM alkalmazásának indokai	41
3. táblázat: Értékelés sikertényezői.....	43
4. táblázat: KKV besorolás szempontjai	68
5. táblázat: Működő vállalkozások létszám-kategóriák szerint.....	69
6. táblázat: Működő vállalkozások gazdálkodási forma szerint.....	69
7. táblázat: A vállalkozások tulajdonosi szerkezete létszám kategóriánként	71
8. táblázat: Gazdasági bűncselekmények számának alakulása 2005 és 2009 között	97
9. táblázat: A számvitel rendjének megsértése (regisztrált bűncselekmények)	99
10. táblázat: A jogerősen elítélt felnőttkorúak száma 2001-2009 között gazdasági bűncselekmények vonatkozásában.....	100
11. táblázat: 2009-es üzleti évre vonatkozóan közzétett beszámolók száma	106
12. táblázat: A beszámolók típusai, a beszámoló részei	107
13. táblázat: A működő cégek száma létszám-kategóriánként.....	113
14. táblázat: Számvitel funkcióteljesítés bírálata	134
15. táblázat: Számvitel funkcióteljesítés bírálat felmérés statisztikai mutatói.....	135
16. táblázat: Számvitel funkcióteljesítés bírálata - összehasonlítás	136

Mellékletjegyzék

1. melléklet	168
2. melléklet	169
3. melléklet	170
4. melléklet	173
5. melléklet	174
6. melléklet	175
7. melléklet	178
8. melléklet	179
9. melléklet	181
10. melléklet	187

Függelékjegyzék

1. FÜGGELÉK.....	193
A számvitel rendjének megsértéséhez szorosan kapcsolódó egyéb, illetve a statisztikákban megjelenő tényállások (vétségek és bűncselekmények) részletes ismertetése és a kapcsolódó gyakorlati problémák felvetése	
2. FÜGGELÉK.....	199
Egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő melléklete	

1. BEVEZETÉS

Kutatásom alapvető célja, hogy a számviteli információs rendszer általam elvégzett értékelemzésének következtetései alapján javaslatokat fogalmazzak meg **a számviteli információs rendszer igény-orientált megoldásainak bővítésére**, a felhasználóbaráttá tételére. Ez a célkitűzés illeszkedik az Európai Unió által is megfogalmazott kis- és középvállalkozások adminisztrációs terheinek csökkentését célzó megoldások kereséséhez.

Az elmúlt években több kutató-oktató (Budai, 2009; Kántor, 2010; Lakatos, 2010) vizsgálta a pénzügyi számvitel területét, és vontak le következtetéseket, tettek megállapításokat a gyakorlati alkalmazásra és a lehetséges módosításokra vonatkozóan. Budai (2009) meghatározta a kutatási teret mikro, makro és globális szinten és igény szempontjából megkülönböztetett oktatási, kutatás, tevékenység és szabályozás iránti igényt. Kántor (2010) gazdálkodók körében folytatott empirikus kutatásokkal igazolta, hogy a számviteli információ felhasználás célja nagymértékben függ a vállalkozások méretétől, és a számviteli információk felhasználása a mikrovállalkozásoknál elsősorban a beszámoló összeállításra és az adóbevallások kitöltésére korlátozódik. Lakatos (2010) disszertációja a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélésével foglalkozik. A hasznosság jelentését az értekezés három tényező segítségével értelmezi: érdekhordozók, szabályozó és a szabályozás tartalma. Az értekezés kitér a szabályozás elméletére, bemutatja, miért nem dönthető el egyértelműen, hogy a számviteli szabályozása szükséges-e.

A magam részéről a főiskolai tanulmányaim során megismert és azt követően többször alkalmazott módszertant, **az értékelemzést tartom megfelelő eszköznek a számviteli információs rendszer vizsgálatára.**

A kutatási időszakban részeredményeimet folyamatosan publikáltam. A dolgozatom összeállítását követően a kutatásaim eredményeit, levont következtetéseimet mélyinterjú keretében megosztottam a számvitel szabályozásának kialakításáért felelős intézménnyel is. A felvetéseimre kapott válaszokat az egyes alfejezetek végén szerepeltetem.

Célom az volt, hogy bővítsem a különböző aspektusú, de eredményei, következtetései tekintetében egyirányba mutató kutatásokat, azok eredményeit, melyek segítik majd a megfelelő szabályozás kialakítását.

Dolgozatomat a **kutatási terület behatárolásával, a fogalmak meghatározásával** kezdem. Ezt követően ismertetem az értékelemzés módszertanát, szemléletét, történeti kialakulását, fejlődését. Az értékelemzés alkalmazási területeinek bemutatását követően kitérek a módszertannal elért jelentősebb eredményekre, statisztikai adatokkal igazolom a módszertan hatékonyságát. Kitérek az értékelemzés és a minőségmenedzsment összefüggéseire, – fókuszálva az érték és minőség kapcsolatára – kiemelve annak fontosságát a szabályok megalkotása során. Hazai kutatási eredmények alapján – a módszertanból kiemelve annak leginkább karakteres mozzanatát – a funkcióelemzéssel foglalkozom, mely megadja dolgozatom zárófejezetének elméleti alapját is.

Dolgozatom összeállítása során alapvetően követtem az **értékelemzés lépés-sorozatát**. Az előkészítő szakaszban megtettem a témahatárok kijelölését és megkezdtem az információgyűjtést. Haladva tehát a módszertan által meghatározott úton, a disszertáció második fejezetében – az információ gyűjtési szakasz részeként – számviteli információs rendszer működését, szabályozottságát mutatom be fókuszálva a hazai gyakorlatra. Elfogadva, hogy a mindenkori gazdasági környezeti változásokra reagáló rendszer maga a számvitel, kutatásaim alapján bemutatom a számvitel történeti fejlődésének mérföldköveit, majd kiindulva az állításból, vizsgálom a jelenlegi gazdasági környezetet, a hazai vállalkozási piacszerkezetet. A jelenkorhoz elérve kitérek a számviteli szabályozással foglalkozó szervezetek vélt és valós szerepére.

Végül elvégzem a számviteli információs rendszer értékelemzését, azaz feltárom az igénykeltők személyét, beazonosítom az igényeket, összegyűjtöm a létező szabályozási mechanizmusokat, empirikus kutatás keretében szakértői véleményekkel alátámasztva elvégzem azok elemzését.

1.1. Kutatási terület behatárolása

A kutatás középpontjában az értékelemzés módszertana áll, annak széleskörű alkalmazhatóságát kívánom igazolni, mely hipotézis igazolását követően a számviteli információs rendszer értékelemzését végzem el.

A számviteli információs rendszer alatt a hazai gyakorlatot értelmezem, azaz azon vállalkozások számviteli információs rendszerét vizsgálom, amelyre a számviteli törvény előírásai vonatkoznak. Számviteli információs rendszer alatt értelmezem a rendszert alkotó

szabályokat és a rendszer elemeit. A rendszer elemeként értelmezem a könyvelőt, az általa alkalmazott eszközt, szoftvert, illetve a tevékenység produktumát.

Dolgozatom fókuszában alapvetően a számviteli információs rendszer áll, azon belül is a pénzügyi számvitel területét vizsgálom. A jelenleg alkalmazott gyakorlat elmélyült vizsgálatának érdekében szekunder kutatást folytattam a számviteli rendszer kialakulására vonatkozóan a régmúlttól kezdődően napjainkig. A vállalkozások által alkalmazott gyakorlat az egységes szabályozásnak és a közzétételi kötelezettségnek köszönhetően megismerhető, a megismerés érdekében könyvelőirodák vezetőivel készítettem interjúkat és áttekintettem az általuk készített beszámolókat.

A számvitelt alapvetően gyakorlati tevékenységként értelmezem, és ekként vizsgálom az érdekhordozók igényeit és fogalmazom meg a funkciókat, majd mélyinterjúk eredményeire támaszkodva elvégzem azok bírálatát, és javaslatokat teszek a megfelelő szintű funkcióteljesítések elérése érdekében.

1.2. Igazolandó hipotézisek

A felvázolt célkitűzések alapján öt hipotézist fogalmaztam meg.

H1: Az értékelemzés, mint hatékony döntés előkészítő eljárás alkalmazható nem költségcsökkentési cézzal indított projekteknél, és meghatározó jellemzője a funkcióelemzés.

H2: A számviteli információs rendszer alkalmazói szempontú optimális szabályozási szintje a részletes szabályozás lenne hazánkban.

H3: A büntetési tételek szigorítása nem csökkenti a gazdasági bűncselekmények számát, különös tekintettel a számvitel rendjének megsértésére.

H4: A beszámoló adatainak értelmezését segítő kiegészítő mellékletének kötelező adattartalma folyamatosan szűkül; az előírt szerkezet meghatározásának hiánya nehezíti az információ tartalom hasznosítását.

H5: A számviteli információs rendszer a gazdasági környezet igényeinek megfelelően kerül kialakításra, reagál az igényekben bekövetkező változásokra, de a jelenlegi szabályozás mellett nem teljesíti megfelelő szinten funkcióit.

1.3. Kutatási módszer

Dolgozatomban alkalmazott **módszertan, az értékelemzés** megismerése érdekében **primer és szekunder kutatásokat** végeztem. A fellelhető hazai szakirodalom (Miles, 1973; Lenkey, 1982; Körmendi-Nádasdi, 1996; Iványi-Hoffer, 2004; Fodor, 2007; Körmendi, 2010) áttanulmányozását követően a SAVE¹ International által rendezett nemzetközi konferenciák előadásanyagaiból, a szakmai szervezetek (EGB², SAVE) interneten közzétett információiból dolgoztam és vontam le következtetéseimet.

A számviteli információs rendszer, a számvitel gyakorlati alkalmazásának **megfigyelésén** alapuló megismerését követően, illetve azzal párhuzamosan történt meg dolgozatom elméleti megalapozását biztosító **szakirodalmak feldolgozása**.

A pénzügyi számviteli információs rendszer témakörében több részterületet kutattam. A beszámolót készítők és felhasználók, illetve az elméleti és gyakorlati szakemberek körében a beszámolók információtartalmára vonatkozóan és a számvitel optimális szabályozási szintjét illetően **primer kutatási** módszert alkalmaztam. Továbbá **jogtörténeti kutatást** végeztem a kiegészítő melléklet kötelező tartalmi elemeire és a számvitel rendjének megsértéséről szóló előírásokra vonatkozóan.

A dolgozatom összeállítását követően a kutatásaim eredményeit, levont következtetéseimet **mélyinterjú** keretében megosztottam a számvitel szabályozásának kialakításáért felelős intézménnyel is. A felvetéseimre kapott válaszokat az egyes alfejezetek végén szerepeltettem.

Végezetül az **értékelemzést, mint módszertant alkalmaztam** a jelenlegi pénzügyi számviteli rendszerünk értékelése céljából. Az információk, igények begyűjtését követően elvégeztem a számvitel funkcióelemzését mélyinterjúk során begyűjtött az alkalmazói³ vélemények alapján.

¹ Society of American Value Engineers = Amerikai Értékelemzők Társasága

² European Governing Board = Európai Értékelemzők társasága

³ A megkérdezettek gyakorlati szakemberek, oktatók, kutatók.

2. ÉRTÉKELEMZÉS MÓDSZERTANÁNAK ISMERTETÉSE

2.1. Az értékelemzés szemlélete

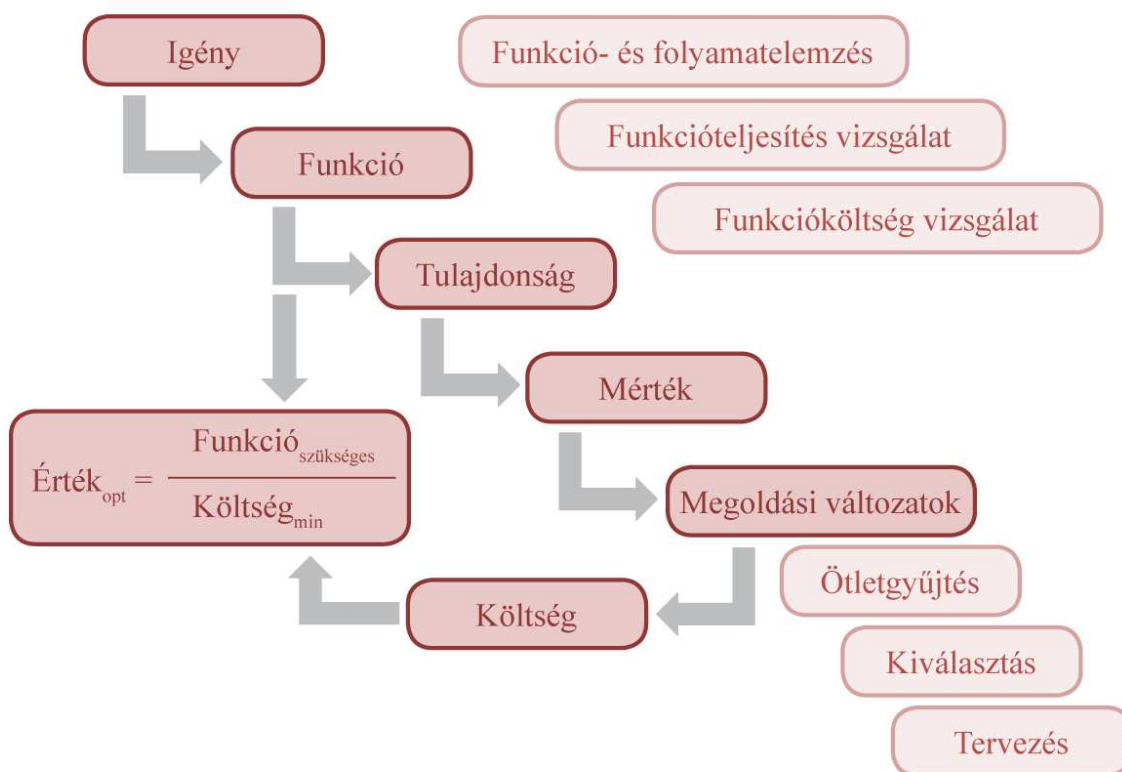
Az értékelemzés egy olyan **döntés-előkészítő eljárás**, amely nemcsak az olcsóbbat, illetve nemcsak a jobbat keresi, hanem a megkívánt, a **szükséges igényt elégíti ki a legkisebb költség mellett**. Az értékelemzésben ölt testet a természetes gondolkodásmódnak, döntési mechanizmusnak a tudatos alkalmazása, mely szerint minden döntésünknel egy időpillanatban mérlegeljük az elérhető előnyt (minőséget) és az érte hozott áldozatot (költséget). Az elméleti megközelítés szerint minden lehet az értékelemzés tárgya, aminek funkciója és költsége van.

Az értékelemzés csoportos döntés-előkészítő eljárás. A projekt (termék, szolgáltatás, eljárás, folyamat) minden fontos részletét lefedő, ún. multidiszciplináris, belső és/vagy külső szakértőkből álló team dolgozik együtt a tanácsadóval. A módszertan koncentrálja az információkat és a lehetséges megközelítéseket. Az értékelemzés szisztematikus fejlesztési lépéssorozat végrehajtását jelenti, melynek során a probléma természetének megfelelő elemzési és kreatív résztechnikák kerülnek alkalmazásra. Az értékelemzés azonosítja a projekt funkcióit, és összpontosít a legnagyobb hatással bíró beavatkozási pontokra, majd alternatív megoldásokat tár fel és létrehozza a funkciók optimális megoldását a költség-hatékony kielégítés és/vagy a teljesítmény növelése érdekében. (Miles, 1973; Iványi-Hoffer, 2004; Fodor, 2007; Körmendi, 2010)

Az értékelemzés módszerének logikai lépéssorozatát bemutató 1. számú ábráról leolvasható, hogy a **szemléletében az értéket a szükséges funkció minimális költségszint mellett kielégítése jelenti**.

Az értékelemzés logikai összefüggésrendszere során

- a tervező mindig a vevő, fogyasztó, felhasználó, a szolgáltatást igénybevevő igényéből indul ki,
- meghatározza az igény-kielégítés szempontjából a szükséges teljesítő-képességet, feladatot, funkciókat,
- vizsgálja, hogy a funkciók milyen
 - tulajdonságokkal, paraméterekkel, illetve
 - költségekkel teljesíthetők,
- keresi, hogy ezeket a funkciókat milyen megoldással lehet a legkisebb költséggel teljesíteni.

1. ábra: Az értékelés szemlélete, logikai összefüggés rendszere
 Forrás: www.budavat.hu és Fodor (2010) alapján saját szerkesztés

Az értékhez tartozó ráfordításokat alapvetően az anyagi áldozatok szerint jellemezzük, így a világ bármely mértékegysége pénzértékre konvertálható. Fontos megemlíteni azonban, hogy az érték nem feltétlen idő független. Az érték, ahogy ezt az előző ábra is szemlélteti a funkció és a funkció költség hányadosa, ezzel időtől és tértől független érték került definiálásra.

Az időérték szerinti vizsgálat során alkalmazandó képlet:

$$\frac{\text{a szükséges fontosság} * \text{a képesség, hogy kielégítésre kerüljenek a szükségletek}}{\text{a ráfordítás költsége}} * \text{elvárások} = \frac{\text{teljesítés}}{\text{forrás}}$$

ahol

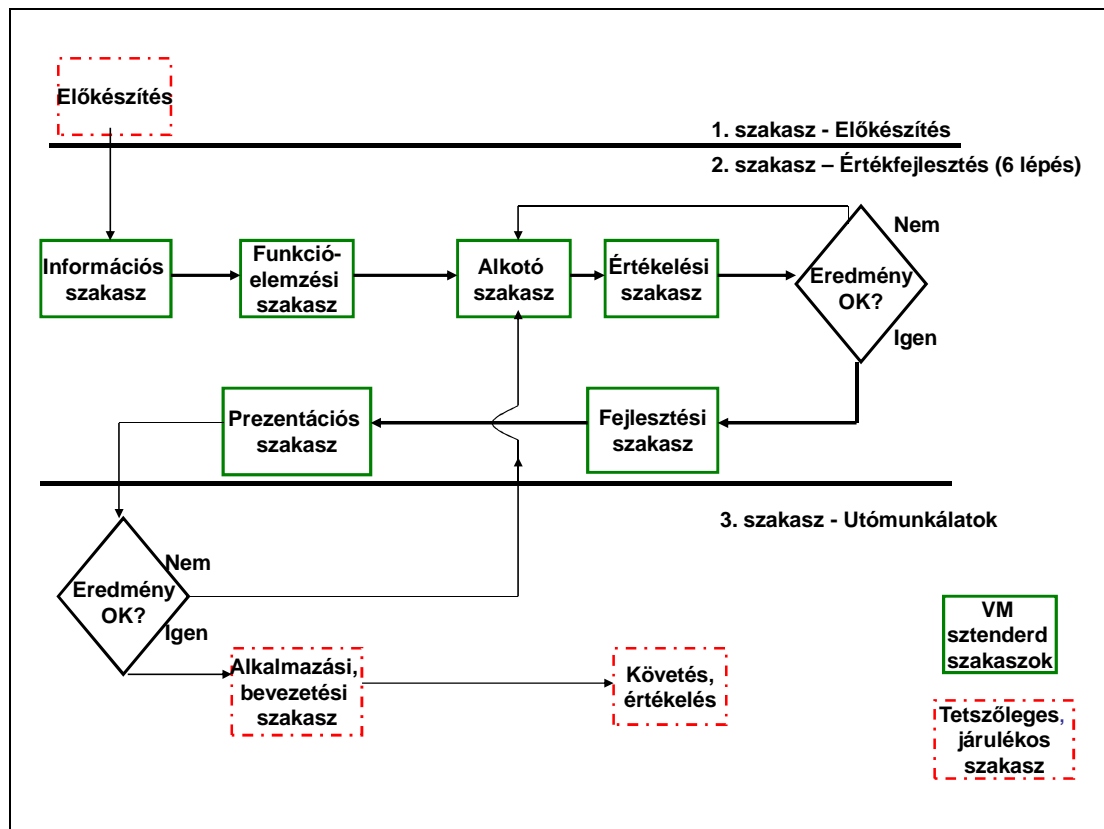
- a szükség fontossága az igények kielégítésének kívánalma,
- a képesség, hogy kielégítésre kerüljenek a szükségletek a társadalmi/technikai képesség az igények teljesítésére,
- a ráfordítás költsége a nem csak az egyszeri pontberuházási költségeket, hanem az összesített élettartamköltséget kell, hogy tartalmazza, ami funkcióköltségnek felel meg;

- az elvárások alatt kell értenünk az igények idő szerinti változását, ahol figyelembe lehet – és kell – venni a technika, illetve a társadalom fejlődését, a társadalom igényeinek változását, és a környezet változását. Itt környezet alatt nem csak a természeti, hanem az üzleti, a populációs, stb. környezet is értendő. Gyakorlatilag ez határozza meg a harmadik dimenziótengelyt, és ez időként értelmezhető. (Wolf, 2008)

Az értékelés, mint döntéselőkészítő módszer alkalmazásához szükséges egy értékelő csoport, amelyben a gazdálkodó szervezet céljai érdekében a szükséges szakterületekről kiválasztott szakemberek vesznek részt. Az értékelő csoport mellett szükséges egy vezetői csoport is, amely a vezetők olyan csoportja, amely tagjai biztosítják az értékelési munka végzésének feltételrendszerét.

2.2. Az értékelés folyamata

A 2. ábra az értékelési munka folyamatát szemlélteti. Mindegyik szakasz önállóan támogatja a megismerést és a megértést, ami a következő szakasz sikeres végrehajtásához szükséges.

2. ábra: Az értékvizsgálat folyamat diagramja
 Forrás: Value Standard, SAVE magyar fordítása

Az **elkészítő szakaszban** sor kerül:

- a téma kiválasztására, a témahatárok kidolgozására;
- a célkitűzések a vezetőség által paraméterekkel határolt formában kerülnek rögzítésre;
- a szervezet vezetője által kijelölésre kerülnek az értékelemző csoport tagjai;
- a munkalépések időbeli ütemezését tartalmazó munkaterv készítésére.

Az **információs szakaszban** történik az értékelemzés tárgyát, határait, külső és belső követelményrendszerét meghatározó információk gyűjtése. Az információkon belül kiemelten kell foglalkozni az igények feltárásával, a funkciók meghatározásával, rendezésével. A funkció az értékelemzés tárgyának rendeltetészerű feladata, működése, teljesítőképessége, esetleg tulajdonsága.

A **funkciók** közötti hierarchiai, ok-okozati, logikai vagy egyéb kapcsolatok, kölcsönhatások megjelenési formája a funkcióséma, mely lehet

- rendezett funkciólista,
- funkciócsaládfa, vagy
- FAST diagram.

A funkció költségek számítása, annak meghatározása, hogy mennyibe is kerül az adott funkció teljesítése, megjelenési formája a funkció-költség mátrix.

Az **alkotó szakaszban** történik a gyenge pontokra irányuló ötletek gyűjtése, minden lehetséges ötlet feltárásra kerül a gyenge pontok megszüntetése érdekében.

Az **értékelési és tervezési** szakaszban a feltárt ötletek pontosítása rendezése és minősítése történik meg.

A **javaslat tételi** szakaszban döntés előkészítő tanulmányban kerülnek összegyűjtésre a lehetséges megoldásokra vonatkozó javaslatok.

A **döntés** során a felkínált alternatívákból egy kerül kiválasztásra.

A realizálási szakaszban valósul meg a javaslatok bevezetése. E szakaszban az értékelemző csoport már csak a szükséges mértékben működik közre.

Az ellenőrzési, értékelési szakaszban a vezetők a javaslatok megvalósítását és az abból származó eredményeket, kidolgozott érdekeltségi rendszer szerint elismerik a résztvevők munkáját.

2.3. Értékelemzés története és alkalmazása

Az értékelemzés története az **1940-es évek végéig** nyúlik vissza; több más közgazdasági összefüggéshez, módszerhez hasonlóan Amerikából indult útra. A General Electric vezetői 1947 évben megbízták L. D. Miles-t a General Electric baltimore-i részlegének mérnökét és anyagbeszerzőjét, hogy dolgozzon ki egy olyan, általánosan alkalmazható eljárást, mely anyagköltség csökkenést eredményez a funkció teljesítésének biztosítása mellett.

Miles és csapata négy év alatt a más területen sikeresen alkalmazott költségcsökkentési és egyéb megoldásokra alapozva kidolgoztak egy új eljárást, melyet Miles **Value Analysis**-nek (VA), azaz értékelemzésnek nevezett. Az értékelemzés elsőként kialakításának hazájában, az USA-ban terjedt el. Széleskörű alkalmazásában nagy szerepet játszott az Amerikai Védelmi Minisztérium (DoD). Az Amerikai Tengerészeti Hivatal már 1954-ben értékelemzési klauzulát iktatott beszerzési szerződéseibe, mely szerint az elért megtakarításokon a két fél, a szállító és a megrendelő, egyenlő arányban osztozott.

Az Amerikai Védelmi Minisztérium (DoD) 1962. évben költségcsökkentési programot hirdetett meg, és ennek realizálásában az értékelemzés kulcsszerepet játszott. A védelmi költségvetés az USA-ban 1960-65 között 46-53 Mrd USD volt évente, 1972-ben már 75 Mrd USD. Így érthető, hogy a DoD klauzulák miért voltak olyan jelentősek az értékelemzés USA-beli elterjedésében. Az állam szükség szerint a projekt megvalósításához szükséges összeget előre biztosította, de ebben az esetben a megtakarítások 50-70%-át elvonta.

Az értékelemzés **rohamos elterjedésére** jellemző, hogy 1959-ben a General Electric-nél, Miles osztályán már 120 fő főállású értékelemző dolgozott.

Az értékelemzést ma már szinte a világ minden nagyvállalatánál alkalmazzák, és **valamennyi iparágban** elterjedt. Teljesen természetesnek veszik alkalmazását, szervesen beépült a fejlesztési tevékenységbe.

A módszer tehát ma már több mint 60 éve ismert. Megbízhatóságát jól mutatja, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a közpénzek elköltésénél – meghatározott értékhatár, általában 2 millió USD felett – a Szövetségi Beszerzési Szabályzat (FAR)⁴ kötelezi a minisztériumokat, az állami hivatalokat, az ügynökségeket, az önkormányzatokat a módszer alkalmazására. Az elért eredményekről évenként beszámoló készül a Kongresszus számára. Amerikai források szerint az értékelemzés alkalmazása jelenleg mintegy 20 Mrd USD/év

⁴ Megfelel a magyarországi közbeszerzési törvénynek.

megtakarítást biztosít a költségvetésnek.⁵ 1996 óta a Szövetségi Beszerzési Szabályzat (FAR) alapján minden végrehajtó szervezetnek rendelkeznie kell értékelemzési eljárásokkal és programokkal a költségvetés hatékonyabb felhasználása érdekében. (Fodor, 2010)

A következő táblázat tartalmazza az elmúlt évekre vonatkozóan az Amerikai Közlekedési Minisztérium (FHWA) által folytatott és/vagy elrendelt **értékelemzési projektek adatait**.

	2005	2006	2007	2008	2009
Értékelemzési projektek száma	300	251	316	388	427
Értékelemzési projektek költsége + Adminisztratív költségek	\$9.80 M	\$8.15 M	\$12.54 M	\$12.47 M	\$17.08 M
Projektek becsült tervköltsége	\$31.58 B	\$21.53 B	\$24.81 B	\$29.93 B	\$29.16 B
Javaslatok száma	2427	1924	2861	3022	3297
Javaslatok értéke	\$6.76 B	\$3.06 B	\$4.60 B	\$6.58 B	\$4.16 B
Elfogadott javaslatok száma	1077	996	1233	1323	1460
Elfogadott javaslatok értéke	\$3.19 B	\$1.78 B	\$1.97 B	\$2.53 B	\$1.70 B
Megtérülés	325:1	219:1	157:1	203:1	99:1

1. táblázat: FHWA értékelemzési projektek adatai
Forrás: Amerikai Közlekedési Minisztérium⁶

Japánban az értékelemzés – a tervezési szakaszban – a termék közel 90%-ára kiterjed, a termék életgörbe későbbi szakaszában, a továbbfejlesztések során megismétlik az értékelemzést, ezzel meghosszabbítva a termék életciklusát. Amerikai szakértők véleménye szerint Japán egyik fontos fegyvere a versenyképességének biztosításában az értékelemzés.

Természetesen nem csak Amerikában terjedt el ilyen mértékben az értékelemzés. A londoni közlekedési vállalat évente 150-180 projektet végez. Gyakorlati példa **Európából** a londoni Jubilee Line metróvonal, melyet az értékelemzés segítségével hozták létre. Ennek érdekessége, hogy a szerelvény alakja is közelíti a körszelvényt, tehát az alagút alakját. Ez jelentősen csökkentette a földmunka mennyiségét és emiatt költségcsökkenést eredményezett, úgy, hogy a metró funkciója sértetlen maradt.

Magyarországon a Közbeszerzési törvény ajánlja az ajánlatkérőnek, hogy írja elő az ajánlattevő felé a módszer alkalmazását.⁷ A sikeres alkalmazási tapasztalatok alapján 2004. január 1-től az Útügyi Műszaki Előírások kötelezően előírja az értékelemzés alkalmazását a közúti beruházások területén.⁸ Útépítési beruházási tervek felülvizsgálatánál a 1999. és 2010. között 85 befejezett értékelemzési munka (közúti beruházási terv továbbfejlesztése) során a

⁵ http://www.whitehouse.gov/omb/circulars_a131 (letöltés: 2010. november 23.)

⁶ <http://www.fhwa.dot.gov/VE/> M=millió, B=milliárd (letöltés: 2010. november 23.)

⁷ Közbeszerzési törvény 53. § (5)

⁸ Útügyi Műszaki Előírások Közutak tervezési szabályzata ÚT 2-1.201:2008 (50. oldal)

816 Mrd Ft-nyi becsült bruttó bekerülési költségből az összes kimutatott megtakarítás megközelítette a 110 Mrd Ft-ot (13%), a többlettartalom, a minőség emelése miatti többlet ráfordítás pedig 11 Mrd Ft-ot (1%). A javaslatok hatására tehát a beruházó, a magyar állam várhatóan 98 Mrd Ft-tal (12%) olcsóbban tudja ezeket a beruházásokat kiviteleztetni, jobb minőségben.

Hazánkban a vállalati körben még nem túl elterjedt az eljárás, az állami vállalatok közül a Magyar Államvasutaknál, a Paksi Atomerőműnél alkalmazzák rendszeresen az értékelemzést. A Paksi Atomerőműben 2005. végén hajtották végre az első értékelemzési projektet, 2009. novemberétől önálló értékelemzési csoport (3 fő) működik. 2006 és 2009 között felülvizsgált projektek összértéke 24.088mFt, megtakarítása 7.898mFt, javasolt többletráfordítás 1.438mFt, azaz a projektek nettó költségmegtakarítása 6.461mFt, azaz 26,8%.⁹

Az értékelemzés **sokszínűségét**, a lehetséges alkalmazási területeket bemutatását Kardos (2009a) tanulmánya tartalmazza, melyben összegyűjtésre kerültek a megvalósított projektek eredményeit, melyek ismertetésén keresztül felhívja a figyelmet a módszertan előnyeire, a benne rejlő lehetőségekre. Az elmúlt évek értékelemzési konferencia anyagaiból, cikkeiből összeválogatott tanulmányban a **kiemelt projektek** szemléltetik a módszertan sokszínűségét és sokoldalú alkalmazhatóságát. E fejezetben csak néhány, a témám szempontjából érdekes részletre hívom fel a figyelmet, az **útügyi területet** a mérhetőség szemléltetése érdekében emeltem ki, a többi példát pedig a **nem beruházási célú projektek** során történő alkalmazhatóság igazolására.

Az értékelemzési munka **hasznosságát mérő adatok**, elemzések köre viszonylag szűk; egy kivételes terület – ahol jogszabályi előírás alapján kötelező az értékelemzés alkalmazása – a közúti beruházások. Az elmúlt 10 évben 80 beruházási projekt felülvizsgálata során a teamek 604 Mrd Ft bruttó becsült költségéből mintegy 71 Mrd Ft (12%) költségcsökkentési lehetőségekre mutattak rá, minőségemelési célzattal 11 Mrd Ft értékben (2%) többletráfordítást javasoltak. A **nettó megtakarítás** így mintegy **60 Mrd Ft-ra**, a teljes költség-elmozdulás pedig 82 Mrd Ft-ra tehető. A közúti beruházások értékelemzés módszertanával történő felülvizsgálatában körülbelül 100 útügyi szakember vett részt. Az átlagos team-létszám 5 fő körül alakult. A beavatkozások alapvetően a tervezés engedélyezési terv szintjén történtek, 6 alkalommal került sor tanulmányterv, 11 alkalommal kiviteli terv (egyesített terv)

⁹ Adatok forrása: Fodor Árpád: Az értékelemzés (Value Analysis, Value Engineering) alkalmazása a fejlesztési tevékenységében című 2010. november 20-án elhangzott előadása.

továbbfejlesztésére. A teamek összesen mintegy 3500 ötletet vetettek fel, és ezek közül több mint 700 javaslatot dolgoztak ki részletesen. A beruházások költség-nagyságrendje, és az elért megtakarítások nagyságrendje közötti összefüggés alapján megállapítható, hogy a nagyobb értékű beruházásokat érdemes áttekinteni, hiszen e projekteknél volumenében nagyobb megtakarítás valószínűsíthető. A téma kijelölésekor a módszertan várható becsült hasznát, azaz a költségmegtakarítást kell összevetni a módszertan alkalmazásának költségével. A projektek során a leggyakrabban előforduló javaslat-típusok a következők voltak: csomópontok, műtárgy, pályaszerkezet, nyomvonal módosítás. A legtöbb eredmény, illetve költségmegtakarítást jelentő javaslat-típus a nyomvonal módosítás volt. (Balogh, 2008; Fodor, 2010)

Null-bázisú költségtervezés értékelemzéssel¹⁰

Az önkormányzatok körében csekély számú fejezetre kiterjedően kerül alkalmazásra a null bázisú költségvetés készítés, pedig szabályai egyszerűek, előnyei vitathatatlanok:

- a költségvetésbe csak számítással és törvénnyel alátámasztott indokokkal lehet költség és bevétel előirányzatokat beemelni;
- bázis helyett, tényleges felmérésen alapuló helyi önkormányzati normatívákra kell az előirányzatokat építeni.

A cikk szerzője egy 20 milliárd feletti költségvetéssel gazdálkodó önkormányzatnál vizsgálta felül a már hagyományos eljárás szerint elkészített költségvetést null bázisú értékelemzéssel. A cikkben bemutatásra kerül, hogy milyen többleteredménnyel jár az értékelemzés módszerének alkalmazása, null-bázisú eljárással való kombinálása ezen a területen.

Az önkormányzatok részére külön jogszabályok írják elő az ingatlan vagyonelemek aktuális vagyonértékének nyilvántartását. Hagyományos módszer szerint az önkormányzat által felméréndő ingatlanok száma 770 db, erre 52 000 eFt előirányzatot terveztek; az előző évi, bázis tényköltségre, 50 000 eFt-ra 4%-os többlettel kalkuláltak.

Null-bázisú költségtervezés esetén a szükséges értékbecslések számát és azok átlagárát kellett volna figyelembe venni. A bázis időszakban 800 db ingatlan került felértékeltetésre 50 eFt+áfa átlagáron. Az értékbecslő ingatlanszakértők vállalási árakat nem változtatták, de csökkent az értékelendő ingatlanok száma és az áfa kulcs is. A bázis időszakban meglévő és felértékelt ingatlanokból 30 db értékesítésre került, és 250 db ingatlan esetében stagnál a piaci

¹⁰ Ábrahám Sándor: „Null” bázisú önkormányzati költségvetés készítése értékelemzéssel (IVEC, 2008)

érték, tehát a szükséges értébecslések száma 520 db-ra csökkent. Így a nullbázisú költségvetési előirányzat $520 \text{ db} * 50 \text{ eFt} * 1,2 = 31\,200 \text{ eFt}$ lett volna. A hagyományos módszerrel készülő költségvetéshez képest jelentős megtakarítást eredményez a nullbázisú költségtervezés, ennek ellenére alkalmazásra került az értékelemzéssel kombinált nullbázisú eljárás, ehhez meghatározásra került az ingatlan értébecslések funkciója. A munkacsoport szerint a nyilvántartás részére készülő értébecslések funkciója: „vagyonösszetételt javít”. Tehát a nyilvántartott becsült értékek vagyonszortonként (helyiségek, művelés alól kivett telkek) összesítve alapul szolgálnak a jövedelemtermelő képesség (hozam/érték) megállapításához, és olyan intézkedések tervezéséhez, amelyek az összetételt, ezen belül egy-egy vagyonszort jövedelemtermelő képességét növelik. Arra nincs előírás, hogy a nyilvántartáshoz szükséges becsült érték megállapítását csak bejegyzett ingatlan szakértő végezheti, sőt a beszerzett ajánlások alkalmazásával bebizonyosodott, hogy sokkal inkább célravezető az ingatlanokat és a környezetet ismerő, önkormányzatnál dolgozó műszaki szakembereket megbízni. Ennek eredményeként a javasolt előirányzat 0 Ft lett, tehát a **költség megtakarítás** a hagyományos eljárással tervezetthez képest **52 000 eFt**.

Az intézményi épületek (iskolák, óvodák, bölcsődék) karbantartási előirányzatait általában null-bázisú eljárással tervezik összegyűjtve a kiválasztott épületeket és az elvégzendő munkákat és azok várható költségeit. A rendelkezésre álló összeg korlátozott, a kiválasztás sokszor szubjektív szempontok szerint történik, az épület állomány állapota folyamatosan romlik. Az értékelemzés során a kritikus funkciók szerinti kiválasztás lett javasolva. A karbantartási munkák funkciói különböző kategóriákba sorolhatók. (esztétikai jellegű a homlokzat javítása, oktatás célú a tankonyha felújítása stb.). Ezek közül leginkább kritikusnak a „hibakeletkezést megakadályoz” funkció bizonyult. Ugyanis vannak olyan, közvetlenül „minimális karbantartással” elvégzendő munkák (pl.: tetőjavítások, ereszcatornák tisztítása, víz- és csatornahálózat szivárgásának megszüntetése, stb.), amelyek elmulasztása esetén a ráfordítást többszörösen meghaladó javítási igények keletkezhetnek a következő években. Tehát az elvégzendő munkák kijelölésnél az „élettartam-költség” minimalizálása a cél.

A null-bázisú eljárás egyik lényeges pontja a normatíva képzés, a standard megállapítása. Egyszerű esetekben a naturális alapú (Ft/m², Ft/m³, Ft/Gjoule, stb.) normatívák képzése elegendő. Bonyolultabb a feladat, ha nem naturális mutatókról, hanem például személyi juttatásokról van szó. Példaképpen egy általános iskola és gimnázium esete kerül bemutatásra, ahol a gimnázium kimenő rendszerben megszűnik.

Értékelemzéssel választott normatíva a tanuló létszám, amelyből a pedagógus személyi juttatási előirányzat levezethető.

A tanuló létszámból az optimális osztály létszám figyelembe vételével kiszámítható az indítandó osztályok száma és így a szükséges oktatói létszám, ami meghatározza a személyi juttatások összegét.

Rendezvényszervezés¹¹

Az 1996. szeptember 6-i pápalátogatást is értékelemzéssel szervezték, az értékelemzés szükség szülte megoldást volt. Tavasszal jutott a város vezetése az információhoz, hogy az augusztusi pápalátogatás Magyarországi célpontja Győr. A polgármester kérésére elkészített projektterv sarokszámai: 180-200 ezer fő a várható látogatók száma (15.000 személygépkocsit és 3000 autóbust kell parkoltatni egy másfél napig), tervezett költségvetés 420 millió Ft. A Belügyminisztérium kb. 30 millió Ft-tal tudta támogatni a projektet. A hiányzó 400 millió Ft szabad pénzeszköz nem állt rendelkezésre, így költségek csökkentéséről kellett dönteniük. A költség csökkentési lehetőségek feltárása érdekében a már korábban megismert értékelemzés módszertanát alkalmazták.

Megvizsgálták a 120 millió Ft-os parkoló funkcióit (felügyeletet biztosít, terhelést elvisel). Az értékelemzési projekt során javaslatok születtek, hogyan lehetne ezeket a funkciót még biztosítani. Először a reptér merült fel, de – alakzata miatt – nem felelt meg. Végző soron a legolcsóbb megoldásnak egy 10 hektárnyi lucernás terület éves bérlete bizonyult. A lucernának kb. egy-másfél méter mélyre lenyúlik a gyökere, így ezeken a földeken soha nincs sár. A terület gazdája is nagyon örült, mert már nem kellett attól félni, hogy pl. egy jégverés tönkretesz a termést. Megrakott teherautókkal is végeztek kísérletet szakadó esőben, és tényleg nem akadtak el a gépjárművek. A funkcióteljesítés költsége az eredeti 120 millió Ft helyett 300 eFt-ot tett ki.

A munkacsoport megvizsgálta a közvilágítás alapfunkcióját, mely első körben „területet megvilágít” lett. Ezt először tartóoszlopokra helyezett világítótestekkel tervezték kivitelezni, de mivel ez nagyon drágának bizonyult, valaki felvetette, hogy kérjék kölcsön egy éjszakára a megyei tűzoltókocsikat, és ezek létrájára helyezték el a lámpatesteket. A megyei tűzoltóparancsnok figyelemreméltónak tartotta az ötletet, de nem adta oda a kocsikat, mondván, hogy ha valahol pont azon az éjszakán tűz üt ki, és nem tudnak odamenni, abból

¹¹ Fodor Árpád 2008-as Nemzetközi Értékelemzési Konferencián előadásában csokorba szedte a beruházási projektek értékelemzése során realizált eredményeket, cikkében az „ötlet-születések” körülményeit mutatja, rendszerezi. Az ismertetett 11 projektből ezzel és az ezt követő banki példával szemléltetem a szakértő tapasztalatait.

komoly tragédia következhet be. A team újra felülvizsgálta a funkciót, és arra jöttek rá, hogy az igazi funkció nem a „Területet megvilágít”, hiszen minden gépkocsinak van saját reflektora, hanem a „Forgalmat irányít”! És erre már találtak sokkal olcsóbb megoldást: egy kb. 15 cm-es kis műanyag pálcika, mely kétféle folyadékot tartalmaz, és ha a belső ampullát összeroppantjuk, a benne lévő vegyület kb. 10 órán át világít. A botocska darabja 80 cent volt, és arra szolgált, hogy a letűzött karókon ill. a forgalom terelését végző diákok kezében segítse az autók parkolóba terelését. A **funkcióteljesítés költsége** az eredeti **100 millió Ft helyett 300 eFt**-ot tett ki. További funkcióelemzéssel felszínre került javaslatoknak köszönhetően a Belügyminisztérium által biztosított kereten belül meg lehetett rendezni a pápalátogatást.

Bankszektor

Egyik Magyarországon működő bank több milliárdos fiókbővítési projektet indított el. A projekt egészén belül egy apróság kerül itt kiemelésre, az elektronikus árfolyamkijelző, mely funkciója információt közöl, beszerzési ára **240 eFt**. A bankokat törvény kötelezi arra, hogy ha valutaváltással foglalkoznak, akkor a váltási árfolyamot napi frissítéssel az ügyfelek tudomására kell hozni. Az előkészítés szakaszában több bankfiók is felkeresésre került, annak érdekében, hogy felmérésre kerüljön a berendezések hasznosítása, használati gyakorisága, az ügyfelek igénye. Megállapításra került, hogy naponta fiókonként átlagosan 1 valutaváltási tranzakció történik. Továbbá az aktuális árfolyamokra vonatkozó információk, ma már több helyről beszerezhetők, a valutanemek köre folyamatosan változik. A munkacsoport megítélése szerint az árfolyamjelző berendezés költsége nem áll arányban annak hasznosságával, így javaslata, hogy ne kerüljenek ilyen berendezések felszerelésre. Az információ szolgáltatási funkciót, melyet a jogszabály előír, teljes mértékben teljesíti egy kinyomtatott és a falújságra, vagy pultra kihelyezett lap.

Sikeres példák a közigazgatásban

A 2007-es értékelemzési szemlében megjelent Balog Ildikó cikke, melyben a hatékonyság növelés egyik eszközeként mutatja be a közigazgatásban az értékelemzés alkalmazását a szabályzatok kidolgozása során. A munka eredményeként létrejött szabályzat valamennyi fél igényeinek, szempontjainak figyelembevételével készült el, közös egyetértésben, logikus, áttekinthető, kezelhető formában, így várhatóan az abban rögzítettek betartásra is kerülnek.

2009-2010. folyamán a két magyarországi város Polgármesteri Hivatalának **szervezetfejlesztése** történt meg értékelemzés alkalmazásával. A munkálatok során a status quo felmérésre került; a hivatalban dolgozók, az intézmények és a lakosság igényei,

áttekintésre kerültek a jogszabályi előírások, és a lehetséges szervezeti formák funkcióelemzése is megtörtént. A szükséges erőforrások és megállapított kritikus pontok alapján készült el a döntéselőkészítő tanulmány.¹²

Nemzetközi kitekintés

Az **értékelemzés aktuális kérdéseinek** megismerése érdekében összegyűjtöttem a jubileumi **50. SAVE International konferencián** elhangzott előadások anyagait, és azokat témakörönként csoportosítottam az alábbiak szerint:

- közpénzek felhasználása,
- gyakorlati alkalmazásának bemutatása (esettanulmányok),
- módszertan továbbfejlesztése, kiterjesztése,
- gyakorlati segédletek,
- egyéb.¹³

Az értékelemzés alkalmazásának kötelező előírása a **közpénzek felhasználása** során, illetve az előírt alkalmazás hatékonyságának bemutatása történt meg öt előadás keretében.

Az előadások között kettő szerepel, mely a koreai építőipari alkalmazás ösztönzését tárgyalja, a vonatkozó szabályozás és annak hatása bemutatásával.

A szaúd-arábiai közszektorbeli építési megrendelések során ajánlja a terv-ajánlat-kivitelezés beszerzési módszerhez az értékelemzés alkalmazását már a tervezés szakaszában és ennek előnyeire világít rá.

A minnesotai Közlekedési Minisztérium felismerve a VE alkalmazásának jótékony hatásait a szövetségi előírásokhoz képest csökkentette a határértékeket (közúti beruházásoknál 25 millió, híd projekteknél 20 millió dollárra). A projektek kiválasztása az értékhatáron túl kockázat/lehetőség elemzéssel történik. Két változó kerül kiemelten figyelembevételre, úgy mint „lehetőség a pozitív változásra”, annak vizsgálata, hogy hasonló tulajdonságokkal rendelkező projektek esetében készültek-e sikeres VE tanulmányok, illetve „változás valószínűsége”, a projekt korai szakaszában nagyobb a változás valószínűsége, mint a kivitelezés elkezdését követően.

¹² A munkafolyamatban személyesen részt vettem, és megfigyelhettem a csoportmunka működését a gyakorlatban.

¹³ A témakörök bemutatása során meghagytam a módszertan különböző angol elnevezéseinek rövidítéseit, azt érzékeltetendő, hogy a nemzetközi gyakorlatban tesznek különbséget a különböző típusú értékelemzési projektek között. Iványi-Hoffer (2004) definíciói alapján: VA = értékjavítás, VE = értéktervezés, VI = érték innováció. Az elhangzott előadások témaköreit részletesen bemutatja Kardos (2010b) tanulmánya.

Az értékelemzés **gyakorlati alkalmazásának** bemutatása (esettanulmányok) 13 előadásban történt. Az alkalmazásokat bemutató iparágak lefedik az atomenergia-ipart, a légi közlekedést, az építőipart, mozgókép-ipart, tartós fogyasztási cikkek előállítását. Három előadás mutatott be jó példákat Koreából és két multinacionális vállalat (Samsung és Whirlpool) is beszámolt az értékelemzés bevezetésének és működtetésének tapasztalatairól.

Az értékelemzés **módszertanának továbbfejlesztése, kiterjesztése**, illetve a módszertan más technikákhoz, eszközökhöz, módszertanokhoz kapcsolása témakörében összesen 14 előadás hangzott el.

Hat előadásban kapott szerepet az innovációs menedzsment módszertanok bemutatása, kapcsolati pontok beazonosítása, együttműködési lehetőségek feltárása. Négy előadás szólt a hatékony értékelemzéshez szükséges megfelelő környezet kialakításáról, erőforrás fejlesztéséről, projekt kiválasztásról. Két előadás foglalkozott a termelési eredmény optimalizálásához alkalmazható elméleti modellel. További két előadás pedig tárgyalta a funkcióelemzés technikai kérdéseit, annak lehetséges kiterjesztését.

A konferencia során **gyakorlati segédletek** kerültek bemutatásra az értékelemző szakértőknek. Az egyik előadás keretében egy értékelemzést támogató program került bemutatásra. A program kidolgozása azon felismert igény alapján történt, hogy a VM workshopok jellemzően 3-5 napig tartanak és nincs elég idő finomítani a funkcióelemzést és az alternatív ötleteket. A web alapú alkalmazás lehetővé teszi a távoli hozzáférést így a workshopok során inkább fókuszálni lehet személyes jelenlétet igénylő feladatok ellátására. Az alkalmazás követi a VE lépéseit fenntartva az eredményességet, támogatva gyors adatátvitellel és a visszajelzések időkorlátok közé szorításával.

Egy másik előadásban az értékmérő (Value Metric) kerül bemutatásra. Sokan vonakodnak az értékelemzés alkalmazásától, mivel úgy gondolják, vagy tapasztalták, hogy a költségcsökkenés a projekt csökkentésével, vagy a minőség csökkentésével, vagy általa fontosnak tartott termék-jellemzők leépítésével jár. Az értékmérő hozzásegíti a teamtagokat a workshopok során, hogy a teljes értékjavításra koncentráljanak, azaz a költségcsökkentés mellett a teljesítményjavításra.

Egy következő előadásban a VM görbe került bemutatásra, mely ábrázolja az erőforrások halmozott értékét. A VAVE alkalmazásához projekt szinten és általában a vállalati tevékenység során is szükséges számos probléma kezelése és párhuzamos megoldása. A VM

görbe használata segít elemezni a projekt tulajdonságait a projektvezetőnek és az üzlet tulajdonságait a cégvezetőnek, a tervezésben szintén segít.

Végül pedig egy másik előadás arra hívja fel a figyelmet, hogy meg kell értenünk, hogy a csapatok minek köszönhetően érik el céljukat használva a szervezeti magatartás elméletét és a pszichológiát. Az előadás bemutatja Bruce Tuckman féle csoportfejlesztési modell alkalmazását az értékelemzés során, annak érdekében, hogy a csoport szinergikus csapattá váljon.

Egy-egy előfordulás kapcsán a termékfejlesztés, az oktatás és más témakörök csak az „**egyéb**” kategóriában szerepelhetnek.

A termékfejlesztés során történő VE alkalmazás során, olyan tényezők feltárása történik meg melyek érték javulást jelentenek, és biztosítják a biztonsági és minősítési követelményeket, így nincs szükség újra minősítésre.

A konferencia keretében a szakértők részére tervezett kapcsolódó témakör keretében „Menedzseld a saját karriered: kockázat menedzsment és alapvető karrier kompetenciák” címen került előadás meghirdetésre, melyet az utólagos elbeszélések alapján jelentős érdeklődés övezett.

A konferencián bemutatásra került egy díjnyertes megközelítésű VA képzési program indítása. Ontario Közlekedési Minisztériuma új képzési stratégiát indított a VA projektek ösztönzésére. A kurzuson résztvevők 99%-a ajánlaná másoknak a képzést. A bemutatásra került képzés kiérdemelte a Kanadai Oktatási és Fejlesztési Társulás aranyérmét.

Az előadásokban bemutatott gyakorlati alkalmazás alapján egyértelműen megállapítható és **több előadó is hangsúlyozta, hogy az értékelemzés az egyik leghatékonyabb döntéselőkészítési eljárás**, ha nem a leghatékonyabb. A bemutatott **gyakorlati példák területeinek sokszínűsége** pedig egyértelműen alátámasztja a **módszertan szinte korlátlan alkalmazhatóságát**.

A nemzetközi kitekintés látókörének szélesítése érdekében vizsgáltam a korábbi SAVE Konferenciák előadásait is, a **döntéselőkészítés, problémamegoldás** témakörében megjelent tanulmány kerül bemutatásra, melyben Yokota (2009) arra a következtetésre jut, hogy az értékelemzés a leghatékonyabb problémamegoldási segédeszköz. Véleményem szerint nem hagyható figyelmen kívül az emberek problémamegoldó készsége, de meghatározott technikákkal a problémamegoldás eredménye fokozható. A szerző javasolja az „I-S-S-U-E”

lépéssorozat alkalmazását, úgy mint Azonosítás (Identification), Szűkítés (Specification), Kiválasztás (Selection), Hasznosítás (Utilization) és Értékelés (Evaluation) az általános problémák megoldása során, fókuszálva az első két lépésre, azaz az azonosításra, és a szűkítésre, amely során a leginkább alkalmazható a VE.

A szerző a funkcionális megközelítést (FA=Functional Approach) a problémamegoldás felé történő lépésnek tekinti és a következők miatt gondolja a leghatékonyabb módszernek:

- FA segít objektíven, azaz előítéletektől, sztereotípiáktól mentesen feltárni a problémát,
- FA majdnem minden probléma kategóriában alkalmazható,
- FA ösztönzi a Team-tagok kreativitását (gondolatok, ötletek körének kiterjesztése),
- FA segít elmagyarázni harmadik félnek a problémát és a megoldást,
- FA elősegíti a gyorsabb problémamegoldást.

Az ISSUE fázisaihoz kapcsolódóan megfogalmazásra kerül, hogy hogyan is tudja segíteni a VE a problémák megoldását.

- A VE hatékonyan tudja szolgálni a problémák beazonosítását, mivel könnyen alkalmazható és kevesebb időt vesz igénybe, mint más technikák. Gyakrabban és egyszerűen alkalmazható, így a probléma azonosítható már korai fázisban, a funkcióteljesítés eltérése jelzi a probléma felmerülését.
- A VE segíthet a probléma okainak objektív beazonosításában.
- A VE FAST-diagram segítségével járul hozzá a problémamegoldások feltárásához. A diagram tisztázza a funkciók közötti kapcsolatokat; ezáltal könnyebben érthetővé válik az ok-okozati összefüggés a probléma és megoldása között. A VE a korábbiakon kívül serkenti és fokozza a kreativitást, ami hozzásegít a hatékonyabb megoldások megtalálásához.
- A VE fenntartja a motiváltságot, mivel az érdekeltekből álló teamet egységként kezeli, így nem egyszemélyes probléma megoldása a feladat. A funkció alapú elemzés könnyen megérthető, segít a kompromisszumok megtalálásában.
- A VE segít értékelni a lehetséges megoldásokat, mivel a paraméterek kvantitatív módon mérhetők.

A szerző mind az öt probléma megoldási fázisban meghatározza és értékeli a VE szerepét és arra a következtetésre jut, hogy a **VE a leghatékonyabb problémamegoldási segédeszköz**. Éppen ezért a VE-t szélesebb körben kellene alkalmazni.

2008. évben publikált üzleti könyvére kapott pozitív visszajelzések alapján a szerző kijelenti, hogy Japánban a VE egy hatékony probléma megoldási technikaként került elfogadásra.

Figyelembe véve Yokota (2009) megállapítását, mely szerint az értékelemzés és azon belül a **funkcionális megközelítés** (FA) a leghatékonyabb probléma megoldási segédeszköz kiemelt jelentőségűnek tartom a funkcionális megközelítés szerepének további vizsgálatát. Erre vonatkozó empirikus kutatásom eredményét dolgozatom következő fejezete tartalmazza.

Értékelemzés kiterjesztése a szolgáltatói szerződésekre

A módszertan az Amerikai Egyesült Államokban kötelező jelleggel kerül alkalmazásra, mivel a Szövetségi Beszerzési Szabályzat (FAR)¹⁴ kötelezi a minisztériumokat, az állami hivatalokat, az ügynökségeket, az önkormányzatokat a módszer alkalmazására. Vickers és Mandelbaum (2009) tanulmányukban arra keresik a választ, hogy hogyan is lehetne az **értékelemzést kiterjeszteni** a szolgáltatói szerződésekre. Példáik, meglátásaik és javaslataik befolyásolták az ÉK projekt kidolgozása során alkotott és kifejezett véleményemet, illetve úgy gondolom, hogy a tanulmány megismerése és ismertetése segíthet megérteni és elfogadni az értékelemzés nagyszerűségét és a benne rejlő lehetőségeket. A cikk annotációját Kardos (2010b) cikke tartalmazza.

Az Egyesült Államokban a legtöbb beszállító által kezdeményezett értékelemzési projektnek köszönhető megtakarítás az eszköz beszerzésekor realizálódik, azonban a kormányzat egyre többet költ szolgáltatások igénybevételére¹⁵, mely során ritka az értékelemzés alkalmazása. A szolgáltatásokra költött összegek éves átlagos növekedési üteme az elmúlt fél évtizedben évi 9% volt. A FAR 48.201 (a) szakasza előírja az értékelemzési klauzula alkalmazását minden egyszerűsített beszerzési értékhatárt meghaladó szerződéskötés esetén, és alkalmazható az értékhatár alatt is. A FAR hivatkozott szakaszának megfogalmazásából egyértelműen kiderül, hogy alapvetően termelő tevékenységre gondolták alkalmazni. A járulékos megtakarítások általában alacsony arányt képviselnek, sokszor nem is kerülnek számszerűsítésre (nem is kell azt kiszámolni, ha a számszerűsítés költsége magasabb, mint a várható megtakarítás), azonban a szolgáltatási szerződéseknél a javasolt alternatíva járulékos megtakarítása jelentős lehet, mint például a katonai állomány felülvizsgálatánál a ki nem eső idő haszna. Az értékelemzés használata nem tiltott ugyan a FAR által a szolgáltatási szerződések kapcsán, azonban annak nyelvezete nem felel meg a szolgáltató iparnak. Továbbá nehéz kiszámítani és rögzíteni a

¹⁴ Megfelel a magyarországi közbeszerzési törvénynek.

¹⁵ 2006-os költségvetés több, mint 60%-át költötte az Amerikai Kormány szolgáltatások igénybevételére. 2006-os költségvetés több, mint 60%-át költötte az Amerikai Kormány szolgáltatások igénybevételére.

jelenlegi szabályozás alapján a megtakarításokat, így a kormányzat jellemzően kihagyja az ÉE alkalmazását. Azonban az azonosított akadályok nem legyőzhetetlenek, például:

- külön tételként rögzíthető az ÉE alkalmazásának köszönhetően a beszállítót illető megtakarítás összege, aránya;
- a szerződésben módosítható a szállítandó, teljesítendő egység meghatározása mindkét fél által elfogadottan;
- a megtakarítás jelenértékét egyben, egyszeri kifizetés keretében teljesíti az állam.

A kötelező és hatékony értékelemzési programmal szembeni követelmények (Vickers – Mandelbaum, 2009):

- Előre meghatározott elvárt teljesítmények: Meg kell határozni, hogyan keletkeznek a megtakarítások. A megtakarítások kiküszöbölik a nem hatékony üzleti gyakorlatot és/vagy az igényeket megfelelően elégítik ki? A beszállítónak és a kormányzatnak is meg kell értenie, hogy mi érhető el ÉE segítségével.
- Meghatározott ösztönzés: A beszállítónak és a kormányzatnak is elemeznie kell az ösztönzőket és a lehetséges veszteségeket, hogy egyensúlyt találjon a kockázat és a várható hozam között.
- Teljesítménymérő rendszer felépítése: A beszállítói ÉE nem fog helyesen működni megfelelő kiindulópont, és jól működő (ami megfelelően méri a megtakarításokat és hozamokat) teljesítménymérő rendszer kiépítése nélkül. Meg kell egyezni, hogy milyen mérőszámok kerülnek alkalmazásra. Néhány szolgáltatásra vonatkozóan ezt egyszerű meghatározni, azonban összetettebb szolgáltatásokra vonatkozóan már nehezebb feladat.
- Vezetők elkötelezettségének biztosítása: A kormányzatnak és a beszállítók vezetőinek támogatniuk kell a programban dolgozó munkatársakat és a megoldás kidolgozásához szükséges hatáskörrel kell rendelkezniük, mivel a kívülről érkező változtatási szándék gyakran ütközik ellenállásba. Szükséges továbbá a partnerkapcsolat fenntartásának segítése, mivel a beszállító és a megrendelő közötti kapcsolatnak számos próbatételt kell kiállnia, szembe kell nézniük a piaci feltételek változásával, jogi buktatókkal, és más akadályokkal.
- Bevezetés ott, ahonnan a pénz érkezni fog: A beszállítótól kérhető a megtakarítás és a kockázatok megosztására vonatkozó alternatívák kidolgozása.

A közeljövőben a megtakarítási lehetőségek megosztásának lehetőségeit kellene kidolgozni, és hosszútávon megalapozni az ÉE hatékony alkalmazását a szolgáltatásokra vonatkozóan.

Value Society, az értékelemzés legújabb irányzata

Az értékelemzés legújabb irányzata a **Value Society**, amely azt jelenti, hogy olyan **keretrendszer** kell létrehozni, amely mindkét (minden) fél számára kedvező. Az irányzat bemutatása (Gyulaffyné-Nádasdi, 2006) a hitelezési folyamat segítségével történik, ahol a cél a kölcsönös gazdaságos működés elősegítése, tehát, hogy a hitelnyújtás előnyös legyen a banknak és az ügyfélnek is. A funkcióelemzés elősegítheti a kritikus pontok feltárását és a mindkét fél számára kedvező megoldás megtalálását. Iványi és Hoffer (2004) kategorizálása szerint ez az irányzat az értékelemzéssel történő szervezés kategóriába tartozhat leginkább, amely keretében „a szervezettől elvárt funkciók teljesítését olyan szervezési megoldások segítségével igyekszünk a kívánt mértékben megvalósítani, amely a legkedvezőbb költségszintet eredményezi”.

Gyulaffyné és Nádasdi (2006) a **hitelezési folyamatot** tanulmányozta értékelemzés segítségével, cikkükben a vállalatközi funkciók és a banki tevékenységek metszéspontjait mutatják be. Első lépésben a banki tevékenységek kerülnek ismertetésre azok funkcióinak leírásával. A vállalkozás a banki terméket az igényei kielégítése céljából vásárolja. A feltárt igényeket követően elkészült a funkcióelemzés. Tekintve, hogy a hitelfelvétel jelentős hatást gyakorol a belső gazdálkodás funkcióira, azok is összefoglalásra kerülnek. A megismert vállalatközi funkciókat és banki tevékenységeket táblázatban összesítve érdekes megoldáshoz juthatunk. A cég belső gazdasági funkciói és a bank közötti kapcsolat igen erőteljes, ez hordozza egyben az együttműködés és a konfliktus jellemzőit. Az együttműködés mindkét fél számára kockázatot hordoz, mivel az erőforrás gazdálkodás módosítása jelentős pótlólagos tőkeigénnyel, hiteligénnyel járhat; miközben a piaci folyamatok változása társulhat az értékesítés és termelés nem megfelelő alakulásával. A bank a visszafizetés kockázatára az ügyfél a forrás megszerzésére és felhasználására koncentrál. Ez a cég belső gazdálkodási funkciói közül kettőt érint, az innováció, az újdonság bevezetése, alkalmazása jelent a vállalat számára erőteljes kockázatot, ettől függ, hogy a tervezett eredményt sikerül-e teljesíteni.

A hitelfelvétel költségei (hitelkamat, hitelbírálati díj, rendelkezésre tartási jutalék, kezelési költség, bank garancia díja) a belső gazdálkodási funkciók között kell, hogy felosztásra kerüljenek. A konkrét részarányok esetenként változóak; ha a hitelfelvétel célja az innováció, a költségek alapvetően azt a funkciót fogják terhelni.

Ez az **elvi modell** jelentősen meggyorsíthatja a hitelezési folyamatban bekövetkező döntéseket, például a bankok kiválasztását, a hitelfelvevők szelekcióját; elősegítheti a kormányzási szabályozást. Konkrét hitelezési folyamat során nem minden részfunkció kerül

értékelésre, de a hitelezés gyakorlata könnyebbé, egyszerűbbé és áttekinthetőbbé válhat az alkalmazással.

Az értékelemzés előbbiekben bemutatott 2006. évi „legújabb” irányzata adta az ötletet a számviteli információs rendszer értékelemzésére, majd 2007-ben csatlakoztam egy projekthez, mely keretében egy vállalkozás önköltségszámítási rendszerének értékelemzését hajtottuk végre¹⁶.

Értékelemzés jövője

2010-ben a Magyar Értékelemzők Társaságának tagjaként részt vettem az **Értékelemzés a Közjóért** (ÉK) program kidolgozásában, amely a hazai értékelemzők egy csoportja által kezdeményezett, 2 évre szóló programjavaslat az értékelemzés szélesebb körű alkalmazása érdekében, a hatékonyabb állami fejlesztések, beruházások előkészítésére és megvalósítására. Fontosnak tartom bemutatni az ÉK célját, várható eredményét és hatásait egyrészt igazolni a módszertan hatékonyságát, másrészt bemutatni a készítőik jobbító, fejlesztő szándékát és szemléltetni az értékelemzés módszertanának jelenét és jövőjét.

Az ÉK program közvetlen célja¹⁷:

- az értékelemzés rendszeres alkalmazása a közpénzből finanszírozott (állami, önkormányzati, vagy az általuk tulajdonolt vállalati) fejlesztések, beruházások előkészítése során;
- új értékelemzők és értékelemzési projektmenedzserek kinevelésének, felkészítésének elősegítése;
- az értékelemzés alkalmazásával kapcsolatban az államigazgatásban szükséges, rendszerszintű feladatok azonosítása, meghatározása.

Az ÉK program célja az értékelemzéssel felülvizsgált projekteken keresztül egyrészt a közvetlenül elérhető eredmények feltárása/realizálása, másrészt a módszer szélesebb körű elterjesztése, államigazgatási rendszerbe állítása

Az ÉK program közvetlen eredménye:

- Minimum évi 15, tehát két év alatt 30 db értékelemzéssel felülvizsgált projektjavaslat, projektterv.

¹⁶ A projekt eredményeiről és tapasztalatairól előadást tartottam a nemzetközi értékelemzési konferencián. (Kardos, 2008).

¹⁷ Részlet a programból.

- Az ÉK projektbe bevont fejlesztési és beruházási mintaprojektek kisebb beruházási és élettartam költséget igényelnek. (Feltételezve, hogy a projektek összértéke kb. 300 Mrd Ft, továbbá a módszertan alkalmazásával az átlagos megtakarítási lehetőség 10%, így az értékelemzők mintegy 30 Mrd Ft átcsoportosítási lehetőséget tárhatnak fel. A tapasztalatok szerint a javaslatok 50-70%-a realizálódik, tehát az ÉK projekt tényleges „eredménye” minimum 15 Mrd Ft.)
- Nő a közsférában az értékelemzést már jól ismerő, illetve az ezt végző értékelemző szakemberek száma (150 fő AVS18, ill. 20 fő VMP19 és/vagy CVS20 aspiráns).

Az ÉK program hatásai:

- A projektek az elvárt minőségben, elégedettséget keltően jönnek létre.
- Javul a projektekre vonatkozó költség-haszon arány.
- A szakmai tudás fejlődik, ezzel együtt az innovációs kultúra minősége emelkedik.
- Az értékelemzés alkalmazását követően kevesebb módosításra kerül sor a fejlesztési, beruházási projektek megvalósítása során, ezáltal a tervezett határidők és költségkeretek tarthatóbbá válnak.
- A tisztázott követelmények, és a legkedvezőbb érték-kombinációk mentén feltárt megoldások miatt csökken a korrupció „játéktere”.
- Ha jogszabályi elrendeléssel rendszeressé válik az értékelemzés alkalmazása a közsférában, éves szinten akár 50-100 milliárd Ft-tal javul a költségvetés mozgásteré.

2.4. Minőség és érték kapcsolata

A **minőség**, a teljes körű minőségirányítás (Total Quality Management – TQM) és az **értékelemzés tématerületek összekapcsolásának** alapja az A-131-es Elnöki Hivatali Körlevélben foglaltakkal igazolható, mely a következőket tartalmazza: „Teljes minőségirányítás (TQM): Egy vevőcentrikus vezetési filozófia, amely a hagyományos irányítási módszerek felülvizsgálatával segíti a termékek minőségének javítását és fokozza az ügyfelek elégedettségét. Az TQM szerves része egy folyamatos technológiai és folyamatfejlesztés, amelyet a problémák gyökereinek feltárását segítő elemző technikákkal

¹⁸ Associate Value Specialist (a nemzetközi Értékelemzési szervezet (SAVE International) teamtag szintű minősítése)

¹⁹ Value Manager Practioner (az értékelemzési menedzselő vezetők minősítése)

²⁰ Certified Value Specialist (a SAVE International legmagasabb fokú, teamvezető szintű minősítése)

valósítanak meg. A cél nem csupán a problémák megismerése, hanem a folyamatok korszerűsítése és a problémák kiváltó okainak felszámolása. Az értéktervezés az elemzés egyik eszközeként használható fel a TQM folyamatban.”

A termékek és szolgáltatások a **minőség különböző dimenzióiban** versenyeznek a fogyasztók kegyeiért. A fogyasztó az értékítéletét a végtermék fogyasztása, felhasználása során alkotja, a teljes termelési folyamatnak magas minőségűnek kell lennie a konzisztens magas minőségű végtermék létrehozása érdekében. A termékek minőség koncepciója meghatározza az arról alkotott véleményt; megkülönböztetünk abszolút, fogyasztócentrikus, termelőcentrikus, termék-, és értékalapú minőséget. Az abszolút minőség a kitűnőség megjelenése, a termelőcentrikus minőségfelfogás értelmében az elkészült termék hiba nélkül megfelel a tervezett paramétereknek, a felhasználócentrikus minőségfelfogás szerint az a termék megfelelő minőségű, amely ellátja a tőle elvárt funkciókat. A termék alapú minőségfelfogás szerint a minőség a termék mérhető tulajdonságainak összessége, mely kielégíti a fogyasztó elvárásait. Az értékre alapozott minőségfelfogás szerint a fogyasztói megelégedettség annál nagyobb, minél magasabb a termék értéke (a maximális ár amit a fogyasztó fizetni hajlandó lenne) az árához képest. (Vörös, 2010)

Garvin (1987) cikkében a minőséget fogyasztói nézőpontból közelítve nyolc dimenzióban definiálja, ezzel keretet ad annak stratégiai elemzéséhez. Garvin által megfogalmazott minőség-meghatározó ismérvek: a teljesítmény, a tulajdonságok (speciális funkciók), a megbízhatóság, a megfelelőség, a tartósság, a kapcsolódó szolgáltatások, az esztétika, az érzékelt minőség.

Tener és DeToro (2005) véleménye szerint a versenyelőny eléréséhez meg kell érteni, hogy a fogyasztó milyen kompromisszumokat kíván a dimenziók között. A kompromisszumok, azaz a vevői igények feltárásának eszköze lehet az értékelemzés; melynek első szakaszában már megjelenik az igénytámasztók körének kijelölése az adott tárgy tekintetében, és az igények feltárása egy multidiszciplináris team munkájaként. A szerzőpáros Berry és szerőtársai 1980-as kutatásai nyomán ismerteti a szolgáltatások minőségének tíz meghatározó elemét: megbízhatóság, hozzáértés, fogékonyság, hozzáértés, elérhetőség, udvariasság, kommunikáció, hitelesség, biztonság, a vevő megértése, kézzelfogható tényezők. A minőségdimenziók kiterjesztése a szolgáltató iparra a piaci szerkezet átalakulására adott válaszként értelmezhető.

Vörös (1999, 2010) megközelítésében a **minőség annak a mértéke, hogy a fogyasztó érzékelése mennyire találkozik a korábban kialakított elvárásával.** Vörös 2002-es

cikkében a fenntartható versenyelőny eszközét kutatja; megállapítja, hogy legalább egy minőségdimenzióban szükséges, hogy a termék, vagy szolgáltatás kimagasló teljesítményt mutasson a versenyelőny megtartásához. Azonban a folyamatos és egyidejű (párhuzamos) működési hatékonyság és minőség javítás elengedhetetlen és független az árazástól. A minőség itt az a képesség, hogy a termék vagy szolgáltatás hosszútávon megfeleljen, vagy meghaladja a fogyasztó elvárásait. A szerző foglalkozik a minőséginfláció kérdésével is, mely szerint ugyanaz a minőségteljesítmény holnap kevesebbet ér, mint ma, azaz a jobban informált, válogatosabb „ma” fogyasztó hozzászokik a magas minőséghez, és mivel már nem újdonság, csak kevesebbet hajlandó fizetni érte.

Sokszor és sokat hangoztatjuk az **információszolgáltatás minőségének fontosságát** ezért is tartottam fontosnak összegyűjteni, hogy ki, mit ért minőség alatt és igazolni, hogy az értékelemzés folyamatában az értékelemzés tárgyára vonatkozóan létrehozott érték, annak minősége a módszertan lépéseinek szisztematikus követése által biztosított.

Krajewski és szerzőtársai (2010) tevékenység menedzsment tárgykörében írt könyvükben foglalkoznak a minőségmenedzsmenttel, mint vezetési filozófiával. Meghatározásuk szerint a TQM célkitűzése a folyamatos javítás, három alappillére a fogyasztói igények kielégítése, az alkalmazottak bevonása és a folyamatos minőségjavítás. Tenner és DeToro (2005) meghatározásában a három alappillér: a vevőközpontúság, a teljes elkötelezettség, a folyamatok javítása. Vörös (2010) TQM „kormánykereke” alapján a filozófia középpontjában a fogyasztói megelégedettség áll, ehhez szorosan kapcsolódik, erre épül az alkalmazottak bevonása és a folyamatos tökéletesítés.

Krajewski és szerzőtársai (2010) véleménye szerint erre épül a termék-, vagy szolgáltatástervezés, a folyamattervezés, a beszerzés, a benchmarking, a döntést előkészítő eszközök. Axiómaként kezelik, hogy magas minőségű termékek és szolgáltatások szükségesek a fogyasztói igények kielégítésére a működési hatékonyság javításához, hogy a minőség versenyelőnyt jelentsen. Fontos kiemelni, hogy e filozófiában nem csak külső, de belső fogyasztók is definiálásra kerülnek. Külső fogyasztó a termék végfelhasználója, belső fogyasztó a vállalaton belüli termelési folyamat következő munkaállomása.

Hendricks és Singhal (1997) azt a hipotézist igazolják, hogy egy hatékony TQM program bevezetése növeli a cég teljesítményét²¹. Empirikus kutatás alapján kijelentik, hogy a

²¹ A cégek teljesítményének mutatószámai lehetnek például: a készletek forgási sebessége, a megfelelő időben történő szállítás, a gyártási idő, a termelési idő (Sakikabara et al. 1997)

jövedelem alapú mérőszámok szerint erős a kapcsolat a TQM bevezetése és a vállalati teljesítmény között. A minőségdíjakat nyert cégek teljesítménye jobb, mint a kontrollcsoporté, valamint előbbieket sikeresebbek a költségek ellenőrzésében, valamint tíz éves időtávon magasabb növekedést mutatnak, mind a foglalkoztatás, mind a teljes vagyoni tekintetében. Hendricks és Singhal 2001-es cikkükben a részvények árfolyamának értéknövekedésével igazolják a TQM filozófia bevezetésének, tényleges alkalmazásának jótékony²², azaz vagyont növelő hatását.

Vörös (1999) azonban felhívja a figyelmet arra, hogy „a minőséget nem a vállalati belső előírások, azoknak történő megfelelés határozza meg, hanem a vevő”. Éppen ezért a TQM „kormánykerekeinek” középpontjában a fogyasztói megelégedettség áll, melyhez szorosan kapcsolódik a folyamatos tökéletesítés, és az alkalmazottak bevonása.

Martínez-Costa és Jiméneez-Jiméneez (2008) empirikus kutatáson alapuló tanulmányukban szintén igazolják, hogy a TQM-et bevezető cégek növelik a versenyképességüket és a teljesítményüket. A jelenlegi gyorsan változó gazdasági környezetben a cégek tanulási, alkalmazkodási képessége jelenti az egyetlen versenyelőnyt. Statisztikai módszereken alapuló empirikus kutatásuk eredményei azt a számos szerző által megfogalmazott állítást támasztja alá miszerint a TQM filozófia bevezetése hatékony eszköz a szervezeti tanulás gyorsítása érdekében.

Salmador és szerzőtársai (2008) a TQM bevezetésének hatásait vizsgálták Brazíliában. Cikkükben kitérnek arra is, hogy egy 1995-ös hivatalos jelentés szerint az ötszáz legnagyobb amerikai vállalat 93%-a alkalmazza a TQM-et. Tanulmányukban megállapítják, hogy a klasszikus TQM modell hasznos termelhet számos szervezetnek a légi közlekedési iparágban mint stratégiai menedzsmenteszköz, vagy segítve a vezetőket, hogy az elméleti módszertani tudás gyakorlati alkalmazásával dolgozzanak.

A **minőség** tehát üzleti **stratégia**, mely előterében létrehozott **termékek** és nyújtott **szolgáltatások kielégítik azok felhasználóinak ismert és felismert igényeit, az igények feltárásának** egyik lehetséges **eszköze pedig az értékelemzés.**

Véleményem szerint a TQM filozófia az előbbieken említett hivatkozások alapján tökéletesen alkalmazható lenne a közigazgatásban – e témát vizsgálja Salamon (2011) -, továbbá a jogszabály-előkészítés során alkalmazva – a jogszabály-alkalmazókat vevőként értelmezve – növelné azok elfogadottságát.

²² A minőségdíjat nyert cégek részvényárfolyam-növekedése átlagosan 38-46%-kal túlteljesíti a kontrollcsoportét.

Az **értékmenedzsment** az érték módszertan alkalmazása - egy szervezet által - stratégiai szemléletű értékfejlesztés megvalósítására. Az értékmenedzsment (Value Management) a klasszikus (termék, technológia) értékelemzésből (Value Analysis) fejlődött ki, kezdetben érték módszertan (Value Methodology), majd értéktervezés (Value Engineering) elnevezések váltak általánossá. Az értékmenedzsment elnevezés a szervezeti folyamatokba, a stratégiai gondolkodásba történő beépülésre utal, és ezen a ponton kapcsolódik a teljes körű minőségirányításhoz. (SAVE, 2007)

Hatvan évvel ezelőtt egy multidiszciplináris team tagjai alkalmazták először az értékelemzést a termékek minőségének megtartása melletti költségek csökkentésére. A kezdetben funkcióérték alapon meghatározott felesleges költségek csökkentésére irányuló eljárás mára strukturált, racionális gondolkodásmóddá nőtte ki magát, melynek tárgya bármi lehet, aminek funkciója van és költséget okoz. A kezdeti minőségmegtartás melletti költségcsökkentést követően a környezeti igényekhez igazodva a módszertan szemlélete is változott, az értéknövelést tűzte ki célul, ami változatlan minőséget (funkció-teljesítési szint) eredményez alacsonyabb költség szint mellett, vagy változatlan költség szint mellett biztosít a fogyasztóknak magasabb minőséget, azaz magasabb hasznosságot. (Körmendi, 1998; Szekeres-Tarjáni, 2010)

„Crosby definíciója szerint a **minőség az igényeknek való megfelelést** és nem az eleganciát jelenti.” (Tener-DeToro, 2005) Az értékelemzés alapvető célja a felhasználói igények feltárása a funkciók meghatározásához, illetve a tény-funkciók alapján az igénykeltés lehetőségének vizsgálata. (Fodor, 2007)

A Value Management (VM) ötvözi a kaizen elvet²³ és az értékelemzést. (McDowell, 1994) A hagyományos VM²⁴ a szisztematikus problémamegoldásra összpontosít a minőségre vonatkozó döntéshozatal érdekében. Az alkalmazók alapesetben elvárják, hogy a VM támogassa a döntéseiket, megoldja a problémákat, beazonosítsa a kockázatokat, tisztázza a projekt leírásokat, meghatározza a célokat, új ötleteket teremtsen, és végül teljessé tegye a projektet korlátozott erőforrásokkal, megadva a legrövidebb gyártási időt a lehető legalacsonyabb költségek mellett. (Leung, 2007)

²³ A kaizen elv az alkalmazottak bevonásával történő folyamatos tökéletesítés elve. (Vörös 1999)

²⁴ Vezetési feladatok értékvizsgálata, szervezet és működés értékelemzése (Laáb 2009)

A teljes körű minőségmenedzsment rendszernek a kifejlődése az Egyesült Államokban a századfordulón kezdődött, a '80-as évek óta, a vevőközpontúság jelenőségének felismerését követően jelentősen megnőtt a „minőségguruk²⁵” tekintélye. (Tener-DeToro, 2005)

Az értékelemzés lényegében beintegrálódott, összefonódott a minőségellenőrzéssel folyamatosan beépült a szakértők, közgazdászok gondolkodásába, így nem csoda, hogy a TQM megannyi résztechnikájához közelít. Valójában a két módszertan párhuzamosan fejlődött kölcsönösen erősítve egymás hatékonyságát. Az értékelemzés szemléletében a fogyasztó által érzékelt minőséget a funkció-teljesítési szinttel lehet meghatározni, természetesen a funkcióteljesítési szintet vizsgálni kell minden minőségdimenzióban, és a költség csak akkor csökkenthető, ha a költségcsökkentés hatására a funkció-teljesítés, azaz a minőség nem csökken.

Az **igényelemzés** és az azon alapuló funkció vizsgálat alkalmazása véleményem szerint javíthatja a vezetők döntéshozatali tevékenységének hatékonyságát egy TQM orientált szervezetben. A különböző területeken tevékenykedő szervezetek (önkormányzatok, egészségügyi intézmények, oktatási intézmények, profit orientált vállalkozások) folyamatosan azon dolgoznak, hogy beazonosítsák vevőiküket és meghatározzák fogyasztóik kielégítendő igényeit. A TQM a fogyasztói igények teljes körű kielégítésére fókuszál, minden résztevékenységet ennek vet alá. Szemléletében az első lépés minden szervezet számára a vevőkör körülhatárolása, majd a vevők elárasztása a meglévő termékekkel és szolgáltatásokkal. Az értékelemzés funkcionális megközelítése szintén a vevői igények kielégítésére irányul. Az értékmódszertan alkalmazásának első lépése ugyanis – a témahatárokon belül – a vevői igények teljes körű feltárása, tehát annak meghatározása, hogy a fogyasztók mit várnak el az értékelemzés tárgyával kapcsolatban. Az igény alapú funkciók megfogalmazása egy cselekvő ige és egy mérhető főnév segítségével történik.

A **csoportmunka** mindkét módszertan alapját képezi. Az értékelemzés komplex közelítésmódja eleve feltételezi a magas szellemi tőke felhasználására alkalmas csoportmunkát; a folyamat során figyelembe venni szükséges szempontok sokasága eleve megköveteli minden érintett szakterület képviselőjét, a szakemberek aktív közreműködését. A csoport működési hatékonyságának feltétele, hogy „szervezet feletti” legyen, független a hierarchiától, így a probléma alkotóan bíráló közelítésével Miles²⁶ tanácsainak felhasználásával kreatív munka valósulhat meg. A csoportmunka ismert pozitívuma az

²⁵ Frederick W. Taylor, Walter A. Shewhart, W. Edwards Deming, Joseph M. Juran, Philip B. Crosby, Armand V. Feigenbaum

²⁶ A tanácsok részletezésére és értelmezésére az értekezés zárófejezetében térek vissza, ott kerül bemutatásra, hogy a munka mely fázisában miként kerültek figyelembevételre, tudatos alkalmazásra a jótanácsok.

inspiráció, az ötletek születése és a különböző területeket képviselő szakemberek közötti gyors áramlása; a csoporttagok „összezárása” áttöri a szervezetben a szervezeti egységek közötti kommunikációban egyébként meglévő korlátokat. Ugyanakkor nem minden szakember alkalmas a csoport munkára, a csoport összeállítása során, annak hatékony, gördülékeny működéséhez figyelembe kell venni, hogy a tagok szakmai hozzáértésén túl, szükséges azok kommunikációs készsége és hajlandósága a csoportmunkára. A gyakorló szakemberek álláspontja szerint 6-8 fős (Körmendi 5-12 fő; Hegedüs-Fodor 7 fő) multidiszciplináris team optimális, ahol a renitensek száma maximum két fő. Amennyiben a „nem-teamtagok” száma ezt meghaladja az szétzilálja a csoportmunkát. A team-tagok mindannyian szellemi tőkéjük birtokában hatékonyan együttműködve polihisztorrá teszik a teamet.

A két módszertanban hasonló a **problémamegoldás folyamata**, hasonlóak az eljárások logikai lépései. Krajewski és Ritzman (2002) PDCA-huroknak²⁷ nevezik a minőségteremtés lépéseit; a betűszó az eljárás lépéseinek angol elnevezéseinek kezdőbetűinek rövidítése. A „P” a tervezés (Plan), ami minden tudatos tevékenység első fázisa. A team kiválaszt egy „tárgyat” (technológiai folyamat, tevékenység, módszer, gép, eljárás), amit javítani szeretne, azt elemzi, mérhető célokat fogalmaz meg a változtatás érdekében, és kidolgoz néhány módot az innovációra. A „D” a tevékenység bevezetése (Do) és a változások megfigyelése mérése. A „C” a mérés és értékelés (Check), a team elemzi az előző lépés során összegyűjtött adatokat, hogy értékelje, a változtatás mennyiben felel meg a célkitűzés során megfogalmazott igényeknek. Ha eltérés van a terv és tény adatok között a team újraértékeli, módosítja a tervet, vagy leállítja a változtatási folyamatot. Az „A” egy olyan beavatkozás (Act), amellyel az ellenőrzés eredményei szerint megerősítjük, vagy módosítjuk a tevékenységet.

Az értékelemzés problémamegoldó folyamata a következő hat lépésből áll: előkészítés; információgyűjtés; igény- és funkcióelemzés; alkotó fázis (csoportos döntéshozatal); értékelés és felülvizsgálat; javaslattétel. Az előkészítés során történik a téma kiválasztása, ebben a folyamatban több, különböző súlyú szempont kerül figyelembevételre. Az értékelemző konzultációt folytat a gazdasági és műszaki vezetőkkel, a menedzsmenttel az elemzésre alkalmas témák számbavétele érdekében, így feltárásra kerülnek a hatékonyabb működést gátló szűk keresztmetszetek. Azt a témát kell választani, amely leghatékonyabban szolgálja a tervekben megfogalmazott célok elérését. Ezt követően a menedzsment által megtörténik a

²⁷ Deming-kör

témahatárok kijelölése²⁸, a célok pontosítása, a team-tagok kiválasztása, a team munka megszervezése.

Az információgyűjtés jelenti a kezdő lépést, ekkor kerül összegyűjtésre az értékelemzés tárgyához kapcsolódó minden információ, igények, funkciók, költség és értékadatok, Miles (1973) tanácsainak megfelelően, azaz „csak a legjobb forrásból származó információ használható fel.” Az igény- és funkció elemzés során elkülönítésre kerülnek a tényállapot és a felhasználói igényekből levezetett tervállapot funkciói, majd azonosításra, számbavételre kerülnek a tervfunkciók teljesítését szolgáló alkotórészek (funkcióhordozók) költségei. A funkció-alkotórész mátrix²⁹ összeállítása rávilágít a kritikus pontokra, melyek hatékony feloldása a csoport feladata. Létezhet a problémának közvetlen (teamen kívüli) megoldása is, mint például szellemi termék vásárlása, műszaki-gazdasági tervezés sajátos módszereinek felhasználása, külső szakértők megbízása. (Körmendi, 1998) Az értékelő és felülvizsgálati szakasz feladata a megvalósítható leghatékonyabb funkció teljesítési módok kiválasztása, gazdasági értékelése. A javaslatétel során az optimális megoldási változatok kiválasztása történik, majd az egyes innovációs lehetőségekre kialakított legkedvezőbb megoldási változatok a szervezet illetékes vezetőihez kerülnek előterjesztésre döntéshozatal céljából. (Iványi, 1984) A döntést követően pedig a javasolt változtatás, az innováció bevezetésre kerül mely várhatóan 10-25%-os költségmegtakarítást eredményez³⁰.

Mindkét probléma-megoldási folyamat logikai lépései hasonlóak; az első az **előkészítés és információgyűjtés**, azaz a tervezés, az értékelemzés szemlélete ezt a lépést taglalja részletesen az **igény- és funkcióelemzés** szakaszban. Némi eltérés a bevezetés és értékelés sorrendjében fedezhető fel, hiszen az értékmódszertan előbb értékeli a lehetséges megoldásokat és csak utolsó lépésben a legmegfelelőbbnek talált alternatíva megvalósítása mellett dönt, miközben a megvalósítás és értékelés a PDCA folyamatban összemosódik, és az innováció egy folyamatos visszacsatolás eredményeként jön létre. Természetesen a visszacsatolás az értékelemzés folyamatából sem hiányzik³¹, de a bevezetés megelőzi az alternatívák funkció-érték alapú értékelése.

Ho és szerzőtársai (2000) felhívják a figyelmet arra, hogy a legerősebb kapcsolódási pontot a QFD (Quality Function Deployment) a vevői igények mind teljesebb kielégítésére törekvő

²⁸ Tarjáni (2011) részletesen érvel a témahatárok kijelölésének fontossága mellett.

²⁹ A funkciók és az azok teljesítését biztosító funkcióhordozók táblába rendezett összefüggése, mely azt mutatja, hogy az egyes funkciók teljesítéséhez a termék mely alkotóeleme járul hozzá, az adott alkotóelemnek (alkatrésznek) mennyi a költsége és ehhez képest a fogyasztó mennyit hajlandó fizetni a termék adott funkciójáért cserébe. Kritikus pont ott van, ahol a funkció-érték a funkció költség alatt marad.

³⁰ Adat: www.ertekelemzok.hu

³¹ SAVE International Value Standard: Value Study Process Flow Diagram (1. Figure)

szisztematikus tervezést előkészítő módszer jelenti. A **vevői igényekre épülő terméktervezés** feltétele a vevői igények megismerése, azok lefordítása a tervező szakmai (műszaki) nyelvére, azaz az igényelt funkciók megfogalmazása egy cselekvő ige és egy mérhető főnév segítségével. A cél a vevő által elvárt jellemzők, funkciók teljesítése. A QFD-módszer megvalósításának legfontosabb gyakorlati eszköze a mátrixtechnika. A kapcsolati mátrixot számokkal tölti ki a munkacsoport, amely kifejezi az egyes vevői igények és a tervezés során figyelembe vett jellemzők összefüggését. (Cariaga-El-Diraby-Osman, 2007) A módszer egészében és részleteiben is a funkció-funkcióhordozó mátrix logikáját követi, de ott a megfogalmazott elsődleges cél a kritikus pontok beazonosítása. A QFD módszertana alkalmas arra, hogy az elsődleges vevői igényekből levezetve a teljes tervezési és gyártási folyamat célértékeit meghatározzuk.

Különbségek

Az **értékelemzés** mindig egy **konkrét tárgyra** irányul a témahatárokon belül, a folyamat lezárultával új tárgy kerülhet kiválasztásra, de akkor is csak sorozatban ismétlődő munkafolyamatok összességét jelenti, a **TQM folyamatos javítási szemléletével** szemben. Ahogy arról a fejezet elején már írtam a TQM a vevői igények mind teljesebb kielégítését célozza, míg az értékelemzés elfogadható megoldásnak tartja a vevői igény kielégítési szint változatlanul hagyását alacsonyabb költségek mellett.

A TQM egy átfogó minőségközpontú menedzsment modell, melyet a szervezet minden szintjén alkalmaznak; az értékelemzés viszont csak egy menedzsment eszköz, ami nem válik menedzsment rendszerré, vagy filozófiává. (Sprogue, 1996) Megítélésem szerint azonban a sorozatban végrehajtott értékelemzések nagyban hozzájárulnak a szervezet működési hatékonyságának javításához; a siker megtapasztalása önmagában létrehozza a funkció-költség viszonylatban történő gondolkodás filozófiáját.

Gyakori hiba a TQM bevezetése, megvalósítása során, hogy a menedzsment elkötelezett a folyamatok iránt, de nem tesz meg mindent a változások teljesítése érdekében; ami az értékelemzési projektek során nem történhet meg, hiszen az elemzés lezárását döntés követi mely egyenes út a változás bevezetéséhez. Az értékelemzés záró szakaszában rögzítésre kerül a megtakarítás, a költségcsökkentés volumene, a hatékonyságnövelés mikéntje, ez az ami hiányzik a TQM filozófiából, az eredmények rögzítése. A TQM magyarországi alkalmazásának értékelése érdekében Németh (2001) végzett kutatást. Németh (2001) kutatási eredményeire alapozott véleménye szerint „hazánkban a TQM megvalósítását – ha egyáltalán foglalkoznak vele – funkcionális feladatként kezelik, a minőségügyi vezetőkhez delegálják,

nem vesz részt benne aktívan a vezetés és nem integrálódik tudatosan a vállalati stratégiába. Elindulnak kezdeményezések és egy idő után elhalnak a vállalatnál. Nem jutnak el a TQM alkalmazás során a tudás és az eredmény szintjére.” Ezzel szemben, ha valamely vállalatnál alkalmazásra kerül az értékelemzés egy adott témakörben, azt jellemzően még számos munka sorozata követi, erre a legaktuálisabb hazai példa a Paksi Atomerőmű zRt. gyakorlata, ahol mára három fő CVS minősítéssel³² rendelkező belső munkatárs is részt vesz az értékelemzési projektekből.

Módszertanok összehasonlításának összegzése

A TQM **problémamegoldó módszerei** (Pareto-elemzés; FMEA-kockázatot jelentő hibák és összefüggéseik elemzése; benchmarking) a rendszer átfogó javításának lehetőségét helyezik előtérbe. Nagy a veszélye annak, ha a vevői igények kielégítését „mindenek fölé” emeljük és nem vesszük figyelembe az igény kielégítés költségvonzatait; ebben látom a TQM filozófia veszélyét. Vörös (2008) kiemeli, hogy sokan elfelejtették, hogy „a teljes körű minőségirányítás lényege a fogyasztói megelégedettség keresése”, hivatkozva Hendricks és Singhal (1997) kutatási eredményeire a minőség túlhajtásának veszélyére hívja fel a figyelmet.

Az értékelemzés beillesztése a TQM-be három módon támogatja a minőség javítását: a vevői igényekre történő fókuszálással; a felesleges és a vevő által igényelt funkciók beazonosításán keresztül a tevékenység folyamatos tökéletesítésével; csoportmunkával. (Ho-Cheng-Fong, 2000)

Ellegant (1992) Funkció elemzés a TQM csapdáinak elkerülése érdekében címmel SAVE konferencián elhangzott előadásában hozzáteszi, hogy a TQM alkalmazása során nem elég a dolgokat jól csinálni, a valódi kihívás jó dolgokat csinálni; a legjobb minőséget (a legmagasabb értéket) azzal lehet elérni, ha jó dolgokat jól csinál az ember; a jó dolgok felkutatásához járul hozzá az értékelemzés.

Az érték megközelítés elősegíti a minőség (funkcióteljesítés) és költség egyensúlyának megtalálását, tehát az értékelemzés erősítheti a TQM filozófiát. A funkció elemzés, mint értékelemzési problémamegoldó technika elvezet egy projekttervhez, ami előtérbe helyezi az értékjavító lehetőségeket.

Összességében a TQM mint menedzsment filozófia a folyamatos javítás célkitűzése mellett Value Management ikertestvéreként értékelhető, jelentős hasonlóságokkal, részletekben rejlő

³² CVS= Minősített Érték Szakértő = Team vezető

különbözőségekkel. Megítélésem szerint a két módszertan alapja azonos, azaz a szükséges (vevők által igényelt) **minőség jelenti az értéket.**

A TQM filozófia és annak részeként, vagy önállóan az értékelemzés módszertana véleményem szerint **nem csak** a versenyszférában működő vállalkozások **tulajdonosi értékmaximalizálására alkalmas, de alkalmas a szabályozási rendszer kialakítására és működtetésére is.**

2.5. Módszertan értékprofilja

Fodor-Gál (2009) gondolatébresztő előadást tartott a verseny nélküli piaci térről, a Kék Óceán Stratégiáról³³ 2009-ben az Magyar Értékelemzők Társasága szakmai találkozójának keretében. Az Értékelemzési Fórumon a résztvevő értékelemzők (a jelenlévők többsége CVS minősítéssel rendelkező) csoportmunka keretében meghatározták az értékelemzés értéktényezőit, arra a kérdésre keresték a választ, hogy mit mondhatnak a potenciális megbízónak a módszertanról. A csoportok véleményét tartalmazó emlékeztetőt az 1. melléklet tartalmazza. Az összegyűjtött tényezők súlyozása szavazással történt, minden résztvevő kijelölhette az általa legfontosabbnak tartott tényezőket³⁴.

Az Értékelemzési Fórum résztvevői által a **módszertan** meghatározott legfontosabb **értéktényezői:**

- Gyorsan, belátható rövid időn belül biztosít eredményt
- Megoldást nyújt, nemcsak diagnózist állít fel
- Szabványosított, transzparens eljárással rendelkezik, aminek hangsúlyos eleme a funkcióelemzés
- Feltárja a valós problémát és erre kínál megoldást
- Csökkenti a döntési kockázatokat
- Független, objektív (szakértői) megközelítést tesz lehetővé
- Teljeskörűséget biztosít (igényfeltárással, az érintettek bevonásával, ami segíti a bevezetést is)
- Tehermentesíti a vezetőt a probléma alól
- Tárgyra és nem személyre irányul, nem számonkérő
- A csoportmunka kultúráját növeli

³³ W. Chan Kim – Renée Malborgne azonos című könyve alapján.

³⁴ Mindenki kapott öt szavazatott érő lapocskát, mellyel kifejezhette a falra felragasztott táblán szereplő tényezőkről a véleményét.

Ezen gondolatébresztő előadás és a csoportmunka – melyben volt szerencsém részt venni – eredménye indította útjára kutatásomat, mely keretében az értékelemzés sikertényezőit kívántam feltárni.

2.6. Értékelemzés sikertényezői

A szakértők szerint problémát jelent az **idő és erőforráskorlát**, ezek **gyengítik a módszertan hatékonyságát**. Így tehát fontos a sikertényezők beazonosítása, hogy a leghatékonyabban lehessen elosztani a rendelkezésre álló szűkös erőforrásokat.

A különböző szakértők eltérő véleményen vannak, (Dell’Isola, 1982; Zimmerman-Hart, 1982) a funkcióelemzést tartják elhagyhatatlan elemnek, mivel ez különbözteti meg az VM-et a hagyományos költségcsökkentési módszerektől; Palmer és szerzőtársai (1997) véleménye szerint azonban a siker mértékét csoportmunka minősége határozza meg és olyan tényezők függvénye, mint a résztvevők személyisége, a vezető szaktudása, az ütemezés, a tagok közötti párbeszéd, az eredeti (kiindulási) tervek és a megrendelő szerepe. Maurer (1996) két szempontból vizsgálja a sikerességet, egyrészt a szervezeten belüli folyamatos VM tevékenység bevezetését, másrészt a VM által javasolt megoldások végrehajtását tekinti sikertényezőnek.

Male és szerzőtársai (1998) a VM tíz sikertényezőjét azonosítja:

- multidiszciplináris csoport a szükséges összetételbe,
- a team-vezető képességei, készségei,
- VM módszertan strukturált követése,
- a résztvevők VM ismereteinek foka,
- döntéshozók részvétele a csoportmunkában,
- a VM projekt output-ja által érintett felek részvétele,
- VM téma előkészítése,
- funkcióelemzés használata,
- a résztvevők és a vezetők VM támogatása,
- bevezetési terv készítése.

Bone (2010) Best Value Management cikkében egy-a-tízhez megtérüléssel jellemzi a sikeres projekteket. Tapasztalatai alapján három T (teamwork, training and top-management), azaz **csoportmunka, képzés, és felsővezetői támogatás** alapvetően szükséges az értékelemzés sikeréhez. Csak ezek megfelelő minősége esetén tud a négy C (challenge, comparaison, Consult, Compete) - azaz **kihívás, összehasonlítás, egyeztetés, verseny** - megfelelő eredménnyel szolgálni.

A VM a leginkább hatékony módszertan, amellyel elérhető a legjobb érték az ügyfelek befektetéséért cserében (Shen-Liu 2003).

Leung (2009) 2007 és 2008 fordulóján végzett nemzetközi (US, Hong Kong, Ausztrália, Európa, egyéb) empirikus kutatása során az **értékelemzés alkalmazásának** következő **okait** tárta fel az értékelemző szakértők megkérdezésével: **döntés támogatás, költségcsökkentés, új ötletek, projekt célok egyértelmű meghatározása, problémamegoldás** mint alapvető indokok és a kommunikáció javítása, mint járulékos ok. A kutatás eredményének érdekessége a válaszok regionális eltérése, mely a 2. táblázatból jól látható.

Indokok	Összesen	Ausztrália (12,6%)	HK (40,2%)	Európa (11,5%)	USA (18,4%)	Egyéb (17,2%)
Alapvető						
Probléma megoldás	0,575	0,818	0,429	0,800	0,563	0,600
Döntéstámogatás	0,667	0,909	0,543	1,000	0,563	0,667
Elvárások pontosítása	0,356	0,546	0,371	0,600	0,313	0,067
Projekt célok meghatározása	0,598	0,909	0,514	1,000	0,438	0,467
Új megoldások feltárása	0,621	0,818	0,543	1,000	0,438	0,600
Idő megtakarítás	0,333	0,364	0,229	0,900	0,313	0,200
Költségcsökkentés	0,632	0,727	0,314	0,800	1,000	0,800
Erőforrás pazarlás csökkentése	0,368	0,455	0,200	0,600	0,563	0,333
Kockázat csökkentés	0,425	0,364	0,314	0,700	0,500	0,467
Kormányzati előírásoknak megfelelés	0,264	0,182	0,286	0,000	0,625	0,067
Járulékos						
Kommunikáció javítása	0,508	0,636	0,571	0,600	0,438	0,267
Tudás megosztás	0,483	0,818	0,514	0,600	0,313	0,267
Csoport munka ösztönzése	0,425	0,546	0,429	0,600	0,375	0,267
Konfliktus csökkentése	0,333	0,364	0,400	0,300	0,313	0,200

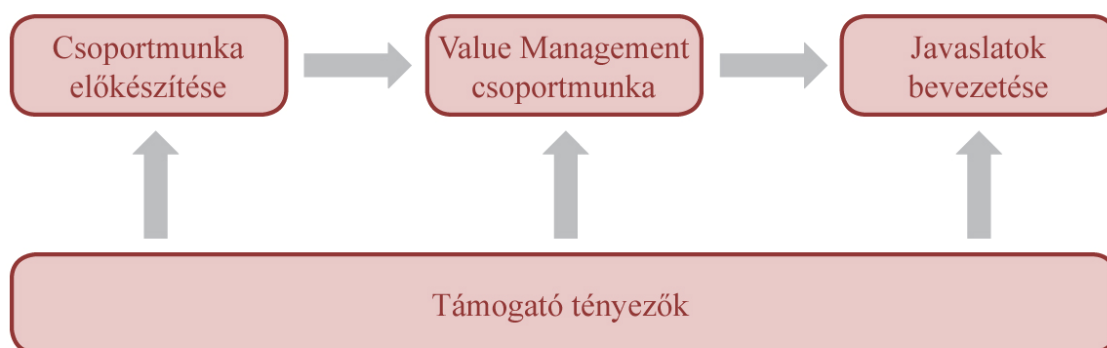
2. táblázat: A VM alkalmazásának indokai
Forrás: Leung (2009)

Az adatok alapján megállapítható, hogy **Európában** majdnem minden okból közel azonos fontossági szinten alkalmazzák az értékelemzést a **kormányzati előírásoknak történő megfelelés kényszere nélkül**, azaz gyakorlati problémák valós megoldására. **Amerikai Egyesült Államokban** jellemzően **tradicionálisan költségcsökkentési cézzal** kerül alkalmazásra az értékelemzés, illetve a kormányzati előírásoknak való megfelelés igénye itt a legerősebb, hiszen legalábbis a közigazgatásban kötelező előírás annak alkalmazása. Hong Kongban még nem került kidolgozásra önálló VM standard és az értékelemzés nem része a felsőfokú oktatási rendszernek, ezzel indokolhatóak az alacsony értékek. A szerző felhívja mind a szakértők, mind az oktatók figyelmét az VM hatékonyságára a nemzetközi összehasonlítással, illetve ösztönzi a gyakorlat átvételét, hogy a VM valódi támogatást jelenthessen az iparnak.

Shen és Liu „Critical Succes Factors for VM” (2003) című cikke alapján készítettem egy **kérdőívet** és hasonlóan a szerzőpároshoz arra kértem a MÉT értékelemzési tapasztalattal és megfelelő módszertani ismerettel rendelkező tagjait³⁵, hogy a **tényezők osztályozásával** segítsék kutatásom, a nemzetközi összehasonlítás érdekében. A kiosztott 23 db kérdőívől 17 db érkezett vissza kitöltve, így a válaszadási aránya 73,91%.

A korábban felsorolt tényezők különböző mértékben járulnak hozzá a VM sikeréhez, az empirikus kutatás célja a hozzájárulás mértékének beazonosítása.

A VM projektek tipikus felépítését a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: EE projekt tipikus felépítése
Forrás: Shen és Liu (2003) alapján saját szerkesztés

A kérdőív felépítése, a tényezők csoportosítása tehát e minta követésével történt, elkülönítve a csoportmunkára való felkészülést, a csoportmunka végrehajtását, és a javaslatok bevezetése szakaszokat, melyeket az egész folyamat során elkülönítve megjelenő tényezők támogatnak.

A cikk alapján összeállított és a hazai szakértők véleményét felmérő kérdőívben megjelenő, értékelendő tényezőket a 2. melléklet tartalmazza. A szakértők a véleményük kifejtéséhez **öt-fokozatú skálát** használtak a cikkben felsorolt tényezők értékelésére (nagyon fontos=5, fontos=4, semleges=3, nem fontos=2, lényegtelen=1). Az **adatok elemzéséhez** a kapott válaszokat Excel segítségével összesítettem és **átlagot**, szórást, **relatív szórást** számoltam.

A hazai felmérés eredményeinek értékelése egyéni szakértői vélemények megbízhatóságán, és megalapozottságán alapul, melyet a szakértők szakmai háttere, MÉT tagsága biztosít. A nemzetközi felmérés során olyan szakértők véleményét kérték ki, akik legalább öt éve foglalkoznak a területtel, legalább tíz VM megbízást teljesítettek az építőiparban, vagy azzal összefüggő területen. A minta 36 elemű volt (20 tanácsadó, 10 tervező és 6 ügyfél véleményét

³⁵ A kérdőívek kitöltése 2010 tavaszán a MÉT közgyűlésén történt. Köszönöm szépen minden résztvevőnek!

kérték ki). Mind a hazai, mind a nemzetközi kutatás esetében a minta elemszám alacsony nagyságát a megkérdezettek felhalmozott tudása és szakmai tapasztalata ellensúlyozza, és ez biztosítja a megalapozott véleményalkotást.

Tényezők	Átlag	Szórás	Relatív szórás
Funkcióelemzés	4,82	0,39	8,15%
A résztvevők szakmai gyakorlata és tudása saját területükön	4,65	0,61	13,05%
A résztvevők hozzáállása	4,65	0,61	13,05%
Irányított, ellenőrzött csoportmunka	4,59	0,62	13,48%
Célok tiszta kijelölése	4,47	0,62	13,96%
Multidiszciplináris csoportösszetétel	4,47	0,72	16,05%
Információk előkészítése és megértése	4,47	0,62	13,96%
Különböző technikai megoldások alkalmazása (pl. FAST, ötletroham)	4,47	0,51	11,51%
ÉE javaslatok kiválasztása, fejlesztése	4,47	0,51	11,51%
Megfelelő/elegendő idő az elemzésre	4,47	0,72	16,05%

3. táblázat: Értékelemzés sikertényezői
 Forrás: Saját hazai empirikus kutatás eredményei

A hazai empirikus kutatás eredményeit a 3. táblázat tartalmazza.³⁶ A hazai felmérés eredményének sorrendjében tartalmazza a táblázat a sikertényezőket teljeskörűen projekt felépítésen alapuló csoportosításban. A relatív szórások nagyságrendje alapján megállapítottam, hogy a szakértők a tényezők fontosságának értékelésében egyetértettek.³⁷ A legkevésbé érettek egyet a szakértők a döntéshozók jelenlétének szükségességével és ez a tényező kapta az legalacsonyabb értékelést, de az egyes szakértők véleménye jelentősen eltérő. **A hazai értékítélet egyértelműen a funkcióelemzést helyezi előtérbe** (átlag: 4,82, relatív szórás: 8,15%), ebben a kérdésben értenek leginkább egyet a szakértők. Érdekes, hogy a nemzetközi felmérés alapján a funkcióelemzés (átlag: 4,26, relatív szórás: 21,36%) nincs benne az első öt legfontosabb tényező között. A hazai szakértőkkel a felmérést követően készített interjúk³⁸ során elmondták, hogy a módszertannak ezen elemét érzik a legerősebb megkülönböztető ismérvnek, ezért gondolják kiemelt fontosságúnak. **A résztvevők szakmai gyakorlata és tudása a saját területükön** (átlag: 4,65, relatív szórás: 13,05%) szintén egyértelműen nagyon fontos tényező a hazai megítélés alapján, míg a nemzetközi értékítélet

³⁶ A hazai és nemzetközi kutatási eredmények összehasonlító táblázatát a 2. melléklet tartalmazza.

³⁷ Statisztikai adatok értékelése során abból a feltevésből indultam ki, hogy az átlag akkor jellemzi megfelelően a sokaság véleményét, ha a vélemények relatív szórása 20% alatti.

³⁸ Az interjúkra 2010. őszén Kápolnyásnyéken Szakmai Fórum keretében került sor, miután ismertettem a kutatás eredményeit.

ezt kevésbé tartja fontosnak (átlag: 4,19, relatív szórás: 17,42%). Az interjúk során kitértem e tényező értékelésére is és egyöntetűen az a vélemény fogalmazódott meg, hogy a tényező felértékelése a team-vezetők gyakorlatában előforduló rossz tapasztalatokhoz kapcsolódik, mely szerint a megbízó által team-tagként kijelölt személyek nem minden esetben kompetensek, mely tény akadályokat gördít a folyamatba. Ez okozza a tényező relatív (nemzetközi értékítéllehez képest) felértékelését. Ugyan ez igaz a **résztevők hozzáállására** (átlag: 4,65, relatív szórás: 13,05%), a hazai tapasztalat azt mutatja, hogy nem kellően megoldott a résztvevők motiválása, jellemzően nem részesülnek az elért eredményekből és a team-munkában való részvétel miatt kieső időben felhalmozódnak a munkaköri kötelezettségeik, melyeknek eleget kell tenniük. Tehát a relatív felértékelés itt is visszavezethető a kulturális különbségekre, illetve hazánkban megjelenő motiválás hiányára. Legjelentősebb eltérés az **ügyfél támogatásával, aktív részvételével** kapcsolatos, a nemzetközi felmérés ezt teszi első helyre, azaz ez a legfontosabb elem a szakértők magas szintű egyetértése mellett (átlag: 4,88, relatív szórás: 6,76%). Itt látom leginkább kiéleződni a megközelítésbeli különbséget. Véleményem szerint a nemzetközi értékítélet az mutatja, hogy akkor tekintik a VM projektet sikeresnek, ha annak eredménye bevezetésre kerül, ennek pedig akkor a legnagyobb az esélye, ha az ügyfél, a megbízó aktívan részt vesz a megoldási változatok kidolgozásában, a javaslatok értékelésében, tehát magáénak érzi a projektet. Ezzel szemben a hazai véleményalkotók a **projekt sikerességét** a javaslatok során feltárt költségmegtakarítási lehetőségek nagyságrendjével, illetve a funkcióbővítés, növelés lehetőségével mérik. Érdekes kérdés továbbá a minősített csoportvezető szükségessége. **Minősített csoportvezető** alatt CVS minősítéssel rendelkező csoportvezetőt kell érteni, ami a nemzetközi vélemény szerint (átlag: 4,54, relatív szórás: 20,26%) fontos meghatározó tényezője a projekt sikerének a szakértők viszonylag megfelelő egyetértése mellett, a hazai vélemények e tényezőt azonban alulértékelik (átlag: 4,00, relatív szórás: 26,52%), ez azzal függhet össze, az interjúk során kapott információk alapján, hogy az AVS képesítéssel rendelkező ambiciózus csoportvezetők által vezetett projektet ugyan olyan sikeresek lehetnek, mint a CVS minősítéssel rendelkező csoportvezető által vezetett projektek. Természetesen a minősítés mellett a csoportvezető személyisége, agilitása ami meghatározza a projekt sikerét. A hazai eredmények további vizsgálata során megállapítottam, hogy a célok tiszta kijelölése, a multidiszciplináris csoportösszetétel, az információk előkészítése és megértése, a különböző technikai megoldások alkalmazása, a javaslatok kiválasztása és fejlesztése, illetve az elegendő idő az elemzésre egyforma értékítélet alá esnek, egyaránt fontosak a projekt sikeréhez (átlag: 4,47).

A kutatás alapjául szolgáló cikk második részében klaszterelemzés került alkalmazásra, négy csoport beazonosítása mellett; (1) VM csoporttal szembeni követelmények, (2) megrendelő hatása, (3) a csoportvezető kompetenciája, (4) kapcsolódó osztályok hatása.

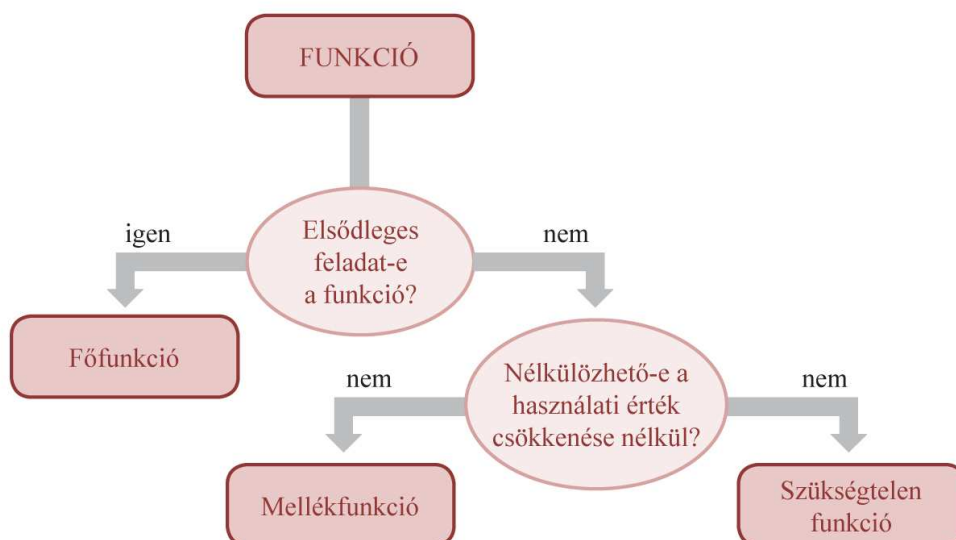
Az elemzés alapján magasan a **legjelentősebb a VM sikertényezői** közül a VM-teamhez kapcsolódó tényezők, azaz a **multidisziplináris összetétel, a résztvevők személyisége, hozzáállása, a döntéshozók jelenléte és a funkcióelemzés**. Ez a megállapítás az interjúk során csak pozitív visszacsatolást kapott, azaz a hazai szakértők egyértelműen egyetértettek vele.

2.7. Funkcióelemzés

A kutatások alapján tehát kijelenthető, hogy a hazai értékelemző szakemberek meglátása szerint a **funkcióelemzés** maga a módszertan leginkább karakteres, **megkülönböztető ismérve**. Figyelembe véve, hogy dolgozatom későbbi fejezetében e mozzanat jelentős hangsúlyt kap, indokoltnak látom a funkcióelemzés főbb tulajdonságait, tartalmát bemutatni.

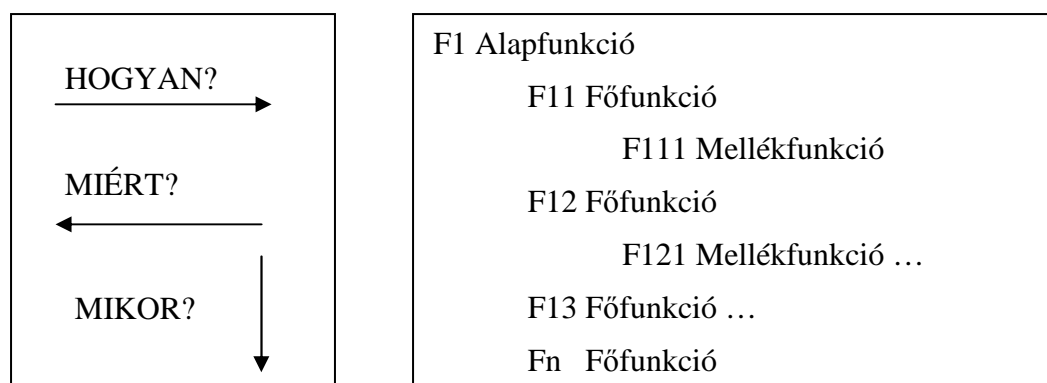
A **funkció** a „Mit csinál?” kérdésre válaszol kétszavas megfogalmazással, egy cselekvő ige és egy mérhető főnév felhasználásával. A funkcióelemzés keretében a team elemzi ezeket a funkciókat annak érdekében, hogy meghatározza melyeket kell fejleszteni, vagy újraalkotni a projektcél teljesítése érdekében. (Körmendi-Nádasdi, 1996; SAVE, 2007)

A funkciók rendezése történhet egymáshoz viszonyítva, vagy a termék részeihez kapcsoltan; utóbbi esetben termék séma elkészítése is szükséges. A hierarchikus funkciórendezés modelljét szemlélteti a 4. ábra.

4. ábra: A funkciók rendezése
Forrás: Körmendi-Nádasdi (1996)

Magyarországon a leggyakrabban alkalmazott funkciórendezési módszer a **funkciócsalád**, melynek egyszerű felépítése, kevés szabálya, gyors kivitelezhetősége együttesen indokolja elterjedtségét. A funkciócsalád oksági élvre épül, ok-okozati láncokat keres a funkciók között, ezzel segít az összefüggések feltárását, illetve ábrázolhatóvá válik a projekt. A funkciócsalád felépítése balról jobbra haladva történik a „hogyan?” kérdésre válaszolva, jobbról balra haladva a felépítésnek meg kell felelnie a „miért?” kérdésnek. Azon projekteknél, ahol figyelemmel kell lenni az időbeni előrehaladásra is fentől lefele haladva a „mikor?” kérdésre válaszolva kell rendezni a funkciókat. (Körmendi-Nádasdi, 1996; Iványi-Hoffer, 2004; Fodor, 2007; Rains, 2010)

5. ábra: Funkciócsalád felépítési elve
Forrás: Fodor (2007)

A funkcióteljesítés vizsgálat (bírálat) célja annak megítélése, hogy a vizsgálat tárgyának funkció teljesítése megfelelő minőségű-e. A szakértőkből álló team értékítélete alapján elkülönítésre kerülnek **fejlesztendő** (hiányzó, alulteljesített, túlteljesített, felesleges) és **megfelelő** (szükséges mértékben teljesített) **funkciók**³⁹. (Fodor, 2007)

A funkcióelemzési szakasz következő lépése a funkcióköltségek meghatározása, elemzése, ez azonban a témám szempontjából nem releváns, így annak ismertetésétől eltekintek.

³⁹ Általában a funkciók 60-80%-át minősítik a csapatok fejlesztendőnek. (Fodor, 2007)

3. SZÁMVITEL, MINT INFORMÁCIÓS RENDSZER BEMUTATÁSA

Az értékelemzés módszertanának lépéseit követve, az első feladat az információgyűjtés. Mivel az elemzés tárgyául a pénzügyi számvitelt választottam, az információ gyűjtés keretében e területhez kapcsolódó kutatásokat végeztem. Áttekintettem a számvitel fejlődését, fontosabbnak tartott állomásait, ismertetem területeit, szabályozási rendszerét. Sokan szükséges rossznak tartják a számvitelt, a történeti áttekintés érzékelteti a gazdálkodásról készített nyilvántartások valódi szerepét. Mivel a számvitelt, mint gyakorlati tevékenységet értelmezem, foglalkozom annak etikai kérdéseivel, lehetséges szankcióival. Végül kitérek a beszámolóképzésre, a beszámolók hasznosítására, hasznosíthatóságára, kiemelten vizsgálva a kiegészítő mellékletet.

Az alfejezetek végén közlöm a számvitel szabályozásáért felelős Nemzetgazdasági Minisztérium Számviteli és Szakképzési Főosztályának vezetőjével készített interjú tanulságait. Az interjú célja kettős volt, egyrészt beszámolni a kutatások eredményéről, másrészt első kézből értesülni a várható lépésekről.

3.1. A számvitel

A számvitelnek több értelmezése ismert, az oktató-kutató-szakemberek körében visszavisszatérő kérdés, hogy vajon a számvitel mennyire gyakorlati, illetve mennyire tudományos rendszer, vagy tevékenység. Budai (2009) tanulmányában az információ igényekből kiindulva globális, mikro és makro szinten értelmezi a számvitelt tudományként, szakmaként, gyakorlati és szabályozási tevékenységként. Sztanó (2006) a számvitelt több dimenzióban, több szempontból értelmezi, egyrészt a **tájékoztatás eszköze**, mivel a számviteli törvény célja szerint tájékoztatást ad a vállalkozás vagyonáról, annak változásáról, valamint arról, hogy a vagyon hasznosítása mennyire eredményes, vagyis milyen nagyságú eredményt ért el a vállalkozó. Másrészt **gyakorlati tevékenység**, amely a vagyon mozgását, változását, az eredmény alakulását figyeli, méri és feljegyzi. A gyakorlati tevékenység során bizonylatok, **dokumentumok** kerülnek felhasználásra és keletkeznek, illetve a gyakorlati tevékenység során különböző **módszerek** kerülnek alkalmazásra, ennek megfelelően értelmezhető dokumentumok és módszerek összességként is.

Dolgozatomban a számvitelt, mint információs rendszert **mikró szinten** értelmezem, mint **információ feldolgozó, szolgáltató és döntési rendszer, döntés előkészítő szereppel**.

Összességében a számvitelt komplex rendszerként közelítem meg, és foglalkozom annak gyakorlati, szakmai vetületével és szabályozási kérdéseivel.

Laáb (2006) a számbavétel típusainak kialakulását az egyes történelmi korok társadalmi gazdasági formációjához köti. Véleménye szerint abban a korban, amikor az ember és a természet viszonya szimbiózisban működik, nincs valós igény a vagyongyarapodás, jövedelemtermelés számbavételére, ha mégis van számbavétel a pénzforgalmi szemléletű lesz, ami számot ad a pénzfelhasználás eredetéről és módjáról. Az erőszakon alapuló hatalom által megteremtett magánvagyon intézménye létrehozta a vagyonleltár típusú számbavétel igényét és ezzel párhuzamosan a megtermelt javak elvonására irányuló megoldásokat (adók)⁴⁰. Az eredmény típusú számbavétel térnyerése a kereskedelmi tevékenység elterjedéséhez köthető, ahol a számadás a jövedelemtermelő képesség megfigyelésére irányul, azaz a tevékenység kockázatvállalás egy jövőbeli hozam érdekében. A mai számvitelben a rövidtávú profitmaximalizáláson keresztül megvalósuló hosszútávú vagyongyarapítás bemutatása történik a mérleg, az eredménykimutatás segítségével.

Könyvvitel a számvitel egyik területe a beszámolóképzítés, bizonylati rend, az értékelés, az eredményszámítás, leltárkészítés, könyvvizsgálat, közzététel mellett. A könyvvitel adja a számvitel gerincét. Elnevezése abból ered, hogy kezdetben a gazdasági eseményekről a feljegyzéseket könyvekben vezették időrendben naplóban, illetve ezzel párhuzamosan vagyonelemenként főkönyvben. A 20. század elején megjelenő átírással könyvelés tette lehetővé, hogy egyszerre rögzítsék a gazdasági események hatását idősorosan és számlasorosan indigó, evolút tábla⁴¹ és szabadlapos főkönyv segítségével. Ezt követően is megmaradt a főkönyv elnevezés, ami lényegében fiókokban, dobozokban tárolt főkönyvi kartonokat foglalt magában. Ma már általánosan elterjedtnek mondhatók a főkönyvi nyilvántartásra szolgáló, beszámolóképzítést támogató számítógépes programok. Az informatikai fejlődésnek, fejlesztéseknek köszönhetően a 20. század végére az időabló, monoton, unalmas, sok hibázási lehetőséget magában hordozó könyvelési munka mára inkább a számviteli szakemberek kreativitására épülő, újszerű kihívásokkal, szintetizáló képesség követelményével teli szakmává vált. Persze a számvitel megítélése szubjektív, nagyban függ a véleményt nyilvánító személyiségétől, attól, hogy miként „fogja meg” a számvitelt. Bélyácz (2008) a következők szerint fogalmazza meg véleményét: „Ami egykor az íratlan szabály misztikumába burkolózott, az mára racionalizálódott. Saját szabályai formalizálásának

⁴⁰ Kezdetben a számbavétel még csak mennyiségi számbavételt jelentett fajta és összetétel szerint, később bővült a kör az értékadatokkal.

⁴¹ Ez a kettős könyvvitelhez használatos eszköz volt. Egy fém tábla, leszorító füllel, ráhelyezték a naplót (idősor) erre az indigót, fölé a számlakartont és egyszerre lehetett könyvelni idősorosan és számlasorosan.

folyamatában a szakma úgy változott, hogy az intellektuális tudást a mechanikus technikák ismerete váltotta fel.”

3.2. A számvitel története

Az elmúlt két-három száz év történetét többen ismertették már könyveikben, tanulmányaikban (Kuntner, 1943; Papp, 1999; Sztanó, 2006; Laáb, 2006; Budai, 2009; Gulyás 2010a), részben a kép teljessé tétele, részben az elmélyülés, részben a kíváncsiságom okán a következőkben részletesen ismertetem a számvitel fejlődéstörténetét szekunder kutatás alapján a régmúlttól kezdve.

3.2.1. Kezdetektől a közelmúltig

Véleményem szerint a számvitel mint információ közvetítő rendszer legegyszerűbb megjelenési formája egyidős a barlangrajzokkal, olyan szempontból, hogy tulajdonképpen a barlangrajzok felfoghatók számviteli feljegyzésekként, hiszen azt ábrázolták, hogy ki hogyan vett részt a zsákmány elejtésében, és ez alapját képezhette a későbbi osztozkodásnak. Itt, ha párhuzamot szeretnénk vonni a mai eredményfelosztás menetével, kissé megakad a gondolatmenet, hiszen ma az eredményfelosztás során azt határozzuk meg, hogy a vállalkezési tevékenység eredményéből mennyit kap az állam adó (társasági adó, különadó) formájában, illetve mennyit kapnak a tulajdonosok osztalékként, és mennyi marad a vállalkozásnál a jövőbeli beruházási lehetőségek belső finanszírozására mérleg szerinti eredményként. Bár tulajdonképpen az adókkal párhuzamba állíthatók a különböző istenekben bemutatott áldozatok, osztalékként felfogható a saját fogyasztásra, felhasználásra kapott zsákmány, illetve a közös használatra meghagyott, bárki által hozzáférhető módon hasznosítható eszközök pedig a vállalkozásnál maradó eredmény tárgyasult formái.

Néhányak szerint a számvitel fejlődése válasz a környezeti és társadalmi változásokra, mások a kereskedelmi tevékenység fejlődéséhez kötik, és azt mondják, hogy a precíz, pontos számvitelnek köszönhetően fejlődhetett ki a modern világ üzleti modellje.

A XIV. századi Itáliában A.C Littleton által meghatározott **számviteli kulcstényezők**:

- **Magántulajdon:** a tulajdonjog változtatás lehetősége, mivel a könyvvitel ezen mozzanatokat rögzítik, amikor a vagyon vagy a vagyonhoz kapcsolódó jog tulajdonosa megváltozik.

- **Tőke:** hatékony vagyonbefektetés, mivel különben a kereskedelem egyszerű lenne, nem lenne hitel;
- **Kereskedelem:** széleskörű termékcsere, mivel a lokális, kis volumenű ügyletek nem igényelnék az összetett rendszer alkalmazását;
- **Hitel:** jövőbeli vagyon jelenbeli felhasználása, mivel az azonnali ügyletek nem adtak volna lendületet a feljegyzéseknek;
- **Írás:** tartós feljegyzés, mivel az emberi memória korlátozott;
- **Pénz:** a csere általános egyenértékese, mivel nem kellene a könyvelés, ha nem csökkentené a tranzakciókat
- **Számtan:** az ügylet érték számításának eszköze.

E tényezők némelyike az ókorban is létezett, az írás például egyidős a civilizációval, de együttesen a középkorban jelentek csak meg, aminek köszönhetően meg is született a kettős könyvvitel. (Alexander, 2002)

Figyelembe véve dolgozatom célját és terjedelmi kereteit a számvitel régmúlt történetéről szekunder kutatásom (Alexander, 2002; Gulyás 2010b) reflexióit közlöm csupán⁴².

Mezopotámiában agyagtáblákba kellett nyomni a pecséteket aláírásként, az írástudatlanságot kívánták ezzel leplezni, illetve figyelmen kívül hagyni. Lényegében a felek, nem tudhatták, hogy az írnok mit vet papírra. Érzek némi analógiát a könyvvizsgálók szárazpecsétje kapcsán, csak mára fordult a kocka. Most a beszámolót aláíró ügyvezető nem tudja igazán, legalábbis a KKV szektorban működő vállalkozások esetében, hogy mit ír alá, és a könyvvizsgáló mit hitelesít szárazbélyegzőjével.

Az ókori **Egyiptomban** a könyvelőknek jó okuk volt megbízható és pontos feljegyzésekkel dolgozni, hiszen a szabálytalanságokat a királyi ellenőrzés bírsággal, csonkítással vagy halállal büntette. Jelenleg a számvitel rendjének megsértése a legsúlyosabb esetben nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, de ilyen még nem fordult elő a joggyakorlatban, a szabályszegés leggyakoribb büntetése a pénzbüntetés.

Rómában már megjelent a tranzakciók kettős kimutatása, idősorosan naplóban, illetve a havi feladások jóvoltából pénztárkönyvben, ami a mai Pénztár főkönyvi számlával azonosítható. Illetve még egy kiemelendő apróságra hívnám fel a figyelmet, már ekkor és itt felhasználták a számviteli információkat az adófizetési kötelezettség megállapításához.

⁴² A számvitel történetét Kardos (2011) cikke részletesen feldolgozza.

A Rómából származó költségvetés elvei alapjaiban megegyeznek a mai költségvetési elvekkel. Véleményem szerint azonban van egy nagyon lényeges különbség, ma már szinte természetesként kezeljük, hogy az állami költségvetés deficites, azaz a kiadások meghaladják a bevételeket évről-évre, mely felhalmozódva hihetetlen mértékben növeli az államadósságot. E kontextusban is érdemes lenne értő figyelemmel fordulni a múlt nagyjai felé.

Michael Chatfield történész megfigyelése alapján a középkori számviteli tevékenység fektette le a gondosság és óvatosság tételét és a **középkori** környezet biztosította a számvitel gyors fejlődését a reneszánsz korban. Ami a számvitel szabályozását illeti, a Római Birodalom központosított jogi előírások időszaka volt, míg a középkorban a földesurak felügyelete alá tartozott. Az államkincstári és az uradalmi rendszer szükségessé tette a birtokok feletti hatalom átruházását a tulajdonostól a tényleges hasznosítóra. Ebben az időben a számvitel központi feladata az volt, hogy lehetővé tegye a kormánynak, vagy a birtok tulajdonosának, hogy figyelemmel kísérje, ellenőrizze azokat akik a gazdasági társadalmi piramis alsóbb szintjein találhatók. (Alexander, 2002)

Manapság tipikusan ügynökelmélet mentén értelmezzük a nyilvánosan működő részvénytársaságok tevékenységét; jellemzően ez az a gazdasági társasági forma ugyanis hazánkban mely keretein belül a tulajdonosi és a menedzsment funkciók szétválnak.

A legrégebből fennmaradt angol nyelvű számviteli feljegyzés a **Pipe Roll**⁴³, mely tartalmazza Anglia bevételeit (járadékok, bírságok, adók) és kiadásait 1130 és 1833 között. Pipe Roll volt a végső feljegyzés egy pergamenre, amely a Földbirtok könyv⁴⁴, a serifek jelentései és más királyi kincstári információk alapján került összeállításra. A különböző megyék serifjeit évente kétszer Westminsterbe hívták az államkincstárba, tavasszal (Húsvétkor) és ősszel (Mihály arkangyal napján). Tavasszal a kivetett éves adó felét kellett befizetnie a serifnek a kincstárba. Az ügylet tényét rováspálcán⁴⁵ történt bemetszéssel jelezték. (Alexander, 2002)

A gazdasági és társadalmi fejlődés velejárója, talán motorja az ipar, a technológia fejlődése, így lényegében elképzelhetetlen, hogy a jelenkor bonyolult, sokszor átláthatatlan tőzsdei

⁴³ Great Roll of Exchequer, azaz Államkincstári tekercs. (<http://prestwidge.com/river/piperolls.html>) letöltés: 2010. december 18.

⁴⁴ Amikor Hódító Vilmos megszállta Angliát, elvett minden birtokot a király nevében. 1086-ban felmérte a birtokokat és az azon alapuló adókat, összeállította Anglia Földbirtok Könyvét (Domesday Book).

⁴⁵ A rováspálcát már a Pipe Roll bevezetése előtt is használták, amely egy kilenc inch, azaz 22,86 cm hosszú, vékony, mogyorófa pálcá volt, melyen a bemetszések mérete jelölte a kapott összegeket. Egy emberi kéz nagyságú bevágás 1000 fontot jelentett, a hüvelykujj vastagság 100 fontot, árpaszemnyi bemetszés 1 fontot, egy bevágás jelentett egy silinget.

ügyleteit rováspálcák segítségével számoljuk el. Hála a világtörténelem nagyjainak⁴⁶ erre nincs is szükségünk, talán pont ezért érdemes elgondolkodni azon mit is köszönhetünk nekik. A középkorban 795-ben **Nagy Károly frank király** rendeletet adott ki a királyi birtokokról és a birodalmi uradalmakról, melyben előírta az összefoglaló év végi zárlati jelentéskészítést, ami egy jól felépített vagyonskimutatás volt. Ehhez a királyi kancellária az egyház által már használt formanyomtatványt használta. Az első kereskedői okirat az Alpoktól északra a **Hanza-szövetség** központjából, Lübeckből származik, ahol egy posztókereskedő 1180-ban egy pergamentekercsre 160 gazdasági eseményt rögzített le egyszerű formában. A folyószámla-rendszer kiépítése (a követelések és kötelezettség feljegyzése az egyes gazdasági partnerekkel szemben) további fejlődéshez vezetett a görög és latin kultúrával rendelkező európai könyvvitel terén. 1263-ban **Genovában** két városi „fő számlavezető” használta először az egyes számlákra a latin „ratio” elnevezést. Az arabok decimális számrendszere a XIII. század elején vált Európában is ismertté. Ennek ellenére a római számrendszert, melyet hamisíthatatlannak véltek, a XV. század végéig még használták.

A hiánytalan kettős könyvvitelre 1340-ből lehet a legkorábbi bizonyítható példát találni. Ebből az időből maradtak meg főkönyvek Genovában, melyek az államvezetés bevételeit és kiadásait tartalmazzák. A könyvekben megfigyelhető a tagolás is. Külön szerepelnek benne az adó kintlévőségek, a kölcsönök és a bírságok, ami egyértelműen rámutat a kettős könyvvitel meglétére. Ugyancsak 1340-ben **Lübeckben** – genovai, velencei és firenzei minta alapján – a kettős kontírozást egy mérlegszerű táblázatos áttekintéssel együtt vezették be. (Gulyás, 2010b)

Bár az arab számok már korábban ismertek voltak, először **Itáliában** kezdték használni azokat üzleti ügyekhez kapcsolódóan⁴⁷. Luca Paciolo 1494-ben kiadott **Summa de Arithmetica Geometria Proportioni e Proportionalita** című értekezése⁴⁸ összefoglalja a korabeli alkalmazott számvitel módszereket, eljárásokat; hivatkozik Benedetto Cotruoli által 1458-ban írt tanulmányára, mely könyv formájában csak 1573-ban jelent meg *Della mercatura et del mercatore* prefetto címen. Gutenberg negyven évvel ezt megelőzően felfedezett nyomdagépének köszönhetően már 1494-ben megjelenhetett nyomtatásban Paciolo műve, mely tény jól jelzi, hogy már a maga idejében is kiemelkedő műnek tekintették. Paciolo bár nagyszerű elme volt, de nem a kettős könyvvitel felfedezője, “csupán” írásba foglalta a

⁴⁶ Például Gutenberg elévülhetetlen érdeme a nyomtatás, a sokszorosítás gépesítése.

⁴⁷ Római számokkal nehézkesen végezhetők a matematikai műveletek.

⁴⁸ 36 rövid fejezetben ír a könyvelésről, mely csak egyike az öt témakörnek, az első 16 fejezet szólt a könyvek és számlák rendszeréről, a maradék 20 a kereskedelmi számvitel sajátosságairól, úgy mint bankbetét, pénzfelvét, ügynöki beszerzés, váltó, barter ügyletek, vegyes vállalati kereskedés, kiadások, zárlat.

velencei kereskedők által alkalmazott módszereket. Paciolo szerint három dologra volt szüksége a **sikeres kereskedőnek**, úgy mint **elegendő készpénz, vagy hitel, egy jó könyvelő és egy számviteli rendszer**, ami ránézésre tájékoztat az aktuális pénzügyekről. (Alexander, 2002; Sztanó, 2006)

Meglátásom szerint az eltelt fél évezred az alapvető szükségleteken nem változtatott. A hazai számviteli szabályozás összetettsége azonban még inkább megköveteli a számviteli információk könyvelők általi értelmezését.

Paciolo Emlékeztetője (memorandum) időrendben tartalmazta a gazdasági események feljegyzését. A memorandumban bármilyen akkoriban Itáliában használt pénzegységben történhetett a bejegyzés, mely főkönyvbe történő átvezetése és konvertálása funkcionális pénznemre később történt, ebbe az inas is tehetett bejegyzést. A napló a kereskedő saját feljegyzéseit tartalmazta, a követeléseket és kötelezettségeket leíró formában egy bekezdésben, csak egyetlen oszlopa volt. A főkönyv hasonlított leginkább mai megfelelőjére, pénzegység, dátum bejegyzéssel, rövid leírással, tartozik és követel számla megjelöléssel. A főkönyv tartalmazott eszköz--követelés, készlet--kötelezettség, tőke, bevétel és ráfordítás számlákat. A könyvelő feladata volt a naplóból a főkönyvbe átvezetni a bejegyzéseket, mely átvezetés tényét két egymást keresztező átlós vonallal jelzett a naplóban. A főkönyvi kivonat (próba mérleg) zárta a könyvelési folyamatot, a tartozik összegek kerültek a mérleg bal oldalára a követel összegek a jobb oldalára, ha az összesen sorok mindkét oldalon megegyeztek az hibamentességre utalt, ha nem hiba volt a főkönyvben. (Paciolo, 1494; Alexander, 2002)

Ma már a könyvelő programok által generált főkönyvi kivonatot egészen más célból készítjük. Az informatika fejlődésének hála a könyvelés ma már nem időrabló, unalmas műveletek sorozata, sokkal inkább kreativitás igénylő feladatok halmaza. A főkönyvi kivonat szerepe, hogy pillanatfelvételt adjon a vállalkozás működéséről, adott időpillanatig elért eredményéről.

Paciolo könyvének jelentőségét bizonyítja, hogy publikálást követő évszázadban öt nyelvre fordították le, és számos könyv megjelent e témában Hollandiában, Németországban, Angliában és Olaszországban, melyek fő forrása Paciolo könyve volt. (Alexander, 2002) Az elmúlt 150 évben ötször fordították le angolra, és legalább 13 másik nyelvre (cseh, holland, francia, japán, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, portugál, román, spanyol, török). A könyv megjelenésének 500. évfordulóján számos európai országban jelent meg faksimile kiadásban, köztük hazánkban is. (Sangster, 2007)

Az újkorban, 1511-ben a Fugger-család elkészítette az első mérleget. A XVI. században Velencében tanult főkönyvelő Matthäus Schwarz szembeállította az augsburgi Fugger-féle mérleggel a saját könyvvitelét. A főkönyvet két részre osztotta, a „személyek számlakönyvére” vagy más néven tartozások könyvére és a „tárgyak számlakönyvére” vagy más néven Capusra. Ráadásul készített egy „költség könyvecskét” a kiadásoknak, fogyasztási adónak stb. valamint egy „titkos könyvet” a nagy fontosságú eseményeknek, amely az egyenes adók belső kalkulációja mellett elsődlegesen a nyereség- és veszteségszámlákat tartalmazta.

A számvitel területén a XVI. század folyamán további fejlesztések jelentek meg Olaszországban, Németországban, Hollandiában, Franciaországban és Angliában. Ezek magukba foglalták a „jóváírás tételek” (vállalati vagyon), a „tartozás tételek” (kötelezettségek) és a bevételek tervezetének leírását. Az első jelentős számviteltankönyv Sartorius matematikus műve 1592-ben jelent meg.

Az **állandóan növekvő áruforgalom** fokozatosan **fejlesztette az időszaki elszámolást** (üzleti év vagy naptári év) szabályos zárással a XVII. században. Ebben az időben kezdték el használni az áru beérkeztető- az áru kivezető- és a pénztárkönyveket, naplókát stb. Az áruforgalom növekedése a tevékenység összetettsége igényelte a többnaplós eljárás bevezetését. A befektetési számlákat és az üzemkönyvelést csak az első ipari fejlődés kezdetén alakították ki. A XIX. század vége óta mind a kereskedelemtudomány és az üzemgazdaságtan felismerései, mind a törvényhozás követelménye a pénzügyi és vezetői számvitel szétválasztása felé fejlesztették a számvitelt. A könyvvezetést a törvényhozás is lépésről lépésre fejlesztette. Először a poroszok „Általános Jog” törvényében (1794) található meg a kötelező mérlegkészítés a következőképpen megfogalmazva: „Egy kereskedő, aki vagy egyáltalán nem vezet szabályos könyvelést, vagy az évente legalább egyszer kötelezetően elkészítendő vagyonmérleget elmulasztja elkészíteni, és ezáltal nem ismeri saját helyzetét, egy esetleges fizetésképtelenségnél, mint gondatlan bankárt, megbüntetik.”

A **részvénytársaságok** számának **ugrásszerű növekedése** után a kereskedelmi törvények keretében – Németországban a részvénytörvény – is új szabályozást alkottak. A mérlegkészítés alapelvét törvényileg szabályozták, be nem tartásukat pedig büntetéssel fenyegették. A teljes kereskedőtársadalmat kötelezték a szabályszerű mérlegkészítésre. A porosz jövedelemadó törvény (1891) például csatoltatta az adóbevallást a kereskedelmi mérleghez. (Gulyás, 2010b)

A jelenkori könyvelés nagyban hasonlít a Velencei módszerre. A Fő különbséget az adja, hogy a XV. századi itáliai vállalkozónak még nem volt szüksége elkülönített naplókra, analitikus

nyilvántartásokra, formalizált ellenőrzési rendszerre, költségkimutatásokra, költségvetés készítésére.

A jelenkori könyvelés technikai fejlődése szorosan kapcsolódik az informatika fejlődéséhez, az információs rendszer szervezése pedig az igényeltők információigényéhez. Igényeltők alatt az adóhivatal, a statisztikai hivatal, a nyugdíjpénztár értendők.

3.2.2. 1800-as évektől napjainkig

Ez elmúlt két évszázad történeti fejlődését az eltérő környezet, jogi és társadalmi berendezkedés okán nemzetenként szétválasztva érdemes áttekinteni.

A XVII-XVIII. században **Skóciában** a könyvelés a jogi szakmához társult, számos példa ismert a skóciai ügyvéd egyesületen belül, akik könyvelőként dolgoztak. Akkoriban a kereskedők és a könyvelők rendeltetése is összemosódott. Ezt James McClelland glasgow-i könyvelő tevékenységére vonatkozó hirdetménye igazolja, melyben felsorolja az általa elvégzett tevékenységeket, dátuma 1824. március 12.⁴⁹ (Alexander, 2002)

A jelenkor könyvelőinek, számviteli szakembereinek feladata szintén rendkívül sokrétű, hiszen jellemzően ők az egyetlen tanácsadói a KKV szektorbeli vállalkozásoknak, különösen a mikro vállalkozásoknak, így az általuk nyújtott, az ügyfelek által igényelt szolgáltatások jellemzően túlmutatnak a számviteli beszámoló összeállításán. A legtöbb számviteli szakember foglalkozik könyvvizsgálattal, adótanácsadással, munkaerőt érintő kérdésekkel, jogi-, és pénzügyi tanácsadással, környezetvédelmi jelentések készítésével, üzletviteli tanácsadással. Tehát a számviteli szakemberek által nyújtott szolgáltatások lényegében lefedik a vállalkozások teljes tevékenységét, a teljes újratervezési folyamatot, annak minden mozzanatát.

1854-ben a Glasgow-i Könyvelők Szervezete petíciót nyújtott be Viktória királynőnek az önálló oktatási rendszer kialakítása érdekében. Megalapítását követően az edinburgh-i szervezet elgondolkodott a tagjai részére adományozandó megkülönböztető jelzón, mely a Képesített könyvelő⁵⁰ lett. 1880-ban vette át ezt az elnevezést az akkor alapított Angol Könyvelők Intézete, mely egyesítette az Angliában és Walesben működő számviteli szervezeteket, ezt követően világszerte elterjedt. A tagok két csoportba tartoztak, gazdasági

⁴⁹ Birtokok gondnoksága, hitelügyintézés, elhunyt személyek örökösének képviselése, ingatlanközvetítés, felszámolás, könyvvezetés, könyvek ellenőrzése, könyvelés átvizsgálása bírósági, ügyészi beadást megelőzően, régi követelések és csődbe ment birtokok osztalékainak behajtása és egyéb számviteli tevékenységek.

⁵⁰ Chartered Accountant (mely ma okleveles könyvvizsgálókat azonosít)

társaságok (Fellow Chartered Accountant) és magánszemélyek (Associate Chartered Accountant). (Alexander, 2002)

A XIX. század közepén az ipari forradalomnak köszönhetően Anglia virágzott, jelentős volt a bányászat, a vasipar, és a ruhaipara, valamint világ pénzügyi központjává vált. Az ipari, gazdasági fejlődés maga után vonzotta a könyvelőkre való igényt mind a jól működő vállalatcsoportok, mind a versenyben tönkrement vállalkozások részéről. (Alexander, 2002)

Az Egyesült Királyságban működő szervezeteknek saját standardjaik voltak, és az 1960-as évek végéig előfordult, hogy két független számviteli szakember által összeállított mérleg eltért egymástól, eltérő eredményt mutatott. A számvitel egységes jogi szabályozása érdekében 1970-ben megalapították a Számviteli Standardok Operatív Bizottságát (ASSC), mely ma Számviteli Standard Bizottság (ASC) néven ismert. A számvitel jogi szabályozásának egységes szerkezetéről 1985-ös vállalzási törvény megalkotásától beszélhetünk. (Baricz, 1997)

Az 1800-as évek végén a brit tőke gyorsan áramolt a növekvő iparú **Egyesült Államokba**, ahova skót és brit könyvelők utaztak ellenőrizni a befektetéseket, többen ott is maradtak és megalapították az amerikai gyakorlatot.⁵¹ A könyvelők szakmai szervezetekben csoportosultak a városokban, és 1887-ben létrehozták a Amerikai Számviteli Szakemberek Társulatát (American Association of Public Accountants), amely elődje az Amerikai Okleveles Számviteli Szakemberek Intézetének (American Institute of Certified Public Accountants).

A XX. század elején az Államközi Kereskedelmi Bizottság (Interstate Commerce Commission) kialakított egy egységes számviteli rendszert, ez volt a számvitel első szövetségi (központi) szabályozása. Az amerikai mérleg inkább pénzügyi megközelítésű volt, a cégek likviditásának bemutatására tette a hangsúlyt, és nem a jövedelemtermelő-képességre.⁵² Az 1920-as évek elején változott az üzleti gyakorlat, a kereslet visszaesése 40 százalékos kiskereskedelmi áreséshez vezetett, a pénzáram lelassult, a kölcsöntörlesztések késtek, kevésbé jutottak hitelhez a cégek, ennek következtében a cégek olyan források után kezdtek kutatni, amik kevésbé kötődnek a rövid távú pénzáramokhoz. A részvénykibocsátás vált a növekedés fő finanszírozási forrásává. A beszámolókat olvasói így a részvénytulajdonosok lettek a bankok helyett, ami azzal járt, hogy az eredménykimutatás vált a hangsúlyosabb

⁵¹ 1850-ben 14 hivatalos könyvelő volt New Yorkban, 1886-ban már 115 jegyzett szakember volt.

⁵² A brit megközelítés már ekkor is arra fókuszált, hogy a menedzsment hogyan használja a részvénytulajdonosok pénzét.

beszámolóelemmé. Míg a jövedelemadóztatás és a költségkimutatások igénye szintén a bevételek és ráfordítások irányába fordította a figyelmet. A századfordulón négyféle beszámoló volt használatban, úgy mint összesített változás a pénzeszközökben, a forgó eszközökben, a működő tőkében és a teljes tevékenységben. (Alexander, 2002)

Az Amerikai Egyesült Államokban a számvitel szabályozása a „kék ég törvényekkel”⁵³ kezdődött a XX. század elején, mely alapvetően az értékpapír ügyleteket szabályozta. Átfogó szabályozás kialakításáról az Értéktőzsde Bizottság (SEC) felállítását lehetővé tévő 1934. évi értékpapír törvényt követően beszélhetünk. A számviteli standardok megalkotásával és kiadásával a Könyvviteli Eljárási Bizottság (CAP), majd a Könyvviteli Elvi Tanács (APB), végül a Pénzügyi Számviteli Standard Bizottság (FASB) foglalkozott. A szabályozás alapvetően a tulajdonosok és a hitelezők érdekeit védi annak érdekében, hogy megalapozott befektetési, hitelezési döntéseket hozhassanak, és hogy döntésük időzítését és bizonytalanságát megbecsülhessék. (Baricz, 1997)

Németországban az első számvitelre vonatkozó jogszabály már a XVIII. század végén megjelent. A Német Gyáriparosok Szövetsége által 1947-ben kidolgozott, azóta többször továbbfejlesztett számlakeretet ma is ajánlott számlakeretként használják. A törvényeken és az ajánlott számlakereten túl az előbbiből deduktívan levezetett szabályszerű könyvelési alapelvek gyűjteményére (GOB) épül a szabályozás és a gyakorlat. A vonatkozó előírások betartásának ellenőrzése egyrészt a könyvvizsgálók, másrészt az adóhatóság feladata, utóbbi mivel a beszámoló az adóztatás céljait is szolgálja. (Baricz, 1997)

Franciaországban a XX. század közepéig a gazdaságot családi tulajdonban lévő vállalkozások uralták, ezt követően az állam egyre jelentősebb szerepet kívánt betölteni a gazdaság irányításában, így 1940-es évektől a számvitelt részletesen és kötelező jelleggel szabályozzák. A szabályozás a szabályosság és őszinteség filozófiájára épül összhangban az igaz és valós összképpel. A szabályozás kiterjed a beszámoló, a költségszámítás és a könyvvezetés rendjére is, egységes rendszerben, kötelező jelleggel. Olyan információk képzését írják elő, amellyel megvalósítható a vállalkozások adóztatása, és összeállíthatók a gazdaságirányításhoz szükséges országos statisztikai összesítések. (Baricz, 1997)

Magyarországon a számvitel szabályozása az 1723-as kereskedelmi törvénnyel kezdődött, mely már kitért az üzleti könyvek vezetésének módjára, a leltár és mérlegkészítési kötelezettségre, valamint a vagyonértékelésre. A XIX. század végén kiadott ipari és vagyontörvények az értékelés tárgykörét tovább mélyítették, továbbá rendezték a vagyon és

⁵³ Az elnevezés abból ered, hogy a kansasi kereskedők még a kék eget is megpróbálták eladni.

az adómérleg kapcsolatát. A XX. század közepén megjelent a Kötelező Általános Ipari Számlakeret (KÁLISZ), elrendelték a forintmérleg és üzleti leltár készítését. A rendszerváltással a **korábbi szabályosság helyett a megbízható és valós kép filozófiája, a tulajdonosok és hitelező érdekvédelme került a szabályozás központjába.** (Baricz, 1997; Sztanó, 2006; Budai, 2009)

Ma már az angolszász filozófiával összhangban a valós-igaz filozófia értelmében el lehet térni a törvényekben megfogalmazott szabályoktól, de az eltérést és annak indoklását a kiegészítőmellékletben be kell mutatni. A számviteli törvény a beszámoló összeállítását és annak tartalmát szabályozza, azaz nem tartalmazza a könyvviteli elszámolás szabályozását. Az egységes részletszabályok kidolgozására, a szakmai, gyakorlati munka segítésére a standardok kialakításán az Országos Számviteli Bizottság dolgozik.

A **globalizációnak**, a határon átnyúló tevékenységeknek, a multinacionális cégek működésének köszönhetően már az 1960-as évek elejétől megkezdődtek a számvitel, azon belül is a **beszámolórendszer összehangolására irányuló törekvések.** Az Európai Gazdasági Közösség 1978-ban adta ki az egyedi beszámolókkal foglalkozó 4., és 1983-ban a konszolidált beszámoló összeállításával és tartalmával foglalkozó 7. irányelvét. 1978-ban létrejött Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (IASC) a beszámolók összehasonlíthatóságát biztosító számviteli standardok kidolgozását tűzte ki célul. (Baricz, 1997; Beke, 2010)

A történelem során tehát a gazdasági környezet fejlődésével a **megváltozott információigényekkel párhuzamosan a perszonális számlaelméletet felváltotta a személyesítés eszköztől tartózkodó materiális (mérleg) elmélet.**⁵⁴ Az egyszámlasoros elméletben csak vagyon-rész számlákat alkalmaztak, a vagyonnövekedést a tartozik, a vagyonsökkenést a követel oldalon számolták el. Hügl Frigyes az atyja az ellentétes számlájú kétszámlasoros elméletnek⁵⁵, mely a XX. század elején jutott diadalra. (Kuntner, 1943)

A számviteli célja az információszolgáltatás, melyet a mérleg összeállításával teljesít. Készül intern mérleg⁵⁶ a vállalaton belüli felhasználóknak és közzétételre kerül az extern mérleg⁵⁷ a környezet informálása érdekében. A XX. század közepére az elméleti és gyakorlati szakemberek felismerték, hogy a tevékenységek összetettsége és a mérlegösszeállítás

⁵⁴ Korábban még számla-elméletekről írtak, ami az elszámolástechnika középpontba helyezésére utal, innentől azonban a mérleg összeállítás lett a hangsúlyos, ennek megfelelően változott az elmélet elnevezése.

⁵⁵ Nicklish kétszámlasoros elmélete és Le Coutre háromszámlasoros elmélete az A-P=T alapegyenlet átrendezését alapul, nem sokban tér el az ellentétes számlájú kétszámlasoros elmélettől. (Kuntner, 1943)

⁵⁶ A mai közkezdvelt elnevezése szerint riportok, controlling jelentések.

⁵⁷ Mely összeállítását jelenleg ma a Sztv. szabályozza.

bonyolultsága okán a mérleg nem képes egyidejűleg valóságosan kifejezni a vagyont, a sajáttőke, és az eredmény nagyságát. A **különböző mérlegelméletek** egy adott mérlegcél alá rendelik az aktiválás és passzíválás szabályait, az értékelési elveket és eljárásokat, valamint a mérleg tagolását. A **materiális elméleten** belül megkülönböztetünk statikus, dinamikus, organikus mérlegelméletet. A statikus mérlegelmélet jeles képviselője Nicklisch, aki a vagyombemutatást nevesítette meg a mérleg fő céljaként; illetve Le Coutre szemléletében a mérleg célja a tőkeállomány alakulásának bemutatása. A dinamikus mérlegelmélet a prioritást az eredmény meghatározásának adja. Atyja Schmalenbach 1919-ben publikálta mérlegelméletét, beszámolási rendszerét, mely a vagyommérlegen túl eredménymérleget⁵⁸ is tartalmazott. Schmalenbach a realizált eredmény kimutatása érdekében elválasztotta az alap és a pénzügyi folyamatokat, ezzel lehetőséget adva kibocsátás alapú, azaz realizált eredmény bemutatására. Az organikus mérlegelméletek képviselői (Schmidt, Sommerfeld) egyidejű, párhuzamos célul tűzték ki a vagyont reális értékének meghatározását és a reális eredménykimutatást. A cél elérése érdekében duális értékelést használtak, piaci értéken értékelték a vagyont és bekerülési értéken vették számításba az eredményt. A **reáltudományos mérlegelméletek** a koalíciós tagok⁵⁹ információigényéből kiindulva vizsgálják a mérleg kialakításának lehetőségeit, ide sorolhatók a tőkemegtartás orientációjú mérlegfelfogások, a jövőorientált mérlegfelfogások, az antimérleg felfogások, és Heinen többcélú mérlegfelfogása⁶⁰. (Baricz, 1997)

A legújabb kutatások, a modern könyvviteltan, az n-szeres ($n \geq 3$) vagyontkönyvvitel új távlatokat nyit a számviteli információk megközelítésére vonatkozóan, az eszköz és forrás hatás vizsgálata mellett foglalkozik az időtényezővel is. Az információszolgáltatás további lehetőségeit látja az informatikai fejlődésnek és fejlesztéseknek köszönhetően, egyenesen a számlaelméletek haláláról beszél. (Gulyás, 2010a)

Az elmúlt évszázadok áttekintése egyértelműen igazolja, hogy a **gazdasági nyilvántartások** mindig fontosak voltak, különösen a piacgazdaság feltételei között ezek jelentették a **döntéseket megalapozó információs bázist**.

⁵⁸ Mai elnevezéssel eredmény kimutatást.

⁵⁹ A vállalat olyan koalíció, amely összefogja mindazon természetes és jogi személyeket, akik a vállalattal közvetlen kapcsolatba kerülnek.

⁶⁰ A téma iránt érdeklődő olvasó figyelmébe szeretném ajánlani a témát szemléletesen feldolgozó rendkívüli részletezettségű hivatkozott irodalmat, dolgozatomban nem célja a különböző értékelési lehetőségeket tárgyaló mérlegelméletek részletes ismertetése.

3.2.3. Napjaink számvitele

3.2.3.1. Nemzetközi kitekintés

A **kontinentális országokban**, mint például Németországban és Franciaországban részletes jogszabályokban, vagy viszonylag **részletes** törvényi előírások mellett történik a számvitel szabályozása úgy, hogy mindez kiegészül olyan állásfoglalásokkal és ajánlásokkal is, amelyeket szakmai szervezetek adnak ki. Tehát jogszabályokba foglalják a követendő magatartásformákat. Ezt a fajta jogrendszert **kodifikált jogrendszernek** nevezik, mivel a számviteli és pénzügyi rendszer felépítését formálisan, törvényekben határozzák meg.

Más országokban, mint például **Nagy-Britanniában és az Amerikai Egyesült Államokban** jellemzően arra hoznak szabályokat, hogy mit nem szabad tenni. Ezt a fajta jogrendszert **diszpozitív jogrendszernek** nevezik. Ezek az országok többnyire nem írják elő törvényben a követendő magatartásformát, hanem az érvényben lévő szabályokat a számviteli szakma képviselői alkotják meg. Az Amerikai Egyesült Államokban a törvények helyett általánosan elfogadott számviteli alapelvek funkcionálnak, az angolszász országokban pedig számviteli standardok, melyek évszázados hagyománnyal, kialakult szakmai gyakorlattal, illetve a szakma által elfogadott referenciával rendelkeznek.

Japánra eleinte a német modellhez hasonló számviteli szabályozás volt jelentős hatással, később, a II. világháborút követően az USA számviteli szabályozásához hasonló rendszerrel rendelkezett. Napjainkban Japán is a nemzetközi szabályozáshoz csatlakozott.

A **közép- és dél-amerikai országokban** az európai mintához hasonló pénzügyi szabályozás figyelhető meg. (Beke, 2010)

A történeti áttekintés során felmerültek a mai számviteli gyakorlatban használt fogalmak, elnevezések és megoldások, amiket a mai szakember axiómaként fogad el, nem keresi annak eredetét. A felmerült kérdéseket és azokra adott válaszokat Kardos (2011b) cikke tartalmazza.

3.2.3.2. Jelenkor számvitele Magyarországon

A számviteli információs rendszer fejlődéstörténetének bemutatását követően témám szempontjából fontos és kiemelkedően jelentős hazai szabályozás mérföldköveit mutatom be. A hazai szabályok elmúlt két-háromszáz éves történetét többen ismertették már könyveikben, tanulmányaikban (Papp, 1999; Pál 2005; Sztanó, 2006; Laáb, 2006, Budai, 2009), én néhány mérföldkönek tekintett mozzanat, esemény kiemelésére vállalkozom csak a következőkben.

Magyarországon a számviteli feljegyzésekre, nyilvántartásokra, a **kereskedelmi könyvek vezetésére** vonatkozó legrégebbi rendelkezés III. Károly király **1723.** évi, a kereskedésre vonatkozó dekrétumának 53. cikkében található. Eszerint minden kereskedő rendes és szabályszerű módon könyveket köteles vezetni és abban hitelezéseit pontosan nyilvántartani. 1840. évi törvények meghatározók a további jogi szabályozást illetően. Ezek közül ki kell emelni a XV. és a XVI. törvénycikkeket, ugyanis ezek tartalmazzak utasításokat az üzleti könyvek vezetésére, az elszámolási szabályok betartására és a feljegyzések bizonyító erejére vonatkozóan. A hivatkozott jogszabályok szerint: "Minden, ami a kereskedők és a gyártók kereskedése és gyártása körébe tartozik, legyen az adás-vevés vagy egyéb kereskedői és váltói ügy, időrend és folyószám szerint a megfelelő följegyzési könyvekbe jegyeztessék fel." Teht a törvény már ebben az időben előírta a napló (időrendi) és a főkönyv (folyószám szerinti) hiteles vezetését.

A számviteli szabályozás szempontjából is jelentős figyelmet érdemel az **1875.** évi XXXVII. törvény, azaz a **kereskedelmi törvény**. E törvény a könyvvezetési kötelezettséget a következő módon szabályozta: "Minden kereskedő köteles bekötött, laponként folyószámmal ellátott és átfűzött könyveket vezetni, amelyek ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetik; emellett azonban szabadságában áll a könyvvezetés bármely módját és annál bármely élő nyelvet használni Bevezetések a rendszerint kitöltendő helyeken hézaghagyás nélkül teljesítendők. A bevezetés eredeti tartalmát, törlés által vagy másként olvashatatlaná tenni, valamint kivakarni, vagy oly változtatást tenni tilos, amelyek minőségüknél fogva kétséget hagynak az iránt, vajon az eredeti bevezetéskor vagy később történtek-e."

1930. évi V. törvény kiemelkedő még, amely bevezette a hites könyvvizsgálói képesítést és egyben rendelkezett a **hites könyvvizsgáló** feladatairól is.

A könyvelési technika fejlődésével a bekötött könyvek használata mellett előtérbe került a **szabadlapos könyvelési eljárás**. Emiatt **1948.** évben miniszteri rendelet szüntette meg a bekötött könyvek kötelező használatát és lehetővé tette a szabadlapos átíró eljárás alkalmazását.

A kereskedelmi törvények a könyvvezetésre vonatkozó előírásai lényegében 1968. évig érvényben maradtak, de kétségtelen, hogy 1945. után a számvitel és ezen belül a könyvvitel területén is új fejezet kezdődött. **1947.** január 1-jén megjelent az első **kötelező számlakeret**. Ez azért is érdekes, mert 1945 előtt a magyar számviteli gyakorlatban nem volt általános a számlakeret, csupán néhány vállalat készített saját használatra számlarendet.

Az 1947. évi kötelező általános ipari számlakeret (KÁLISZ) a következő években módosításra került, de lényegi változások nem következtek be. A KÁLISZ előírásai alapján elkészültek az ágazati számlakeretek is, a tervlebontási rendszerhez igazodva.

1948-tól a számvitel irányítója a Pénzügyminisztérium lett.⁶¹

1950. évtől a tervgazdálkodás során a számvitel is új feladatokat kapott. Legfőbb célja a számvitelnek a tervek teljesítésének méréséhez adatszolgáltatás, ennek megfelelően a szabályozás alapvetően a könyvviteli elszámolásokra irányult. Az 1950. január 1-től hatályos kötelező előírások már a szovjet számviteli szakirodalomra támaszkodva elsősorban az államosított ipar igényeit vették figyelembe. **A szabályozás szerint a számvitel legfőbb célja a kormányzati szervek információigényének kielégítése volt**⁶². A vállalatok mérlegbeszámolójának tartalmát pénzügyminiszteri rendelet 1954. óta határozza meg.

A számvittel szemben támasztott igények az 1968. évi gazdasági reform során megváltoztak. Előtérbe került az a követelmény is az irányítási rendszer változása következtében, hogy a számvitel tegye lehetővé a különféle közgazdasági szabályozók működésének mérését is. Ennek érdekében 1968. január 1-től az ágazati számlakeretek szerkezete valamennyi ágazatban egységessé vált. A szerkezet egységesítése mellett lényeges volt a tartalmi egység megteremtése is.

Az 1968. évi XXXIII. törvényerejű rendelet szerint: "A népgazdaság egységes számviteli rendjének kialakítása és irányítása a pénzügyminiszter feladata." Lényegében 1875 óta ez volt az első olyan jogszabály, mely csak a számvitelre vonatkozott. A törvényerejű rendelet végrehajtására a pénzügyminiszter rendeletet adott ki, amely szabályozta a könyvvitel rendjét. A szabályozással életbe lépett a **Népgazdasági számlakeret** (56/1970. (XII.30.) PM rendelet), mely tartalmazta a **könyvelési rendszer alapvető szabályait**. Ez alapján készültek el az ágazati számlakeretek is. Az Egységes Népgazdasági Számlakeret tartalmában országosan egységes volt és biztosította a gazdasági irányítószervek részére az egységes tartalmi adatszolgáltatást. Ebből következően az állami szabályozás igen részletes volt. Alapvetően a leírt szabályok betartása volt a követelmény.

Az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény a pénzügyminiszter feladatává teszi a számvitel egységes szabályozását. A törvény előírásai szerint a pénzügyminiszter feladata

- a vállalatok és költségvetési szervek könyvvezetési rendjének,
- a leltározás, az értékelés, a mérleg és az eredménykimutatás készítési előírások,

⁶¹ Jelenleg Nemzetgazdasági Minisztériumként működik.

⁶² Megítélésem szerint ez jelenleg is igaz, kifejezetten KKV szektorban elsődleges az adóhatósági információs igények kielégítése.

- a számvitel bizonylati rendjének,
- a költség- és önköltségszámítás rendjének szabályozása.

A Népgazdasági Egységes Számlakeret lett az elszámolás alapja, mely alapján a pénzügyminiszter kiadta az ágazati számlakereteket. Az ágazati számlakeretek alapján a gazdálkodó szervezetek kialakították saját számlarendjüket.

1988. évtől (60/1987. (XII.07.) PM rendelet) már a **társasági- és vállalkozási nyereségadó** törvény bevezetésének követelményei miatt szabályozta a pénzügyminiszter a könyvvitel rendjét. A könyvvitel szabályozásában ekkor még egyértelműen meghatározó az állami egységes irányítás. Az adatfeldolgozásban ezen elvek és módszerek érvényesültek.

A gazdálkodás liberalizálása, a tulajdonviszonyok átalakítása, a privatizáció szükségessé tette a piaci versenyt akadályozó kötöttségek feloldását. Emiatt szükségessé vált a számvitel egész rendszerének **korszerűsítése**. E követelményt valósítja meg a számvitel törvényi szintű szabályozása, vagyis olyan számviteli rendszer kialakítása, amely a **piacgazdaság körülményeinek és feltételeinek megfelel**.

A számviteli törvényt az Országgyűlés 1991. május 14-i ülésnapján fogadta el. Az 1991. évi XVIII. törvény⁶³ preambulumban is kiemeli a számviteli törvény alapvető követelményét: "A piacgazdaság működéséhez nélkülözhetetlen, hogy a piac szereplői számára hozzáférhetően döntéseik megalapozása érdekében mind a vállalkozások, mind a nem nyereség-orientált szervezetek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és azok alakulásáról alapvetően a múltbéli adatokon alapuló, objektív információk álljanak rendelkezésre."

Az első számviteli törvényre, illetve annak az időközben bekövetkezett változásaira épül annak újrakodifikált, továbbfejlesztett, kiegészített változata. Az Országgyűlés 2000. évi őszi ülészakán fogadta el a számvitelről szóló 2000. évi C. törvényt (továbbiakban Sztv). Az elmúlt időszakban a törvény többször is módosításra került⁶⁴, de nem változott a törvényi szabályozás filozófiája, így az, hogy célja a piaci szereplők részére megbízható és valós összkép bemutatása a beszámolóban.

A számvitel szabályozás a törvény megjelenése óta hazánkban kétszintű. Első szinten a törvény meghatározza a hatálya alá tartozók beszámolási és könyvvezetési kötelezettségét, a beszámoló összeállítása, a könyvek vezetése során érvényesítendő elveket, az azokra épített

⁶³ Magyarország első számviteli törvénye 1992. január elsején lépett hatályba.

⁶⁴ Bár keret jellegű jogszabályként alkották meg, 2010 évig a jelenleg hatályos számviteli törvény 507 helyen került módosításra.

szabályokat, valamint a nyilvánosságra hozatalra, közzétételre és a könyvvizsgálatra vonatkozó követelményeket. Második szinten a számvitel törvény adta felhatalmazásból fakadóan meghatározott gazdálkodók, az államháztartás szervezetei, az egyéb szervezetek sajátos számvitelét kormányrendelet szabályozza. Emellett a felszámolás és a végelszámolás sajátos számviteli szabályait is kormányrendelet tartalmazza.⁶⁵

A számviteli szabályozásban fontos szerepe van az Országos Számviteli Bizottságnak (továbbiakban OSZB).⁶⁶ Az OSZB-t az 1998. évi XVIII. törvény alapján hívták életre⁶⁷. A bizottságot a számvitel elméletének és alkalmazott módszertani megoldásának fejlesztésére, a törvényben foglalt számviteli alapelvek gyakorlati érvényesülésének elősegítésére hozták létre.

Az OSZB legfontosabb feladatai⁶⁸:

- a) rendszeresen javaslatokat tesz a miniszter részére a törvény esetleges módosításának kezdeményezésére, számviteli ajánlások felülvizsgálatára vagy újak megalkotására,
- b) ellátja a nemzeti számviteli standardok előkészítésével, elfogadásával, értelmezésével kapcsolatos, a kormányrendeletben meghatározott feladatokat,
- c) figyelemmel kíséri a számviteli rendszer gyakorlati megvalósulását, a felmerülő problémák megoldására javaslatot ad a miniszter részére,
- d) rendszeresen javaslatot tesz a könyvvizsgálói feladatok végrehajtását is segítő számviteli ajánlások elkészítésére, felülvizsgálatára,
- e) a külföldi számviteli szabályozást és gyakorlatot figyelemmel kíséri, azokról a magyar vállalkozókat tájékoztatja.

3.3. A számvitel szabályozása, területei

Az utóbbi évtizedben megfigyelhető volt a **globalizáció** felgyorsulása is. A nemzetközi gazdasági kapcsolatokban a vállalkozásoknak kommunikálniuk kell egymással. Ahhoz, hogy a globális fejlődés fenntartható legyen, a kommunikáció „intézményesített” formáját kell alkalmazni. Közismert, hogy a vállalkozások vonatkozásában ezt a kommunikációs lehetőséget az a **közös nyelv** teremti meg, amelyet számvitelnek nevezünk. A számvitel szolgáltatja azokat az információkat, amelyeket a gazdaság szereplői felhasználnak

⁶⁵ Dolgozatomban alapvetően a számviteli törvény hatálya alá tartozó, nem sajátos tevékenységet végző gazdálkodókra fókuszálok.

⁶⁶ 1946-tól is működött Országos Számviteli Bizottság, de működése csak 1952. évig tartott.

⁶⁷ Jelenleg tevékenységét a 2000. évi C. törvény XIII. fejezete szabályozza, felállítására vonatkozó előírás már az 1991 évi XVIII. törvényben is szerepelt.

⁶⁸ 2000. évi C. törvény 172. §-a alapján. A Bizottság munkája nyilvános a 173. § (4) szerint, azonban arról információt az interneten nem találtam.

döntéseikhez. Ezen információk a beszámolókbán jelennek meg. Az előző követelmények, a tőkepiacok globalizációja megköveteli a pénzügyi beszámolókkal szemben támasztott követelmények harmonizációját. (Sztanó, 2006)

A számvitel nemzetközi szintű szabályozása standardok formájában valósul meg. **Magyarországon 1992. január 1-je óta törvény szabályozza a számviteli munkát.** Ezt megelőzően a számvitel szabályozása rendeleti szinten történt. A törvény célja olyan információs rendszer megteremtése, amelynek révén a vállalkozás tulajdonosai, vezetői, a hitelezők, a befektetők, az adóhatóságok egyértelmű képet kapnak a vállalkozás tényleges vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

Hazánkban a számviteli szabályozás rendszerét a **nemzetközi számviteli szabályozás elveinek figyelembe vételével** alakították ki és alapvető célja, hogy a nemzetközileg kialakult normáknak és gyakorlatnak megfelelő információs bázist biztosítson a piac szereplői számára. A számviteli szabályozás – a korábbi elszámolás centrikus számvittel szemben – az éves beszámoló készítésére helyezi a hangsúlyt. Az éves beszámoló a vállalkozás nagysága szerint különbözőek lehetnek. A beszámolókat könyvvizsgálattal, bizonylati renddel kell alátámasztani, az ezekre vonatkozó számviteli szabályok azonban kevésbé részletezettek, kevesebb megkötöttséget tartalmaznak. A beszámoló formája meghatározza az alkalmazható könyvvizsgálás módját (kettős könyvvizsgálás vagy egyszeres könyvvizsgálás) és ehhez kell igazítani a vállalkozás számlarendjét is.

A számviteli információkat sokféle célra lehet felhasználni és a felhasználók köre is széles. A számviteli adatokat három jól elkülöníthető szervezeti kör használja: a vállalkozás, az üzleti partnerei és az államigazgatási szervek.

A vállalkozás

A tulajdonosoknak, vezetőknek szükségük van a vállalkozás korrekt, valós vagyoni és pénzügyi helyzetének megállapítására, egyúttal a számvitel megalapozza befektetési és pénzügyi döntéseiket. A vállalkozás vezetői a saját döntési rendszerük megalapozására, a számviteli törvény előírásainak keretei között alakíthatják is számviteli rendszerüket (pl. költségek elszámolása) és a vállalkozás tevékenységének megfelelő saját számviteli politikát alakíthatnak ki.

A vállalkozás üzleti partnerei

A hitelezők, befektetők, vevők, szállítók a számviteli adatok alapján képet alkotnak a vállalkozás vagyoni, pénzügyi helyzetéről, az elért eredményről, továbbá arról, hogy az

eredmény milyen tényezők hatására alakult ki. Az üzleti partnerek számára az információk hozzáférhetőségét a törvény által előírt nyilvánosságra hozatali kötelezettség, és az információk megbízhatóságát a könyvvizsgáló általi auditálási kötelezettség biztosítja.

Államigazgatási szervek

Az adóhatóság a számviteli adatokra épülő adóbevallások alapján ellenőrzi az adózási szabályok betartását. A központi államigazgatási szervek, bíróságok, a cégbíróság vitás, peres ügyek megítélésekor, felszámolás, csődeljárás esetén szintén az éves beszámolók alapján gyűjtene információkat.

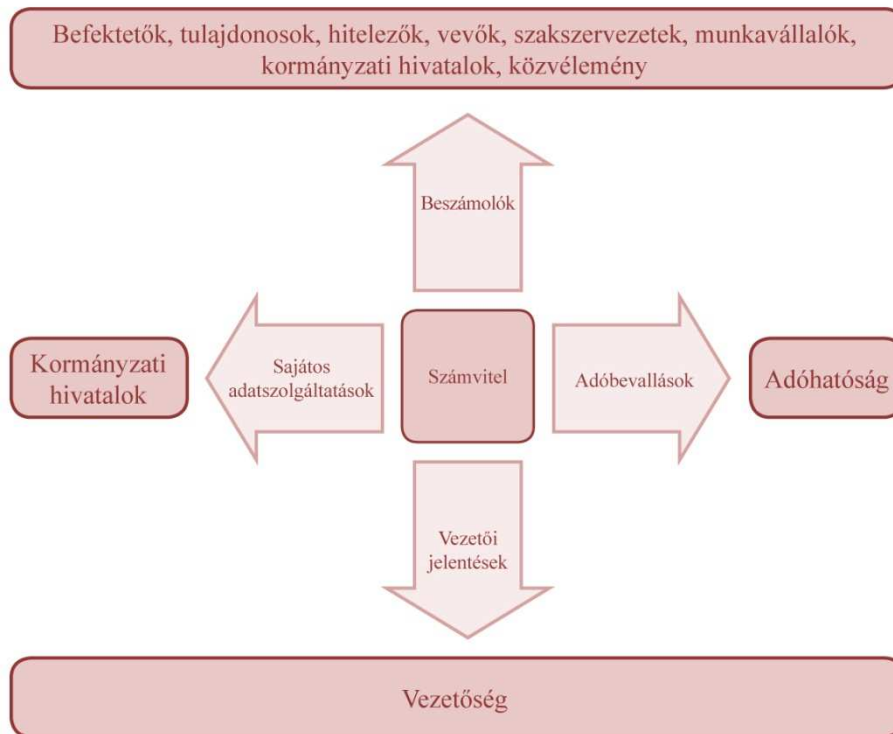
Továbbá a számvitel szolgáltatója a nemzetgazdasági információs rendszer alapvető adatbázisát is. A vállalkozások a tárgyévet követően beszámolóik adatait elsősorban a kormány és a funkcionális irányító szervek, valamint a Központi Statisztikai Hivatal számára kötelesek megküldeni. Az adatok egységes tartalmát a beszámoló készítésének szabályozásával kívánták biztosítani hazánkban.

5. ábra: A számviteli információkat felhasználók köre
Forrás: Study on Administrative costs of the EU Company Law Aquis,
Ramboll Management, July 2007, saját szerkesztés

A számviteli információk lehetséges címzettjeit a közölt információk megjelenési formái alapján a következő ábra szemlélteti. A gyakorlati szakemberekkel folytatott konzultációk alapján megállapítottam, hogy a kis- és középvállalkozások szektorába tartozó megbízók a

leginkább az adózási jogszabályokban előírtak alapján hozzák meg a „számvitel politikai döntéseiket”, alapvetően az eldöntendő kérdések kapcsán az adózás szempontjából legkedvezőbb verzió megtalálása jelenik meg alapelvárásként.

6. ábra: A számviteli információk és címzettjeik
 Forrás: Meigs–Meigs (1986) alapján saját szerkesztés

A számvitel tehát az üzlet „közös nyelve”, információszolgáltatási rendszer, ami fontos, hogy valóban közös nyelvet jelentsen⁶⁹. E fejezetben arra keresem a választ, hogy valóban lényeges és fontos, mindenekfelett álló szempont, hogy európai szinten jelentsen közös nyelvet minden tevékenységi körre, minden vállalatméretre.

3.3.1. Vállalkozások mérete

Tekintve, hogy a **vállalkozás mérete** alapvetően **meghatározza a tevékenységről készített beszámoló formáját**, fontosnak tartom feltárni, hogy hazánkban hogyan alakul a vállalkozások méreteloszlása.

Magyarország gazdasági életében fontos szerepet töltenek be a **kis- és középvállalkozások** a működő társas vállalkozások több mint **99,7%-át** adják; de az alkalmazottaknak mindössze 66,8%-át foglalkoztatják, a GDP-nek mindössze 55,6%-át termelik; a legtöbbjük (69,1%) a

⁶⁹ Pál (2003) tanulmánya a számvitel üzleti nyelvként történő értelmezésével foglalkozik részletesen.

tercier szektorban működik. Tevékenységüket magas munkaerő- és alacsony tőkeigény jellemzi. Bár számosságukat tekintve elsősorban a kis- és közép vállalkozások aránya, de a jövedelemtermelés, az árbevétel, a foglalkoztatás tekintetében részesedésük jelentősen alacsonyabb. Nemzetközi összehasonlításban a hazai kis- és középvállalkozások tevékenységének jövedelmezősége jelentősen elmarad az EU tagországok átlagától. (NFGM, 2009.)

A kis- és középvállalkozások fogalomkörébe tartozó vállalatok körét jogszabály határozza meg, mely az Európai Unióhoz történt csatlakozással jelentősen növelte az árbevétel és mérlegfőösszeg határra vonatkozó előírásokat. A létszám kategóriák összehangolása már a csatlakozási tárgyalások megkezdésekor megtörtént, azonban az eltérő gazdasági színvonal és fejlődés, valamint természetesen a támogatási rendszer optimalizálása érdekében a hazai jogszabályokban jóval alacsonyabb határok szerepeltek. Például az árbevétel tekintetében 700 millió forintos kisvállalati határ a csatlakozást követően 2,5 milliárd forintra emelkedett.

Kis- és középvállalkozások behatárolásának 3 korlátja van:

- ✓ a foglalkoztatottak létszáma (249 fő),
- ✓ az árbevétel (50 millió euró (300Ft/EUR árfolyammal: 15 milliárd forint)), vagy mérlegfőösszeg (43 millió euró (300Ft/EUR árfolyammal: 12,9 milliárd forint),
- ✓ az állami vagy önkormányzati részesedés aránya (25 százalékot nem haladja meg).

Kis- és középvállalkozások fogalomkörébe a következő vállalatok tartoznak⁷⁰:

KKV besorolási kategória	Összes foglalkoztatotti létszám	Éves nettó árbevétel (árb.) vagy mérlegfőösszeg (fő.)	Az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése tőke vagy szavazati jog alapján
	1.	2.	3.
Mikrovállalkozás	10 főnél kevesebb	árb. vagy fő. legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg	külön-külön, vagy együttesen > 25 százalék
Kisvállalkozás	50 főnél kevesebb	árb. vagy fő. legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg	külön-külön, vagy együttesen > 25 százalék
Középvállalkozás	250 főnél kevesebb	árb. legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy fő. legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg	külön-külön, vagy együttesen > 25 százalék

4. táblázat: KKV besorolás szempontjai

Forrás: 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról

⁷⁰ 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról (2005. január 1-től hatályos)

Hazánkban és az EU többi tagországában is jellemzően elsődlegesen a létszám kategóriák szerint történik a vállalkozások besorolása. 5. táblázatból látható, hogy a vállalkozások közel 90%-a öt fő alatti létszámot foglalkoztatott 2009 évben.

Létszám kategória	2009 évben	Megoszlás
1 – 4 fő	620 029	89,99%
5 – 9 fő	37 073	5,38%
10 – 19 fő	17 202	2,50%
20 – 49 fő	9 076	1,32%
50 – 249 fő	4 746	0,69%
250 fő és felette	870	0,13%
Összesen	688 996	100,00%

5. táblázat: Működő vállalkozások létszám-kategóriák szerint
Forrás: KSH adatbázis

A 6. táblázat tartalmazza a működő vállalkozások számát gazdálkodási forma szerinti megoszlásban.

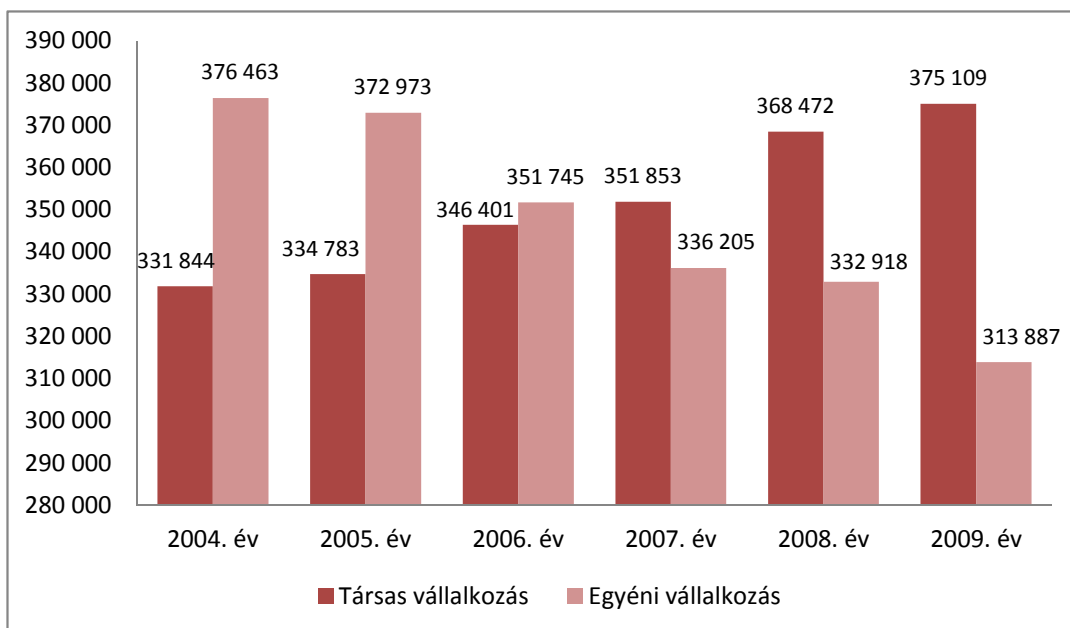
Gazdálkodási forma	2009	Megoszlás
Korlátolt felelősségű társaság	222 289	32,26%
Betéti társaság	137 136	19,90%
Egyéb jogi személyiségű gazdasági társaság	4 970	0,72%
Közkereseti társaság	4 299	0,62%
Részvénytársaság	3 817	0,55%
Szövetkezet	2 185	0,32%
Egyéb jogi személyiség nélküli gazdasági társaság	390	0,06%
Közös vállalat	11	0,00%
Európai részvénytársaság	2	0,00%
Átalakulásra kötelezett gazdasági szervezet	6	0,00%
Megszűnő gazdálkodási forma	4	0,00%
Társas vállalkozás	375 109	54,44%
Egyéni vállalkozás	313 887	45,56%
Vállalkozás összesen	688 996	100,00%

6. táblázat: Működő vállalkozások gazdálkodási forma szerint
Forrás: KSH adatbázis

A statisztikai adatok elemzése során a működő vállalkozások adataiból indultam ki. Működő vállalkozásnak tekintünk egy vállalkozást statisztikai szempontból, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. Gazdálkodási formák szerint a működő vállalkozások köre tartalmazza a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokat és a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat.

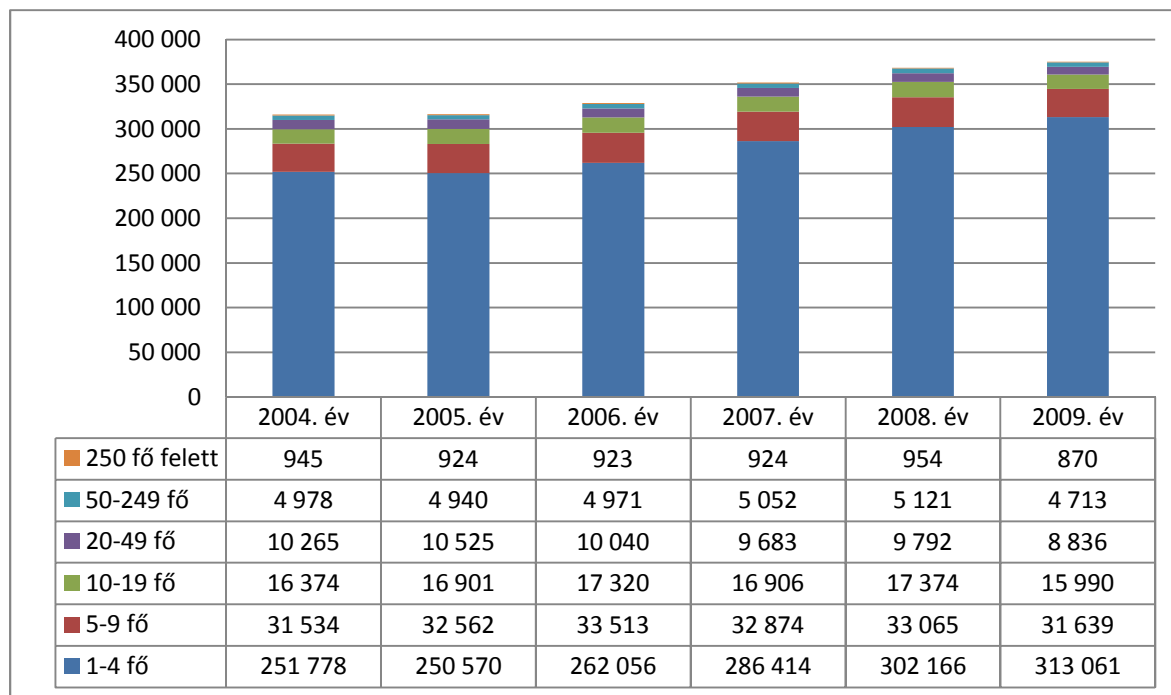
A kis- és középvállalkozások kategória behatárolásánál a hazai gyakorlatban a létszám jelenti a szűk keresztmetszetet, ez alapján a társas vállalkozások 95%-a mikrovállalkozás kategóriába tartozik; a kisvállalkozások aránya 4,13%, és mindössze 0,74% a középvállalkozások aránya a 2007-es adatok alapján. 2007-ben az egyszerűsített vállalkozói adót választók és az egyéni vállalkozók 100%-a, a kettős könyvvitelt vezető, **társasági adótörvény hatálya alá tartozó társas vállalkozások 98%-a 50 főnél kevesebbet foglalkoztat**, azaz a mikro- és kisvállalkozások (MKV) kategóriába tartozik. (NGFM, 2009)

A 7. ábra szemlélteti az egyéni és társas vállalkozások számának alakulását 2004 és 2009 között, az ábráról leolvasható, hogy a vizsgált időszakban folyamatosan csökkent az egyéni vállalkozások száma, melyek helyét a mikro társas vállalkozások veszik át.

7. ábra: Egyéni és társas vállalkozások számának alakulása 2004 és 2009 között
Forrás: KSH adatbázis

A 8. ábrán bemutatott társas vállalkozások számának létszám kategóriánkénti alakulásából leolvasható, hogy a vizsgált időszakban folyamatosan nő a mikro társas vállalkozások száma.

8. ábra: Társas vállalkozások számának alakulása létszámkategóriák szerint 2004 és 2009 között
Forrás: KSH adatbázis

Mivel kutatási területem alapvetően a számviteli adatszolgáltatási lehetőségekre irányul a vizsgált sokaságból kiemeltem a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat, így fenti megoszlások a társas vállalkozások halmazán kerültek meghatározásra.

A számviteli adatszolgáltatás szempontjából érdekes még a vállalkozások tulajdonosi szerkezete. A következő táblázat tartalmazza a kettős könyvvitelt vezető vállalkozások jegyzett tőkéjének megoszlását létszámnagyság-kategóriánként és fő tulajdonosonként.

Létszám-kategória	Állami	Belföldi magán	Belföldi társasági	Külföldi	Egyéb	Átlag
0-1 fő	0,9	24,7	11,7	12,2	11,0	12,9
2-9 fő	2,4	32,3	7,1	5,1	5,6	9,2
10-49 fő	3,6	24,1	11,3	15,9	12,1	14,4
MKV összesen	6,9	81,1	30,1	33,2	28,8	36,5
50-249 fő	56,3	16,5	31,1	20,7	12,9	25,1
KKV összesen	63,2	97,6	61,2	53,9	41,6	61,6
≥250 fő	36,8	2,4	38,8	46,1	58,4	38,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

7. táblázat: A vállalkozások tulajdonosi szerkezete létszám kategóriánként
Forrás: NGFM: A kis- és középvállalkozások helyzete 2008.
(A 2007. évi adóbevallások adatai alapján számolva)

Ahogy a fenti táblázatból látszik, a **társas vállalkozások összes jegyzett tőkéjének 61,6%-a a KKV szektorhoz, míg 38,4%-a a nagyvállalatokhoz kapcsolódik.** A vállalkozások fő tulajdonosa a jegyzett tőke alapú megoszlásban 40,6%-ban külföldi társaság, és csak 13,1%-ban belföldi magánszemély. A **belföldi magánszemélyek által tulajdonolt jegyzett tőke 97,6%-ban a KKV szektorhoz köthető.** A statisztikai adatok alapján levonható az a következtetés, hogy a KKV, de még inkább az MKV szektorbeli, jellemzően alacsony jegyzett tőkéjű vállalkozások inkább belföldi magánszemély által tulajdonoltak. Ez igen lényeges, hiszen belátható hogy a vállalkozási méret és a tulajdonosi szerkezet ismeretében, hogy a KKV szektorbeli vállalkozások irányítói döntéseik meghozatalához nem a számviteli törvény által szabályozott, elkészített beszámolót fogják felhasználni.

Áttekintve a piaci szerkezetet a következőkben a számvitel területeit mutatom be globálisan, majd fókuszálók a piaci szerkezelelemzés alapján indokolt területekre.

3.3.2. Számvitel területei

A hazai szakirodalom, átvéve a nemzetközi gyakorlatot (Matulich – Heitger, 1985; Meigs-Meigs, 1986; Smith-Keith-Stephens, 1986) a '90-es évektől a számvitelt ketté bontja: **pénzügyi számvitel** (financial accounting) és **vezetői számvitel** (management accounting) területekre. A két részterület megkülönböztetése alapvetően céljuk szerint történik; míg a pénzügyi számvitel a beszámolót felhasználó „külső” érintettek részre nyújt információt, a vezetői számviteli rendszer akkor optimális, ha a vezetőket időben, megfelelően részletezett, releváns információkkal látja el a döntések meghozatalához.

Vannak, akik nem ismerik el a vezetői számvitelt önálló részterületként, a számvitelt egészben, egységként kezelik. Mások (vezetők, gyakorlati szakemberek) egyenesen megkérdőjelezzik a (pénzügyi) számvitel hitelességét, mondván, hogy mivel a hazai gyakorlatban a számviteli elszámolások alapján történik az adóalapok meghatározása is, a számviteli információk nem tekinthetők hitelesnek. A trükkök és csalások halmaza a piaccgazdaság fejlődésével szűkül; részben a gazdálkodók racionalitásának, részben a szigorodó szankcióknak köszönhetően⁷¹.

⁷¹ A számvitel rendjének megsértésére és az ehhez kapcsolódó gazdasági bűncselekmények tárgyalására a későbbiekben részletesen kitérek.

A külső információigények kielégítését a számviteli törvény által szabályozott pénzügyi számvitel biztosítja; a tulajdonosoknak a befektetési döntések meghozatalához; az adóhatóságnak az adóalapok megállapításához; függetlenül a vállalászási tevékenység sajátosságaitól. Természetesen speciális tevékenységek esetén (non-profit, hitelintézeti) az általános előírásoktól eltérő, azokat kiegészítő, az elszámolási és beszámolási rendszert részleteiben szabályozó kormányrendeletekkel egészül ki a szabályozók köre.

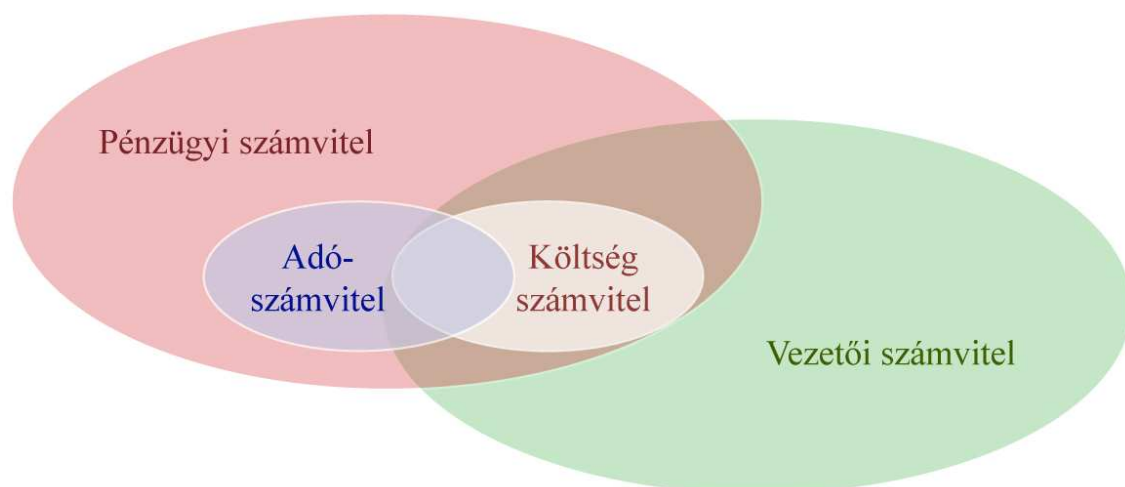
A gyakorlati szakemberek részéről gyakran kerül említésre az **adószámvitel** kifejezés, mely alatt nem kizárólag az adótörvények előírásainak megfelelő nyilvántartások vezetését értik, sokkal inkább a társasági adótörvényben meghatározott értékelési eljárások, módszerek és értékek számviteli rendszeren belüli alkalmazásáról van szó.

A belső információigények kielégítése érdekében minden gazdálkodó a vállalászási tevékenységének sajátosságainak figyelembevételével, saját maga által kiépített rendszerben (tehát adott időtávon, adott szervezeti struktúrában) szervezheti az információszolgáltatását, ez a vezetői számvitel területe.

Véleményem szerint működhet a vállalkozás a törvényi minimum előírásoknak megfelelő elszámolási és beszámoló rendszerrel, de hosszútávon kizárt a fennmaradása megfelelően szervezett vezetői számviteli rendszer nélkül.

A **költség számvitel** (Neuner, 2011) lényegében a kapcsolódási pontot jelenti a pénzügyi számvitel és a vezetői számvitel között, hiszen a költségek elszámolására vonatkoznak jogszabályi előírások, de ezzel párhuzamosan az erőforrások hatékony felhasználása az a terület, mellyel a döntéshozóknak foglalkozniuk kell.

A 9. ábra szemlélteti a számvitel különböző területeinek átfedéseit.

9. ábra: A számvitel területei
Forrás: saját szerkesztés

A számvitelben az elszámolások során alkalmazandó bizonylati elv érvényesítésére törvényi előírás van, mely szerint: „minden gazdasági műveletről, eseményről, amely az eszközök, illetve az eszközök forrásainak állományát vagy összetételét megváltoztatja, bizonylatot kell kiállítani (készíteni). A gazdasági műveletek (események) folyamatát tükröző összes bizonylat adatait a könyvviteli nyilvántartásokban rögzíteni kell. A számviteli (könyvviteli) nyilvántartásokba csak szabályszerűen kiállított bizonylat alapján szabad adatokat bejegyezni. Szabályszerű az a bizonylat, amely az adott gazdasági műveletre (eseményre) vonatkozóan a könyvvitelben rögzítendő és a más jogszabályban előírt adatokat a valóságnak megfelelően, hiánytalanul tartalmazza, megfelel a bizonylat általános alakai és tartalmi követelményeinek, és amelyet - hiba esetén - előírászerűen javítottak.”⁷²

Véleményem szerint a **bizonylati elv és fegyelem érvényesülése** mellett a kettős könyvvitel önmagában zárt, önmagát többszörösen ellenőrző rendszere **biztosíték a hiteles információkhoz.**

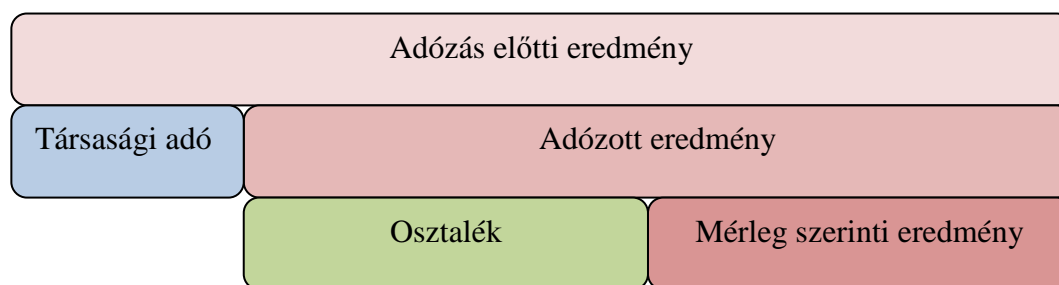
Pénzügyi számvitel

A pénzügyi számvitelként kerül azonosításra a számvitel azon része, mely a vállalkozáson kívüli gazdasági szereplőket – befektetők, hitelezők, tulajdonosok – látja el információkkal, nekik készít jelentéseket. (Matulich – Heitger, 1985; Meigs-Meigs, 1986)

A vállalkozások által egységesen értendő, értelmezendő információközlési eszköze a számvitel pénzügyi számvitel területe melyet hazánkban a 2000. évi C. törvény szabályoz. A szabályozás azért is szükséges hiszen az információt felhasználók, az érdekeltek információigénye lényegesen eltérő lehet, alapvető érdekellentétek, konfliktuspontok figyelhetők meg az állam, a tulajdonosok és a menedzsment, valamint a többi érdekelt között. A menedzsment a rövid távú eredmény maximalizálásban érdekelt, a tulajdonosok a fenntartható működés biztosításában és a hosszútávú vagyongyarapításban érdekeltek, míg az állam a költségvetési bevételeit kívánja növelni, ennek érdekében közvetlen és közvetett adókat vet ki. Az általános képet valójában a legtöbb esetben egyszerűsíthetjük, hiszen a KKV szektorban jellemzően a tulajdonosok közül kerül ki a menedzsment, tipikusan a mikro-, kis vállalkozások esetében, azaz a konfliktus egyértelműen a tulajdonosi és az állami érdekellentétben nyilvánul meg. Az eredményfelosztás azt jelenti, hogy a vállalkozás által

⁷² 2000. évi C. törvény a számvitelről 165. § (1)

megtermelt adózás előtti eredmény elosztásra kerül az állam (adó), a tulajdonosok (osztalék) és a vállalkozás (mérleg szerinti eredmény) között, ennek logikáját a 9. ábra szemlélteti:

10. ábra: Eredményfelosztás
 Forrás: saját szerkesztés

A **nyereség felosztást** az állam kezdi meg a társasági adó, illetve az eredményt terhelő adók jogszabályokban történő rögzítésével kötelezi a vállalkozást, hogy a nyereségéből, sőt bizonyos esetekben nyereség nélkül is⁷³ járuljon hozzá a közfeladatok finanszírozásához.

A nyereségfelosztás második lépése az osztalék összegének meghatározása, mely döntés a taggyűlés, közgyűlés hatáskörébe van rendelve, tehát a tulajdonosok minden évben eldönthetik, hogy milyen összegű osztalékot, milyen ütemezésben kívánnak kifizetni. Az osztalék jóváhagyására vonatkozóan azonban a hitelezői érdekvédelem érvényesítése érdekében a számviteli törvény és a gazdasági társaságokról szóló törvény is tartalmaz előírásokat.⁷⁴

Lényegében azonban már az adózás előtti eredmény meghatározása előtt is történik nyereségfelosztás, pontosabban eredményelvonás. Az állam különböző jövedelemelvonási formákkal, azaz adónemekkel drágítja a vállalkozások számára szükséges erőforrások felhasználását, ilyenek például a bérjárulékok, a fogyasztási adók, vagy a helyi önkormányzat által kivetett adók (iparüzési adó, idegenforgalmi adó).

Abból az alapvetésből kiindulva, hogy a vállalkozások racionálisan gazdálkodva törekszenek a nyereség maximalizálásra és a tevékenységük során (és annak érdekében) felhasznált erőforrások értékét állítják szembe a tevékenységük hozamaival nem értek egyet Laáb (2006) „kvázi osztalék” besorolásával. A tulajdonos magánfogyasztásainak (szállás, utazás, egészségügyi vagy rekreációs ellátás) költségkénti elszámolása nem tekinthető elszámolható költségnek (eredeti tartalma szerint), nem említhető azonos kategóriában a béren kívüli

⁷³ Jelenleg hatályos Társasági adó törvény értelmében a vállalkozásoknak az elvárt jövedelmük (eladott áruk beszerzési értékével és a közvetített szolgáltatások értékével csökkentett árbevétel kettő százaléká) után akkor is kell társasági adót fizetniük, ha egyébként veszteségesen működtek, illetve amennyiben nem fizetik be ezt az adót nagyon szigorú és alapos ellenőrzésre számíthatnak. Illetve korábban a rendszerváltást követően két évig a negatív eredmény után is adózni kellett. (Laáb, 2006)

⁷⁴ A jogszabályi előírások alapján osztalék eredménytartalékkal kiegészített adózott eredményből fizethető, olyan mértékig, hogy az osztalékfizetés után a lekötött tartalékkal és az értékelési tartalékkal csökkentett saját tőke meg kell hogy haladjon a jegyzett tőke összegét.

juttatásokkal. Véleményem szerint a jogszabályi keretek közötti működés során nem értelmezhető az adózás előtti eredmény meghatározása előtti nyereségfelosztás, illetve csak az állami rész elvonásában valósul meg, melynek egyik oka és indoka, hogy a közvetlen azaz eredményhez, jövedelemhez kapcsolódó adók nehezebben érvényesíthetők.⁷⁵

A szabályozásra tehát szükség van az érdekellentétek keretek közé szorítása érdekében.

A beszámolási kötelezettséget standardokkal, jogszabályi előírásokkal kell tehát egységesen szabályozni annak érdekében, hogy a beszámoló valóban megbízható és valós képet nyújtson a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

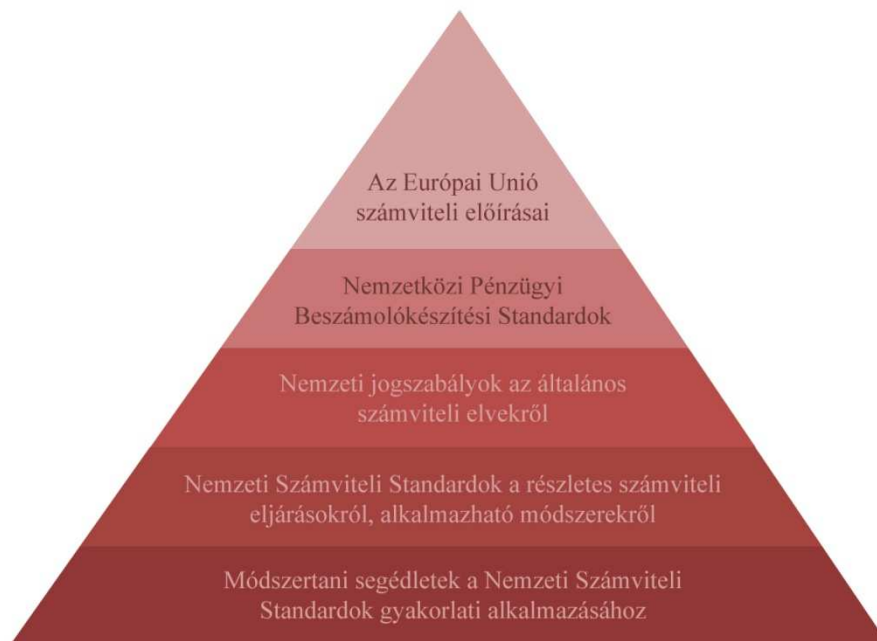
Jelenlegi környezetben a szabályozás lehetséges szintjeire a **standardok, a törvények és a rendeletek** jelentenek alternatívákat. A nemzetközi viszonylatban a tőzsdén jegyzett cégek teljesítményének összehasonlíthatósága érdekében nemzetközi beszámolási standardokkal történik az információszolgáltatás szabályozása. Az adott tőzsde előírja, hogy az általa forgalmazott értékpapírok kibocsátóinak mely számviteli standardok alapján kell információkat szolgáltatniuk. A standardok természetes módon kialakult szokások, eljárások kodifikálásával jönnek létre. A témakör feldolgozása során standardok alatt a nemzetközi beszámolási standardokat értem.

A kodifikált jogrendben a törvény a legfőbb jogszabály, a Számviteli törvény 1991. évben keret jelleggel került megalkotásra, ezt követően mégis számos ponton került módosításra, majd a 2000. évi törvény hatálybalépését követően szintén számos (konkrétan 2010-ig 507) helyen került módosításra, ami ellentétes a stabilitás követelményével.

A magyar törvényi szabályozás sokkal részletesebb, mint az irányelvek, az azokban megfogalmazottaknál részletesebb feltételeket, tagolást, értékelési szabályokat rögzít. A törvény sok olyan rendelkezést tartalmaz, amelyet az Európai Unión belül a tagállamok általában nem törvényben, rendeletben szabályoznak. A hazai részletesebb szabályozásra azért van szükség, hogy

- egyrészt a számviteli irányelvekben megfogalmazottak megvalósuljanak,
- másrészt a magyarországi sajátos jogi, bírói, adózási, ellenőrzési gyakorlat a standardokat ma még nem fogadja el kötelező szabályként, ugyanis csak a jogszabályi előírások végrehajtása kötelező. (Sztanó, 2006)

⁷⁵ Laáb (2006) szóhasználatában az adózás előtti eredmény meghatározása előtti nyereségfelosztás a „vonal feletti” nyereségfelosztás.

11. ábra: Számvitel szabályozás szintjei
 Forrás: Sztanó (2006)

A **számvitel szabályozásának** elméleti felépítését mutatja be a 11. ábra. Az ábra formája azt kívánja szemléltetni, hogy a legrészletesebb szabályozás a Nemzeti Számviteli Standardokhoz tartozó módszertani segédletekben szerepel. A gyakorlatban azonban hazánkban nem kerültek kidolgozásra a Nemzeti Számviteli Standardok, így lényegében a számviteli törvény a legelső szabályozó.⁷⁶

Az **optimális szabályozási szint** megfelelő kiválasztása érdekében figyelembe vételre kerülő lehetséges szempontok meghatározása céljából többször konzultáltam a Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Kara Számviteli Intézeti Tanszékének munkatársaival⁷⁷. A figyelembe venni szükséges értékelési szempontok a következők lettek: adózás, tőkemozgás, ellenőrzés, teljesítmény összehasonlíthatósága, költségvonzatok, politikai elfogadhatóság. A következőkben ismertetem az egyes értékelési szempontok jellemzőit, tartalmát.

Adózás: A számvitel egyik funkciója az érdekelték információkkal történő ellátása. Az érdekelték körébe tartozik az adóhatóság is, hiszen az adóalap meghatározása a számviteli eredmény alapján történik az egyes tagállamokban. A probléma abból adódik, hogy ugyanazon tevékenységsorozat számviteli eredménye, megítélése a különböző tagállamokban eltérő lehet, illetve tagállamon belül is függhet számviteli politikában meghatározott

⁷⁶ Ennek megfelelően a téma feldolgozása során standardok alatt a beszámolási standardokat értem.

⁷⁷ A megkérdezett szakértők jelentős szakmai ismeretekkel rendelkező gyakorlati szakemberek és oktatók. Ezúton is köszönöm szépen közreműködésüket.

döntéstől; illetve az egyes tagállamokban eltérőek (ha vannak) az adó-alapot módosító tételek, és az adónemek, illetve az adókulcsok is.

Tőkemozgás: A vállalalkozási tevékenység mobilitása kulcs fontosságú kérdés az Unión belül. Ehhez azonban egységes, állandó szabályrendszerre is szükség lenne, mind adózási, mind számviteli szempontból, hogy a vállalalkozásokat ne korlátozza az eltérő szabályrendszerekhez történő alkalmazkodás kényszere.

Ellenőrzés: A számvitel által szolgáltatott információk valóságának, megbízhatóságának ellenőrzéséhez egyrészt jól meghatározott szabályokra van szükség, amelyek betartása kontrollálható; másrészt olyan szabályrendszere van szükség, amely igazodik bármely vállalalkozási tevékenység sajátosságához.

Teljesítmény összehasonlíthatósága: A teljesítmények összehasonlíthatósága érdekében minden tagállamban egységes rendszer bevezetése lenne célszerű, fontosnak tartom továbbá az egyértelmű szabályozást, ami nem tartalmaz alternatívan elfogadható megoldásokat, tekintve, hogy azok rontják az összehasonlíthatóságot.

Költségvonzatok: A szabályszenetek elfogadottságának biztosításához szükséges, hogy annak változása ne járjon jelentős költségvonzattal. Többféle szempontból vizsgálható a költségvonzat, én elsősorban a szabálmódosításból származó tudás megszerzésének költségével kalkulálok. Bár, ha abból indulok ki, hogy minden változás költségvonzattal jár, az a rendszer optimális, ami leginkább elterjedt, hiszen összességében az átállás költsége akkor lehet minimális, ha sok területen alkalmazzák.

Társadalmi elfogadhatóság: Társadalmi elfogadhatóság vizsgálata a történelmi múltat tekintve az egyes nemzetekben eltérő lehet. Magyarországon például a rendeleti szintű szabályozás volt érvényben a rendszerváltást megelőzően, így véleményem szerint rossz közérzetet eredményeznének a szigorú, merev előírások, ugyanakkor az adóalap megállapítása szempontjából talán jobban ellenőrizhető lenne a rendszer és kevésbé ingadozó a vállalalkozások eredménye.

A számviteli rendszer szabályozásának optimális módszerének meghatározása egy rosszul strukturált problémának minősül, ezért megoldásához az **Expert Choice** nevű **döntés-támogató rendszer** került alkalmazásra.

Első lépésként definiáltam az **alapkérdést**: Milyen szinten kerüljön szabályozásra a számviteli rendszer? Tehát a cél: **a legjobb szabályozási rendszer-szint megválasztása.**

A cél meghatározását követően a programban felépítettem a modellt, az egyes értékelési szempontok rögzítését követően, hozzárendeltem az egyes alternatívákat a csomópontokhoz.

A modell felépítését követően következett a kritériumok értékelése páronkénti összehasonlítás módszerével.⁷⁸ Ez vezet el az egyes kritériumok, majd később a változatok prioritásának meghatározásához. A modell értékelése alulról felfelé történt, először meghatározva az alternatíváknak az egyes kritériumok szerint értelmezett preferenciáit, majd értelmezve a kritériumok fontosságát. Az értékelés ezirányú végiggondolása rálátást biztosít az előnyökre és hátrányokra, ezáltal jobb pozícióba kerülhetünk a kritériumok relatív fontosságának értékelésekor.

A modell értékelése tehát alulról felfele haladva történt, az adózási kritériummal kezdve az értékelést. Az egyes szabályozási szintek preferenciái kerültek összehasonlításra adózási szempontból. Az alternatívák **relatív preferenciái** kerültek meghatározásra **páronkénti összehasonlítással**. A program előzetes kérdésekkel vizsgálja, hogy az alternatívák azonos preferenciájúak-e (e kérdéseket használtam a kérdőív szerkesztése során). Majd következik a verbális összehasonlítás, mely során **arányskálán** kell jelölni, hogy mennyire preferáljuk az adózási kritérium szerint jobban a törvényi szintet a standardoknál.

Adózás szempontjából a törvényi szabályozás erősen preferált a standarddal szemben, illetve a rendeleti szabályozás erősen preferált a törvényivel szemben; mivel minél konkrétabbak a szabályok, annál kevesebb lehetőség van azok eltérő értelmezésére.

Tőke mozgások szabadságának szempontjából a standard erősen jobban preferált, mint a törvény, és a rendelet, a törvény és a rendelet között nincs olyan jelentős különbség, hiszen mindkettőt az adott ország törvényhozása alkotja, de a rendelet részletekbe menő előírása nagy valószínűséggel kevésbé hangolható össze más tagállamok szabályaival. A tőke mozgás valódi szabadságához egységes szabályozásra lenne szükség.

Ellenőrizhetőség szempontjából, azt vizsgáltam, hogy a szolgáltatott információk megbízhatóságának ellenőrzése mely szintű szabályozás esetén biztosított. Az ellenőrizhetőséghez egyértelműen, jól definiált szabályok szükségesek, amelyek képesek igazodni a vállalászási tevékenységek sajátosságaihoz. Jól, egyértelműen definiáltak a rendeletek, de a kiterjedt alkalmazhatóság szempontjából nem egyértelmű az előnyük.

A **teljesítmények összehasonlíthatósága** szempontjából kulcsfontosságú, hogy ágazatokon belül a teljesítmények számbavétele azonosan történjen az ágazatok közötti összehasonlíthatóságot is biztosítani lehet ezáltal, viszont a vállalászási tevékenység párhuzamosan fejlődik a világgal és így az egyre sokszínűbbé válik, a sokszínűség viszont

⁷⁸ Az alternatívákra és az értékelési szempontokra vonatkozóan kérdőíves felmérést készítettem a BGF PSZK Számvitel Intézeti Tanszék oktatói körében. A kérdőívet a 3. melléklet tartalmazza. A kiosztott 14 kérdőívből 8 db került kitöltésre, így a válaszadási arány 57,14%.

korlátozhatja a részletszabályokat. A teljesítmények összehasonlíthatósága érdekében tehát lényeges, hogy az egyedi vállalkozók minél kevesebb szabadságfokkal rendelkezzenek, minél egyértelműbbek legyenek az előírások. A térbeli összehasonlítás azonban nem csak számviteli adatszolgáltatás előírásának a kérdése, hiszen az egyes nemzetek adójogszabályai is eltérőek, tehát a teljesítmények összehasonlíthatóvá tétele áttételesen jelenti az adójogszabályok harmonizációját is. Ez a kritérium tehát részben igazodik az elsőhöz.

A szabályozási szint változtatásának vállalkozókat terhelő **költsége** az átállási költségekből adódik, ami lényegében az új előírások betanulásának, elsajátításának költsége. A szabályozás változtatása többletköltséget eredményez, ami – az adótörvények és a számviteli törvény éves és évközi módosításai okán - például napjainkban is terhet jelent a vállalkozásoknak. Minél magasabb szintű, minél általánosabb a szabályozás, annál nagyvonalúbb, tehát annál valószínűbb, hogy a korábban alkalmazott eljárás megfelel az új szabályozásnak is⁷⁹. Ezzel az elvvel teljesen összhangban áll a Sztv. keretjellegetűvé tételének gondolata; a probléma abban áll, hogy az elsődleges szándékkal ellentétben részletszabályokat is tartalmaz.

A **társadalmi elfogadhatóság** szempontjából a standard túl szabad keretet jelentene, amihez nem feltétlen szokott hozzá a rendeleti szinten szocializálódott nemzedék. A standardok túl általános, néhol homályos megfogalmazása politikai szintéren is nehezen kommunikálható lenne véleményem szerint, így az kevésbé preferált a törvénynél, illetve a rendeletnél. A rendeleti szintű szabályozás sokakban „nosztalgiát” keltene és az állami akaratnyilvánítás „szabad” vállalkozókra erőltetését jelentené. Ugyanakkor gyakran hangzik el a különböző szakmai rendezvényeken, hogy „annak idején legalább egyértelmű volt mit, hogyan kell elszámolni”.

Az **egyes kritériumok szerinti összehasonlítások** során páronkénti értékítéletet alkottunk, ebből a program összeállít egy értékelést, a helyi prioritások alapján származtat prioritásokat. Az összehasonlításnak verbális módját választottam minden értékelési szempont esetén, annak tartalmához igazodóan.⁸⁰ Az összehasonlítás során az adózás némileg fontosabb kritériumként lett megjelölve a tőkemozgások szabadságához, az ellenőrizhetőséghez, a teljesítmények összehasonlíthatóságához, és a társadalmi elfogadhatósághoz képest. Véleményem szerint azonban lényegesen fontosabb, mint a költségvonatok alakulása. A

⁷⁹ Amennyiben az új szabályozás másfajta gondolkodásmódon alapul, mint a régi, függetlenül annak általános szintjétől lehetnek benne tartalmi eltérések. Például a lízing ügyletek esetében a US GAAP (USA számviteli standardja) konkrétan meghatározza, hogy ha a lízingdíj jelenértéke eléri az eszköz piaci érték 90%-át, vagy ha annak futamideje eléri a várható hasznos élettartam 75%-át, akkor az pénzügyi lízingnek minősül. Az IFRS ezzel szemben csak azt írja, hogy ha a lízingdíj jelenértéke nem tér el jelentősen a piaci értéktől, illetve, ha az ügylet futamideje megközelíti az eszköz élettartamát, akkor az pénzügyi lízing ügyletnek minősül.

⁸⁰ A következőkben ismertetem saját érveimet, de jelzem, hogy a programba táplált adatok a kérdőíves felmérés eredményeit mutatják, a véleményt alkotók értékítéletének átlaga alapján.

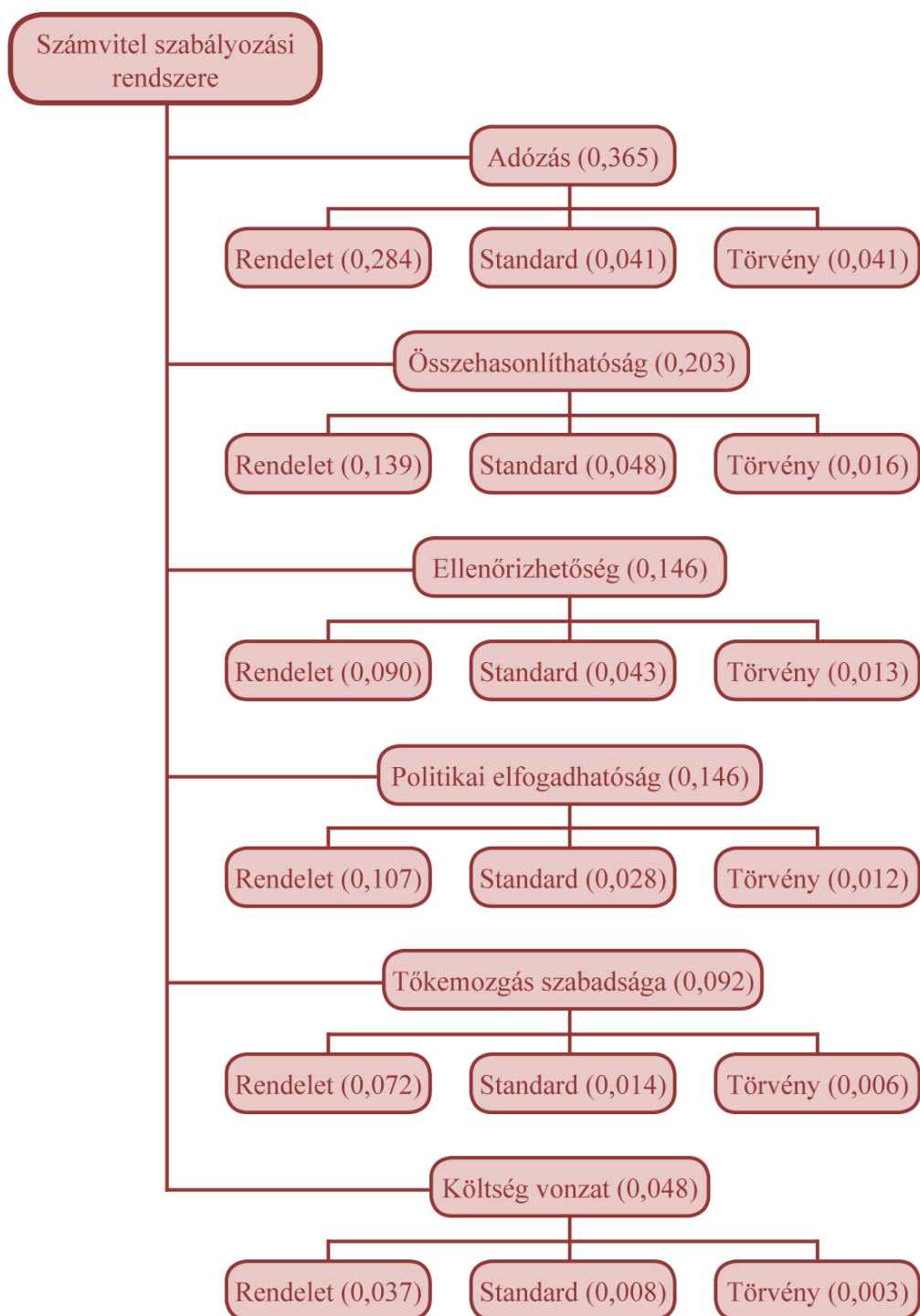
teljesítmények összehasonlíthatósága sokkal fontosabb, mint a tőke mobilitása, pontosabban a tőke mobilitási kérdések eldöntéséhez szükséges a teljesítmények összehasonlítása. A tőkemozgás mobilitása, a társadalmi elfogadhatóság és az információ előállítás költségvonzata kritérium között nem érzek lényeges különbséget. Az ellenőrizhetőség fontosabb, mint az információ előállításának költségvonzata. A teljesítmények összehasonlíthatósága fontosabb, mint az információ előállításának költsége. A politikai elfogadhatóság megítélésem szerint fontosabb, mint az információ előállításának költsége.

Az összehasonlítások eredményeként kapott **inkonzisztencia mutató 0,078**, ami kisebb, mint 0,1 (azaz 10%), így az **elfogadható**.

A fenti lépésekben az egyes kritériumok kerültek összehasonlításra, itt is páronkénti összehasonlítással éltem. A teljesen szubjektív véleményalkotás eredményeként az alábbi táblázat adatai jelennek meg:

• Adózás	0,365
• Tőkemozgás	0,092
• Ellenőrzés	0,146
• Teljesítmény összehasonlíthatósága	0,203
• Költségvonzatok	0,048
• Politikai elfogadhatóság	0,146

Az ítéletek meghozatala után következhet az elemzés szintetizálása, *eredményének összegzése*. A felépített modell rendeltetésének megfelelően, mivel egy alternatíva kiválasztása a cél, ezt a megoldást, funkciót kell választani. A témából adódóan a többi alternatívának nincs relevanciája. A következő „fa-struktúrában” megkapjuk a szintetizált preferencia értékeket.

12. ábra: Optimális szabályozás szint levezetése
 Forrás: Expert Choice program adatai alapján saját szerkesztés

A szintézis eredménye, a szintetizált preferenciák (rendelet=0,729; standard=0,181; törvény=0,090) alapján a **rendeleti szintű, azaz részletes szabályozás** lenne az **optimális**.

Érzékenységvizsgálat arra szolgál, hogy vizsgáljuk, hogy az alternatívák sorrendje mennyire érzékeny a kritériumok fontosságára. Érzékenységvizsgálatot a célcsomópontból kiindulva célszerű végezni, ezzel a cél alatti kritériumokra való érzékenység vizsgálható. A dinamikus érzékenységvizsgálat lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk miként változik az alternatívák prioritása azáltal, hogy valamelyik kritérium prioritását növeljük vagy csökkentjük.

Az elvégzett érzékenységvizsgálat során megállapítottam, hogy az adózás és az összehasonlíthatóság kritérium jelentőségének egy bizonyos ponton túli csökkentésével a rendelet helyett a törvény válik optimális megoldássá, de a standard nem veszi át a vezető szerepet egyik vizsgált felosztásban sem. Pontosabban csak abban az esetben, ha a költségvonzatok, illetve tőkemozgás kritérium jelentőségét extrém mértékben megnöveljük.

A felmérés alapján tehát megállapítottam, hogy az optimális szabályozási szint a részletes szabályozás lenne, mely keretében nem a beszámoló összeállítása kerülne szabályozásra, hanem a konkrét gazdasági események elszámolása. Ez az igény már korábban is megjelent ezért hozták létre az Országos Számviteli Bizottságot, melynek egyik feladata a Nemzeti számviteli standardok kidolgozásán túl a módszertani útmutatók kidolgozása is lenne. Munkájukról, tevékenységükről azonban 2010. év végéig nem lehetett hallani.

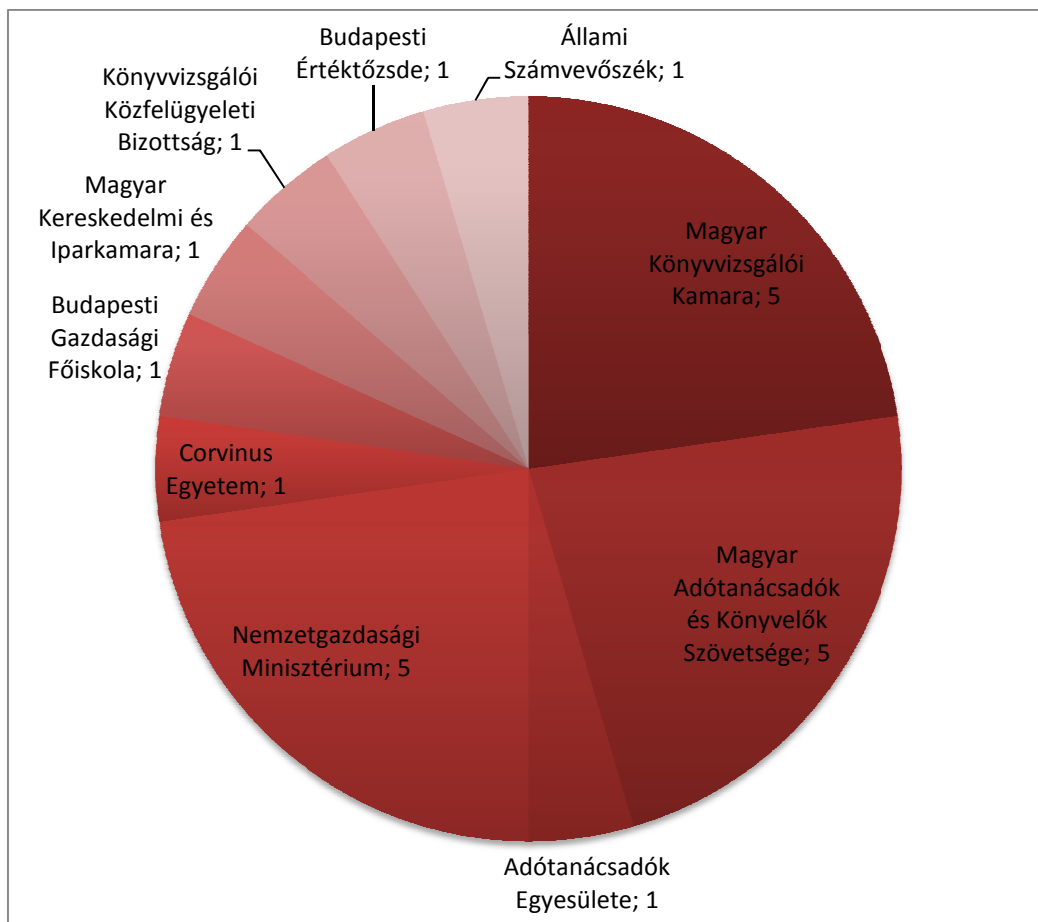
2011. év elejére a döntéshozók is arra a következtetésre jutottak, hogy szükséges a nemzeti standardok kidolgozása az ágazati szintű részletes szabályozás előmozdítása. Az Országos Számviteli Bizottság újult erővel folytatja munkáját és elkezdi megalkotni a gyakorlati tevékenységet segítő számviteli eljárásokat, módszereket tartalmazó standardokat és módszertani segédleteket. A standardokat várhatóan kormányrendeletek fogják hitelesíteni, kodifikálni. Ezzel tulajdonképpen biztosítható a részletes szabályozás, lehetővé válik az ágazati differenciálás, a kodifikálás segíti az elfogadhatóságot.

A Nemzetgazdasági Minisztérium Számviteli Főosztályának vezetőjével készített interjú során a következő választ kaptam az Országos Számviteli Bizottság munkájára vonatkozóan feltett kérdésekre.

Az Országos Számviteli Bizottság létrehozására és működtetésére vonatkozó előírás már az 1991. évi XVIII. törvényben is szerepelt, ami egy előremutató kezdeményezésnek indult. A Bizottság szerepe, hogy a legalább kétharmados arányban szakmai szervezetek által javasolt gyakorlati szakemberekből álló tanácsadó testület javaslatok kidolgozásával kijelölje az elmozdulási irányokat.

A Bizottsági munka a gyakorlatban azonban az elmúlt években a minisztérium által kezdeményezett megbeszélésekre korlátozódik, mely keretében megbeszélésre és véleményezésre kerülnek a minisztérium által előkészített anyagok (pl. mérlegképes könyvelők kötelező továbbképzések tematikái).

A fenti jelenségek miatt már 2010. év végén erős igény jelentkezett az Országos Számviteli Bizottság tagságának megújítására. Az új bizottsági tagok kinevezése megtörtént. Az alábbi ábra szemlélteti a bizottsági tagok összetételét⁸¹.

13. ábra: Országos Számviteli Bizottság összetétele
 Forrás: NGM, 2011

A megújuló Országos Számviteli Bizottság célul tűzi ki maga elé a szakma által igényelt segítség megadását, a standardok és módszertani útmutatók kidolgozását. Kérdésként merülhet fel, hogy nem ütközik-e a szakmai szervezetbe delegált tagok egyéni üzleti érdekével az egységes, irányt mutató álláspont kialakítása, a módszertani útmutatók kidolgozása. A kérdés megválaszolására a jövőben nyílik valódi lehetőség, mindenesetre tény, hogy a jogalkalmazók szempontjából jelentős előnyökkel járna, ha biztonságban érezhetnék

⁸¹ Az újjászerveződés érdekessége, hogy a személyi összetételben lényegi változás nem tapasztalható.

magukat egy szakmai szervezet mértékadó szakmai véleménye ismeretében, mely elfogadottsága, elfogadhatósága rendeleti formában megerősíthető.

Az Országos Számviteli Bizottság keretein belül a jelölő szervezeteknek közös a szakmai felelőssége, ami várhatóan, remélhetően hasznosítható produktumhoz vezet.

2011. évben jelentős lépés történt a számviteli információs szolgáltatás szabályozása vonatkozásában az egyszerűsítés felé. Az év végén megjelent az egyszerűsített számvitel standard tervezete a felelős minisztérium honlapján közzétéve és a következő üzleti évtől az Sztv. módosításai egyértelműen az adótörvényekkel történő összehangolás és a mikroállalkozások igényeit kielégítő egyszerűsítések irányába mutatnak.⁸²

Vezetői számvitel

A vezetői számvitel a vezetői információs igényeket kiszolgáló belső jelentések készítésének területe. A vezetői számvitel a szervezet vezetőinek döntései előkészítéséhez szükséges területekkel foglalkozik, úgy mint tervezés, elemzés és ellenőrzés. A vezetői számvitel által készített jelentések részletesebbek és gyakoribbak, mint a pénzügyi számviteli beszámoló. (Matulich – Heitger, 1985; Meigs-Meigs, 1986)

Míg a vállalkozáson kívülre történő információs szolgáltatás rendszerének (mérlegbeszámoló) kialakítása, illetve a hozamok érdekében tett felhasználások, költségek mérése a német üzemgazdasági iskoláknak (Walter Le Coutre és Friedrich Schar, Eugen Schmalenbach) köszönhető, a könyvelésből származó adatok koordinációs és kontroll célokra való felhasználása a tömegtermeléssel és értékesítéssel foglalkozó amerikai nagyüzemekben (textil gyárak, vasúti társaságok) kezdte meg fejlődését. A felelősség elvű vezetői számvitel a divizionális szervezeteket működtető nagyvállalati környezetben alakult ki a teljesítménykontroll érdekében. A vezetői számvitel fontos jellemvonásai: rugalmas kerettervezési rendszer, jelentéskészítés, várható érték számítás, eltéréselemzés, piaci alapon nyugvó belső árképzés és elszámolás, ösztönzési rendszer.

A vezetői számvitel szerepe kiterjed:

- a figyelem számviteli információkra való irányítására, a hatékony döntéshozatal érdekében;
- az eredmény számbevitelére, mely a döntések hatékonyságának megítélését segíti;

⁸² Dolgozatom kéziratát 2011. október végén zártam le.

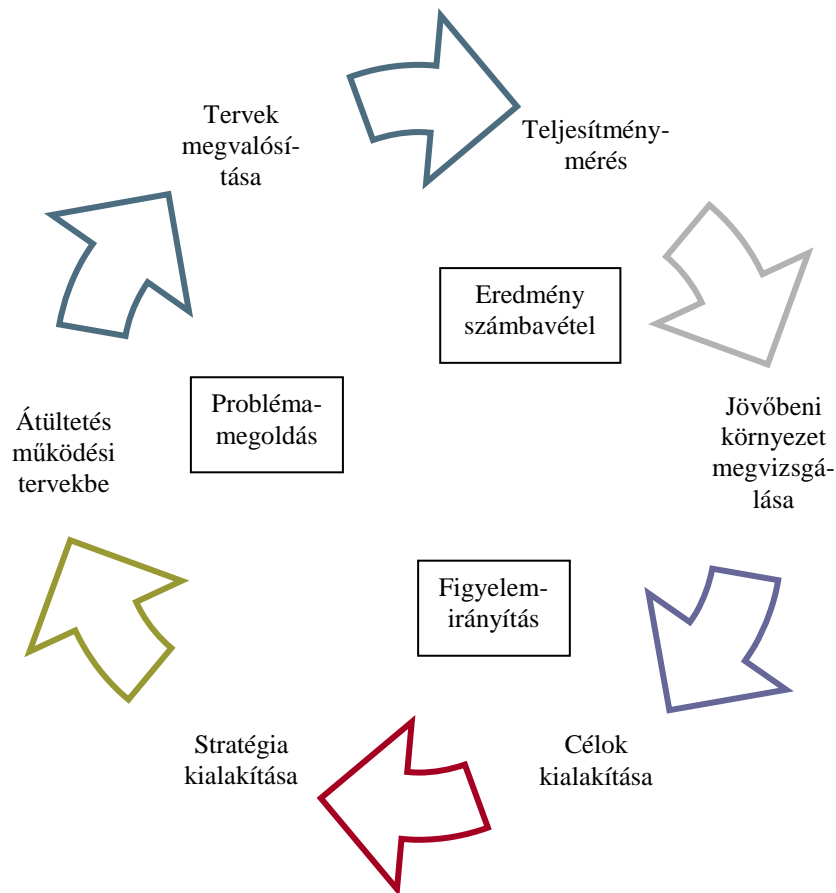
- a problémák megoldásában való segítségnyújtásra, ha a döntéshozatal eredményei nem az elvártnak megfelelően alakulnak.

A vezetéselmélet klasszikus irányzatának egyik jeles képviselője Henry Fayol a vezetési tevékenységet részfunkciók egészeként tekintette, melyek: tervezés, szervezés, közvetlen irányítás, koordinálás és ellenőrzés. Robert N. Anthony által a 60-as években kidolgozott elméleti keretnek alapja a tervezés és ellenőrzés vezetési funkcióként történő értelmezése; "management control az a folyamat, amely által a vezetők biztosítják az erőforrások eredményes és hatékony elosztását és felhasználását a szervezet céljainak elérése érdekében". Tekintve, hogy a tervezés és ellenőrzés a szervezeti működés minden szintjén megvalósul a kezdetben csak operatív szinten értelmezett vezetői számvitel/controlling a 80-as évektől mindinkább teret nyer a stratégia kialakításában.

Míg az operatív szinten alkalmazott módszerek köre jelentős múlttal rendelkezik, a stratégiai szint eszköztára kialakulóban van. Az operatív szintre jellemző fedezeti elvre épülő költségelszámítási rendszereket sok kritika éri, mivel figyelmen kívül hagyják a hosszú távú jövedelemtermelő képességet. Stratégiai szinten megjelent az értéklánc szemlélet, mely szerint a jövedelmezőséget nem elszámoló egységenként, hanem a teljes értéklánc szem előtt tartásával kell vizsgálni; az életciklus irányultság, mely alapján egy termék, vagy tevékenység jövedelmezőségéről (megkezdéséről, folytatásáról, megszüntetéséről) annak teljes életciklusa alatt felmerülő összes bevétel és költség különbözetének megállapításával lehet döntést hozni a hosszú távú fennmaradás érdekében. Természetesen ezen stratégiai döntések során nem szabad csak a számviteli értelemben vett költségekre koncentrálni, számításba kell venni a választott alternatíva miatt meg nem valósuló beruházások, befektetések elmaradt hasznát.

A stratégiai szemlélet kialakulásával párhuzamosan megvalósulóban van a költségelszámolások rendszerének átalakítása, a költség-okozók felülvizsgálata, hogy az igen nagy hányadot képviselő közvetett költségek, értékesítési, igazgatási és egyéb általános költségek felosztása minél inkább – költségokozás szempontjából – a valóságot közelítsék. A „tevékenység alapú költségelszámítás” alkalmazásával pontosabban követhető a kalkulációs egységekhez kapcsolódó ráfordítások, ezáltal a döntéshozatal pontosabb információkkal segíthető. (Horváth&Partners, 2003; Kardos-Sztanó-Veress, 2007)

A profittervezés és –ellenőrzés ciklusának állomásai Pauline Weetman nyomán az alábbi ábrával szemléltethető:

14. ábra: Profit tervezés és ellenőrzés ciklusai
Forrás: Weetman (1997) alapján saját szerkesztés

A ciklus a teljesítményméréssel indul, ami a vezetői számvitel eredmény-számbavételi mozzanata; a jövőbeni környezet vizsgálata során a gazdasági elemzés technikáit használja; a célok kialakításához a vezetői számvitelnek számviteli információkat kell szolgáltatnia; bár a stratégia kialakítása maga vezetői feladat, elvárásként jelenik meg a részletes költségvetés igénye, mely segíti a stratégia átültetését a működési tervekbe. A tervek megvalósítását követően a könyvelő feladata az eredmények mérése, elvárásokkal való összehasonlítása.

A nemzetközi gyakorlatban a vezetői számvitel és a controlling sokszor szinonimaként használt kategória. Ettől eltér a hazai megközelítés, mely szerint a controllingnak része a vezetői számvitel, mely alapvetően a költségek tervezésével, elszámolásával, illetve az önköltség meghatározásával foglalkozik, míg a controlling átfogó irányítási eszköz, amelynek feladata a tervezés, az ellenőrzés és az információ ellátás összehangolása.

A vezető számvitel feladata tehát – a controlling eszközeként – a döntések meghozatalához szükséges információk szolgáltatása, vagyis a döntés-előkészítés. (Kardos-Sztanó-Veress, 2007)

A döntés-előkészítés célja az üzleti folyamatok javítása, a pontos, aktuális információk elengedhetetlenül szükségesek a környezeti változásokra történő reagáláshoz. A legjobb döntések meghozatalához a döntéshozóknak éppen annyira szükségük van a múltbeli adatok megfelelően strukturált elemzésére, mint a kreatív gondolkodásra.

Simon által meghatározott **korlátozott tudatosság** megjelenhet a döntéshozók által felkutatni elmulasztott kulcsfontosságú információk formájában, melyből adódó a tévedés valószínűsége csökkenthető a vezetői információs rendszerrel, melynek része a vezetői számviteli információszolgáltatás. (Zoltayné, 2007)

Az **információkkal szemben megfogalmazott**, a döntéshozatali folyamatot segítő **elvárásokat** a következők szerint szolgálhatják a számviteli információk:

- **Relevancia:** funkciók és költségek összevetésével, a tevékenység értékelemzésével javítható a költségtudatosság.
- **Érthetőség:** számvitel, mint információ szolgáltató eszköz, megfigyel mér és feljegyez, az előírt és azon belül az igényelt adat struktúrában.
- **Megbízhatóság:** az elszámolások alapjául szolgáló bizonylati elv és fegyelem biztosítja.
- **Objektivitás:** az objektivitást a gazdasági események megtörténtének tényszerűsége biztosítja.
- **Időszerűség:** bár a számvitel feladata a múltbeli események vagyona, eredményre gyakorolt hatásának nyilvántartása, a múltbeli adatok, eltérés-elemzések a jövőre vonatkozó következtetések alapját biztosítják.
- **Összehasonlíthatóság:** a teljesítmény adatokat időről-időre közös nevezőre kell hozni, mind időbeli viszonylatban, mind üzletági vagy termék viszonylatban.
- **Teljesség:** a már megtörtént gazdasági események teljes halmazának leképezése megtörténik a számvitelben, ez a számviteli törvényben is nevesített alapelv, mely általánosságban vonatkozik minden információszolgáltatásra.

Az észlelt, számviteli adatszolgáltatásban előállított információk felhasználását az értékelemzés, mint analízáló-szintetizáló, döntés-előkészítő eljárás biztosíthatja; illetve az értékelemzés eszközeként használt team munka hozzájárul a szervezet tájékozottságához.

A döntéseket két csoportba sorolhatók; a **programozott döntések** meghozatala jól strukturált problémákra jelentenek megoldást, új problémahelyzet esetén **nem programozott döntésről** beszélünk, az utóbbiak jellemzően stratégiai jellegű problémák, az előbbiek taktikai jellegűek. A Simon-i „aha!” élmény – mely megfelelő tudás (információ) alappal lehetséges – a rosszul strukturált, nem rutin jellegű, általában fontos döntések esetében fordul elő; ilyen döntési helyzetekben a probléma meghatározásakor feltételezéseket kell alkalmazni, így a döntések szubjektív jellegűek, intuitív módon is adódhatnak. (Zoltayné, 2005)

Vezetői számvitel részterületét a számviteli információs rendszeren belül a hazai gyakorlatban nehézkes általánosítva vizsgálni, mivel a Magyarországon működő vállalkozások 95%-a mikrovállalkozás, ahol formalizált vezetői információs szolgáltatás a döntések előkészítése érdekében nem valósul meg. Esetükben a könyvelők, csupán folyamatkövető, regisztráló és adóbevallást készítő funkciókat látnak el.⁸³

Döntéshozatali szerepek közül (RAPID módszer) egy kis- illetve középvállalatnál a könyvelő, számviteli munkatárs feladata alapvetően az input gyűjtés és szolgáltatás.

- (R)**ecommend = Javaslattevő
= Funkcionális terület vezetője, Ügyvezető, Igazgató, Igazgatóság,
- (A)**gree = Beleegyező
= Ügyvezető, Igazgató, Igazgatóság
- (P)**erform = Végrehajtó
= Funkcionális terület beosztottja, vezetője
- (I)**nput = Input gyűjtő és szolgáltató
= Számviteli munkatársak, Funkcionális terület vezetője, Könyvelőiroda
- (D)**ecide = Döntéshozó
= Ügyvezető, Igazgató, Igazgatóság

A döntéshozók által megfogalmazott információs igények a számviteli információs szolgáltatás a gazdasági események adatrögzítése, adatfeldolgozása útján, jelentés-készítéssel teljesíti. A szolgáltatott információk alapján megtörténik a döntés, mely hatást gyakorol a tevékenységre, azaz gazdasági eseményt indukál, mely adatai bekerülnek ismét a számviteli rendszerbe. A döntéselőkészítéshez szükséges információk kiválasztása a rendelkezésre álló adattömegből a döntés céljainak figyelembevételével, azaz célzottan kell, hogy történjen. (Pál, 2010)

⁸³ E gyakorlati megfigyelésen alapuló (2008-ban publikált) megállapításomat Kántor (2010) empirikus kutatásának eredménye alátámasztja.

A controlling-controller (vezetői könyvelő) klasszikus definíciója szerint a controller maga nem hoz döntést. Feladata a vezetői döntések meghozatalához szükséges információk szolgáltatása, tanácsadás – tehát ő maga döntést támogat. Továbbá feladata meggyőzni a döntéshozót a gazdasági szempontok előtérbe helyezésének szükségességéről és a szolgáltatott információk validitásáról.

A mikro és kisvállalkozások jellemzően nem rendelkeznek korszerű információs technológiával, mint például egy controlling modullal bővített integrált vállalatirányítási rendszer. Így ezen vállalkozások esetében a leginkább költség-hatékony és ezáltal mindenki számára elfogadható megoldás lehet a pénzügyi-számviteli rendszer információszolgáltatásának vezetői szempontok szerinti átalakítása, kibővítése.

Egy könyvelőiroda⁸⁴ teljes ügyfélkörével készített interjúsorozat alapján azt a megállapítást tettem, hogy a vállalkozásokban kialakult és megkövesedett elszámolások, folyamatok, „probléma megoldások” jelentős mértékben befolyásolják, gátolják a hatékony munkavégzést, információszolgáltatást. Az „évek óta így csináljuk” attitűd, a változásoktól való félelem mind mikro-, mind makroszinten megjelenik a gyakorlatban.⁸⁵

A számvitel területeinek ismertetését követően a következő részben részletesen foglalkozom a jelenlegi gyakorlatban és oktatásban is megjelenő számviteli munka etikai kérdéseivel. Visszaülök a számvitel fejlődéstörténeti kutatásaim ismereteire, mely szerint a **számviteli munkát végzők nagy becsben tartott, jelentős tekintéllyel rendelkező szakemberek voltak, de az etikus magatartás megtartása érdekében már Hamurapi idejében is büntetéssel fenyegették a szabályszegőket.**

⁸⁴ Ezúton is szeretném megköszönni a lehetőséget és az ügyvezetők rendkívül nyitott és segítőkész hozzáállását, őszinte véleménynyilvánítását!

⁸⁵ A változástól való félelem leküzdése érdekében ajánlom az olvasó figyelmébe a John Kotter-Holger Rathgeber: Olvad a jéghegyünk című tanmesét.

3.4. Számvitel etikai kérdései

Dolgozatomban alapvetően a pénzügyi számvitel területével foglalkoznom hangsúlyosabban. Ahogy azt korábban már részleteztem a **számvitel** többek között **döntéseket megalapozó információszoigáztatási eszköz**, és mivel a megalapozott **döntések emberek életére hatnak**, e döntéseknek **vannak etikai vetületei**, azaz a számviteli információszoigáztatás maga vet fel etikai kérdéseket. A jó erkölcs betartásának ösztönzésére létrehozott jogszabályok is befolyásolják, meghatározzák a számviteli információszoigáztatást. A számviteli információ minősége nagyban függ annak megbízhatóságától. A megbízhatóságot, az információt előállító pontosságát fokozza a hibás vagy valótlan adatközlés esetén alkalmazásra kerülő szankció⁸⁶ kilátásba helyezése.

Ebben a fejezetben a számviteli szolgáltatás etikai kérdéseit vetem fel és igyekszem ezekre megfelelő választ adni. Külön kitérek a könyvvizsgálati tevékenység etikai kérdéseire, a gyakorlatban felmerülő problémákra. Az etikai kérdéseken túl a **számviteli szolgáltatáshoz kapcsolódó gazdasági bűncselekményekkel, jogszabályi előírásokkal** foglalkozom.

Jogtörténeti kutatásom eredményeként bemutatom a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó szabályozást és annak változását (számviteli nyilvántartás vezetésének rendszeres elmulasztása, számviteli fegyelem megsértése, számvitel rendjének megsértése, adminisztratív csőd büntett). Ismertetem a vétség és a büntett kategóriáit, büntetési tételeit. Külön kitérek a számviteli területhez kapcsolódó gazdasági bűncselekmények típusaira (csődbűncselekmény, adócsalás, pénzmosás, tartozások fedezetének elvonása), valamint kijelölöm a lehetséges kapcsolódási pontokat. Foglalkozom gazdasági bűncselekmények számának (2000-2009 időszakot felölelő) dinamikus és területi (Magyarország) elemzésével, a lehetséges okok beazonosításával egyidejűleg.

Statisztikai adatok alapján elemzem a jelenlegi hazai környezetet, továbbá gyakorlatban előforduló esetek ismertetésével kívánom felhívni a figyelmet a téma jelentőségére, aktualitására.

⁸⁶ Pallasz lexikon meghatározása szerint: „A büntetés mint társadalmi tünemény oly régi, mint az emberi társadalom. Ahol emberek együtt élnek, az együttlét feltételei ellen irányzottaknak tekintett cselekmény ellen büntetésnek van helye...büntetés alatt a büntetőjogban azt a bajt vagy rosszat értjük, mellyel az állam arra rendelt hatóságai által sújtja azokat, akik törvényszerű eljárás útján a törvény által büntetendőnek nyilvánított cselekményben bűnösöknek bizonyultak”.

3.4.1. A számviteli szolgáltatás etikai kérdései

A számviteli munka etikai kérdéseinek felvázolását megelőzően tisztázni kell, mit is értünk **számviteli munka** alatt. Az Európai Számviteli Szakemberek Szövetsége (Federation of European Accountants (FEE)) az alábbiak szerint határozza meg a számviteli munka területeit. Mivel számviteli szakemberek jellemzően az egyetlen tanácsadói a KKV szektorbeli vállalkozásoknak, különösen a mikrovállalkozásoknak, így az általuk nyújtott, az ügyfelek által igényelt szolgáltatások jellemzően túlmutatnak a számviteli beszámoló összeállításán. A legtöbb számviteli szakember foglalkozik könyvvizsgálattal, adótanácsadással, munkaerőt érintő kérdésekkel, jogi-, és pénzügyi tanácsadással, környezetvédelmi jelentések készítésével, üzletviteli tanácsadással. Tehát a számviteli szakemberek által nyújtott szolgáltatások lényegében lefedik a vállalkozások teljes tevékenységét, a teljes újratervelési folyamatot, annak minden mozzanatát.

A számvitel alapvető feladata az információszolgáltatás, azaz a piacgazdaság szereplői részére a döntésük meghozatalához szükséges valóságos információk rendelkezésre bocsátása⁸⁷. A gyakorlati szakemberekkel folytatott konzultációk alapján megállapítottam, hogy a KKV szektorba tartozó megbízók leginkább **az adózási jogszabályokban előírtak alapján hozzák meg „számvitel politikai döntéseiket”**, azaz az eldöntendő kérdések kapcsán az adózás szempontjából legkedvezőbb verzió megtalálása jelenik meg alapelvárásként. A számvitel az **üzlet közös nyelve**, így tehát kiemelten fontos, hogy mindenki ugyanazt értse a számvitel által megfogalmazott állításokon, kijelentéseken, azaz a beszámolóknak összehasonlíthatóknak, azonos elvek mentén összeállítottaknak kell lennie mind nemzeti, mind nemzetközi szinten. Hazánkban az üzlet közös nyelvét a 2000. évi C törvény szabályozza, mely hatálya alá tartoznak mind a KKV szektor szereplői, mind a nagyvállalatok. A nemzetközi összehasonlításokra jellemzően nagyvállalati szinten van szükség, mely az IFRS-eken alapuló beszámolók összeállításának előírásával valósul meg.

Vállalkozási mérettől függetlenül azonban szükséges a számviteli szakma jó hírnevének és az általunk közölt információk megbízhatóságának megtartása, ennek érdekében a Nemzetközi Számviteli Etikai Standardalkotó Bizottság (International Ethics Standards Board For Accountants (IESBA)) kibocsátott egy **Etikai Kódexet**, mely a következők szerint fogalmazza meg a Számviteli munka etikai alapelveit:

Becsületesség – A számviteli szakember szakmai munkájának végzése során nyílt, őszinte, becsületes és feddhetetlen kell hogy legyen.

⁸⁷ Az 5. ábra szemlélteti a számviteli információk lehetséges címzettjeit.

Tárgyilagosság – A számviteli szakember nem lehet elfogult, nem ütközhet érdekkonfliktusokba, szakmai véleményének kialakítása során nem állhat befolyásolás alatt.

Titoktartás – A számviteli szakembernek figyelembe kell vennie, tiszteletben kell tartania a tudomására jutott üzleti információk bizalmosságát. Jogszabályi vagy egyéb hatósági kötelezés hiányában a tudomására jutott üzleti információkat nem teheti közzé, nem oszthatja meg azokat kívülállókkal. A számviteli szakember szakmai, üzleti tevékenysége során tudomására jutott információkat nem használhatja fel saját személyes vagy harmadik fél érdekében.

Szakmai magatartás - A számviteli szakembernek be kell tartania a vonatkozó jogszabályi és egyéb hatósági előírásokat, hogy elkerülje a szakmaiságát kétségbevonó tevékenységeket.

Számvitelként értelmezzük azt a gyakorlati tevékenységet, amelynek eredményeként a gazdasági szervezet folyamatairól, állapotáról valóságos képet nyerünk; azoknak az okmányoknak, dokumentumoknak, adatoknak és információknak az összességét, amelyek a gyakorlati tevékenység eredményeként létrejönnek; azt a módszertant, amellyel a megfigyelés, mérés, a feljegyzés, az összesítés, valamint az információképzés és szolgáltatás történik. (Sztanó, 2006) A számvitel tehát döntéseket megalapozó információk szolgáltatásáról szól alapvetően és mivel e gazdasági döntések mind a vállalkozás belső, mind külső környezetére jelentős hatással vannak, az azokat megalapozó információknak van etikai összetevője. Az információforrás lehet bármely számviteli nyilvántartás, a beszámoló, a könyvvizsgálói jelentés. Fontos, hogy ennek tudatában legyen a számviteli folyamat minden résztvevője, hiszen tudjuk, hogy **minden olyan tudatosan vállalt tettünkért, amellyel közvetlenül vagy közvetve emberekre hatunk erkölcsi felelősséggel is tartozunk.** Márpedig **minden gazdasági döntés** (létszámleépítés, beruházás, fejlesztés) **emberek életét befolyásolja** pozitívan vagy negatívan. Ezért fontos foglalkoznunk a számvitel területén munkálkodók **erkölcsi felelősségének sajátosságaival.**

A számviteli munkát éppen úgy, mint a gazdasági tevékenység más területeit a jog is szabályozza: törvények, rendeletek adják meg a feltétlenül megtartandó jogi kereteket.

A számviteli munka jogi kereteit alapvetően a polgári törvénykönyv (mint mögöttes jogszabály), a gazdasági társaságokról szóló törvény, a számviteli törvény és a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló törvény adják. A számviteli törvény meghatározza a „számviteli szolgáltatás” fogalmát, illetve meghatározza azok körét, akik ilyen tevékenységet végezhetnek. A törvény szerint a számviteli szolgáltatás magában foglalja egyrészt a

könyvviteli szolgáltatást (könyvvezetési, beszámolókészítési kötelezettség teljesítése érdekében elvégzendő feladatok összessége), valamint a könyvvizsgálói tevékenységet - amelyet külön törvény és a könyvvizsgálói standardok is szabályoznak.

A számviteli szakemberek egyik csoportját tehát a könyvvizsgálók alkotják, munkájuk, tevékenységük a jogszabályokon túl a Magyar Könyvvizsgálói Kamara előírásai által is szabályozottak. A Könyvvizsgálók Etikai Kódexe az IFAC által kibocsátott irányelveken alapul. A kódex alapján az etikai jogkört gyakorló első fokon a Kamara fegyelmi bizottsága; az alkalmazható etikai büntetésekkel is: írásbeli megrovás, pénzbírság, minősítés megvonása, kizárás a kamarából. A fenti sorrend egyben a büntetések súlyosságának a sorrendje is. Az erkölcsöt saját lelkiismeretünk és a közvélemény tartatja meg az emberekkel és nem a büntetéstől való félelem. Ez esetben a kamara képviseli a szakmai közvéleményt, aki pozitívan értékelheti az etikai normákat megtartókat és elítélheti, kiközösítheti a normaszegőket.

A bevezetőben leírtak alapján a **számviteli munka** nemcsak a számviteli törvényben megfogalmazottakat foglalja magában, hanem – kiemelten a KKV szektorban – **a teljes tevékenységet lefedő tanácsadási tevékenységet** is, ezért nagyon fontos, hogy a számviteli szakemberek képzése során az egyéb területek (jogszabályi előírások, pénzügyi, adózási ismeretek) is hangsúlyosak legyenek. A számviteli törvény kimondja, hogy könyvviteli szolgáltatást csak okleveles könyvvizsgálói képesítéssel, illetve mérlegképes könyvelői (vagy azzal egyenértékű) képesítéssel rendelkező személy végezhet. A könyvviteli szolgáltatás végzésére jogosító engedéllyel rendelkezők adatairól a Nemzetgazdasági Minisztériumon belül külön szervezet vezeti a nyilvántartást. A kamarai tagsággal rendelkező könyvvizsgálók (ideértve a tagságukat szüneteltetőket is) nyilvántartását a Magyar Könyvvizsgálói Kamara vezeti. A nyilvántartás vezetésének célja annak hiteles dokumentálása, hogy a könyvviteli szolgáltatás végzésére jogosult természetes személy rendelkezik a tevékenység végzéséhez jogszabályban előírt ismeretekkel és szakmai gyakorlattal.

A vállalkozás a számviteli feladatok irányításával, vezetésével, a számviteli beszámoló elkészítésével olyan természetes személyt köteles megbízni, aki szerepel a jogszabályban előírt könyvviteli szolgáltatást végzők nyilvántartásában.

A nyilvántartásba vételt a törvény pontosan szabályozza (büntetlen előélet⁸⁸, legalább három éves gyakorlat, kötelező részvétel a szakmai továbbképzésben stb.). A törvény előírásai szerint csak azoknak a vállalkozásoknak nem kell igénybe venni a könyvviteli szolgáltatást, ahol az éves nettó árbevétel az üzleti évet megelőző két üzleti év átlagában nem haladja meg az 10 millió forintot. A törvény igyekszik biztosítani, hogy a számviteli munkát jól képzett, szakmailag tájékozott, a számviteli munkában járatos személyek végezzék, ezzel biztosítva a hozzáértő munkavégzést. Ezt elősegítendő a törvény kötelezi a könyvviteli szolgáltatást végzőket a már megszerzett ismereteik napra készen tartására, fejlesztésére és a törvény változásainak követésére. A számviteli szakembereknek évente 16 órás kötelező továbbképzésen kell részt venniük. A továbbképzés elmulasztását a törvény súlyosan bünteti: a mulasztót törlik a könyvviteli szolgáltatók. nyilvántartásából és csak 2 év elteltével kérheti ismételt felvételét.

A számviteli munkát szabályozó **törvények nagy részének is van erkölcsi tartalma**, hiszen **a legtöbb jogi vétség e területen is erkölcsi vétségnek is bizonyul**. Természetesen a jogszabályok nem térhetnek ki minden esemény értelmezésére. Bizonyos esetekben csak irányítúként használhatók a gazdasági szakemberek számára.

Álljon itt néhány gazdasági bűncselekmény, melyek szoros kapcsolatban vannak a számviteli munkával és amelyek külön kiemelten kerülnek beazonosításra, és szankcionálásra:

- Számvitel rendjének megsértése,
- Csődbűncselekmény (gazdasági szereplők egymás között),
- Adócsalás (állam és gazdasági szereplők között),
- Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény,
- Pénzmosás,
- Tartozások fedezetének elvonása,
- Visszaélés készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel.

A Btk-ban meghatározott gazdasági bűncselekmények tételes felsorolását az 4. melléklet tartalmazza, kiemelve azon tényállásokat, melyek a statisztikákban az „egyéb” kategóriába tartoznak. A felsorolt tényállások, cselekmények mindegyike egyben etikai vétséget is jelent.

⁸⁸ Csak annak a természetes személynek adható engedély könyvviteli szolgáltatás nyújtására és vehető nyilvántartásba, aki büntetlen előéletű és nem áll a könyvviteli szolgáltatás gyakorlását kizáró foglalkoztatástól eltiltás hatálya alatt.

3.4.2. A számvitel rendjének megsértése

A számvitel az információ-szolgáltatás eszköze. A számvitel által előállított információkat a gazdaság számos területén felhasználják, például: a piaci partnerek, az adóhivatalok, a statisztikai hivatal, a kutatók, elemzők. Az információ megbízhatóságát, minőségét a számviteli törvény előírásainak betartása, betartatása biztosítja, vagy biztosíthatja.

A minőségbiztosítással kapcsolatban nagy szerepe van a könyvvizsgálatnak. A könyvvizsgálat célja, hogy a könyvvizsgáló véleményt mondjon a számviteli beszámolóról, arra vonatkozóan, hogy az megbízható és valós összképet ad a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére vonatkozóan. Tehát a **könyvvizsgálat egy eszköz a számviteli információk megbízhatóságának, értékének növelése érdekében.**

Amennyiben a vállalkozás vezető tisztségviselője nem a Sztv. előírásai szerint jár el, azaz nem teljesíti beszámoló készítési kötelezettségét, vagy megsérti a bizonylati rendet és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetőleg ellenőrzését megnehezíti, vétséget követ el. E vétség a Btk. előírásai szerint két évig terjedő **szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel szankcionálható.** A számvitel rendjének megsértése kategóriába tartozik az egyéni vállalkozó, illetve az Sztv. hatálya alá nem tartozó más gazdálkodó által elkövetett jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettség megszegése, ha az vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megnehezíti.

2002-től a számvitel rendjének megsértése **büntettnek** minősül, ha az adott cselekmény a megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idéz elő, illetve ha a vagyoni helyzet áttekintését, ellenőrzését megghiúsítja.

A Btk. 289.§ előírásainak történeti áttekintése során négy mérföldkő kiemelését tartom indokoltnak:

- 1992.III.31-ig a Gazdasági ellenőrzés megghiúsítása címet viselte.
- 2002.III.31-ig a Számviteli fegyelem megsértése címet viselte.
- 2005.IX.01-től kiegészül a paragrafus; a gondatlanság, azaz a szándékosság kizárása enyhítő körülménynek minősül vétség esetén.
- 2007.VI.01-től a számvitel rendjének megsértése kategóriába kerül át az adminisztratív csődbüntett.

A kiemelt gazdálkodók köre igazodva a környezeti változásokhoz több körben bővült a tőke és pénzügyi piac különböző szereplőivel.

A számvitel rendjének megsértéséhez közvetlenül, vagy szorosan kapcsolódó egyéb, illetve a statisztikákban megjelenő tényállások (vétségek és bűncselekmények) részletes ismertetését és a kapcsolódó gyakorlati problémák felvetését az 1. függelék tartalmazza.

Mielőtt végleg elvesznénk a gazdasági bűncselekmények sokféleségében, és miután a következő statisztikai adatokban nevesített esetek már bemutatásra kerültek nézzük meg, hogyan is alakult a regisztrált gazdasági bűncselekmények száma, az okozott és megtérült kár Magyarországon 2005 és 2010 között.

<i>Gazdasági bűncselekmények</i>	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Regisztrált (db)	17 106	17 862	14 021	15 870	16 752	21 119
Elkövetési érték (eFt)	29 894 269	43 615 725	54 345 427	46 135 770	41 575 829	34 500 000
Elkobzással biztosított érték (eFt)	3 608 292	3 269 986	18 870 231	3 766 470	3 011 986	n.a.
Értékbiztosítás aránya (%)	12,1	7,5	34,7	8,2	7,2	n.a.

8. táblázat: Gazdasági bűncselekmények számának alakulása 2005 és 2009 között

Forrás: Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet IRM Statisztikai és Elemző Osztály 2010. és Domonkos (2011)

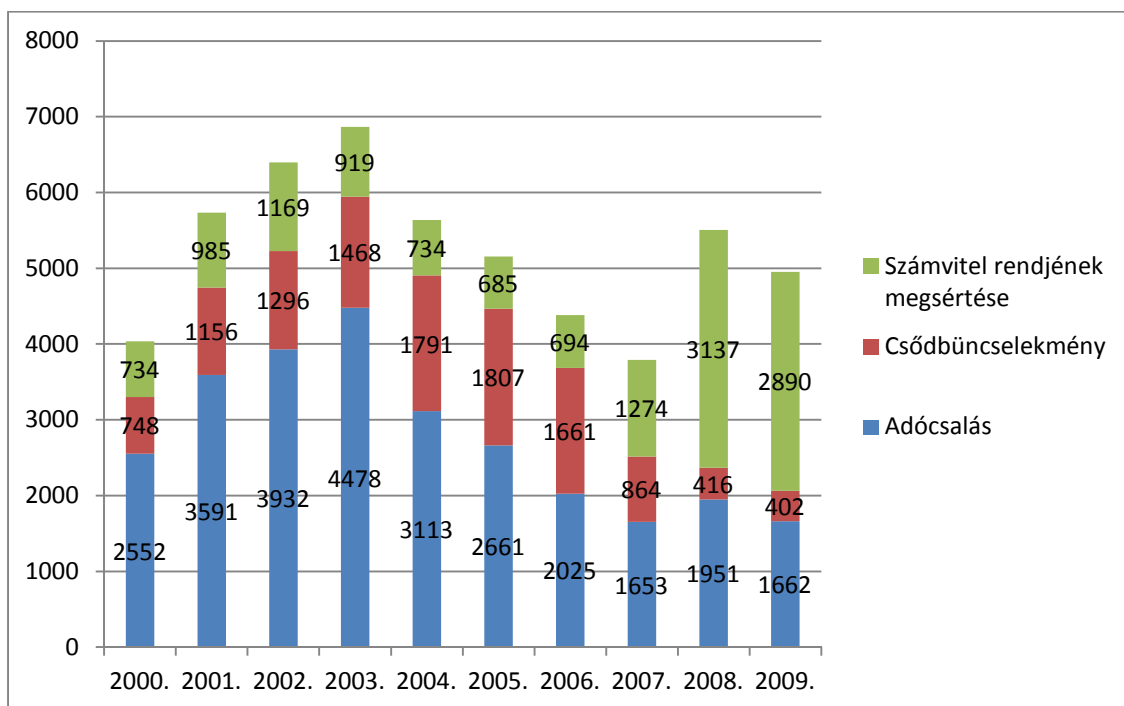
Az **elmúlt évtizedben** a regisztrált bűncselekmények száma folyamatosan csökkent, összesen 12,57%-kal, ezzel szemben ugyanezen időszakban **a gazdasági bűncselekmények száma 52,54%-kal nőtt.** A „**fehér galléros**” bűnözésről 2007-ben és 2009-ben publikált tanulmány⁸⁹ adatai szerint a vállalatok kétharmada (2009: 30%) vált súlyos gazdasági bűncselekmény áldozatává, kétéves időszakban átlagosan nyolc-kilenc (2009: több mint tíz) alkalommal. A leggyakoribb bűncselekmény a lopás és a hűtlen kezelés. A vizsgált időszakban a gazdasági bűncselekményekhez kapcsolódó veszteség átlagosan 62 millió forint volt, ezt még növelik az egyéb, ügyvédi, felderítési költségek és a „járulékos veszteségek”, melyek nehezen számszerűsíthetők, de komoly kárt okozhatnak. A veszteségek visszanyerése a hazai vállalatok 65%-ánál esélytelen (globális átlag 58%). A biztosítás csekély szerepet játszik hazánkban átlagosan 13%-ot sikerül visszaszerezni az eltulajdonított összegből. A vizsgálat két fontos apróságra hívja fel a figyelmet, egyrészt a vállalatok túlzottan optimisták az őket sújtható gazdasági bűncselekmény valószínűségével kapcsolatban, illetve igen valószínű, hogy a csalások száma ennél jóval magasabb, hiszen jellegüknél, elkövetőjük személyénél

⁸⁹ PricewaterhouseCoopers: Globális gazdasági Bűnözés 2007 (40 ország, 5400 vállalat (77 magyar)), 2009 (54 ország 3000 vállalat (54 magyar))

fogva egy részük felderítetlen marad. A feltárt visszaéléseket hazánkban 69%-ban a cégek saját munkatársai követték el (globális átlag 53%), az elkövetők 64%-a vezető beosztású volt. Mivel a számvitel rendjének megsértését akár egyéni vállalkozás, akár gazdasági társaság működésével kapcsolatban elkövetheti valamely természetes személy, így indokoltnak tartottam a működő⁹⁰ vállalkozások számát vizsgálni összességében, nem leszűkítve társas vállalkozásra a megfigyelést.

A működő vállalkozások 27%-a budapesti székhelyű (a működő társas vállalkozások 37%-a budapesti székhelyű). A területi adatok alapján a számvitel rendjének megsértésének 30%-a kötődik Budapesthez. Tehát területi egyenlőtlenség a főváros terhére nem kimutatható.

A gazdasági bűncselekményeken belül az adócsalás, a csődbűncselekmény és a számvitel rendjének megsértése egymáshoz igen közel álló, szoros kapcsolatban lévő cselekmények, melyekre vonatkozóan a regisztrált bűncselekmények számát a következő grafikon szemlélteti. E gazdasági bűncselekmények az összes regisztrált gazdasági bűncselekmény 30%-át teszik ki az elmúlt három évben átlagosan, az arány a 2003-as 45%-os csúcstről történő csökkenése alapvetően a **regisztrált adócsalások számának jelentős csökkenésével** magyarázható.

15. ábra: Számvitel rendjének megsértése, csődbűncselekmény és adócsalás számának alakulása 2000 és 2009 között

Forrása: IRM Statisztikai és Elemző Osztály, 2010.⁹¹

⁹⁰ A működő vállalkozás minősül az a regisztrált vállalkozás, mely az adott üzleti évre vonatkozóan adóbevallást nyújtott be.

⁹¹ 2010. tavaszán az IRM Statisztikai és Elemző osztálya által rendelkezésemre bocsátott adatok alapján készítettem el táblázataimat és ábráimat.

Jól látható, hogy 2007. évet követően **megsokszorozódott a számvitel rendjének megsértése jogcímen regisztrált gazdasági bűncselekmények száma**. Érdemes megjegyezni, hogy ezen időponttól kerül az **adminisztratív csődbüntett** e kategóriába, ezért érdemes megnézni a számvitel rendjének megsértése belső összetételét. 2008-ban és 2009-ben is a regisztrált 2890 számvitel rendjének megsértése eset 55%-a az adminisztratív csődbűncselekmény kategóriába tartozott (ábra az 5. számú mellékletben).

Számvitel rendjének megsértése (regisztrált bűncselekmények)	2007	2008	2009
beszámoló-készítési (könyvvezetési, könyvvizsgálói) kötelezettség megszegésével elkövetett számvitel rendje megsértésének vétsége	441	461	620
bizonylati rend megsértésével elkövetett számvitel rendje megsértésének vétsége			239
nyilvántartási (bizonylatolási) kötelezettség megszegésével elkövetett számvitel rendje megsértésének vétsége	46	32	32
számvitel rendje megsértésének a felszámolási eljárás során elkövetett vétsége	149	1704	1580
beszámoló-készítési (könyvvezetési, könyvvizsgálói) kötelezettség megszegésével, az adott üzleti év képét lényegesen befolyásoló hibát előidézve elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette	254	559	42
beszámoló-készítési (könyvvezetési, könyvvizsgálói) kötelezettség megszegésével, az adott üzleti év vagyoni helyzete áttekintését (ellenőrzését) meghíúsítva elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette	237	304	76
bizonylati rend megsértésével , az adott üzleti év képét lényegesen befolyásoló hibát előidézve elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette			73
bizonylati rend megsértésével , az adott üzleti év vagyoni helyzete áttekintését(ellenőrzését) meghíúsítva elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette			149
a számvitel rendje gondatlan megsértésének vétsége	80	28	35
Egyéb (pénzügyi intézmény körében)	48	36	44
Összesen	1255	3124	2890

9. táblázat: A számvitel rendjének megsértése (regisztrált bűncselekmények)

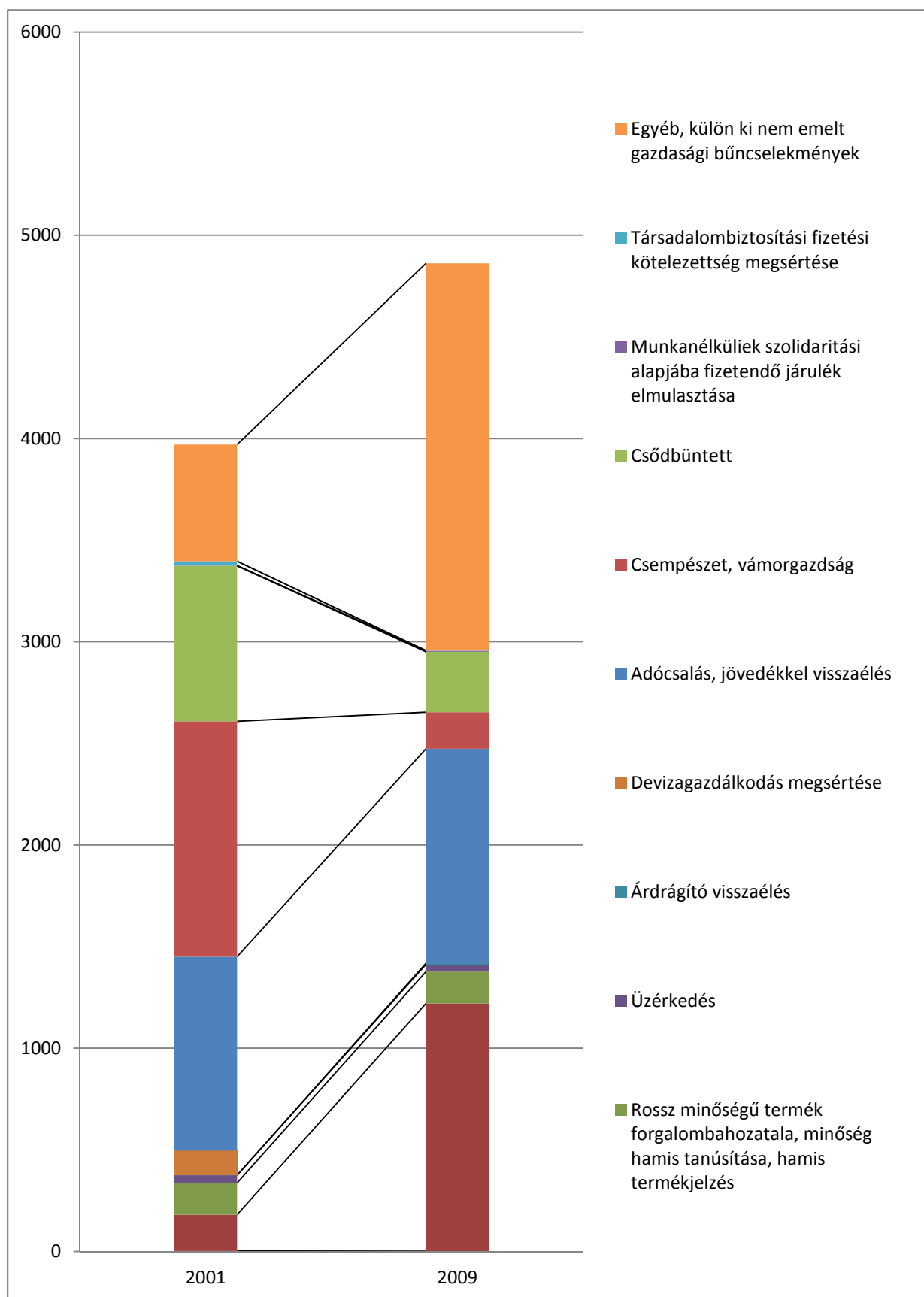
Forrás: IRM Statisztikai és Elemző Osztály, 2010.

E gazdasági bűncselekmények büntethetőségének vizsgálata kapcsán érdemes tudatában lenni, hogy a **kezdeményezett nyomozások (feljelentések)** mára **több, mint 95%-a a nyomozások befejezéséhez vezetnek**, azaz a feljelentés elutasításának aránya igen alacsony szintű. Elrettentő erejű lehet a jogerősen elítélt felnőtt korúak számának ismerete is.

VIII. Gazdasági bűncselekmények	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Összesen	3970	4950	5035	5656	5952	5741	4392	4641	4861
Gazdálkodási kötelesség megszegése	2	1	2	3	0	0	2	1	1
Jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, gazdasági ellenőrzés meghiúsulása	179	212	166	182	173	148	524	1322	1220
Rossz minőségű termék forgalomba hozatala, minőség hamis tanúsítása, hamis termékjelzés	156	158	124	122	162	192	158	132	156
Üzérkedés	38	25	49	55	56	40	33	31	36
Árdrágító visszaélés	0	0	3	2	0	0	1	1	5
Devizagazdálkodás megsértése	121	2	3	7	0	1	0	1	
Adócsalás, jövedékkel visszaélés	955	1350	1391	1476	1335	1307	1127	953	1056
Csempészet, vámorgazdság	1157	1325	1159	939	727	702	356	248	179
Csődbüntett	765	984	951	1257	1348	1375	735	290	298
Munkanélküliek szolidaritási alapjába fizetendő járulék elmulasztása	1	1	5	3	1	4	9	3	4
Társadalombiztosítási fizetési kötelezettség megsértése	22	19	16	10	7	12	1	0	1
Egyéb, külön ki nem emelt gazdasági bűncselekmények	574	873	1166	1600	2143	1960	1446	1659	1905

10. táblázat: A jogerősen elítélt felnőttkorúak száma 2001-2009 között gazdasági bűncselekmények vonatkozásában

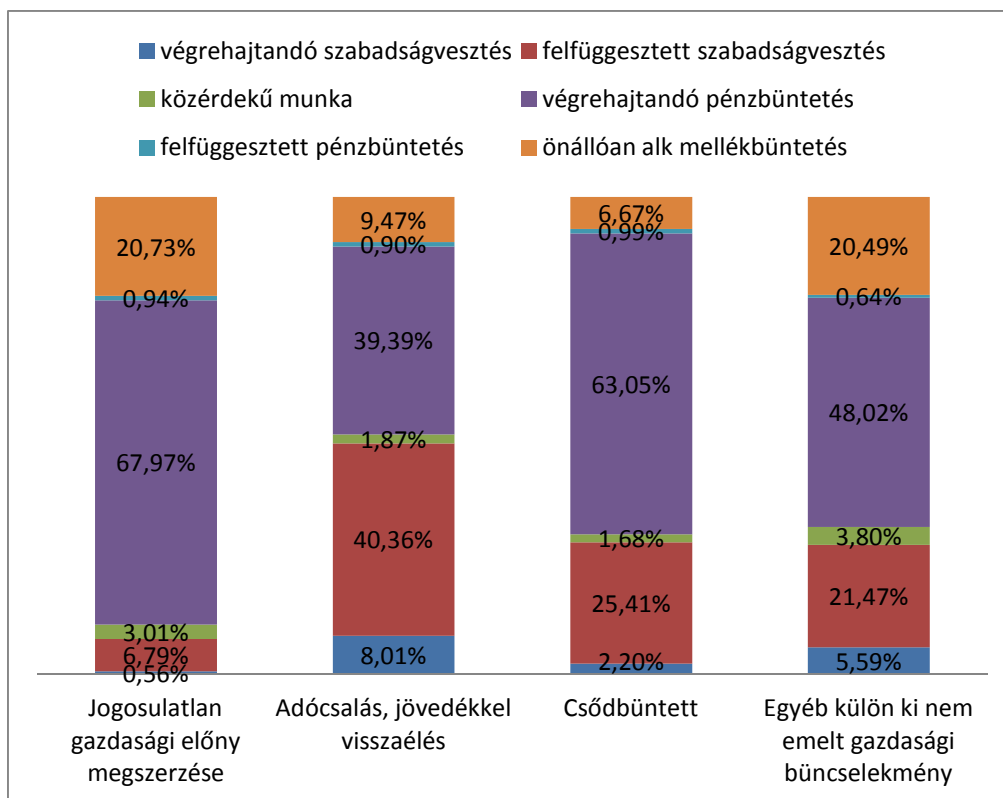
Forrás: IRM Statisztikai és Elemző Osztály, 2010.

16. ábra: Jogerősen elítélt felnőttkoriak eloszlása bűncselekmények szerint
 Forrás: IRM Statisztikai és Elemző Osztály, 2010.

Az egyéb külön ki nem emelt gazdasági bűncselekmények belső összetételére vonatkozóan nincs információ, de mivel annak arány az elmúlt évtizedben 30% fölé emelkedett, az illetékes minisztérium Statisztikai és elemző osztálya a jövőbeni adatgyűjtések, adat szerkezet kialakítás során figyelembe fogja venni a megváltozott jogi és egyéb környezetet.

A számvitel rendjének megsértésére vonatkozó konkrét adatok hiányában az ahhoz legközelebb álló jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, gazdasági ellenőrzés megghiúsítása, csődbüntett/csődbűncselekmény és adócsalások büntetését mutatom be öt évre visszamenően átlagolva az éves adatokat a jogerősen elítélt felnőtt korúak vonatkozásában.

17. ábra: Gazdasági bűncselekmények büntetései
 Forrás: IRM Statisztikai és Elemző Osztály, 2010.

Ahogy az a grafikonból leolvasható a **legjellemzőbb büntetés** a felsorolt gazdasági bűncselekmények kapcsán a **felfüggesztett szabadságvesztés**, illetve a **végrehajtandó pénzbüntetés**.

Büntetési nemek a Btk 38. §-a szerint

- a szabadságvesztés,
- a közérdekű munka,
- a pénzbüntetés,
- a foglalkozástól eltiltás,
- a járművezetéstől eltiltás,
- a kiutasítás.

Mellékbüntetések lehetnek

- a közügyektől eltiltás,
- a kitiltás.

Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, akkor szabadságvesztés helyett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás vagy kiutasítás, illetőleg e büntetések közül több is kiszabható.

A büntetések egymás mellett is kiszabhatók. Ha a bűncselekményt a Btk. kizárólag pénzbüntetéssel rendeli büntetni, e büntetés helyett vagy mellett más büntetés nem szabható ki. Nem szabható ki szabadságvesztés mellett közérdekű munka, kiutasítás mellett közérdekű munka vagy pénzbüntetés. Közügyektől eltiltás vagy kitiltás szabadságvesztés mellett szabható ki.

3.4.3. A számvitel etikai kérdéseivel foglalkozó kutatás eredményeinek összegzése és javaslat

Dolgozatom e fejezetében vizsgáltam a számviteli munka etikai kérdéseit, a jogi felelősségre vonás eseteit, és a kiszabható büntetéseket. A számviteli információszolgáltatás minden mozzanatában (még az előkészítő fázisban is) részt vevő erkölcsi felelősséggel tartozik cselekedeteiért. Erkölcsi felelősségre vonáson túl (amely jelenleg csak a könyvvizsgálók körében létezik szabályozottan) a Btk-ban nevesített esetekben büntetőjogi következményei is lehetnek az etikátlan magatartásnak. A számviteli fegyelem megsértése 1992-ben először vétség kategóriába tartozott és két évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető. 2002-től a **számvitel rendjének megsértése** büntett és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, ha az a vagyoni helyzet áttekintését, illetve az ellenőrzést megnehezíti, illetve, ha a megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idéz elő. A büntetési tétel maximum öt évig terjedő szabadságvesztésre nőtt a kiemelt gazdálkodókra, jellemzően a pénzügyi szolgáltatókra vonatkozóan. 2007-től az adminisztratív csődbüntettel egészült ki e kategória.

A **statisztikai adatok alapján megállapítottam**, hogy a **számviteli információszolgáltatáshoz kapcsolódó bűncselekmények száma nőtt**. A leginkább jellemző büntetési tételek e körben a végrehajtandó pénzbüntetés és a felfüggesztett szabadságvesztés, azonban az ez irányú adatgyűjtés hiányában ez pontosan nem meghatározható.

A lehetséges szankciók ismerete már önmagában is elrettentő lehet, de az legjobb, ha mindig, minden körülmények között, minden szempontból „tisztán játszunk”, és így „nyugodtan aludhatunk”.

A kutatási adatok ismertetését követően a Nemzetgazdasági Minisztérium Számviteli és Szakképzési Főosztályának vezetője a következők szerint fogalmazta meg véleményét. A Minisztérium birtokában lévő információk jellemzően panaszos levelek formájában érkeztek, melyek a könyvelő és vállalkozó konfliktusairól szólnak. Előfordul, hogy a könyvelők a (jogosan járó) könyvelési díj behajtása érdekében visszatartják a bizonylatokat és a sértett fél a Minisztériumhoz fordul segítségül, aminek azonban e területen nincs jogosítványa a problémák kezelésére. Az ügyfelek a szerződéses kötelezettség nem teljesítése esetén feljelentést tehetnek a könyvelő ellen a bíróságon.

A Számviteli főosztály egyetértve azzal, hogy a szankcionálás lehetőségének (kiszabható szankciók) és teljesítésének (kiszabott szankciók) bemutatása, tudatosítása visszatartó erőt jelenthet a szabálytalanságok elkövetése ellen kezdeményezni fogja az ez irányú adatgyűjtések megkezdését.

Figyelembe véve, hogy a szakmai igényesség mellett a **szankcióktól való félelem motivál** leginkább, a **szabályok betartására** célszerű lenne a szankcionálási struktúra átalakítása hasonlóan az adócsalások esetéhez, ahol az igazgatási eljárás keretében kiszabható bírságok jelentős növelése mellett csökkent az elkövetett regisztrált esetek száma.

3.5. Beszámolóképzítés, hasznosítás

3.5.1. Beszámolóképzítés

A számviteli információs rendszer szabályozását a 2000. évi C. törvény biztosítja, mely előírása szerint a hatály alá tartozó minden gazdálkodónak megbízható és valós összképet biztosító **tájékoztatást kell nyújtania a jövedelemtermelő képességéről, vagyonáról,** vagyonának alakulásáról, **pénzügyi helyzetéről** és jövőbeli terveiről az érdekeltek részére. A tájékoztatás eszköze a magyar nyelven készített beszámoló. A beszámoló formáját, adattartalmát, annak összevontságát a vállalkozási tevékenység sajátossága, a társasági forma, az árbevétel, a mérlegfőösszeg, illetve a foglalkoztatottak száma határozza meg.

A Sztv-ben meghatározott fő szabály szerint, minden a törvény hatálya alá tartozó vállalkozó kettős könyvvitellel alátámasztott éves beszámolót és üzleti jelentést köteles készíteni.

Dönthet a vállalkozó – számviteli politikájában – egyszerűsített éves beszámoló készítése mellett, ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő, a nagyságot jelző három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi határértéket:

- a mérlegfőösszeg az 500 millió forintot,
- az éves nettó árbevétel az 1000 millió forintot,
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma az 50 főt.

A KSH által közzétett statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a Magyarországon működő vállalkozások fele nem tartozik az Sztv. hatálya alá, mivel tevékenységüket egyéni vállalkozás formájában végzik⁹². Elfogadva azt a gazdasági törvényszerűséget, hogy az egyéni vállalkozások jellemzően az alacsonyabb létszám-kategóriákba tartoznak, megállapítható, hogy az Sztv. hatálya alá tartozó társas vállalkozások kevesebb, mint 2%-a (< 6.000 db) tartozik az 50 főt meghaladó létszám-kategóriába. Ennél minden bizonnyal szűkebb keresztmetszet az árbevétel és a mérlegfőösszeg vonatkozó értékadata.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Céginformációs Szolgálatának adatközlése szerint a 2008-as üzleti évre vonatkozóan 338.921 db beszámoló került közzétételre, melyből 36.509 db volt éves beszámoló, azaz a beszámoló készítésre kötelezettek mindössze 10,77%-a készített éves beszámolót⁹³.

Véleményem szerint a vállalkozások többségében racionálisan élnek az egyszerűsített éves beszámoló készítésének választási lehetőségével, figyelembe véve az Sztv. egyik nevesített alapelvét, a költség-haszon összevetésének elvét, mely szerint a beszámolóban (a mérlegben, az eredménykimutatásban, a kiegészítő mellékletben) nyilvánosságra hozott információk hasznosíthatósága (hasznossága) arányban kell, hogy álljon az információk előállításának költségeivel.

⁹² KSH által közzétett adatokat tartalmazó táblázatot dolgozatom előző alfejezete tartalmazza.

⁹³ Dr. Lukács János 2009.02.05-i előadásán elhangzott adatok alapján a vállalkozások mindössze 2%-ának több az árbevétele 1 milliárd forintnál.

Beszámoló típusa	Közzétett mennyiség (db)	Megoszlás
Éves	33 464	8,44%
Egyszerűsített éves	341 212	86,10%
Sajátos egyszerűsített éves	19 654	4,96%
Összevont (konszolidált)	384	0,10%
Egyéb	1 577	0,40%
Összesen	396 291	100,00%

11. táblázat: 2009-es üzleti évre vonatkozóan közzétett beszámolók száma⁹⁴
 Forrás: Céginformációs Szolgálat, 2011

Az Sztv. hatálya alá tartozó közzétételi kötelezettséggel terhelt kettős könyvvitelt vezető, cégbíróságon bejegyzett társas vállalkozások közel 90%-a készített 2008-as üzleti évre vonatkozóan egyszerűsített éves beszámolót, 2009-es üzleti évre vonatkozóan az éves beszámolót készítők aránya 8,44%-ra csökkent, ahogy ezt a 10. táblázat mutatja; ezen adatok figyelembevételével e fejezetben **az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének adattartalmával**, annak hasznosíthatóságával foglalkozom.

Az egyszerűsített éves beszámoló mérlege és eredménykimutatása nem tartalmazza a mérleg és eredménykimutatás tételeket (arab számmal jelölt sorokat), csak a csoportokat (római számmal jelölt sorok) és a főcsoportokat, kategóriákat (betűkkel jelölt sorok), azaz nagymértékben összevont adatokat tartalmaz, ami lényegében lehetetlenné teszi a részletes elemzést. Ebben az esetben a vállalkozási tevékenység megismeréséhez, annak értékeléséhez elengedhetetlenül szükséges a kiegészítő melléklet.

A téma aktualitását az adja, hogy az „új” számviteli törvényben 2001. január 1-jei hatálybaléptetése óta számos alkalommal módosításra kerültek a kiegészítő melléklet tartalmára vonatkozó paragrafusok. A legutóbbi nagyléptékű törvénymódosítás célja a könyvvizsgálatra nem kötelezett, azaz 100 millió forintot⁹⁵ meg nem haladó nettó árbevételű, jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások adminisztrációs terhének csökkentése. A **sajátos egyszerűsített éves beszámoló** – mely kiegészítő mellékletet nem tartalmaz – választásának lehetősége inspirálta annak összefoglalását, hogy mely adatokat kell kötelezően tartalmaznia az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének, és azok kiknek és milyen mértékben jelentenek információt.

⁹⁴ A 2010-es üzleti évről közzétett beszámolók száma 432.307 db, azonban azok típuseloszlása nem meghatározható a minisztériumi adatközlés alapján.

⁹⁵ 2011. október végén a kézirat lezártakor ismert tervezett Sztv. módosítás az értékhatár – összhangban az EU-s folyamatokkal - árbevétel, mérlegfőösszeg és létszám kategóriához kötését valószínűsíti.

A 2009-es üzleti év volt tehát az első év, amelyre vonatkozóan a jogi személyiség nélküli, könyvvizsgálatra nem kötelezett gazdasági társaságok élhettek a sajátos egyszerűsített éves beszámoló készítésének lehetőségével. A működő jogi személyiség nélküli társas vállalkozások száma 2008-ban 151.345 darab volt, ennél nyilván szűkebb kört jelent a könyvvizsgálatra nem kötelezettek száma, azonban a 19.654 darab sajátos egyszerűsített éves beszámoló azt mutatja, hogy legalábbis az első évben a jogosultak többsége nem élt ezzel az egyszerűsítési lehetőséggel.

3.5.2. Kiegészítő melléklet kötelező adattartalma

A vállalkozások gazdálkodásának számviteli beszámolók alapján történő értékeléséhez szükséges adatokat és információkat a kiegészítő melléklet tartalmazza, a mérleg és eredménykimutatás számszaki adatain túl, a kiegészítő melléklet tartalma alapvetően meghatározza a mérleg és eredménykimutatás adatainak használhatóságát, minőségét. A kiegészítő mellékletnek tartalmaznia kell a számviteli törvény kötelező minimum előírásain túl mindazokat az információkat, amelyek szükségesek a gazdálkodó vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megbízható és valós bemutatásához. (Kresalek, 2007)

A készített beszámoló típusa determinálja a beszámoló részét képező kiegészítő melléklet kötelező, minimális adattartalmát. Az összehasonlíthatóság érdekében táblázatos formába rendezem az egyes beszámolóformákhoz tartozó előírásokat.

Beszámoló típusa	Mérleg	Eredménykimutatás	Kiegészítő melléklet
Éves beszámoló	Mérleg sor szintű bontásban a vagyonelemek felsorolása	Hozam/Ráfordítás tételek bontásban az eredménytényezők felsorolása	Részletes, kötelező tartalmát Sztv. előírja, tartalmazza a cash-flow kimutatást
Egyszerűsített éves beszámoló	Mérleg csoport szintű bontás (római számok)	Hozam/Ráfordítás csoportok (római számok)	Nagyvonalúbb, kevésbé részletes, korlátozott információ forrás
Sajátos egyszerűsített éves beszámoló	Jogi személyiség nélküli könyvvizsgálatra nem kötelezett gazdasági társaság, sajátos értékelési szabályokkal		-
Összevont (konsolidált) éves beszámoló	Anyavállalat készíti konszern szintű adatokkal		
Egyszerűsített beszámoló	Egyszeres könyvvitellel alátámasztott egyszerűsített mérleg	Egyszeres könyvvitellel alátámasztott eredmény-levezetés	-

12. táblázat: A beszámolók típusai, a beszámoló részei⁹⁶

Forrás: saját szerkesztés

⁹⁶ A dolgozatom e fejezetében közölt táblázatok az Sztv. előírásai alapján készült saját szerkesztésű táblázatok.

Az Sztv. számos helyen tartalmaz a kiegészítő melléklet összeállítására, kötelező tartalmára vonatkozóan előírást, melyek közül az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletére vonatkozó előírásokat a következőkben gyűjtöttem össze a teljesség igényével, strukturáltan.⁹⁷

Az Sztv. által előírt kötelező tartalmi elemek bemutatásának egy lehetséges struktúrája:

- Általános adatok
- A mérleg és eredménykimutatás tartalmára, szerkezetére vonatkozó információk
 - A mérleg eszköz oldalához kapcsolódó kiegészítések
 - A mérleg forrás oldalához kapcsolódó kiegészítések
 - Eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiegészítések
- Vállalalkozási tevékenység értékelése
- Környezetvédelemmel kapcsolatos információk

A bemutatott struktúrában összeállított kiegészítő melléklet sablont, annak leírását dolgozatom 2. függeléke tartalmazza.

3.5.3. Empirikus kutatás tapasztalatai

Figyelembe véve, hogy a beszámoló részét képező mérleg és eredménykimutatás szerkezeti felépítése a számviteli törvény mellékletében kötelező előírásként szerepel, melytől csak kivételes esetekben, azok részletes – kiegészítő mellékletben megjelenő – bemutatásával, lehet eltérni és elfogadva és egyetértve Kresalek (2007) megállapításával, mely szerint a mérleg és eredménykimutatás adatainak használhatóságát és minőségét a kiegészítő melléklet alapvetően meghatározza a beszámoló adatai hasznosításának, hasznosíthatóságának témakörére vonatkozó kutatásom fókuszában a kiegészítő melléklet állt. A kutatást két fázisban bonyolítottam le 30+30 darab közzétett egyszerűsített éves beszámoló **kiegészítő mellékletének könyvvizsgálói ellenőrzőlista alapján történő átvizsgálásával**. 2010 tavaszán kihasználva az elektronikus közzététel adta lehetőséget, ingyenes és lényegében korlátlan hozzáférést a vállalkozások által közzétett beszámolókhöz, empirikus kutatás keretében véletlenszerűen meghatározott vállalkozás nevek kezdő négy karakterének begépelésével állítottam össze a mintát. A kiválasztásnál szempont volt, hogy csak egyszerűsített éves beszámolót vizsgáltam. A nem reprezentatív mintában 30 vállalkozás által közzétett egyszerűsített beszámoló szerepel, a mintába került vállalkozások átlagos árbevétele 108.246 eFt, mérlegfőösszege 62.226 eFt, átlagos állományi létszám 7 fő, 8 beszámoló

⁹⁷ Figyelembe véve, hogy az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozások jellemzően nem élnek a valós értéken történő értékelés lehetőségével, a Sztv. 90. § (9) bekezdésének előírásai nem kerülnek ismertetésre.

(26,67%) volt könyvvizsgált. A kutatás során könyvvizsgálói ellenőrzési listával vizsgáltam a mintába került vállalkozások kiegészítő mellékletét és arra a megállapításra jutottam, hogy mind szerkezetileg, mind tartalmilag rendkívül eltérő megoldások léteznek. Az eltérések okainak felderítése érdekében, továbbá a szakmában elterjedt állítás igazolására – miszerint az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének adattartalmára vonatkozó előírások folyamatosan szűkülnek – átnéztem a régi 1991. évi XVIII. és a 2000. évi C. számviteli törvény kiegészítő mellékletre vonatkozó előírásait, illetve annak változásait.

A **jogszabályi változások „mérőköveit”** a következő címszavakban foglalom össze jelölve a változás (tartalom bővülés/szűkülés) hatályba lépésének időpontjait:

A régi Sztv.-ben eredetileg nem voltak az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletére vonatkozó tartalmi mentesítések. Első lépésben 1994. január elsejétől **szűkült** az adattartalom a következő területeken:

- Kapcsolt vállalkozások adataival,
- Export árbevétel földrajzilag elhatárolt piacok szerinti bontásával,
- Devizában, valutában elszámolt árbevétel adatok,
- Adóalap módosító tételek.

1997. január elsejétől azonban jelentősen **bővült** a kötelező adattartalom az EU jogharmonizáció keretében következő területeken:

- Számviteli politika meghatározó elemei,
- Export támogatás esetén az export árbevételhez kapcsolódó közvetlen költségek,
- Beszámolót aláíró személyek neve, lakóhelye,
- Környezet védelemre vonatkozó információk.

A 2000. évi C. számviteli törvény 2001. január elsejétől lényegében átvette a 1997. január elsejétől hatályba lépett módosításokat a régi Sztv.-ből, ebben az időpontban a lekötött tartalék képzési jogcímek részletezése lépett be új előírásként.

Az új Sztv. ezt követően a következő előírásokkal tovább **bővítette** az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének kötelező adattartalmát:

- Saját tőke üzleti éven belüli változásai,
- Visszavásárolt saját részvényekre, üzletrészekre vonatkozó információk,
- A kapcsolt vállalkozásokkal szemben fennálló kötelezettségekre képzett céltartalékok adatai,
- A vezető tisztségviselők, az igazgatóság, a felügyelőbizottsági tagok részére folyósított előlegek, kölcsönök összege,
- A beszámoló elkészítésével regisztrált könyvvizsgálót, vagy mérlegképes könyvelőt kell megbízni, a megbízott nyilvántartott adatai,

- A kötelező könyvvizsgálat ténye, megjelölve a könyvvizsgálatért, illetve a kapcsolódó szolgáltatásokért felszámított díjat, illetve 2011-től elég a különböző szolgáltatásokra tekintettel fizetett díjak megoszlásának közlése.⁹⁸

Az új Sztv. hatálybalépését követően mindössze három területen **szűkült** a kötelező adattartalom, azaz nem kell tartalmaznia a kiegészítő mellékletnek:

- Rendkívüli bevételek, illetve rendkívüli ráfordítások részletezése jogcímenként (ha jelentős),
- Az immateriális javakkal, tárgyi eszközökkel kapcsolatban a befektetési-tükör adatai,
- A kapcsolt felekkel (magánszemélyek is e kategóriába tartoznak) bonyolított jelentős ügyletek

A beszámoló információ tartalmát, használhatóságát és megbízhatóságát vizsgáló empirikus kutatás másik részében nyolc **könyvelőiroda** került megkeresésre⁹⁹ (összesen 182 vállalkozásnak készítenek beszámolókat, ebből 4 éves beszámoló).

Dolgozatom 6. mellékleteként csatolt kérdőív képezte vezérfonalát a könyvelőirodák megkérdezésének. **Kérdőívfelvétel kérdezőbiztossal** primer kutatási módszert alkalmaztam a válaszadási arány növelése érdekében. A felkeresett személyek mindegyike válaszolt kérdéseimre. A kérdőív első kérdése a könyvelőiroda méretét mutatja, az irodák átlagosan 23 társas vállalkozásnak könyvelnek, a készített beszámolók mindössze 2,2%-a éves beszámoló.

A kérdőív következő kérdései az elkészített beszámolókra vonatkoztak, a kapott válaszok alapján megállapítottam, hogy a beszámolók mérlege „A” változatban, eredménykimutatása összköltség eljárással „A” változatban készül.¹⁰⁰ A kiegészítő melléklet összeállítása jellemzően sablon (Word dokumentum) alapján történik az előző évi adatok átírásával; két iroda használ kiegészítő melléklet összeállításához segédprogramot (ESBO, Combosoft).

A kapott válaszok alapján a kiegészítő melléklet összeállításának időigénye a vállalkozási tevékenységet jól ismerő könyvelőnek **átlagosan 53 perc**, az kapott válaszok 20-180 perc időszámban mozogtak.

A nem „csak” adóbevallásokat, de **elemzéseket** is készítő könyvelőirodáknak, könyvelőknek további kérdéseket is tettem fel más vállalkozások (versenytársak, üzleti partnerek)

⁹⁸ E jogszabály módosítás indoka egyértelműen a könyvvizsgálók szakmai nyomásának köszönhető. A könyvvizsgálati díj kötelező közlésének előírása ugyan segíthette a beszámoló megbízhatóságának megítélését (alacsony könyvvizsgálati díj jellemzően nem alapos könyvvizsgálatot jelet), azonban teret adott az egyébként is éles helyzetben az árversenynek.

⁹⁹ A megkérdezett budapesti könyvelőirodák vezetői személyes ismeretségi körömbé tartoznak.

¹⁰⁰ Az általam megkérdezett könyvelőirodák kivétel nélkül így készítik ügyfeleik részére a beszámolókat, Kresalek (2007) által végzett felmérésben 102 társaságból négy készített forgalmi költség eljárással eredménykimutatást.

beszámolóikhoz kapcsolódóan. A kérdésekkel a beszámoló információtartalmának hasznosítását mértem fel.

A kapott válaszok alapján elmondható, hogy a vállalkezési tevékenység elemzését az ügyfelek a partneri kapcsolatok kialakításához, tevékenység bizonyos szintű megismeréséhez szokták (kis gyakorisággal) kérni; jellemzően az adó ellenőrzésre való felkészülés során kéri a tevékenység átvilágítását.

Az elemzéshez használt adatok megjelölése kizárólag a mérlegből és az eredménykimutatásból történt. Az elemzéshez a kiegészítő melléklet információtartalma nem kerül figyelembevételre, nem is mindig áll rendelkezésre.

A megbízók által kért „önelemzések”, azaz belső mérlegelemzések¹⁰¹ során alkalmazott információforrás egyértelműen a főkönyvi kivonat, a százalékos adatok mellett a megbízók szöveges magyarázatokat kérnek, a jelentősnek értékelt eltérésnél okok feltárását.

A külső mérlegelemzéseket is végző elemzők véleménye az egyszerűsített éves beszámoló információtartalmának hasznosíthatóságára vonatkozóan:

- Az adatok túl összevontak;
- Időben későn állnak rendelkezésre az adatok, a beszámoló fordulónapja és az elemzés időpontja között eltelt időszak eseményei jelentősen befolyásolhatják a vállalkezési tevékenység értékelését;
- A sorok (mérleg csoportok) értelmezéséhez kellenek a kiegészítő információk, amik jellemzően hiányoznak.

Figyelembe véve, hogy a vállalkezések esetében a számviteli információt igénylő szereplők jellemzően a hitelintézetek megkérdeztem három különböző pénzügyi intézmény munkatársát, hogy jellemzően milyen számviteli dokumentumok kerülnek bekérésre a hitelbírálat, hitel-monitoring során, illetve, hogy milyen adatokat használnak a beszámolóból.

A megkérdezett **hitelintézeti munkatársak**¹⁰² véleménye:

- A hitelbírálat, hitel-monitoringhoz bekért számviteli dokumentumok jellemzően a mérleg, az eredménykimutatás, a főkönyvi kivonat; a kiegészítő melléklet, és a vevő, szállító folyószámlák bekérése csak eseti jelleggel történik, azok információtartalma nem minden esetben kerül figyelembevételre.

¹⁰¹ Kresalek (2007) megkülönböztet belső és külső mérlegelemzést, előbbi esetén az elemzést végző személy számára a beszámoló adatain túlmenően rendelkezésre állnak a vállalkezés belső, nem nyilvános adatai is, míg külső mérlegelemzés esetén az elemzés csak a közzétett adatokra épül.

¹⁰² A BGF PSZK Pénzügyi kockázatelemző képzésén részt vevő hallgatók véleményének kikérése irányított interjú keretében történt. A megkérdezett hallgatók kereskedelmi bankok, illetve szövetkezeti hitelintézetek munkatársai voltak.

- A bekért kiegészítő mellékletből hasznosított információk:
 - tulajdonosokra vonatkozó információk,
 - számviteli politika lényeges elemei,
 - vagyoni helyzetet leíró mutatószámok,
 - jövedelmi helyzetet leíró mutatószámok.

A vállalkozások által közétett kiegészítő mellékletekből véletlenszerűen kiválasztott 30 elemű minta alapján a következő megállapításokat tettem a kiegészítő melléklet könyvvizsgálói ellenőrzőlistájának kitöltését követően:

- Sokféle szerkezet, felépítés, részletezettség, ami gátolja az összehasonlíthatóságot, a kötelező adattartalom teljességének vizsgálatát is.
- A megjelenő tartalmi elemek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a jogszabályi változások nem kerülnek figyelembevételre, a változásokra koncentrálnak:
 - Saját tőke változás a minta több mint felében hiányzott,
 - Folyósított kölcsön adatai: mintában 2 előfordulás, állítás szinten,
 - Beszámoló elkészítésével megbízott mérlegképes könyvelő adatai a minta több mint felében hiányos, nem szerepel a regisztrációs szám, vagy egyáltalán nincs adat
 - A mintában szereplő nyolc könyvvizsgálatra kötelezett társaság mindegyikének beszámolója tiszta záradékot kapott, három kiegészítő mellékletben szerepel a könyvvizsgáló megjelölése díjazási összeg nélkül.
 - Létszám és bér adatok a minta több mint felében nincsenek megbontva állománycsoportonként, csak az átlagos állományi létszám közlése történik meg;
 - Esetenként rengeteg többlet információ jelenik meg indoklás nélkül:
 - Adóalap növelő, csökkentő tételek
 - Költségek költség nemenként részletezve
 - Ügyvezető díjazása
- A vállalkozási tevékenység értékelésére számított mutatószámok jellemzően nem hiányoznak, azonban azok szöveges értékelése igen, a minta ~20%-a tartalmaz mutatószámokkal és szöveges értékeléssel készült kiegészítő mellékletet, ~20% nem tartalmaz mutatószámokat sem.

A kutatás során áttekintett kiegészítő mellékletek tartalmi értékelését nagyban nehezítette a rendkívül sokféle szerkezet. Az ellenőrző lista átalakítása során az eredmények egyértelmű értékelése érdekében kérdésenként eltérő kategóriákat alkalmaztam számokkal történő válaszmegjelölésekkel, hogy a kapott eredményeket Excelben értékelni tudjam. Néhány

esetben a „van adat” kategória tartalmazza azt az előfordulást is, amikor az adatszolgáltatás „nemleges”, de megtörténik¹⁰³.

A 2010 tavaszi **kutatás eredményei időszerűségének biztosítása és megerősítése érdekében** 2011 őszén ismételten megvizsgáltam 30 darab egyszerűsített éves beszámolót. A Cégfűrész adatbázisából¹⁰⁴ lekértem a működő cégek listáját, melyet létszám-csoportonkénti bontásban a 12. táblázat tartalmaz.

Foglalkoztatott létszám	Cég (db)	Megoszlás (%)
n.a., 0	132 976	33,29%
1-4	207 577	51,97%
5-19	45 244	11,33%
20-99	11 273	2,82%
100-199	1 264	0,32%
200-299	405	0,10%
300-499	295	0,07%
500-999	237	0,06%
1000-1999	73	0,02%
2000-5000	42	0,01%
5000-	19	0,00%
Összesen	399 405	

13. táblázat: A működő cégek száma létszám-kategóriánként
Forrás: saját szerkesztés

A lista lekérdezése során véletlenszerűen 30 db vállalkozás neve és címe jelenik meg az adott kategórián belül, és ezek közül különböző létszám kategóriákból választottam 30-at. Az **e-beszamolo.kim.gov.hu** portálról letölthető beszámolók alapján tettem megállapításaimat. A nem reprezentatív mintában 30 vállalkozás által közzétett egyszerűsített beszámoló szerepel, a mintába került vállalkozások átlagos árbevétele 74.754 eFt, mérlegfőösszege 43.938 eFt, átlagos állományi létszám 7 fő, 5 beszámoló (16,67%) volt könyvvizsgált. A kiegészítő mellékletek áttekintése során elsődlegesen vizsgáltam, hogy a kiegészítő melléklet az utolsó egy-két évben látókörömbe került sablon alapján készült-e. Azt a megállapítást tettem, hogy a vizsgált vállalkozások 40%-a az interneten elérhető, ingyenesen letölthető sablon alkalmazásával készíti kiegészítő mellékletét, három esetben nem került kiegészítő melléklet közzétételre az egyszerűsített éves beszámoló mérlege és eredménykimutatása mellé, illetve

¹⁰³ Egyetértve Tóthné (2010) megállapításával, mely szerint szükségszerűek lennének a negatív formában megfogalmazott válaszok, adatok is.

¹⁰⁴ <http://www.ceglista.hu/Ceglista.aspx#fulllist>, a lekérdezés az adott kategóriába tartozó cégekből 30 darabot mutat véletlenszerűen, a lekérdezés alapján kapott listából véletlenszerűen kiválasztott vállalkozások 2010-es beszámolóiból dolgoztam. A lekérdezés időpontja 2011. július 27.

egy esetben talákoztam szoftverrel készített kiegészítő melléklettel, de az sem felelt meg teljes egészében az Sztv. előírásainak.

Az igazoló kutatás során a mintába került beszámolókat és azon belül a kiegészítő mellékleteket a korábbi kutatás tapasztalatai alapján szűkített, az Sztv. változásaira koncentráló könyvvizsgálói ellenőrzőlistával vizsgáltam. A vizsgálat összesítő eredményét dolgozatom 7. számú melléklete tartalmazza.

A mintában vizsgált kiegészítő mellékletek 25,93%-a egyáltalán nem tartalmaz elemzést, 48,15%-a csak mutatókat számol, 25,93%-a tartalmaz szöveges elemzést is.

A közzétett kiegészítő mellékletek 92,59%-a tartalmazza a számviteli politika meghatározó elemeit, és bár nem minden esetben az Sztv-ben meghatározott mondattal, de a könyvvizgálatra nem kötelezett vállalkozások esetében a kiegészítő melléklet tartalmazza azt a tényt, hogy a közzétett adatok könyvvizsgálattal nincsenek alátámasztva. A vizsgált kiegészítő mellékletek 40,74%-ban nem szerepel a könyvviteli szolgáltatásért felelős személy adata. A vizsgált vállalkozások közül tíz mérlege tartalmazott lekötött tartalék adatot, de mindössze három kiegészítő mellékletében jelent meg a jogcímenkénti részletezés. A saját tőke változásának bemutatása továbbra is elmarad, mindössze 29,63%-ban jellemző. Több sablon nem tartalmazza ezt a részt, csak úgy, mint az áttekintett kiegészítő melléklet készítő szoftver segítségével előállított dokumentum.

A mintában vizsgált kiegészítő mellékletek 29,63%-ban szerepeltek a társasági adóalap módosító tételek, illetve 40,74%-ban a befektetési tükör.

Az export támogatást, illetve környezetvédelmet érintő adattartalmak tekintetében a mintában vizsgált kiegészítő mellékletek csak nemleges válaszokat tartalmaztak 11,11% illetve 48,15%-os arányban.

A mintában szereplő kiegészítő mellékletek mindegyike tartalmazza az átlagos állományi létszámot, de mindössze 1/3-a tartalmaz szellemi/fizikai bontásban adatokat.

A vizsgált elektronikusan közzétett kiegészítő mellékletek egyike sem tartalmazott aláírást (nem is előírás a tényleges aláírás), a közzétett dokumentumok 1/3-a nem tartalmazza az aláírás helyét.

Véleményem szerint az Sztv. előírásai alapján összeállított beszámoló adattartalmának értékelése szempontjából lényeges információkat tartalmaz a **kiegészítő melléklet**, azonban az **egyszerűsített éves beszámoló esetében** a szűkített adattartalom, illetve annak megbízhatósága, hiányosságai lényegében **feleslegessé** teszi azt.

KKV szektorban működő vállalkozások beszámolóját jellemzően könyvelőirodák készítik, akik valódi ellenőrzés, szankció¹⁰⁵ hiányában **nem fordítanak kellő figyelmet a kiegészítő mellékletre.**

Figyelembe véve, hogy a Magyarországon működő társas vállalkozások több mint 95%-a mikroállalkozás, – melyekkel kapcsolatos információ igénye jellemzően csak az adóhatóságnak van – indokolt lenne a kiegészítő melléklet adattartalmának további szűkítése, esetleg eltörlése. Ez utóbbi az EU előírások alapján azonban nem lehetséges a jogi személyiséggel rendelkező korlátolt felelősségű társaságok esetében. A jogi személyiséggel nem rendelkező társaságoknak pedig 2009. január elsejét követő üzleti évre már lehetőségük van kiegészítő melléklet nélküli, sajátos egyszerűsített éves beszámoló választására¹⁰⁶.

Figyelembe véve, hogy a társas vállalkozások több mint fele jogi személyiséggel rendelkező korlátolt felelősségű társaság¹⁰⁷, – amelyek esetében tehát a jelenlegi jogszabályi előírásoknak megfelelően kötelező a kiegészítő melléklet összeállítása – javaslom a témát a mérlegképes könyvelők kötelező **továbbképzésének** tematikájába.

A szakma, a gyakorló szakemberek munkájának megkönnyítése, az összehasonlíthatóságot biztosító egységesítés érdekében, javaslom egy jogszabályi változásokat nyomon követő **sablon kidolgozását és közzétételét.**

A számvitel szabályozásáért felelős minisztérium illetékes vezetőjével készített interjú alapján elmondható, hogy a jogalkotó álláspontja a témában a következő: „Tekintve, hogy a piaci szereplők klasszikusan a mikroállalkozás kategóriába tartoznak, melyben a könyvelő (egy számviteli szolgáltató) készíti a beszámolót és az adóbevallásokat, mely tartalma – annak szakmai jellege miatt – sokszor még a gazdálkodót sem érdekli, melyek iránt nincs, vagy nagyon korlátozott a valódi érdeklődés, az információt felhasználók köre minimális, lényegében sok esetben érdektelenség övezi a munka végtermékét. Egy-egy kérdéssel akkor van értelme foglalkozni, ha az alkalmazói kör eléri a kritikus tömeget, különben negatív lesz a fogadtatása. Ezért első lépésként be kellene határolni a beszámolási kötelezettséget a valós igények alapján, majd ezt követően etikai kódexet készíteni és minőség ellenőrzéssel a betartást ellenőrizni, így lenne biztosítható leginkább az információ tartalom megbízhatósága.”

¹⁰⁵ A kiegészítő melléklet közzé nem tétele nem kerül szankcionálásra, legalábbis a készített interjúk során a megkérdezett könyvelőirodák ilyenről nem hallottak korábban, hogy az a számvitel rendjének megsértése lenne.

¹⁰⁶ A lehetőséggel azonban csak a jogosultak kis része élt a statisztikai adatok alapján 2009. évben.

¹⁰⁷ Erre vonatkozó KSH adatokat dolgozatom 5. táblázata tartalmazza.

Jelenleg a számviteli szolgáltatás minőségét a folyamatos továbbképzés biztosításával és a részvételi kötelezettség előírásával biztosítja a minisztérium. A minisztérium álláspontja szerint a könyvvizsgálat, mint rendszer szintű kontroll mechanizmus betölti a minőség-ellenőrzés szerepét és egyben visszatartó erőt is jelent. A könyvvizsgálati kötelezettség értékhatárának emelése esetén azonban tovább romlana a megbízhatósági arány. Az EU-ban egyértelmű cél az adminisztrációs terhek csökkentésének igénye a KKV szektorban, és hazánkban is a vállalkozói érdekképviseltek oldaláról igényként fogalmazódik meg a könyvvizsgálati kötelezettség értékhatárának emelése, azonban szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy a könyvvizsgálat értéket teremt azáltal, hogy javítja a számviteli információszolgáltatás megbízhatóságát. (Nem felejtve el, hogy ezen információszolgáltatás alapján kerül meghatározásra az adó összege (költségvetési érdek) és a statisztikai adatszolgáltatás (ami alapja a különböző gazdaságot jellemző mutatószámoknak) – a szerző megjegyzése).

Az információszolgáltatás minőségének javítása érdekében a Minisztérium Számviteli és Szakképzési Főosztálya támogatná az Országos Számviteli Bizottság által jóváhagyott Kiegészítő melléklet sablon közzétételét, hiszen az bizonyos mérethatár alatt valós segítséget jelenthetne az azt összeállító könyvelőknek és az adatokat felhasználó elemzőknek is.

4. SZÁMVITELI INFORMÁCIÓS RENDSZER ÉRTÉKELEMZÉSE

A dolgozatomban elején bemutattam az értékelemzés módszertanát, lépéseit, igazoltam annak hasznosíthatóságát a döntés-előkészítés számos területén. A módszertan által kijelölt úton haladva a következő fejezetben az információgyűjtés szakaszában végzett kutatások és azok eredményei kerülnek bemutatásra. E fejezet részletesen kitér az **igényelemzés és a funkcióelemzés** tárgykörére, a **funkcióteljesítés-bírálatot** követően, pedig **javaslatok** kerültek megfogalmazásra. Végül bemutatom hogyan alkalmaztam Miles (1973) tanácsait a számviteli információs rendszer értékelemzése során.

Iványi és Hoffer (2004) által meghatározott „értékelemzési családból” (Értékjavítás (VA), Értéktervezés (VE), Értékinnováció (VI)) az értékelemzés tárgyául a pénzügyi számviteli információs rendszer kiválasztása azt indokolja, hogy értékjavításként közelítsem a témát. Érték javításról van szó, hiszen

- az elemzés tárgya egy meglévő „termék”,
- a célkitűzés a minőség javítás (és a költség csökkentés),
- az elemzés szerepe a gazdálkodásban az operatív feladatok könnyítése,
- a team az interjúk során megkérdezett szakértőkből áll,
- a téma behatárolása, a témahatár kijelölése már megtörtént az elemzés kezdetén,
- a megoldáskeresés mozgásterét, a változtatási lehetőségeket behatárolják a meglévő kötöttségek,
- az elemzés eredményének a megtakarításnak csak egy része számszerűsíthető, más része közvetett módon járul hozzá az eredményhez.

Az első jogosan felmerülő kérdés az értékelemzés módszertanának átfogó bemutatását követően, hogy lehet-e egyszemélyes értékelemzést végezni. A kérdésre egyértelműen igen a válaszom egyetértve Hoffer és Naár (2005) szerzőpárossal¹⁰⁸. A hivatkozott előadás alapján akkor van jogosultsága az egyszemélyes értékelemzésnek, ami lényegében az értékelemző általi irányított, menedzselt lépéssorozat végrehajtását jelenti, ha annak tárgya olyan újszerű, összetett feladat, amely elsősorban máshol ismert alkalmazott megoldásokból építkezik, és jól strukturált, egyértelmű a feladat-meghatározás, pontosan meghatározottak a témahatárok, és jól működő információs hálózat létezik.

A fennálló feltételeket, körülményeket alkalmasnak ítéltam a számviteli információs rendszer egyszemélyes értékelemzésére, erre vállalkoztam dolgozatomban keretében.

Az értékelemzés logikai összefüggésrendszere során az értékelemző mindig a vevő, fogyasztó, felhasználó, a szolgáltatást igénybevevő **igényéből indul ki**, majd meghatározza az

¹⁰⁸ A SAVE International vizsgatesztjében a kérdésre adott helyes válasz: igen.

igény-kielégítés szempontjából a szükséges teljesítő-képességet, feladatot, **funkciókat**, vizsgálja, hogy a funkciók milyen tulajdonságokkal, paraméterekkel, illetve költségekkel teljesíthetők, végül keresi, hogy ezeket a funkciókat milyen megoldással lehet a legkisebb költséggel előállítani. A számviteli információs rendszer értékelemzése során én is e lépéssorozatot hajtottam végre.

A számviteli beszámoló alapvető célkitűzése, hogy hasznos információt biztosítson a felhasználók számára. Ennek érdekében a beszámolóknak megjelenő információknak rendelkeznie kell az érthetőség, a relevancia, a megbízhatóság és az összehasonlíthatóság minőségi jellemzőkkel. (Karai, 2009)

A teljes számviteli információs rendszert leszűkítettem és alapvetően a **pénzügyi számvitel** területét vizsgálom, mely terület jól definiált, a számviteli törvényben rögzített feltételek szerinti **beszámoló-készítéssel foglalkozik**. A témahatár e szerinti meghúzását alátámasztja, hogy a hazánkban működő vállalkozások jellemzően¹⁰⁹ az MKV szektorba tartoznak és mint ilyenek nem igényelnek bonyolult nyilvántartási rendszereket, nem igénylik a jogszabályi előírásokon túlmutató információk előállítását, legalábbis nem igénylik ezen információk és a pénzügyi számviteli információk integrálását. Kántor (2010) kutatása alapján a **mikrovállalkozások e számviteli információkat 97,36%-ban a beszámoló és a bevallások készítésére használják fel, azaz csak 2,64%-ban közvetlenül döntés előkészítésre.**

4.1. Igényelemzés

A számviteli információs rendszer értékelemzését a módszertan lépéssorozatának megfelelően az igénykeltők körének feltárásával kezdem.

A korábban a pénzügyi számvitel területén a beszámolóval és annak kiegészítő mellékletével kapcsolatosan végzett kutatásom során végiggondoltam, hogy kik és milyen információkat igényelnek a vállalkozásról és ezek milyen formában és határidőben kerülnek előállításra a vonatkozó jogszabályok szerint.

Az **igénykeltők** e megközelítésben tehát megegyeznek a beszámoló felhasználóival, akik a vállalkozás **üzleti partnerei** (vevők, szállítók, befektetők, hitelezők, versenytársak, munkavállalók), **államigazgatási szervek** (Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Központi

¹⁰⁹ Ahogy azt dolgozatomban korábbi fejezetemben statisztikai adatokkal alá is támasztottam.

Statisztikai Hivatal), illetve maga a vállalkozás (tulajdonosok, menedzsment)¹¹⁰. Ha azonban a témahatárt leszűkítjük a pénzügyi számvitel területére és szigorúan csak a beszámolóból információt nyerő kört definiáljuk csak az üzleti partnerek és az államigazgatási szervek maradnak, hiszen a vállalkozás maga alapvetően nem csak a számviteli törvény által a fordulónapot követő 150 napon belül elkészített, összevont adatokat tartalmazó beszámolóból tud és fog tájékozódni.

Vizsgálva a vállalkozás operatív működését segítő önköltségszámítási szabályzat értékelemzése során feltárt igénykeltői köröket (Kardos, 2008), arra a megállapításra jutottam, hogy igénykeltőként az információt felhasználókon túl a teljes pénzügyi számviteli rendszer esetében is megjelennek

- az adóellenőrök,
- a könyvelő,
- a könyvvizsgáló,
- az informatikus.

A számviteli információk jogszabályi megfeleltetése jellemzően a számviteli szakembereknek, az adóellenőröknek és a könyvvizsgálóknak fontos. (Pál, 2010)

A fentiek alapján összeállítottam a pénzügyi számviteli információs rendszer igénykeltőinek körét, azaz egy listát arra vonatkozóan, hogy kinek lehet elvárása a rendszerrel szemben, és ezt ki is egészítettem a szakemberekkel készített interjúk során feltárt elvárásokkal.¹¹¹

A különböző gazdasági szereplőknek nem egyforma az információhoz jutási esélye, jellemző az **információs aszimmetria** helyzete. (Szabóné, 2007)

A vállalkozás **üzleti partnereinek**, azaz **vevőinek** információs igénye függ attól, hogy milyen időtávon és milyen termék tekintetében kíván a vállalkozással üzletet kötni. Amennyiben a vállalkozás beszállítója a vevőnek és a tevékenységéhez szükséges alapanyag, termék egyedüli forgalmazója a vállalkozás, a vevő nyilván nagy érdeklődést fog mutatni a hosszútávú működőképesség – vagyoni helyzet, tőkeellátottság – kérdésében. A fenntartható működésre vonatkozó információk alapvetően a nyilvános beszámolók hosszútávú

¹¹⁰ A számviteli információkat felhasználók körének szemléltetését dolgozatom 4. ábrája tartalmazza.

¹¹¹ 2011. január végén hat a számviteli szakmában könyvelőként, könyvvizsgálóként dolgozó és oktató számviteli szakemberrel készítettem interjút, melyek során elhangzott vélemények adták bázisát az itt megjelenő listának. Köszönetet mondok Baracska dr. Boór Juditnak, Bíróné Czinder Juditnak, Fridrich Péternek, Kresalek Péternek, Pucsek Józsefnek, Sztanó Imrének, hogy időt szakítottak az interjúkra. Az interjúk során készített jegyzetek rendelkezésre állnak.

trendelemzésével nyerhetők, természetesen az adatok elemzése során figyelembe kell venni a tevékenységre, környezetre vonatkozó aktuális információkat.

A **hitelezőket** általánosan az érdekli, hogy a vállalkozás várhatóan eleget tud-e tenni határidőben fizetési kötelezettségeinek. a hitelezőkön belül a **bankok** azok, akik – hosszabb távú hitelezői viszony esetén – rendszeres számviteli információkat igényelnek. Fennálló hitelszerződés mellett jellemzően negyedévente kérnek be közbenső mérleget, eredménykimutatást, a pénzügyi, likviditási helyzetre (jövedelmezőségre, rövid és hosszútávú fizetőképességre) vonatkozó adatszolgáltatási kötelezettséget ennél sűrűbben, akár havonta is előírják. **Szállítók** esetében, jellemzően tartós kapcsolat kiépítése esetén többnyire a vállalkozás jövedelmezőségére és rövid távú fizetőképességére vonatkozóan kérnek információt. A hitelezői érdekvédelem kerül támogatásra az óvatosság számviteli alapelvéhez kapcsolódó előírások érvényesítésén keresztül (a beszámoló, a számviteli információ nem tartalmaz olyan nyereség jellegű eredménytételeket, amelyek alapvetően jövőbeli várakozástól, eseményektől függnnek, azaz realizálásuk bizonytalan.) Bizonyos szempontból a **munkavállalók** is tekinthetők a vállalkozás hitelezőinek, őket elsősorban a üzletmenetre vonatkozó információk, illetve a vállalkozás rövidtávú fizetőképessége érdekli. Jellemzően azonban a munkavállalók csak kis rétege tájékozódik konkrétan a beszámolókból, sokuk szakmai hozzá nem értésre hivatkozva és burkolózva nem is érdeklődik.

A **befektetők** jellemzően a bankoknál jóval hosszabb múltbeli periódusra vonatkozóan a kockázatvállalással összefüggésben átfogó információkat igényelnek. Alapvetően a vállalkozás jövedelmezősége kerül górcső alá, tehát igényként jelenik meg a jövedelmezőségi helyzet értékelése, a vagyoni stabilitás bemutatása. Tipikus megoldás, hogy a befektetés előtt a befektető felkér egy „saját”, azaz a vállalkozástól független szakértőt, jellemzően vagyoni és üzlet értékelésben jártas könyvvizsgálót a vállalkozás átvilágítására. A befektetők tehát jellemzően eseti jelleggel a befektetési döntésük meghozatala előtt igénylik a számviteli információkat.

A **hatóságok** információigényét egyértelműen meghatározzák a jogszabályi előírások. Bár a számviteli törvény keret jelleggel szabályozza az információszolgáltatási kötelezettséget, és a vállalkozások alig kevesebb, mint 90%-a egyszerűsített éves beszámolót készíthet és készít is¹¹², a különböző jogszabályokban előírt adatszolgáltatási kötelezettség teljesítéséhez meglehetősen részletes főkönyvi nyilvántartás vezetése szükséges. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal alapvető érdeke, hogy a költségvetés adóbevételeit maximalizálja, ehhez

¹¹² A dolgozatomban korábban hivatkozott Céginformációs szolgálat adatközlése alapján.

egységes, átlátható számviteli rendszerre lenne szükség. A beszámoló hasznosíthatóságára vonatkozóan készített kutatásom során is azt tapasztaltam, hogy a **könyvelőknek problémát okoz a keretszabályozás**, és a KKV-k esetében nem **látják indokoltnak az adójogszabályi előírásoktól történő eltérést**, jóllehet a számviteli törvény a lehetőségek széles skáláját tárja a felhasználók elé. Az optimális szabályozási szintre vonatkozó kutatásom során is arra a következtetésre jutottam, hogy a számviteli rendszer, a főkönyvi elszámolás **részletes szabályozása jelenik meg igényként a szakma oldaláról**. És az igénykeltőkre vonatkozó interjúk során is elhangzott az szakmai véleményként, hogy az „adószámvitel” az egységes sémák, értékelések alapján történő elszámolás a KKV, de legalábbis az MKV szektorbeli vállalkozások számára (és könyvelőik, könyvvizsgálóik számára) könnyebbséget jelentene.

Lakatos (2010) empirikus kutatással igazolja azt a hipotézisét, mely szerint a pénzügyi kimutatások címzettjei között az érdekhordozók sorrendje meghatározható, abból a szempontból, hogy az adatigény kielégítése mennyire lényeges. Az általa felállított sorrend: tulajdonosok, menedzsment, bankok, állam, üzleti partnerek. Hasonló következtetésre jutnak Neag és szerzőtársai (2010) romániai Mures megyében végzett kutatásuk során. Megállapításuk szerint a mikrovállalkozások által készített számviteli beszámolók valódi felhasználói a hitelezők (bankok) és a kormányzati szervek (adóhivatal, statisztikai hivatal).

A klasszikusan felsorolásra kerülő érintetti kört, ha az igénykeltőket vizsgáljuk indokolt kiegészíteni az adóellenőr, könyvvvelő, könyvvizsgáló és informatikus személyekkel. Tulajdonképpen a felsorolt szereplők alkotják az alkalmazói kört, akik dolgoznak a pénzügyi számvitel területén, akik információkat állítanak elő, illetve értékelnek az előírások figyelembevételével. A korábban készített interjúk alapján ezen alkalmazói kör **igénye az egyértelmű, átlátható szabályozásra vonatkozik**.

A **számviteli információk minőségét** – gyakorlati szempontú megközelítésben értelmezve a minőséget¹¹³ – az alapelvek maradéktalan érvényesítése biztosítja. A számvitel minősége az előállított információ valóságtartalmát, teljességét, megfelelőségét fejezi ki. A számviteli információs rendszer fejlesztése minden esetben a változó igények szem előtt tartásával kell hogy történjen, így biztosítható az elvárt minőségjavulás. (Pál, 2010) A számviteli információk minőségét és megbízhatóságát¹¹⁴ a könyvvizsgálat egyértelműen javítja. Lukács

¹¹³ Figyelembe véve dolgozatom elején tárgyalt minőség definíciókat.

¹¹⁴ A megbízhatóságot biztosító számviteli alapelvek: óvatosság, teljesség, következetesség, folytonosság, egyedi értékelés, lényegesség és világosság elve. (Kiss, 2010)

(2008b, 2010b) a könyvvizsgálat értékteremtő szerepét meghatározza a kincstár, a költségvetés oldaláról (önkéntes jogkövetésre ösztönöz, erősíti ellenőrzöttség tudatát), a hitelezők számára (növeli a megbízhatóságot, hitelességet, átláthatóságot) és a megbízó oldaláról is, mivel a könyvvizsgálónak módja és lehetősége van a hibákat megelőzni és feltárni, ezzel elkerülhető az adóhatósági szankció, segíthet ötleteivel az adó-optimum megkeresésében, felhívhatja a figyelmet a kedvező finanszírozási lehetőségekre).

Ahogy az dolgozatom korábbi részében megállapításra került az Sztv. hatálya alá tartozó gazdálkodók jelentős hányada a MKV szektorba tartozik és belföldi tulajdonosi érdekeltségű, azaz információs igényei e vállalkozói kör esetében jellemzően az adóhatóságnak és a statisztikai hivatalnak lesz. Alkalmazva és elfogadva Madarasiné (2010) és Lukács (2010a) állításait a számvitel jövőjére vonatkozóan alapvetően három irányú látszik kirajzolódni,

- a tőzsdén jegyzett társaságok esetében kötelezően alkalmazandó IFRS alapján készített beszámolási kötelezettség,
- a tőzsdén nem jegyzett, de külföldi tulajdonosú, vagy nemzetközi piacon jelenlévő vállalkozásoknál az IFRS SME¹¹⁵ alapján előírt beszámolási kötelezettség és
- a tőzsdén nem jegyzett, alapvetően belföldi tulajdonosú, belföldi piacon tevékenykedő vállalkozások, melyek jellemzően az adójogszabályok előírásaihoz igazítják számviteli rendszereiket.

Az EU zászlajára tűzte a KKV szektor adminisztrációs költségeinek csökkentését. Az Európai Bizottság hatástanulmánya szerint a beszámolókra vonatkozó szabályok teljesítése a cégeknek átlagosan 1558 EUR-ba kerül¹¹⁶. Az Európai Parlament 2010. elején elfogadta a 78/660-as (negyedik) irányelv módosítását, mely szerint fenntartva az üzleti tranzakciókra, pénzügyi helyzetre vonatkozó nyilvántartási kötelezettséget a tagállamok mentesíthetik a beszámolókészítési kötelezettség alól azon társaságokat, amelyek a mérlegük fordulónapján nem lépnek túl kettőt az alábbi három határérték közül:

- a) mérlegfőösszeg: 500 000 EUR (150 millió forint);
- b) nettó árbevétel: 1 000 000 EUR (300 millió forint);
- c) alkalmazotti átlaglétszám a pénzügyi év során: 10.

¹¹⁵ Mely az IFRS-ek leegyszerűsítésével született, kis és középvállalkozásoknak szóló nemzetközi számviteli standardok gyűjteménye. Dolgozatomnak nem célja ennek részletes bemutatása; a téma iránt érdeklődő olvasó Madarasiné (2009) publikációiból tájékozódhat.

¹¹⁶ 300Ft/€ árfolyammal számolva ez 467.400 Ft éves szinten, azaz 38.950 Ft/hó átlagosan.

Az irányelv módosítás hatálybalépéséhez szükséges az uniós tagállami kormányokat képviselő Tanács egyetértése. A Tanács első körben elutasította az irányelv módosítását, a tárgyalások jelenleg még folyamatban vannak.

Lényegesnek tartom megjegyezni, hogy a beszámoló készítési kötelezettség előírásának eltörlése együtt jár a könyvvizsgálati kötelezettség eltörlésével, ami a magyar piacon a korábbi (50 milliós árbevételi határ) 22,48%-os könyvvizsgálati kötelezettség alá tartozó társas vállalkozói kört, tovább csökkentené a jelenlegi (100 milliós árbevétel) 16,1%-ról. A könyvvizsgálati kötelezettség értékhatárának 500 millió forintos árbevételhez történő kötése azt jelentené, hogy a Magyarországon működő vállalkozások beszámolóinak mindössze 4,58%-a, 1000 millió forintos értékhatár esetén mindössze 2,11%-a tartozna minőségi ellenőrzés alá. (NFGM 2009, Lukács 2008b)

Az elvégzett piacszerkezet-elemzés alapján a vállalkozások kb 95%-a¹¹⁷ foglalkoztat 10 fő alatti létszámot, és a 2007-es adóbevallások alapján készített tanulmány (NFGM, 2009) adatai szerint a vállalkozások 81%-a olyan mikrovállalkozás, mely éves nettó árbevétele 100 millió forint alatti. A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 90%-a készített egyszerűsített éves beszámolót 2008. üzleti évre vonatkozóan¹¹⁸. 2007-re vonatkozóan 95 ezer vállalkozás nyújtott be EVA bevallást, a NAV összegzése szerint 2011. január 1-jén: 39.117 egyéni vállalkozó és 56.929 társas vállalkozó tartozott az EVA adó hatálya alá, e vállalkozások megfelelnek az MKV szektor követelményeinek. Ami azt jelenti, hogy a kettős könyvvezetési kötelezettség alá tartozó társas vállalkozásból hozzávetőlegesen 300 ezer tartozik a társasági adótörvény hatálya alá, azaz a társas vállalkozások 80%-ának legalább olyan részletezettségű információkat kell gyűjteniük, amely biztosítja az adóbevalláshoz kötött adatszolgáltatás teljesítését.

Az MKV szektorba tartozó, „családi vállalkozások” esetében az érdekeltek köre jellemzően szűkebb, mint a tőzsdén lévő nagyvállalatoké, tehát a **számviteli szabályozás kétszintűvé tétele indokolható**. Mely szabályozás alsó szintjén az adójogszabályokhoz igazodó részletes és egyértelmű előírások segíthetik a szektor szereplőit, akár standardok, módszertani segédletek formájában. Felső szintjén a ma hatályosnál sokkal inkább keret jellegű, részlet-elszámolási szabályokat nem tartalmazó számviteli törvény lehetne, illetve a távoli jövőben a

¹¹⁷ A KSH által közzétett adatok alapján a működő vállalkozások száma 2008-ban 701.390db, ebből 666.353 foglalkoztat 10 főnél kevesebbet.

¹¹⁸ Korábban hivatkozott IRM adatközlés.

nemzetközileg is egységesen alkalmazásra kerülő IFRS, illetve IFRS SME alkalmazása látszik megoldásnak.

Dolgozatom további részében elsősorban a harmadik, azaz **tőzsdén nem jegyzett**, sem piaci típusú, sem befektetői jellegű **külföldi érdekeltséggel nem rendelkező** vállalozási kategóriába tartozó, a **piacelemzés alapján számszerűen jelentős többségben lévő vállalkozások számviteli információs rendszerével foglalkozom.**

Adatszolgáltatási kötelezettségek

A jelenlegi pénzügyi számviteli információs rendszerrel szemben támasztott igények a számviteli törvény és különböző rendeletek által definiáltak. A **hatóságok információs igényeinek** összegyűjtésével rámutatok, hogy bár a vállalkozások 90%-a egyszerűsített éves beszámolót készít, a különböző adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése érdekében a beszámolóra vonatkozó számviteli törvény előírásainál **jóval részletezettebb nyilvántartás vezetése szükséges.**

A következőkben felsorolt KSH adatszolgáltatásra nem minden vállalkozás kötelezett, a kijelöltek körét a KSH határozza meg és értesíti a vállalkozást kiválasztás esetén. A vállalkozások tájékozódhatnak saját adatszolgáltatási kötelezettségükről a KSH weboldalán¹¹⁹.

A következőkben felsorolásra kerülnek azok az információk, amelyek szükségesek az adatszolgáltatások teljesítéséhez. A témának megfelelően jellemzően a vállalkozás-statisztikai témakörben küldendő adatszolgáltatási kötelezettségek köre kerül ismertetésre, az adatszolgáltatási kötelezettség gyakorisága szerint csoportosítva.

Éves jelentések

Éves építőipar-statisztikai szakmai jelentés (OSAP 1023) munkatípusonként, építménycsoportonként és területi bontásban tartalmazza a beruházási és fenntartási munkák értékét, illetve az építőipari termelésben foglalkoztatott fizikai dolgozók átlagos állományi létszámát.

¹¹⁹ http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/info/02osap/osap_1011.htm

Éves termékstatisztikai jelentés (OSAP 1039) az ipari termékek és szolgáltatások termelésének és értékesítésének adatait tartalmazza, utóbbit export, import viszonylatban, feltüntetve a regisztrációs, jövedéki és energia adó összegét.

Munkaerőköltség-felvétel (OSAP 1117) a foglalkoztatással kapcsolatosan felmerült költségek jogcímei szerint kéri bemutatni a bérköltség és a személyi jellegű egyéb kifizetések összegét, illetve adónemenként a bérjárulékokat. Dolgozatom 8. melléklete tartalmazza az adatszolgáltatás előírt formáját. Ezen rendkívül részletes adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése érdekében részletes, mindenre kiterjedő analitikus nyilvántartás vezetése szükséges. Anyagok és szolgáltatások felhasználására vonatkozóan (OSAP 1122) az üzleti évben felhasznált anyagok, energiahordozók, fogyóeszközök és félkésztermékek, illetve igénybe vett szolgáltatások TESZOR¹²⁰ szerinti kategóriák alapján kerülnek bemutatásra. Az anyagköltség, igénybe vett szolgáltatás és egyéb szolgáltatás összesen sora meg kell, hogy egyezzen az eredménykimutatásban megjelenő vonatkozó adatokkal. Az adatszolgáltatás teljesítéséhez lényegében kétszámjegyű TESZOR-kódonként kell gyűjteni a költségeket az Sztv által meghatározott költségnemeken belül.

A mezőgazdasági, erdőgazdálkodási, halászati tevékenységet végzők ráfordításai és árbevételei (OSAP 1758) nyomtatvány az anyagköltséget, az igénybevett és egyéb szolgáltatások költségét tartalmazza, az árbevételt és az aktivált saját teljesítmények értékét TEÁOR '08 szerinti bontásban (0111-0322), valamint a feldolgozói tevékeny árbevétel és saját teljesítmény értékét tartalmazza csoportosítva.

Jelentés a folyó környezetvédelmi ráfordításokról és a környezetvédelmi beruházásokról (OSAP 1799) jelentésben a gazdálkodóknak számot kell adniuk arra vonatkozóan, hogy rendelkeznek-e ISO 14001 vagy EMAS környezetvédelmi irányítási rendszerrel, illetve milyen a tulajdonosi szerkezetük és mennyi a kapcsolódó foglalkoztatotti létszám. Be kell mutatni a folyó környezetvédelmi kiadásokat környezeti területenkénti megoszlásban, illetve annak finanszírozását (támogatás), továbbá a környezetvédelmi beruházások értékét közvetlen és integrált bontásban valamint annak finanszírozását.

Éves gazdaságstatisztikai jelentés, ipar (OSAP 1880) lényegében tartalmazza az éves beszámoló mérlegének és az eredménykimutatásának minden információját, illetve tovább részletezi azokat, például a tárgyi eszköz beszerzéseknél fel kell tüntetni, hogy mely megyéből történt a beszerzés. Az adatszolgáltatási kötelezettség határideje tárgyévet követő év március 31-e, ami azt feltételezi, hogy eddig az időpontig már elkészül a beszámoló. Azaz

¹²⁰ Termékek és Szolgáltatások Osztályozási Rendszere

az OSAP 1880-as jelentés elkészítésére kötelezett gazdálkodók esetében a mérlegkészítés időpontja ez előtti kell, hogy legyen.

Éves egyszerűsített gazdaságstatisztikai jelentés (OSAP 1881) tartalmazza a létszám, kereset, egyéb munkajövedelem adatokat, a teljesített munkaórák számát. A nemzetgazdasági és üzemgazdasági beruházások adatait, valamint a pénzügyi és operatív lízing adatait, illetve az immateriális javak tárgyévi változásait.

Évközi jelentések

Negyedéves integrált gazdaságstatisztikai jelentés (ipari, építőipari és pénzügyi vállalkozások: OSAP 1874; mezőgazdasági, kereskedelmi és szolgáltatási ágazatok: OSAP 1877; mezőgazdasági, kereskedelmi és szolgáltatási ágazatok) tartalmazza a beruházási adatokat a havi havi gazdaságstatisztikai jelentés tartalmán túl, úgy mint épületek, építmények, belföldi és import beszerzésű képek, berendezések, ültetvény, erdő és tenyészállatok.

Havi integrált gazdaságstatisztikai jelentés (építőipar: OSAP 1025, ipar: OSAP 1042) keretében a munkaügyi adatokról (létszám, kereset, egyéb munkajövedelem) kell adatot szolgáltatni, valamint a tevékenység árbevételéről, eladott áruk beszerzési értékéről, eladott (közvetített) szolgáltatásokról, bér munkadíjakról, saját előállítású eszközök aktivált értékéről, saját termelésű készletek állományváltozásáról, negyedévenként a vásárolt készletek állományáról, az elszámolt anyag és energia költségekről, az igénybe vett szolgáltatások és az egyéb szolgáltatások értékéről. Illetve információt kérnek a szerződés és rendelésállomány nagyságáról havonta belföldi és export vonatkozásban. Az adatszolgáltatás teljesítéséhez negyedéves teljes zárást kell készíteni, és amennyiben a vállalkozás készleteiről nem vezet folyamatos mennyiségi és értéknylvántartást negyedév végén tényleges mennyiségi felvétellel is kell leltározni.

Külkereskedelmi árstatisztikához (OSAP 1005) kiválasztott termékre vonatkozóan (reprezentáns) a termék neve, leírása, mennyiségi egysége, tárgyhavi átlagára, fuvarozás módja, fuvarparitás, város megjelöléssel.

Az ipari termékek és szolgáltatások árjelentése (OSAP 1007) termék, szolgáltatás megnevezése, exportra, illetve belföldre történő értékesítés mennyisége és ára.

Külön jelentéstételi kötelezettséggel tartoznak az utazásszervezési tevékenységet végzők (OSAP 1035) árbevételükről saját utazási csomag értékesítés, közvetítői jutalék bontásban kell beszámolniuk. Belföldi utazási csomag értékesítésénél csomagszám, vendégek száma, vendégéjszakák száma is közzelendő, külföldi utazásokra vonatkozóan mindez célországonként,

utazásközvetítésre vonatkozóan az utaztatottak számát kell jelölni, valamint a humánerőforrásra vonatkozóan létszám és kereset adatot kell közölni.

A felsorolásból is érzékelhető, hogy a vállalalkozási **tevékenység sajátosságaitól függően eltérő a gazdálkodók adatszolgáltatási kötelezettsége**. A vállalkozások számviteli rendszerüket az előzőekben felsorolt adatszolgáltatási kötelezettségek figyelembevételével kell, hogy kialakítsák, ami azt is jelenti, hogy bár a számviteli törvény keret jellegű és az éves beszámoló csak összevont adatokat tartalmaz, a **statisztikai adatszolgáltatási kötelezettségek zökkenőmentes teljesítése érdekében rendkívüli mértékben részletezett főkönyvi nyilvántartásokat célszerű vezetni**.

A jelentéseken több esetben olvasható, hogy az Sztv. előírásaitól eltérően, mire kell, hogy vonatkozzon az adatszolgáltatás, például az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok az Sztv. szerint a tárgyi eszközök közé sorolandók az adatszolgáltatásokban azonban, mint vagyoni értékű jogot kell bemutatni, azaz immateriális jószágnak minősül.

Az adatszolgáltatások és számviteli információs rendszer egyidejű optimalizálásával véleményem szerint el lehetne érni, hogy a KSH dolgozhasson a közzétett beszámolók adataiból, akár úgy is, hogy a vállalkozások 95%-át lefedő MKV szektor részére adószámveteli beszámoló készítési kötelezettség kerül előírásra, mely tartalmaz minden releváns és feltétlenül szükséges információt.

Társasági adóbevallás és adatszolgáltatása¹²¹

A társasági adótörvény hatálya alá tartozó gazdálkodók nagytöbbsége egyszerűsített éves beszámolót készít, azonban tevékenységükre vonatkozóan a társasági adóbevallás keretében részletes adatokat kell szolgáltatniuk. A '29-es társasági adóbevallás és adatszolgáltatás tartalmazza az éves beszámoló eredménykimutatását, sőt bizonyos esetekben, például az egyéb ráfordításoknál túlmegy a beszámoló összeállításához szükséges részletezésen, elkülönítve kéri bemutatni:

- a költségek (ráfordítások) ellentételezésére visszafizetési kötelezettség nélkül adott támogatás juttatás összegét,
- az adók, illetékek, hozzájárulások bevallott, fizetendő összegét,
- a követelések elszámolt értékvesztésének összegét,
- a külföldön, külföldi telephelyen fizetett, fizetendő nyereségadó összegét,

¹²¹ 2010. üzleti évről készítendő '29-es adóbevallás és információszolgáltatás alapján.

- a pénzügyi szervezetek különadója összegét.

A pénzügyi műveletek bevételein belül külön ki kell emelni a magánszemélyektől kapott kamatot, mind a befektetett pénzügyi eszközök kamata, mind az egyéb kapott (járó) kamatok közül.

A rendkívüli bevételek és ráfordítások esetében külön ki kell emelni a nem költségek (ráfordítások) ellentételezésére visszafizetési kötelezettség nélkül adott, kapott támogatások juttatások összegét.

A mérleghez kapcsolódó adatok esetében az egyszerűsített éves beszámoló mérlegének sorai szerepelnek adatszolgáltatási kötelezettségként, itt is találunk azonban kiegészítéseket.

Az immateriális javaknál ki kell emelni a kísérleti fejlesztés aktivált értékét, ez valószínűsíthetőleg ellenőrzési pont az adóalapcsökkentő jogcím jogosságának ellenőrzésére.

Követeléseknél a vevőkövetelések és a követelések nyilvántartott értékvesztése közlendő. Utóbbi esetben szintén cél lehet az adóalapcsökkentés jogosságának ellenőrzése.

Az adatszolgáltatás keretében megadott információk alapján tökéletes vállalkozás családfák lennének felrajzolhatók, hiszen tulajdonos típusonként meg kell adni a tulajdonosi szerkezetet, úgy mint állami, önkormányzati, belföldi magánszemély, egyéb társaság, gazdálkodó szervezet, hitelintézet, pénzügyi szervezet, nonprofit szervezet, vagy külföldi tulajdon.

A hosszú lejáratú kölcsönök esetében kiemelendő a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint a tulajdonosok által nyújtott kölcsönök összege.

A rövid lejáratú kötelezettségeken belül a szállítói kötelezettség, a tulajdonosokkal szembeni kötelezettségek, valamint az egyéb kapott hitelek, kölcsönök összege kell, hogy bemutatásra kerüljön.

A kiemelések főkönyvi alátámasztásához célszerű tehát a fentebb ismertetett szerkezetben, legalább azzal azonos tagolásban vezetni a szintetikus nyilvántartást.

Az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének részét kötelezően nem képező „befektetési tükör” tartalma a következő kötelező adatszolgáltatási kör tartalma. Az immateriális javak, ingatlanok és kapcsolódó vagyoni értékű jogok, műszaki berendezések, gépek, járművek, egyéb berendezések, felszerelések, járművek, tenyészállatok és a beruházások, felújítások fordulónapi bekerülési értékét és mérlegértékét kell bemutatni. Továbbá ugyanezen eszközkörre vonatkozóan a költségként elszámolt (módosított) terv szerinti értékcsökkenés összegét, az egyéb ráfordításként elszámolt terven felüli értékcsökkenés összegét, valamint a társasági adótörvény alapján elszámolható

értékcsökkenési leírás összegét kell közölni. Itt is cél lehet az adóalap növelés és csökkentés jogosságának, megfelelő értékének ellenőrzése.

Ennek megfelelően, bár a beszámoló összeállítása szempontjából nem indokolt, de az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése érdekében célszerű elkülönítve nyilvántartani a bekerülési értéket és az értékcsökkenések összegét az immateriális javak és a tárgyi eszközök esetében.

Adatot kell közölni ezen túl a kiegészítő mellékletben is megjelenítendő foglalkoztatotti állományi létszámra vonatkozóan, kiemelve a megváltozott munkaképességű dolgozók létszámát.

Mivel az eredménykimutatás csak az adózás előtti eredményig kerül levezetésre a bevallás keretében, ezért információs sorként jelenik meg a jóváhagyott osztalék, részesedés összege, valamint az eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre.

A tárgyévi üzembehelyezett beruházások aktivált értéke, illetve a tárgyévi beruházások értéke szintén kiemelt figyelmet kap, a vonatkozó statisztikai adatszolgáltatással ellentétben, itt csak összevontan. További elemzések alapjául szolgálhat a tárgyévi és tárgyévet megelőző évi társasági adótörvény szerinti árbevétel előírása, valamint a be nem folyt támogatásokra vonatkozó adatbekérés.

Végül tájékoztató adatokat kell szerepeltetni a tárgyévben kifizetett osztalékok és osztalék előlegek összegéről belföldi, külföldi magánszemély, illetve jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság bontásban.

Az Sztv. alapján kimutatott adózás előtti eredményt ún. módosító tételekkel kell korrigálni. E korrekciókat elsősorban az adóalap védelme, az adókikerülés megakadályozása, illetve a kétszeres adóztatás elkerülése indokolja. (Sztanóné, 2010)

Az adóalap növelő és csökkentő jogcímek főkönyvi alátámasztása érdekében a következők szerint indokolt strukturálni a számviteli információkat, azaz egy-egy mérlegsor alátámasztásához több főkönyvi számlát is alkalmazni:

- Fejlesztési tartalék összegét külön alszámlán kimutatni a lekötött tartalékon belül,
- Szakképző iskolai tanuló foglalkoztatásához kapcsolódó adóalapcsökkentés okán, célszerű a részükre számfejtett jövedelem alszámlán történő elszámolása¹²²,
- Képzőművészeti alkotások alszámlán történő nyilvántartása az egyéb berendezéseken belül,
- Követelések, értékpapírok értékvesztésének elkülönített alszámlán történő vezetése,

¹²² Megjegyzés: a statisztikai adatszolgáltatáshoz ennél jóval részletesebb nyilvántartás szükséges.

- Felújítások mérlegértékén belül a műemlékhez kapcsolódó tételek elkülönítése,
- Támogatások, juttatások jogcímeik szerinti nyilvántartása,
- Vállalkozási övezetben üzembehelyezett épület, építmény adatai,
- A társasági adótörvény szerinti nem a vállalkozási tevékenység érdekében felmerült költségek (Tao 3. sz. melléklet) elkülönítésére szükség lehet, mivel az alább felsorolt tételekkel adóalapot kell növelni:
 - az 5. Igénybe vett szolgáltatások értékén belül (4. pont), a 200 ezer forint értéket meghaladó szolgáltatás ellentétes az ésszerű gazdálkodás követelményeivel,
 - a 8. Egyéb ráfordításokon belül a hiány, selejtezés értéke, amely esetében nem bizonyítható a megfelelő gondosság, illetve nincs megfelelően dokumentálva (5-6. pont),
 - az 5. Bérjárulékok költségnemen belül a megállapodás alapján fizetett egészségbiztosítási járulék (7. pont),
 - a 8. Rendkívüli ráfordításokon belül (térítés nélküli eszközátadás), illetve az 5. Igénybe vett szolgáltatások értékén belül (8. pont) elkülönítendő az a ráfordítás, amely vesztegetés befolyással üzérkedés bűncselekmény elkövetése érdekében, vagy azzal összefüggésben merült fel,
 - ellenőrzött külföldi társaságnak juttatott vagyon, szolgáltatás miatti ráfordítás, ha nem bizonyított, hogy a vállalkozási tevékenységet szolgálja, a főkönyvben célszerű az érintett költség, illetve ráfordítás számla mellett alszámla használata,
 - az 5. Személyi jellegű egyéb kifizetéseken belül az Szja. szerinti reprezentáció és üzleti ajándék, azaz lesz olyan természetbeni juttatás, ami megfelel az Szja fogalmi meghatározásának, azzal adóalapot kell növelni és lesz olyan természetbeni juttatás, amely adóköteles jövedelemként jelentkezik (12. pont),
 - kapcsolt vállalkozások viszonylatában a gazdasági események átláthatósága és a vonatkozó adóalap-növelési, -csökkentési tételek alátámasztása érdekében célszerű a gazdasági események elszámolása 0-s számlaosztályban is szokásos piaci áron, így biztosítható a bevételek és ráfordítások főkönyvi nyilvántartása szokásos piaci áron, és az adóalap módosító tétel egyetlen különbségképzéssel megállapítható, amennyiben a ráfordítás és bevétel alszámlákon is elkülönítve jelennek meg a kapcsolt vállalkozásokkal szembeni ügyletek,

- kedvezményezett eszközátruházás és kedvezményezett átalakulás esetén szintén az analitikus nyilvántartáson felül javasolható a 0-s számlaosztály vezetése,
- tárgyi eszköz beszerzés finanszírozása érdekében felvett hitelre fizetett kamat elkülönítése szintén célszerű, hiszen annak 40%-a adókedvezményt jelent, mely igénybevételét legalább számítással és a kifizetés igazolásával kell dokumentálni. Itt is fontos ellenőrzési pont, hogy az eszköz a nyilvántartásokban szerepel-e.

A csekély összegű (de minimis) támogatásokra vonatkozó adatszolgáltatásnak megfelelő adatstruktúra érdekében a kapott támogatásokról adórendszeren kívüli és adórendszerbeli bontást kell alkalmazni. Az adórendszeren kívüli támogatások analitikájában szerepelnie kell az igénybevétel napjának és a támogatás forint, illetve euró értékének (árfolyamnak), az adórendszerbeli támogatásokról analitikus nyilvántartást kell vezetni, mely a könnyebb kezelhetőség, áttekinthetőség érdekében a 0-s számlaosztályon belül is kimutatható. Az egyes adórendszeren belüli támogatások esetében, mint pl. az új tárgyi eszköz vásárlás miatti adóalapcsökkentés (Tao. 7.§ (1) zs) a kapcsolódó tárgyi eszköz analitika is kell, hogy tartalmazzon adatot. Az adatvesztés elkerülése és az ellenőrzés érdekében célszerű az adatkapcsolatokat a számlarendben kijelölni, illetve a leltározási szabályzatban rögzíteni a kötelező egyezőségeket.

A fejezetben bemutatott igényelemzés alapján megállapítom, hogy a vállalkozói gyakorlatban az adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése érdekében számviteli törvény előírásainál részletezettebb nyilvántartás vezetése szükséges.

4.2. Funkcióelemzés

Az értékelemzés módszertanának lényegi mozzanataként beazonosított, dolgozatom 2. fejezetében ismertetett funkcióelemzés kerül e fejezetben bemutatásra.

4.2.1. Funkciócsaládfa

A számvittel szemben támasztott igények összegyűjtését követően összeállítottam a számviteli törvény által szabályozott **penzügyi számvitel funkciócsaládfáját**.

F0 Gazdálkodást segít

F1 Információt szolgáltat

- F11 Nemzetközi szabályozást figyelembe vesz
 - F111 Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz
 - F112 Alapelveket meghatároz
 - F113 Választási lehetőséget ad
 - F1131 Kereteket meghatároz
 - F1132 Számviteli politika készítést előír
 - F114 Standardok, módszertani segédletek készítését támogatja
- F12 Számviteli beszámoló készítést előír
 - F121 Mérlegkészítést előír
 - F1211 Szerkezetet előír
 - F1212 Tartalmat meghatároz
 - F12121 Értékelési szabályokat előír
 - F12122 Választási lehetőséget biztosít
 - F1213 Eltérési lehetőséget biztosít
 - F122 Eredménykimutatás készítést előír
 - F1221 Szerkezetet meghatároz
 - F1222 Tartalmat definiál
 - F12221 Bevételeket meghatároz
 - F12222 Ráfordításokat meghatároz
 - F12223 Eredményfelosztást szabályoz
 - F1223 Eltérési lehetőséget biztosít
 - F123 Kiegészítő melléklet készítést előír
 - F1231 Tartalmat meghatároz
 - F1232 Eltérési lehetőséget biztosít
- F13 Adóbevallás készítést lehetővé tesz
 - F131 Adójogszabályokkal harmonizál
 - F1311 Azonosságokat behatárol
 - F1312 Eltéréseket definiál
 - F132 Megbízhatóságot biztosít
 - F1321 Belső ellenőrzési lehetőséget biztosít
 - F1322 Külső ellenőrzést előír
- F14 Statisztikai adatszolgáltatást támogat
 - F141 Nyilvántartás részletezést lehetővé tesz
 - F142 Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál

F2 Gazdasági esemény elszámolást támogat

- F21 Átláthatóságot biztosít
 - F211 Feladatokat meghatároz
 - F212 Ellenőrzési pontokat kijelöl
- F22 Munkaráfördítést minimalizál
 - F221 Adatbázis szemléletben gondolkodik
 - F2211 Szoftverekhez illeszkedik
 - F2212 Lekérdezést támogat
 - F222 Redundanciát elkerül
 - F223 Adatfeldolgozást automatizál

F3 Döntéshozókészítést támogat

- F31 Minőséget biztosít
 - F311 Valóságtartalmat biztosít
 - F3111 Könyvvizsgálati kötelezettségek előír
 - F3112 Adóellenőrzést előír
 - F312 Teljességet biztosít

4.2.2. Funkcióteljesítés bírálat

A funkcióteljesítés bírálatához a szakmai vélemények begyűjtése érdekében egy **kérdőívet** állítottam össze, melyet dolgozatom 9. melléklete tartalmaz. A kérdőív összeállítása során az általam korábban az értékelemzés szabályai szerint egy cselekvő ige és egy mérhető főnév segítségével meghatározott funkciókat – az összeállított funkció családja értelmezésének megfelelően – értelmezhető állító mondatokká fogalmaztam át. A kérdőív kitöltésére a kerdoivem.hu weboldalon kértem fel célzott megkereséssel az alanyokat, illetve a kérdőív létezéséről és a véleménynyilvánítás lehetőségéről két internetes fórum résztvevőit értesítettem. A kérdőívet összesen **50 fő** töltötte ki. A kérdőív kitöltések összefoglaló értékelését dolgozatom 10. melléklete tartalmazza.

2011. július elején a BGF PSZK Számvitel Tanszéki értekezleten résztvevő 14 fő részére került kiosztásra a kérdőív, illetve az intézmény első és másodéves számvitel mesterszakos hallgatóinak (177 fő) került kiküldésre, így a célzott kiküldés válaszadási aránya 26,18 %. A minta nem tekinthető reprezentatívnak, hiszen az ország számos felsőoktatási intézményében foglalkoznak magas szinten a számvittel, ugyanakkor az adatforrás minőségét igazolja, hogy a kitöltők 92%-a legalább egy diplomával rendelkezik, 17,5%-a Okleveles Könyvvizsgáló, 20,6%-a számvitelt oktat és 92 %-a legalább 6 hónap munkatapasztalattal rendelkezik. A válaszok minőségének javítása érdekében az elemzés során a tapasztalattal és diplomával nem rendelkező válaszadókat mintából történő kivételét terveztem, azonban ilyen előfordulás nem volt.

A kitöltött kérdőívek adatainak elemzéséhez az **SPSS szoftvert** használtam Sajtos és Mitev (2007) iránymutatásait követve. Mivel a kérdésre adott válaszok a funkció bírálati kategóriák nominális skálán mértek (hiányzó, alul, megfelelően, vagy felül teljesített) azok elemzésére a kérdésre adott válaszok gyakoriságát megmutató móduszt számoltam a minta tisztítási teszt elvégzését követően.

Funkcióteljesítések értékelését a 14. táblázat tartalmazza a harmadik szinten megfogalmazott funkciók szerint. (AT = alulteljesített; MT = megfelelően teljesített)

Funkció	Funkció teljesítés
F111 Nemzetközi Beszámolókészítési Standardokat figyelembe vesz	AT
F112 Alapelveket meghatároz	MT
F113 Választási lehetőséget ad	MT
F114 Standardokat, módszertani segédletek készítését támogatja	AT
F121 Mérlegkészítést előír	MT
F122 Eredménykimutatás készítést előír	MT
F123 Kiegészítő melléklet készítést előír	AT
F131 Adójogszabályokkal harmonizál	AT
F132 Megbízhatóságot biztosít	AT
F141 Nyilvántartás részletezést lehetővé tesz	MT
F142 Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál	AT
F211 Feladatokat meghatároz	MT
F212 Ellenőrzési pontokat kijelöl	MT
F221 Adatbázis szemléletben gondolkodik	AT
F222 Redundanciát elkerül	AT
F223 Adatfeldolgozást automatizál	MT
F311 Valóságtartalmat biztosít	MT
F312 Teljességet biztosít	MT

14. táblázat: Számvitel funkcióteljesítés bírálata
 Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

A válaszadók véleménye alapján tehát **nyolc olyan funkciója** van a jelenleg kialakított számviteli információs rendszernek, amely **alulteljesítettnek minősül**.

A kérdőíves felmérés adatainak kiértékelésére a változók közötti összefüggés vizsgálata érdekében keresztábra elemzést használtam, mellyel lehetőség van két vagy több változó közötti összefüggést, illetve ezek kombinált gyakorisági eloszlását vizsgálni. Az elemzés elvégzésével arra kerestem a választ, hogy a nominális változók kapcsolatban állnak-e egymással. Az elemzés szempontjából releváns változók közötti összefüggéseket vizsgáltam, az elemzést követően kapott eredményeket táblázatos formában közlöm. A táblában megjelenik a Pearson-féle Khi-négyzet statisztika, amely a két változó összefüggésének szignifikanciáját méri. A két változó kapcsolata szorosságának mérésére a Cramer V mutatót vettem figyelembe, mely alkalmazható kétszer-kettesnél nagyobb keresztábrák esetén is. A mutató értéke 0-1 közötti skálán mozoghat, az érték minél közelebb van egyhez, annál szorosabb a kapcsolat.

A null hipotézis, mely szerint a válaszok függetlenek az iskolai végzetstől, a munkatapasztalattól, illetve a szakmai képezéstől csak részben kerültek igazolásra.

A függő és független változók közötti összefüggést 5%-os szignifikancia szinten vizsgáltam. Az alábbi táblázat tartalmazza a szakmai tapasztalat, ezen belül a számviteloktatás és a funkcióteljesítés bírálat közötti összefüggéseket mutató SPSS adatelemzési program által számított értékeket.

Funkció	Khi-négyzet	Elméleti érték	Aszimptotikus szignifikancia	Cramer V
<i>F111 Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz</i>	24,084	1,04	0,000	0,694
F112 Alapelveket meghatároz	11,565	0,52	0,009	0,481
F113 Választási lehetőséget ad	4,452	1,82	0,108	0,298
F114 Standardok, módszertani segédletek készítését támogatja	3,872	0,26	0,276	0,278
F121 Mérlegkészítést előír	6,192	0,26	0,103	0,352
F122 Eredménykimutatás készítést előír	8,267	0,26	0,041	0,407
<i>F123 Kiegészítő melléklet készítést előír</i>	13,024	0,26	0,011	0,510
F131 Adójogszabályokkal harmonizál	6,061	0,52	0,109	0,348
F132 Megbízhatóságot biztosít	8,633	0,52	0,071	0,416
F141 Nyilvántartás részletezést lehetővé tesz	7,095	0,26	0,131	0,377
F142 Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál	6,492	0,78	0,090	0,360
F211 Feladatokat meghatároz	5,724	0,52	0,221	0,338
F212 Ellenőrzési pontokat kijelöl	12,258	0,26	0,007	0,495
F221 Adatbázis szemléletben gondolkodik	4,336	0,26	0,227	0,294
F222 Redundanciát elkerül	6,678	0,26	0,083	0,365
<i>F223 Adatfeldolgozást automatizál</i>	14,874	0,26	0,005	0,545
F311 Valóságtartalmat biztosít	8,811	0,52	0,032	0,420
<i>F312 Teljességet biztosít</i>	14,360	0,52	0,002	0,536

15. táblázat: Számvitel funkcióteljesítés bírálat felmérés statisztikai mutatói

Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

Alapozva a 15. táblázatban bemutatott adatelemzésre azon funkció esetében, ahol közepesnél erősebb kapcsolat van a válaszadó szakmai képezése (számviteloktatás) és az adott funkcióteljesítés bírálat között adatszűrést követően megvizsgáltam az oktatók által adott válaszok módusát. 5%-os szignifikancia szinten közepesnél erősebb kapcsolat van a szakmai

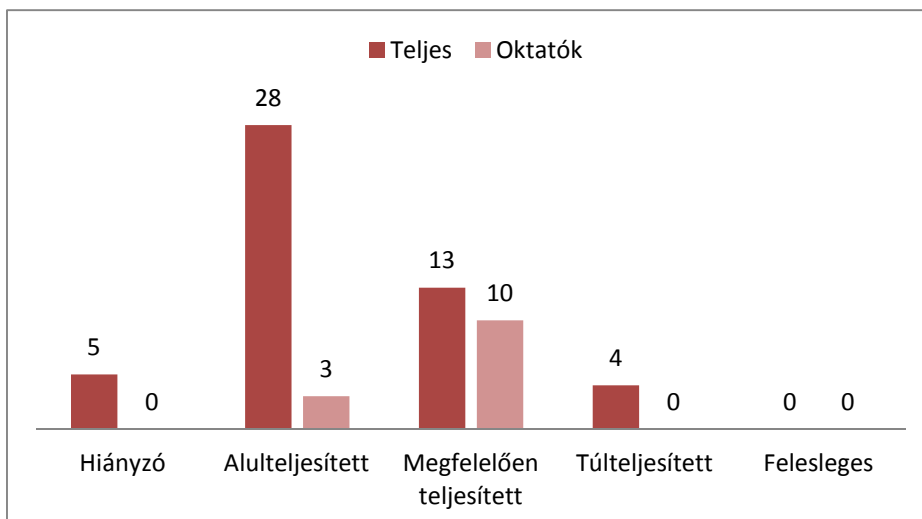
képesítés és a funkció bírálat között a **Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz (0,694)**, a **Kiegészítő melléklet készítmést előír (0,510)**, az **Adatfeldolgozást automatizál (0,545)**, és a **Teljesítményt biztosít (0,536)** funkciók esetében.

Funkció	FT	Oktatók
<i>F111 Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz</i>	<i>AT</i>	<i>MT</i>
F112 Alapelveket meghatároz	MT	MT
F113 Választási lehetőséget ad	MT	MT
F114 Standardokat, módszertani segédletek készítését támogatja	AT	AT
F121 Mérlegképzést előír	MT	MT
F122 Eredménykimutatás készítmést előír	MT	MT
<i>F123 Kiegészítő melléklet készítmést előír</i>	<i>AT</i>	<i>MT</i>
F131 Adójogszabályokkal harmonizál	AT	AT
F132 Megbízhatóságot biztosít	AT	AT
F141 Nyilvántartás részletezést lehetővé tesz	MT	MT
F142 Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál	MT	MT
F211 Feladatokat meghatároz	MT	MT
F212 Ellenőrzési pontokat kijelöl	MT	MT
F221 Adatbázis szemléletben gondolkodik	AT	AT
F222 Redundanciát elkerül	AT	AT
<i>F223 Adatfeldolgozást automatizál</i>	<i>MT</i>	<i>MT</i>
F311 Valóságtartalmat biztosít	MT	MT
<i>F312 Teljesítményt biztosít</i>	<i>MT</i>	<i>MT</i>

16. táblázat: Számvitel funkcióteljesítés bírálat - összehasonlítás
 Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

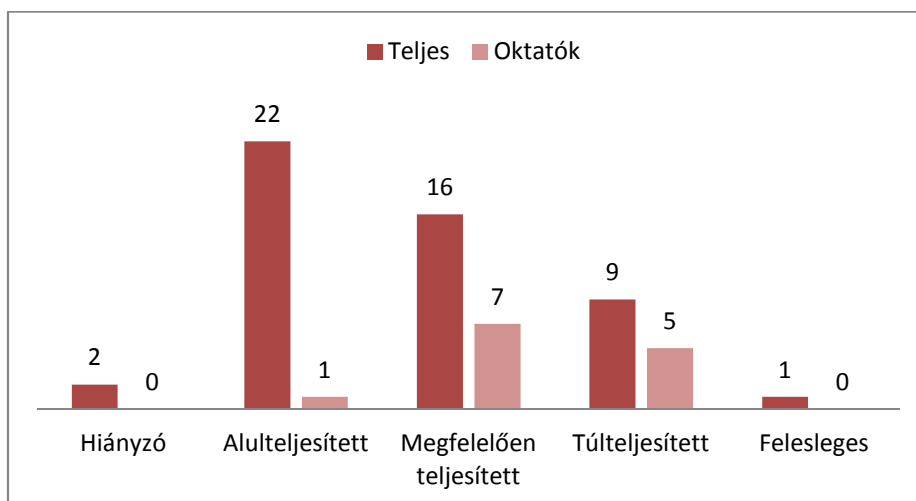
A táblázatból látható, hogy a **Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz** funkció és a **Kiegészítő melléklet készítmést előír** funkció esetében van eltérés a funkció bírálat során alkalmazott minősítések módusza tekintetében.

A **Nemzetközi Beszámolóképzési Standardok** esetében ismerve a nemzetközi szabályozási folyamatokat és a Hazai adaptációs kötelezettséget, véleményem szerint a funkció megfelelően teljesítettnek minősül. Azonban elgondolkodva a kapott értéken valószínűsítem, hogy a funkció teljesítés bírálat során a kérdőívet kitöltők (nem oktatók) többsége abból indult ki, hogy számos esetben jelenik meg cikk beszámoló „átforgatásának” nehézségeiről és ebből következtetett arra, hogy nem megfelelően teljesített a funkció.

18. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe veszi
 Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

A **Kiegészítő melléklet készítését előír** funkció teljesítésével kapcsolatosan azonban már több kérdés vetődött fel.

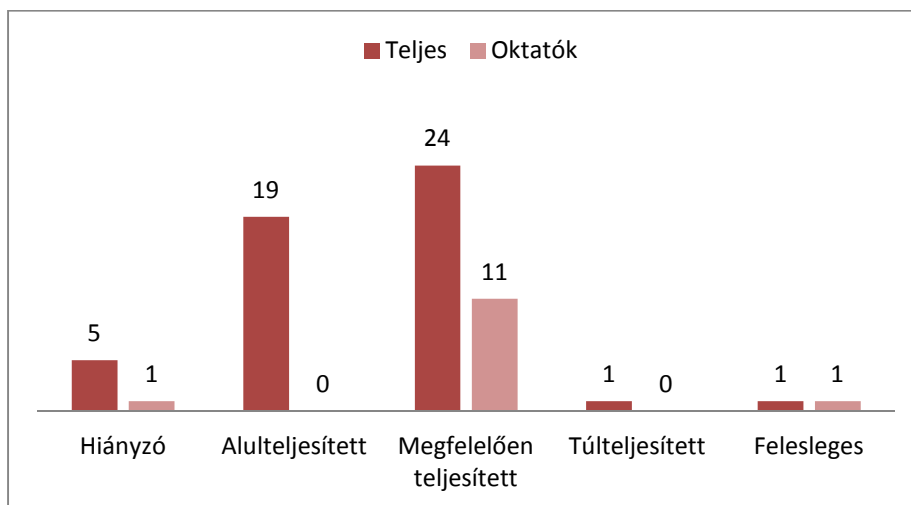

19. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Kiegészítő melléklet készítését előír
 Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

A dolgozatomban korábbi fejezetemben bemutatott kutatás tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a kiegészítő mellékletre vonatkozó előírások a gyakorló könyvelők által nem részleteiben ismertek, ez indokolja valószínűleg a funkció „alulteljesített” minősítését. Valójában a számviteli törvény részletekbe menő előírásokat tartalmaz a kiegészítő melléklet kötelező minimális adattartalmára vonatkozóan, de sok esetben ettől eltérő megoldásokkal találkozunk.

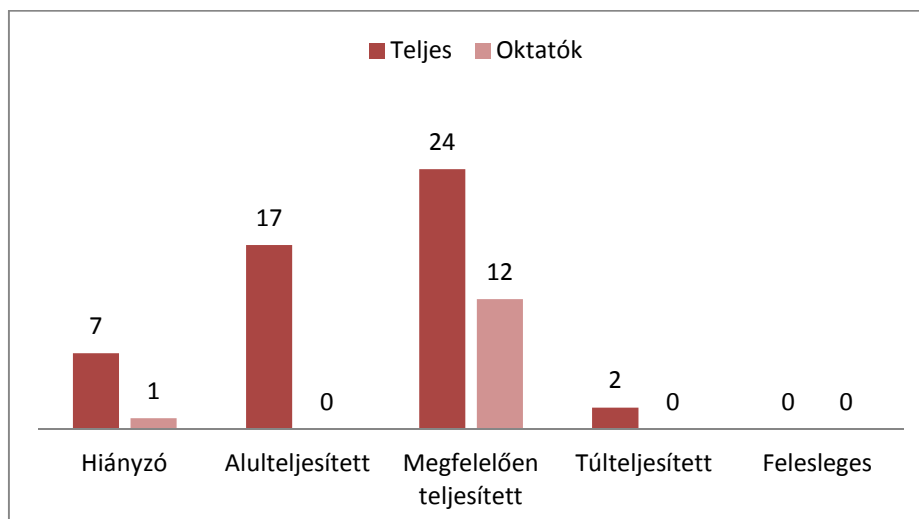
Az **Adatfeldolgozást automatizál** funkció alapvetően a számviteli információs rendszerben alkalmazott eszközök hatékonyságára vonatkozik. Bár a funkció teljesítés bírálat módusza alapján a funkció megfelelően teljesítettnek tekinthető, látható, hogy az alulteljesített

minősítés is elég gyakori. Vizsgálva a funkcióteljesítés bírálatot a munkában töltött idő alapján, megállapítható, hogy a hosszabb gyakorlati idővel rendelkezők inkább minősítik megfelelően teljesítettnek a funkciót.

20. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Adatfeldolgozást automatizál
 Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

A **Teljességet biztosít** funkció megfogalmazást kibővítettem a kérdőívben, itt a döntések meghozatalához szükséges vagyoni és jövedelmi információk teljességére kérdeztem rá. A kapott válaszok alapján érdemes lenne további kutatást folytatni arra vonatkozóan, hogy a piaci szereplők, köztük az elemzéseket, átvilágításokat is végző könyvelőknek, könyvvizsgálóknak milyen típusú információkra lenne szüksége.

21. ábra: Számvitel funkció teljesítése – Teljességet biztosít
 Forrás: kérdőívek alapján saját szerkesztés

A következőkben rövidem ismertetem a funkció-teljesítésbírálattal **általam megfogalmazott indokait a második funkciószinten.**

F11 Nemzetközi szabályozást figyelembe vesz

A számviteli törvény az 1998-ban indult konvergencia folyamatnak köszönhetően ma már összhangban van a 4. irányelvvel, 2005. óta a tőzsdén jegyzett vállalkozások kötelezettek az IFRS szerinti beszámolóképzésre, és benne meghatározott alapelvek összhangban vannak a nemzetközi standardokkal, a számviteli politikában kijelölhető értékelési alternatívák pedig biztosítják a vállalkozások szabadabb mozgásterét igazodva a vállalkozási tevékenység sajátosságaihoz.

Ugyanakkor az adótörvényeknek megfelelő teljesítési hely és idő értelmezés, értékelési eljárások alkalmazása jelenleg nem választható megoldás.

Az Sztv. előírja ugyan az Országos Számviteli Bizottság működését, de nem ösztönzi azt.

F12 Számviteli beszámoló készítést előír

A beszámolóképzési kötelezettség indokolatlanul széles körben kerül előírásra, minden kettős könyvvitelt vezető, társasági adótörvény hatálya alá tartozó vállalkozásra vonatkozóan. A sajátos egyszerűsített éves beszámoló közzétételének előírása, pedig teljesen felesleges, hiszen a rendkívüli mértékben összevont adatok kiegészítő melléklet nélkül nem, vagy csak korlátozott mértékben tudják betölteni a terv funkciójukat, azaz a döntéshozatalhoz szükséges információk biztosítását.

F13 Adóbevallás készítést lehetővé tesz

Az adójogszabályok és a számviteli szabályok harmonizálásának elérése lényegében folyamatos feladat. Az adótörvény szerinti értékelések elfogadása ugyanakkor véleményem szerint tovább csökkentené a mikrovállalkozások terheit, illetve legalizálná a gyakorlatot. A megbízhatóság biztosítása érdekében széles körben előírja a könyvvizsgálati kötelezettséget, jóval szélesebb körben, mint az a nemzetközi előírások alapján indokolható lenne.¹²³ A könyvvizsgálati kötelezettség értékhatárának emelése - az ellenőrzés tudatának csökkenése - azonban ronthatja a számviteli információk megbízhatóságát, és ezáltal a szakma társadalmi megítélését.

¹²³ Hazánkban lényegében 100 millió forint, míg az EU-ban 8,8 millió € árbevétel jelenti a könyvvizsgálati küszöbértéket. (Madarasiné, 2010)

F14 Statisztikai adatszolgáltatást támogat

A statisztikai adatszolgáltatások teljesítéséhez számos esetben a számviteli törvény előírásain túlmenő részletező nyilvántartások vezetése szükséges, azonban ennek lehetősége biztosított. A statisztikai adatszolgáltatás teljesítése során azonban vannak olyan részletelőírások, mint például az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok besorolása, ami miatt nem jelenthető ki az egyértelmű megfeleltetés.

A határidők tekintetében vannak olyan adatszolgáltatási kötelezettségek, melyek bár beszámoló adatokon alapulnak, azonban az adatszolgáltatási határidő megelőzi a közzététel határnapját (március 31.). Illetve az évközi adatszolgáltatási kötelezettségek között található olyan, mely teljesítéséhez, ha a vállalkozás nem vezet folyamatos nyilvántartást készleteiről, akkor évközi leltárfelvétel szükséges¹²⁴.

F21 Átláthatóságot biztosít

A gazdasági események Sztv. szerinti elszámolása a kettős könyvvitel zárt rendszerében, az alkalmazott számlakeret logikus felépítése mellett biztosított az átláthatóság, az analitika és szintetika kötelező egyezőségének előírása, illetve a beszámolóképzést megelőző főkönyvi kivonat összeállítása. A feladatok túlzott részletes meghatározása azonban nem illik a keret jellegű törvény szemléletébe.

Ugyanakkor a funkció alulteljesített, hiszen az alkalmazók igénye az egyértelmű, átlátható, egységesen ellenőrizhető szabályozás (ágazati szinten) a standardok, módszertani útmutatók hiányában nem megvalósított.

F22 Munkaráfordítást minimalizál

A pénzügyi számvitelre vonatkozó igényekkel és előírásokkal összhangban kialakítható a számviteli információs rendszer informatikai támogatása, melynek köszönhetően megszüntethető a redundáns adatfeldolgozás és minimalizálható a munkaráfordítás. Azonban az alkalmazók körében megfogalmazódó munkaráfordítás minimalizálás nem csak az adatfeldolgozást illetően, hanem az adatszolgáltatásra vonatkozóan is megfogalmazásra került. Ez utóbbi esetén a funkció alulteljesített, hiszen vannak olyan információk, melyek közzétételre is kerülnek a beszámolóban, az adóbevallásokban is meg kell jelenniük, és statisztikai adatszolgáltatási kötelezettség is vonatkozik rájuk.

¹²⁴ Ami jelentős többletkötelezettséggel járhat a vállalkozásoknak, azaz nem valódi a Sztv. által biztosított választási lehetőség, illetve nem tud minden gazdálkodó élni vele.

F31 Minőséget biztosít

A minőségbiztosítási funkció az információt felhasználók szempontjából lényeges és mivel jellemzően a hatóságok igénylik a jogi szabályozás hatálya alatt ezeket az információkat, azok a jogi szabályozásra közvetve, vagy közvetlenül hatással vannak, így ezen funkció a hatóságok számára megfelelő szintű teljesítése biztosított.

Ha azonban az információ minőségét globálisan értelmezzük, és kitérünk arra, hogy a mikrovállalkozások által szolgáltatott „számviteli” információk lényegében az adójogszabályokban megfelelő értékelési elvek mentén kerülnek összeállításra, a funkció alulteljesítéséről beszélhetünk elméletileg, gyakorlatilag azonban e vállalkozói körben nincs ellenérdekelt fél, azaz elfogadott és a kutatások alapján „köztudott” az alkalmazott eljárás.

4.3. Funkcióteljesítés bírálaton alapuló javaslatok

A funkcióbírálatok alapján kidolgozott **javaslatok** az alábbiak szerint fogalmazhatók meg.

F11 Nemzetközi szabályozást figyelembe vesz - Javaslat

A gyorsan változó gazdasági környezetben a keret jellegű szabályozás mellett, mely összetett és átfogó, módszertani útmutatók ágazati szintű kidolgozása javasolható, melyek rugalmasan és rövid időn belül módosíthatók a felhasználók igényei szerint.

F12 Számviteli beszámoló készítést előír - Javaslat

Célszerű lenne a sajátos egyszerűsített éves beszámoló készítési és közzétételi kötelezettség eltörlése, illetve a készítők körének bővítése az EU tanulmányban meghatározott értékhatár figyelembevételével. Továbbá a mikrovállalkozásokra vonatkozó egységes és kötelező adatszolgáltatási kötelezettség előírása is javasolt a nemzetgazdasági teljesítmények mérhetősége érdekében meghatározott tartalommal.

F13 Adóbevallás készítést lehetővé tesz - Javaslat

A könyvvizsgálati kötelezettség és a beszámoló közzétételi kötelezettség értékhatárának összhangját megteremtve a minden érdekelt által elfogadható megoldást kell találni. Hatástanulmány készítése szükséges azon állítás igazolása érdekében, hogy a könyvvizsgálat

értéket teremt. Amennyiben ez az állítás empirikusan igazolható várható, hogy az értékhatár a piaci szereplők számára elfogadható lesz.¹²⁵

F14 Statisztikai adatszolgáltatást támogat - Javaslat

A statisztikai adatszolgáltatási kötelezettség ágazonként, tevékenységi körönként eltérő lehet, vannak ugyan azonosságok, azaz ágazonként azonosan meghatározott tartalmú adatközlési kötelezettségek, de vannak jelentős eltérések is. Így javasolható a módszertani útmutatók kidolgozása az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítéséhez szükséges adatszerkezetre vonatkozóan.

F21 Átláthatóságot biztosít - Javaslat

Figyelembe véve a vállalalkozási tevékenységek sokszínűségét és összetettségét tevékenységi körönként (TEAOR '08 alapján két számjegy bontásban) javasolható az ágazati ajánlott számviteli politikák (számviteli politika standard), bennük a számlarendek összeállítása. Ez jelentős segítséget jelentene a jogalkalmazóknak, akik jelenleg a szakmai szolgáltatók piaci versenyében szubjektív értékítéletük alapján kell, hogy kiválasszák az általuk megfelelőnek talált megoldásokat, sokszor belső harcot vívva önmagukkal. A beszámoló adatának összehasonlíthatósága érdekében, a beszámoló mérlegének és eredménykimutatásának az Sztv. által előírt kötelező szerkezete mellett a kiegészítő melléklet ajánlott szerkezetére vonatkozó Országos Számviteli Bizottság által ajánlott sablon, segédlet közzététele.

F22 Munkaráfördítést minimalizál - Javaslat

A többszörös adatszolgáltatás elkerülése érdekében meg kell vizsgálni a beszámolóképzési kötelezettség eltörlésének lehetőségét és annak esetleges hatásait, illetve az adatszolgáltatások összevonásának lehetőségét. Például egy adatszolgáltatási központ létrehozásával csökkenthető lenne a kötelező adatközlések száma, előírt adatstruktúrában, egyetlen határidő figyelembevételével és e központ továbbíthatná a szükséges információkat az igénylők felé. Az adatszolgáltatási kötelezettség megszegéséhez pedig szankciókat rendelve biztosítható lenne annak minősége.

¹²⁵ Jelenleg az érdekeltek tárgyalásokat folytatnak a könyvvizsgálati értékhatár kérdésében, azonban arra vonatkozó kutatások eddig nem készültek, hogy a könyvvizsgálat mely funkciója, miként kerül teljesítésre és az mennyibe kerül. A kamara képviselői deduktív bizonyítás alapján állítják, hogy a könyvvizsgált társaságok esetében az ellenőrzések során kevesebb az adóhiány megállapítás, így kevesebb a kifizetendő bírság, vagyis lényegében megtérül a könyvvizsgálat költsége. (Lukács, 2010b)

Megjegyzés: az állítás bizonyítása esetén a racionális gazdálkodó jogszabályi előírás nélkül is felkeri a könyvvizsgálót.

Funkcióelemzés alapján tett javaslatok összegzése

A javaslatok megfogalmazása során a funkciók jellemzően a funkciók alulteljesítettsége okán az alábbi intézkedések meghozatalát tartom szükségesnek:

- A jogszabályi előírások gyakorlati alkalmazását támogató módszertani útmutatók kidolgozása, adószámvitel elfogadása.
- A könyvvizsgálati tevékenység értékteremtésének empirikus kutatásokkal történő alátámasztása.
- A többszörös adatszolgáltatási kötelezettség eltörlése.
- Számviteli politika standard kidolgozása, figyelembe véve az ágazati sajátosságokat.
- Kiegészítő mellékletre vonatkozó standard kidolgozása, figyelembe véve a költség-haszon elvet.

Az elmúlt tíz évben végzett gyakorlati tevékenységem során a könyvelők között azt tapasztaltam, hogy az mikrovállalkozások körében az adószámvitel lényegében teljeskörű térhódításáról beszélhetünk.

A könyvvizsgálat értékteremtésének empirikus kutatásokkal való alátámasztásával a jövőben foglalkozni kívánok, a kutatási eredményeket széleskörű publikálását tervezem.

A többszörös adatszolgáltatási kötelezettség eltörlésének szándéka már megjelent a kormány kommunikációjában, ehhez alapvetően a vonatkozó jogszabályok módosítása szükséges, illetve annak vizsgálata, hogy a megvalósítás nem ütközik-e, pontosabban hogyan nem ütközik a közösségi előírásokba. A kérdésben az illetékes hatóságok, szervek egyeztetése szükséges az előrelépés érdekében.

A számviteli politikára vonatkozó standard megalkotása az újjá szerveződő Országos Számviteli Bizottság egyik első feladata, célkitűzése.

A kiegészítő mellékletre vonatkozó standard megalkotása érdekében a tárgykörben készített kutatás eredményét Kardos (2009c) tanulmány tartalmazza.

Az általam tett javaslatok közül az adószámvitel kérdésével foglalkozom részletesebben dolgozatom keretében.

Adószámvitel

Dickerson (1949) cikkében felhívja a figyelmet, hogy az adóbevallások kitöltése, illetve az ezekhez szükséges, megfelelő információk szolgáltatása jelenős feladatot jelent a számviteli szakembereknek, és ennek megfelelően az adózási kérdések gyakran jelennek meg a szakmai folyóiratokban. Megfigyelései alapján javasolja a számviteli szakemberek képzésének adótémákkal történő jelentős bővítését.

Egyetértve Adorján (2006) és Lukács (2010a) megközelítésével az **adószámvitel** alatt nem az adókötelezettségekhez kapcsolódó nyilvántartások vezetését értem, hanem az adó szerinti értékek, időpontok számviteli elszámolások során történő alkalmazását. Az Sztv. szerint jelenleg is lehetőség van az előírásoktól való eltérésre a könyvvizsgáló egyetértésével, de csak akkor, ha az szükséges a megbízható és valós összkép biztosításához. Tehát adószámvitel alkalmazása, még a könyvvizsgáló egyetértésével, és az eltérések a kiegészítő mellékletben történő bemutatásával és indokolásával sem lehetséges.

Az adószámvitel bevezetésével lényegében a gyakorlatban jelenleg érvényesülő hüvelykujj szabály kerülne elfogadásra. A teljesség igénye nélkül az alábbi pontokban felsorolom azokat a területeket, ahol jellemzően nem az Sztv. szabályai kerülnek alkalmazásra¹²⁶:

- **Tárgyi eszközök terv szerinti értékcsökkenése** kapcsán jellemzően a vállalkozások már a számviteli politikájukban (ha készül) azt rögzítik, hogy az Sztv. szerinti értékcsökkenés összege, a leírási kulcs megegyezik a társasági adótörvény szerinti leírási kulccsal.
- A **követelések értékvesztése** megállapítása során korábban a társasági adótörvény szerinti korosítási tábla jelent meg a számviteli politikákban, az elmúlt évben azonban jellemzően módosításra kerültek a számviteli politikák igazodva az adójogszabály változásához.
- Mikrovállalkozások számviteli rendszerében gyakori megoldás, hogy az **általános forgalmi adó törvény szerinti teljesítési időpontban** történik meg a ráfordítás, vagy a bevétel elszámolása, követeléssel, illetve kötelezettséggel szemben, függetlenül attól, hogy az Sztv. szerint a követelés és a kötelezettség keletkezését a teljesítési időszakban kellene elszámolni. Az eredményben, azaz az adóalap szempontjából helyes az elszámolás, hiszen jellemzően az időbeli elhatárolások itt alkalmazásra kerülnek.

¹²⁶ A felsorolás bázisát az elmúlt tíz évben jellemzően mikrovállalkozások körében folytatott gyakorlati tevékenységem, és a nálam szakdolgozatot készítőik tapasztalatai adják.

- A **külföldi pénzürtékre szoló teljesítések** elszámolása során jellemzően az Áfa törvény szerinti időpontban érvényes, azaz számlakiállítás kori (jellemzően) MNB árfolyam kerül alkalmazásra, az Sztv. teljesítésnapra választott árfolyam előírásaival ellentétben.
- A külföldi vevő részére belföldön nyújtott szolgáltatás bizonyos esetekben áfa szempontjából adóköteles belföldi tevékenység, míg számvitelben a bevételt export árbevételként kell elszámolni.
- Határesetnek tekinthető a **készletnyilvántartások** kezelése. Jellemző megoldás a vállalkozások részéről, hogy a számviteli politikájukban az kerül rögzítésre, hogy nem vezetnek sem mennyiségi sem értékbeli nyilvántartást a valójában azonban rendelkeznek készletnyilvántartó rendszerrel és a vagyonvédelem érdekében alkalmazzák is azt. E döntés azzal indokolható, hogy a készletmozgások időszaki rögzítésének hiányában az ellenőrzések során alacsonyabb a vállalkozások kockázata.
- Kérdésként merülhet fel, hogy az adószámvitel bevezetésével lényegében eltűnne a **céltartalék képzést** az alkalmazók körében. Ez valóban igaz, azonban céltartalék képzéssel jellemzően nem is foglalkoznak e vállalkozások, és kivételszabály is alkalmazásra kerülhet.

4.4. Összegzés

Az általam feltárt és bemutatott adatközlési kötelezettségekre vonatkozó előírások alapján megállapítható, hogy a **számviteli beszámoló készítési kötelezettség eltörlése** a mikrovállalkozásokra vonatkozóan **nem jelentheti a számviteli információk előállításának kikerülését**, egyrészt a tranzakciók nyilvántartását az EU irányelv is előírja, attól eltérni nem lehet, másrészt az adatszolgáltatási kötelezettséget kell teljesíteni, mind az adóhivatal, mind a statisztikai hivatal felé.

Költség oldalról tekintve a beszámolóalkészítési kötelezettség eltörlését megállapítható, hogy **nem várható jelentős feladatmennyiség, azaz ár- vagy költségcsökkenés az adminisztráció területén** az mikrovállalkozások körében. Mivel a könyvelési díjak jellemzően tartalmazzák a beszámolóalkészítés költségét és azon belül a mérleg és az eredménykimutatás Sztv. által előírt struktúrában történő előállítására helyezik a vállalkozások, illetve a beszámolókat készítő könyvelők a hangsúlyt, és ezen adatokról statisztikai célból továbbra is kell információt szolgáltatni.

Ami látszólag jelentősen csökkentené a beszámolókészítéshez kapcsolódó kötelezettség eltörlését, az a kiegészítő melléklet készítési kötelezettség eltörlése. Azonban erre vonatkozóan végzett kutatásom során kiderült, hogy a kiegészítő mellékletek jellemzően sablonok, sémák alapján készülnek, és nem fordítanak rájuk igazán figyelmet mikrovállalkozások.¹²⁷

A leírtak alapján, szem előtt tartva az egyszerűsítési lehetőség előtt EU által megnyitott, illetve megnyitni kívánt kapukat javaslom az Országos Számviteli Bizottságnak az ágazat specifikus standardok, módszertani segédletek (ajánlott számlakeretek) kidolgozása mellett az adószámviteli standard kidolgozását, mely a gazdálkodó döntése alapján választható lenne.

Az adószámviteli standard előírásainak alkalmazását a beszámoló kötelező közzététele nélkül (vagy amellelt) az a gazdálkodó választhatná, amely megfelel az EU irányelv módosításban megjelenő árbevétel, mérlegfőösszeg, foglalkoztatottak létszáma értékhatárnak.

4.5. Miles tanácsainak alkalmazása

A következőkben bemutatom, hogy hogyan is alkalmaztam Miles (1973) tanácsait az általam elvégzett számviteli információs rendszer értékelemzése során, lépésről-lépésre, mind a tizenhárom tanács megválaszolásra kerül.

1. Kerüljük az általánosításokat!

Véleményem megalapozása érdekében feltártam a számviteli információs rendszer fejlődését, nagyvonalúan megismerkedtem a jelenlegi nemzetközi és hazai gyakorlattal, majd empirikus kutatásokat folytattam az optimális szabályozási szint meghatározása érdekében, a beszámoló információtartalmára vonatkozóan, a számviteli munka etikai kérdéseiről. Kutatásaim során az ésszerűség és erőforrásaim határain belül igyekeztem a felmérések látókörét bővíteni.

2. Szerezzünk meg minden hozzáférhető költségadatot!

A számviteli információs szolgáltatás költségadatairól meglehetősen keveset lehet tudni, hiszen jellemzően az üzleti vagy munkaügyi titok tárgyát képezik. Konkrét költségadatok hiányában így nem is vállalkoztam a funkcióköltség megállapítására.

Az általam feltárt költségadatok összességében egy Európai Bizottsági hatástanulmányra alapozottak, mely szerint a KKV szektorban a vállalkozások adminisztrációs költsége 1558 EUR éves szinten.

¹²⁷ Ezirányú kutatásom eredményeit dolgozatom korábbi alfejezete tartalmazza.

A beszámoló információtartalmára vonatkozó kutatásom során vizsgáltam a közzétett kiegészítő mellékleteket, melyekben az Sztv. előírása szerint¹²⁸ bemutatásra kell, hogy kerüljön a könyvvizsgálónak kifizetett díj, de a kiegészítő mellékletekből ez az információ jellemzően hiányzott.

3. Csak a legjobb forrásból származó információt használjuk fel!

A hipotéziseim alátámasztását szolgáló empirikus kutatások, interjúk tervezésekor, az alanyok kiválasztása során a valós elméleti és gyakorlati tudással is rendelkező szakembereket választottam ki, ezzel biztosítva a „legjobb forrást”.

4. Bontsuk elemeire az értékelemzés tárgyát, találjuk fel hozzá valami újat, tökéletesítsük!

Az elemzés tárgya jelen esetben a pénzügyi számvitel volt és az elemzés célja a pénzügyi számvitel tökéletesítése, ami a valós igényekhez történő igazítást jelenti. A valós igények statisztikai adatok alapján, a szakemberekkel készített interjúk során kerültek meghatározásra, a „valami új” a szakemberek fejében már régóta megfogalmazódott „adószámvitel” definiálása és elfogadásának ösztönzése.

5. Használjuk fel meglévő alkotóképességünket!

A funkcióelemzés és javaslat kidolgozása során a számvitel szakmához hű racionális gondolkodás került alkalmazásra. Jelen projektben a jó gyakorlat felismeréseként értékelem megállapításaimat. Feltárva a gyakorló szakemberek igényeit megalkottam az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének minimális adattartalmú sablonját.

6. Az akadályokat tárjuk fel és győzzük le!

A javaslatok megvalósításának, a bevezetéseknek vélelmezhetően az érdekellentétek szabnak majd leginkább határt, de hiszek a kitartással és további empirikus kutatásokkal, objektív érvekkel alátámasztott megoldások sikerében.

7. Alkalmazzunk szakértőket, tanácsadókat szakismereteink bővítésére!

Szakismereteim bővítési követelményének folyamatosan eleget teszek, tíz éves szakmai gyakorlatom van a könyvelés területén, és az elméleti tudásom folyamatos erősítése érdekében elvégeztem az egyetemi kiegészítő képzést és a könyvvizsgálói képzést is

¹²⁸ 2009-es üzleti évre vonatkozóan.

számvitel szakirányon megszerzett főiskolai diplomámat követően. A számvitellel szemben támasztott igények összegyűjtéséhez, megfogalmazásához számos hazai szakértő, elméleti és gyakorlati szakember véleményét kikerem interjúk formájában.

8. Értékeljük a főbb tőrészeket pénzértékben kifejezve!

A kutatásom során az információ előállítás költségére vonatkozóan fellelhető empirikus nemzetközi adatot közöltem. E tanácsot egy követő kutatás keretében tervezem hangsúlyosan figyelembe venni, mely során a könyvvizsgálati tevékenység értékteremtését kívánom mérni.

9. Használjuk fel a szállító rendelkezésre álló funkcionális termékeit!

A „funkcionális termék” a nemzeti számviteli szabályozás kérdésében az IFRS lehet, melynek hazai egyedi beszámolókra történő alkalmazása több problémát felvet. Figyelembe véve a vállalkozások méretét, tevékenységük egyszerűségét, az esetek nagy többségében nem indokolható az összetett IFRS alkalmazása, így jelenleg csak kevés vállalkozásnak jelenthetnek helyettesítő terméket.

10. Hasznosítsuk és fizessük meg a szállítók rendelkezésre álló szakismeretét és tapasztalatait!

A számviteli információs rendszer működési folyamatainak elmélyült megismerése érdekében számos publikációt feldolgoztam a témában. A szakmai szervezetek képviselői, szakemberei oldaláról azonban óvatosan kerülnek megfogalmazásra – érthető és talán el nem ítéhető módon – a szakmai vélemények, állásfoglalások a számviteli információs szolgáltatásra vonatkozóan.

11. Alkalmazzunk speciális gyártási eljárásokat!

A tanács csak bizonyos absztrakciós szinten értelmezhető a számviteli információs rendszer értékelemzése kapcsán. Miles (1973) javaslata szerint funkciókat alacsonyabb költségekkel is lehet teljesíteni, feltéve, hogy ahhoz a megfelelő eljárások léteznek, csak nem ismertek. Esetünkben ilyen lehet például egy adatszolgáltatási központ, amely részére a cégek csak egyszeres adatközlést teljesítenek, előírt adatstruktúrában, egyetlen határidő figyelembevételével és e központ továbbítja a szükséges információkat az igénylők felé.

12. Használjunk alkalmazható szabványokat!

A számviteli információ szolgáltatási rendszer újragondolása, átalakítása csak az Országos Számviteli Bizottság és a Nemzetgazdasági Minisztérium közreműködésével lehetséges a politikai akarat támogatásával. E tény figyelembevételével kutatásaim eredményeit eljuttattam az OSZB néhány tagjához és az illetékes minisztériumba megfontolásra javasolva azokat.

13. Alkalmazzuk azt a kritériumot: „Kiadnám-e ezen a módon a saját pénzemet?”

A számviteli információs rendszer értékelemzése során az értékelemzési munkafolyamatot a költségelemzést és a változatok, megoldási javaslatok közötti választás során folyamatosan ismétlődő kérdés szintén elvonatkoztatást és átfogalmazást igényel. A javaslatok megfogalmazása során mindvégig igyekeztem párhuzamosan használni az elméleti szakember és a gyakorlati könyvelő, könyvvizsgáló asszisztens gondolkodásom. A kérdés valójában arra vonatkozik, hogy az adott javaslat megvalósításából nyerhető érték arányban áll-e az érte hozandó áldozattal. A kérdés a témára átfogalmazva így hangzik: „El tudnám-e fogadni az ezirányú módosítást?” A válaszom: igen.

5. HIPOTÉZISEK, AZOK IGAZOLÁSA, ÉS JAVASLATOK

Kutatásom alapvető céljaként jelöltem meg a számviteli információs rendszer általam elvégzett értékelemzésének következtetései alapján történő javaslatok megfogalmazását a számviteli információs rendszer igény-orientált megoldásainak bővítésére, a felhasználóbaráttá tételére. Mind a célkitűzés, mind a javasolt megoldások illeszkednek az Európai Unió által megfogalmazott kis- és középvállalkozások adminisztrációs terheinek csökkentését célzó igényekhez.

Az elmúlt években több kutató-oktató (Budai, 2009; Kántor, 2010; Lakatos, 2010) vizsgálta a pénzügyi számvitel területét, és vontak le következtetéseket, tettek megállapításokat a gyakorlati alkalmazásra és a lehetséges módosításokra vonatkozóan.

Korábbi tanulmányaim és tapasztalataim alapján én az értékelemzést tartottam megfelelő eszköznek a számvitel információs rendszer vizsgálatára.

Céлом az volt, hogy bővítsem a különböző aspektusú, de eredményei, következtetései tekintetében egyirányba mutató kutatásokat, azok eredményeit, melyek segítik majd a megfelelő szabályozás kialakítását.

Dolgozatom első részében az értékelemzés került bemutatásra. Ismertettem a módszertan szemléletét, folyamatát, kialakulásának, elterjedésének és alkalmazásának történetét számos hazai és nemzetközi eset bemutatásával.

Az értékelemzés módszertanának lépéseit követve, az első feladat az információgyűjtés. Mivel az elemzés tárgyául a számvitelt választottam, az információ gyűjtés keretében e területhez kapcsolódó kutatásokat végeztem. A számvitel fejlődéstörténetének vizsgálata a jelenkor szabályozási rendszerének ismertetésével folytatódik elfogadva, hogy az érdekellentétek keretek közé szorítása érdekében szabályozásra szükség van. Mivel a számvitelt, mint gyakorlati tevékenységet is értelmezem, foglalkoztam annak etikai kérdéseivel, lehetséges szankcióival. Az információs szakaszban végül kitérek a beszámolóképzésre, a beszámoló hasznosítására, hasznosíthatóságára, kiemelten vizsgálva a kiegészítő mellékletet.

Az információgyűjtést követően az igényelemzés keretében elméleti és gyakorlati szakemberekkel készített mélyinterjúk keretében összegyűjtöttem az igénykeltők körét és az igényeket. Figyelembe véve a hazai piacszerkezetet, az MKV szektorbeli vállalkozások

elsőprő többségét, dolgozatomban fókuszálok a hatósági adatszolgáltatási igényekre elfogadva Lakatos (2010) megállapítását, mely szerint a tulajdonosokat, menedzsmentet követően az adatigény kielégítése szempontjából a bankok és az állam jelennek meg igénykeltőként.

A jelenlegi pénzügyi számviteli információs rendszerrel szemben támasztott hatósági igények a számviteli törvény és különböző rendeletek által definiáltak. A hatóságok információs igényeinek összegyűjtésével rámutatok, hogy bár a vállalkozások 90%-a egyszerűsített éves beszámolót készít, a különböző adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése érdekében a beszámolóra vonatkozó számviteli törvény előírásainál jóval részletesebb nyilvántartás vezetése szükséges.

Az információgyűjtést követően továbbhaladva az értékelemzés lépéssorozatán a feltárt igények alapján összeállítottam a pénzügyi számvitel funkciócsaládfáját építve dolgozatomban második fejezetében bemutatott módszertani elemekre. Az empirikus kutatáson alapuló funkcióteljesítés bírálat alapján levonom a következtetéseket és javaslatokat teszek a megfelelő szintű funkcióteljesítés elérése érdekében.

A dolgozat összeállítása és az azt megelőző kutatási időszak során számos további kutatási területet azonosítottam, mellyel a jövőben foglalkozni kívánok, így például az értékelemzés során beazonosított funkciók költségeire vonatkozó felmérés, illetve a költségcsökkentési lehetőségek feltárása, mely téma szorosan kapcsolódik a számviteli információs rendszer értékelemzéséhez. Az értékelemzés során feltárt Minőséget biztosít funkció alulteljesítettsége okán az információk minősége és megbízhatósága kérdésében szintén indokoltnak látom további empirikus kutatás lefolytatását.

H1: Az értékelemzés, mint hatékony döntés előkészítő eljárás, melynek meghatározó jellemzője a funkcióelemzés alkalmazható nem költségcsökkentési cézzal indított projektekbén.

Az értékelemzés módszertanával felsőfokú tanulmányaim során ismerkedtem meg és felismerve a benne rejlő lehetőségeket az elmúlt néhány évben alkalmazásának terjesztése érdekében is tevékenykedem.

A hipotézis igazolása érdekében **szekunder kutatás**, hazai és nemzetközi irodalom széleskörű áttekintése alapján bemutattam a módszertan fejlődéstörténetét, és kitértem a jelenlegi alkalmazási területek ismertetésére, néhány sikeres példa részletes bemutatásán túl a nemzetközi empirikus kutatások eredményeit is közöltem. Feldolgoztam az 50. SAVE International nemzetközi értékelemzési konferencia előadásait, mely témakörei igazolják a sokszínű alkalmazhatóságot. Az előadások több mint fele szólt gyakorlati alkalmazás bemutatásáról. Az alkalmazásokat bemutató iparágak lefedik az atomenergia-ipart, a légi közlekedést, az építőipart, mozgókép-ipart, tartós fogyasztási cikkek előállítását. Három előadás mutatott be jó példákat Koreából és két multinacionális vállalat (Samsung és Whirlpool) is beszámolt az értékelemzés bevezetésének és működtetésének tapasztalatairól. A nemzetközi kitekintés látókörének szélesítése érdekében vizsgáltam a korábbi SAVE konferenciák előadásait is. A hipotézis igazolása érdekében döntés-előkészítés, problémamegoldás témakörében megjelent tanulmány került bemutatásra, melyben Yokota (2009) arra a következtetésre jut, hogy az értékelemzés, a funkcionális megközelítés okán a leghatékonyabb problémamegoldási segédeszköz, továbbá Leung (2009) nemzetközi empirikus kutatása igazolja, hogy az értékelemzés alkalmazásának egyik fő oka a döntéstámogatás.

Shen és Liu (2003) Az értékelemzés sikertényezői című cikke alapján készítettem egy **kérdőívet** és hasonlóan a szerzőpároshoz arra kértem a MÉT értékelemzési tapasztalattal és megfelelő módszertani ismerettel rendelkező tagjait¹²⁹, hogy a tényezők osztályozásával segítsék kutatásom, a nemzetközi összehasonlítás érdekében. A Magyar Értékelemzők Társasága Közgyűlésén kiosztott 23 db kérdőívből 17 db érkezett vissza kitöltve, így a válaszadási aránya 73,91%. A kitöltött kérdőívek és a cikk alapján lehetőségem nyílt összehasonlítás módszerével értékelní a hazai és nemzetközi szakemberek véleményét. Az adatok elemzéséhez a kapott válaszokat Excelben összesítettem és átlagot, szórást számoltam.

¹²⁹ A kérdőívek kitöltése 2010 tavaszán a MÉT közgyűlésén történt. Köszönöm szépen minden résztvevőnek!

A hazai értékítélet egyértelműen a **funkcióelemzést** helyezi előtérbe (átlag: 4,82, relatív szórás: 8,15%), ebben a kérdésben értenek leginkább egyet a szakértők. A hazai szakértőkkel a felmérést követően készített interjúk során elmondták, hogy a módszertannak ezen elemét ítélik a legerősebb megkülönböztető ismérvnek, ezért gondolják kiemelt fontosságúnak.

Az értékelemzés tehát olyan hatékony döntés-előkészítő eljárás, amely alkalmazható nem csak költségcsökkentési céllal indított projektekben és melynek meghatározó ismérve a funkcióelemzés.

H2: A számviteli információs rendszer optimális szabályozási szintje a részletes szabályozás lenne hazánkban.

Követve az értékelemzés lépéssorozatát az információ gyűjtési szakaszban az értékelemzés tárgyának a számvitelnek megismerése érdekében szekunder kutatást végeztem a számvitel történetére vonatkozóan. E kutatás részeként foglalkoztam a számvitel területeivel, ezen belül a pénzügyi számvitel szabályozási rendszerével.

Az optimális szabályozási szint megfelelő kiválasztása egy rosszul strukturált problémának minősül, ezért a kérdés megválaszolásához egy **döntéstámogató szoftver** alkalmaztam.

A figyelembe vételre kerülő lehetséges szempontok meghatározása céljából többször konzultáltam számviteli elméleti és gyakorlati szakemberekkel egyaránt. Az optimális szabályozási szint meghatározása érdekében felépítettem egy modellt, melyben a figyelembe vételre kerülő értékelési szempontok a következők lettek: adózás, tőkeozgás szabadsága, ellenőrzés, teljesítmények összehasonlíthatósága, költségvonzatok, társadalmi elfogadhatóság. A hipotézis igazolása érdekében 2009. évben **kérdőíves felméréssel** begyűjtöttem nyolc elméleti és gyakorlati szakember véleményét (57,14% válaszadási arány), a kapott értékek átlagát vittem fel és egy stratégiai döntéstámogató szoftverbe. Kutatásom célja a legjobb szabályozási rendszer-szint meghatározása volt. A cél meghatározását követően a programban felépítettem a modellt, az egyes értékelési szempontok rögzítését követően, hozzárendeltem az egyes alternatívákat a csomópontokhoz. A modell felépítését követően következett a kritériumok értékelése páronkénti összehasonlítás módszerével. Ez vezetett el az egyes kritériumok, majd később a változatok prioritásának meghatározásához. A modell értékelése alulról felfelé történt, először meghatározva az alternatíváknak az egyes kritériumok szerint értelmezett preferenciáit, majd értelmezve a kritériumok fontosságát. Az egyes kritériumok

szerinti összehasonlítások során páronkénti értékítéletet alkottunk, ebből a program összeállít egy értékelést, a helyi prioritások alapján származtat prioritásokat.

A szoftver az adatbevitelt követően fa-struktúrába rendezte a szintetizált preferencia értékeket – rendelet: 0,729, standard: 0,181, törvény 0,090 –, mely értékekből megállapítottam, hogy a megadott szempontok alapján **az optimális szabályozási szint a részletes szabályozás** lenne hazánkban.

A hipotézis igazolásához kapcsolódóan vizsgáltam a hazai számvitel szabályozását és megállapítottam, hogy az Országos Számviteli Bizottságnak lenne lehetősége részletes szabályozásokat, leírásokat tartalmazó módszertani útmutatók, segédletek kidolgozására.

A tézishoz kapcsolódóan tett javaslatom:

Javaslom, hogy az Országos Számviteli Bizottság tegyen közzé általa kidolgozott, a számvitel szakmai szervezetek egységes álláspontját tükröző módszertani útmutatókat, segédleteket.

H3: A büntetési tételek szigorítása nem csökkenti a gazdasági bűncselekmények számát, különös tekintettel a számvitel rendjének megsértésére.

Az információgyűjtési szakaszban az értékelemzés tárgyának elmélyült megismerése érdekében széleskörűen foglalkoztam a számvittel. Mivel a számvitel többek között döntéseket megalapozó információszolgáltatási eszköz, és mivel a megalapozott döntések emberek életére hatnak, e döntéseknek vannak etikai vetületei, azaz a számviteli információszolgáltatás maga vet fel etikai kérdéseket. A jó erkölcs betartásának ösztönzésére létrehozott jogszabályok is befolyásolják, meghatározzák a számviteli információszolgáltatást. A számviteli információ minősége nagyban függ annak megbízhatóságától. A megbízhatóságot, az információt előállító pontosságát fokozza a hibás vagy valótlan adatközlés esetén alkalmazásra kerülő szankció kilátásba helyezése. E gondolatfűzér alapján foglalkoztam a számvitel rendjének megsértése gazdasági bűncselekménnyel.

A hipotézis igazolása érdekében az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által rendelkezésemre bocsátott statisztikai adatokat értékeltem, illetve a számvitel rendjének megsértésére vonatkozó és ahhoz szorosan kapcsolódó jogszabályi változásokat tártam fel.

Jogtörténeti kutatásom eredményeként bemutattam a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó szabályozást és annak változását (számviteli nyilvántartás vezetésének rendszeres elmulasztása, számviteli fegyelem megsértése, számvitel rendjének megsértése, adminisztratív csőd büntett). Ismertettem a vétség és a büntett kategóriáit, büntetési tételeit.

Külön kitértem a számviteli területhez kapcsolódó gazdasági bűncselekmények típusaira (csődbűncselekmény, adócsalás, pénzmosás, tartozások fedezetének elvonása), valamint kijelöltem a lehetséges kapcsolódási pontokat. Foglalkoztam gazdasági bűncselekmények számának (2000-2009 időszakot felölelő) dinamikus és területi (Magyarország) elemzésével, a lehetséges okok beazonosításával egyidejűleg.

A **statisztikai adatok elemzése** alapján megállapítottam, hogy bár az elmúlt évtizedben a regisztrált bűncselekmények száma folyamatosan csökkent, összesen 12,57%-kal, ezzel szemben ugyanezen időszakban a gazdasági bűncselekmények száma 52,54%-kal nőtt. A gazdasági bűncselekményeken belül az adócsalás, a csődbűncselekmény és a számvitel rendjének megsértése egymáshoz igen közel álló, szoros kapcsolatban lévő cselekmények, melyekre vonatkozóan a regisztrált bűncselekmények száma alapján megállapítottam, hogy **a számvitel rendjének megsértése kategóriában regisztrált bűncselekmények száma jelentősen nőtt, az elmúlt évtizedben közel négyszerezésre.** Empirikus kutatásom keretében feltártam, hogy ennek oka jelentős részben a jogszabályi tartalom változása, hiszen 2007-től kiegészült a számvitel rendjének megsértése az adminisztratív csődbüntetéssel, mely az adatok elemzése alapján a regisztrált esetek több mint felét teszi ki. A büntetési tételek megismerése érdekében vizsgáltam a jogerősen elítélt felnőtt korúak számát és a büntetési tételeket. Az adatok alapján megállapítottam, hogy a gazdasági bűncselekmények esetében a végrehajtandó pénzbüntetés és a felfüggesztett szabadságvesztés a leggyakoribb büntetés.

A tézishoz kapcsolódóan tett javaslatom:

A végzett kutatás információbázisának konkrét, végrehajtott büntetési tételekre vonatkozó adatok bővítésével javaslom a mérlegképes könyvelők figyelmét felhívni, a témához kapcsolódó esettanulmányokkal a kötelező továbbképzés keretében foglalkozni.

Figyelembe véve, hogy a szakmai igényesség mellett a szankcióktól való félelem motivál leginkább, a szabályok betartására célszerű lenne a szankcionálási struktúra átalakítása hasonlóan az adócsalások esetéhez, ahol az igazgatási eljárás keretében kiszabható bírságok jelentős növelése mellett csökkent az elkövetett regisztrált gazdasági események száma.

H4: A beszámoló adatainak értelmezését segítő kiegészítő mellékletének kötelező adattartalma folyamatosan szűkül; az előírt szerkezet meghatározásának hiánya nehezíti az információ tartalom hasznosítását.

Az értékelemzés információgyűjtési szakaszában vizsgáltam a pénzügyi számvitel által előállított éves, egyszerűsített éves beszámoló hasznosítását, hasznosíthatóságát. A vállalkozások gazdálkodásának számviteli beszámolók alapján történő értékeléséhez szükséges adatokat és információkat a kiegészítő melléklet tartalmazza, a mérleg és eredménykimutatás számszaki adatain túl, a kiegészítő melléklet tartalma alapvetően meghatározza a mérleg és eredménykimutatás adatainak használhatóságát, minőségét. Mivel a Céginformációs szolgálatól kapott adatok alapján megállapítottam, hogy a vállalkozások mindössze 8,44%-a készített éves beszámolót 2009 üzleti évre vonatkozóan kutatásom fókuszában az egyszerűsített éves beszámoló állt.

A hipotézis első részének igazolása érdekében vizsgáltam a **kiegészítő melléklet kötelező adattartalmára vonatkozó jogszabályi előírásokat**, a változások áttekintése alapján megállapítom, hogy az egyszerűsített éves beszámolóra vonatkozóan szükségszerűen igaz az állítás, mivel az első számviteli törvényben¹³⁰ nem volt különbségtétel az éves beszámoló és az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletére vonatkozóan. Azonban a korai kötelező adattartalom szűkítést követően számos bővítés található az egyszerűsített éves beszámoló vonatkozásában is.

A kiegészítő melléklet összeállításáról és a beszámoló információtartalmának hasznosítása kérdésében könyvelőket, elemzőket (üzletviteli tanácsadókat) és banki szakembereket kérdeztem meg (kérdőívfelvétel kérdezőbiztossal). A beszámoló információ tartalmát, használhatóságát és megbízhatóságát vizsgáló **empirikus kutatás** keretében nyolc könyvelőiroda került megkeresésre, az irodák összesen 182 vállalkozásnak készítettek beszámolót előző üzleti évre vonatkozóan, azaz egy iroda átlagosan 23 társas vállalkozásnak könyvelt, a készített beszámolók mindössze 2,2%-a éves beszámoló. A mintában került vállalkozások beszámolójának mérlege „A” változatban, eredménykimutatása összköltség eljárással „A” változatban készült. A **kiegészítő melléklet összeállítására jellemzően sablon alapján került sor** az előző évi adatok átírásával, két iroda használt kiegészítő melléklet összeállításához segédprogramot. A kapott válaszok összegzéseként kijelenthető, hogy a kiegészítő mellékletek **készítésére szánt idő minimális**, átlagosan 53 perc (az értékek 20 és

¹³⁰ 1991. évi XVIII. számviteli törvény

180 perc közöttiek). A könyvelők jellemzően az előző évi sablonok alapján dolgoznak, csak a számok kerülnek aktualizálásra. Az elemzők, külső elemzés keretében jellemzően nem használják a kiegészítő melléklet adattartalmát, a belső elemzések során az alkalmazott információforrás a főkönyvi kivonat. A banki szakemberek jellemzően bekérik a kiegészítő mellékletet, melyből hasznosításra a tulajdonosokra vonatkozó információk és a számviteli politika lényeges elemei kerülnek a vagyoni és jövedelmi helyzetet leíró mutatók mellett.

A hipotézis igazolása érdekében véletlenszerűen kiválasztott cégek 2009 üzleti évre közzétett beszámolóinak kiegészítő mellékletét vizsgáltam át a kiegészítő mellékletek könyvvizsgálati ellenőrzőlistája alkalmazásával. A kutatás következtetése, hogy a sokféle szerkezet, felépítés, részletezettség gátolja az összehasonlíthatóságot, még a kötelező adattartalom teljességének vizsgálatát is. A megjelenő tartalmi elemek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a jogszabályi változások nem kerülnek figyelembevételre az összeállítás során, a kiegészítő mellékletek a hatályos jogszabályi előírásokon túl is tartalmazzak indokolatlan többletinformációkat. A 2010 év tavaszi kutatás eredményei időszerűségének biztosítása és megerősítése érdekében 2011 év őszén ismételten megvizsgáltam 30 darab egyszerűsített éves beszámolót. A nem reprezentatív mintában 30 vállalkozás által közzétett egyszerűsített beszámoló szerepel, a mintába került vállalkozások átlagos árbevétele 74.754 eFt, mérlegfőösszege 43.938 eFt, átlagos állományi létszám 7 fő, 5 beszámoló (16,67%) volt könyvvizsgált. A vizsgált vállalkozások 40%-a az interneten elérhető, ingyenesen letölthető sablon alkalmazásával készíti kiegészítő mellékletét, három esetben nem került kiegészítő melléklet közzétételre az egyszerűsített éves beszámoló mérlege és eredménykimutatása mellé, illetve egy esetben talákoztam szoftverrel készített kiegészítő melléklettel, de az sem felelt meg teljes egészében az Sztv. előírásainak. Az igazoló kutatás során a mintába került beszámolókat és azon belül a kiegészítő mellékleteket a korábbi kutatás tapasztalatai alapján szűkített, az Sztv. változásaira koncentrálnó könyvvizsgálói ellenőrzőlistával vizsgáltam. A mintában vizsgált kiegészítő mellékletek 25,93%-a egyáltalán nem tartalmaz elemzést, 48,15%-a csak mutatókat számol, 25,93%-a tartalmaz szöveges elemzést is. A közzétett kiegészítő mellékletek 92,59%-a tartalmazza a számviteli politika meghatározó elemeit, és bár nem minden esetben az Sztv-ben meghatározott mondattal, de a könyvvizsgálatra nem kötelezett vállalkozások esetében a kiegészítő melléklet tartalmazza azt a tényt, hogy a közzétett adatok könyvvizsgálattal nincsenek alátámasztva. A vizsgált kiegészítő mellékletek 40,74%-ban nem szerepel a könyvviteli szolgáltatásért felelős személy adata. A vizsgált vállalkozások közül tíz mérlege tartalmazott lekötött tartalék adatot, de mindössze három

kiegészítő mellékletében jelent meg a jogcímenkénti részletezés. A saját tőke változásának bemutatása továbbra is elmarad, mindössze 29,63%-ban jellemző. Több sablon nem tartalmazza ezt a részt, csak úgy, mint az áttekintett kiegészítő melléklet készítő szoftver segítségével előállított dokumentum. A mintában vizsgált kiegészítő mellékletek 29,63%-ban szerepeltek a társasági adóalap módosító tételek, illetve 40,74%-ban a befektetési tükör. Az export támogatást, illetve környezetvédelmet érintő adattartalmak tekintetében a mintában vizsgált kiegészítő mellékletek csak nemleges válaszokat tartalmaztak 11,11% illetve 48,15%-os arányban. A mintában szereplő kiegészítő mellékletek mindegyike tartalmazza az átlagos állományi létszámot, de mindössze 1/3-a tartalmaz szellemi/fizikai bontásban adatokat.

Az elvégzett kutatások alapján megállapítottam, hogy a **beszámoló adatainak kiegészítő melléklet segítségével történő értékelése a gyakorlatban komoly nehézségekbe ütközik**, melynek oka egyrészt a gyakori jogszabályváltozás, másrészt a gyakorlati szakemberek **feladat iránt érzett érdektelensége**, mely a feladat teljesítésére szánt idő alapján jelenthető ki. Az okok eredőjeként megállapítottam, hogy az elkészült **kiegészítő mellékletek adattartalma nem teljesen felel meg a jogszabályi előírásoknak, a felhasználói igényeknek**.

A tézishez kapcsolódóan tett javaslatom:

Jelen kutatásom jövőbeli gyakorlati hasznosulását jelenti, hogy céloom szakemberekkel és szabályozószervekkel együttműködve egy jogszabályi változásokat nyomon követő strukturált kiegészítő melléklet sablon kidolgozása, és annak elősegítése, hogy ez közzétételre kerülhessen.

H5: A számviteli információs rendszer a gazdasági környezet igényeinek megfelelően kerül kialakításra, reagál az igényekben bekövetkező változásokra, de a jelenlegi szabályozás mellett nem teljesíti megfelelő szinten funkcióit.

Az értékelemzés információszerzési szakaszában szekunder kutatás alapján feltártam a számvitel történetét a kezdetektől napjainkig. A számvitel **fejlődéstörténetének áttekintése egyértelműen igazolja annak igényekre reagáló voltát**, illetve, hogy a **gazdasági nyilvántartások** mindig fontosak voltak, különösen a piacgazdaság feltételei között ezek jelentették a **döntéseket megalapozó információs bázist**. A feltevést alátámasztja a „Velencei-módszer” írásos történetének kezdete, és a gazdasági követelményekhez igazodó személyes számlaelméletek, majd a materiális mérlegelméletek kialakulása.

Kutatásom során olyan információkat is felleltem, hogy még a számviteli alapfogalmakra is hatottak a változások, a politikai igények; a vagyon és tőke szavak az eszköz és forrás elnevezésre változtak a XX. század közepén.

Az információszerzési szakasz teljessé tételét követően a hipotézis igazolás érdekében összeállítottam a pénzügyi számvitel **funkciócsaládfáját**, majd kérdőíves felméréssel elvégeztem a **funkcióteljesítés bírálatot** a harmadik funkció-szintre vonatkozóan. Az egy mérhető főnév és egy cselekvő ige kombinációjaként felírt funkciókat mondatokká bővíttem a kérdőíves felmérés érdekében és arra kértem a kitöltőket és értékeljék az állításokat, hogy azok milyen mértékben igazak a jelenleg kiépített, illetve kiépíthető számviteli információs rendszerre vonatkozóan. 2011. nyarán 191 fő közgazdász részére célzottan kiküldött kérdőívből 50 érkezett vissza, így a kitöltési arány 26,18%. Az adatok minőségét igazolja, hogy a kitöltők 92%-a legalább egy diplomával rendelkezik, 17,5%-a Okleveles Könyvvizsgáló, 20,6%-a számvitelt oktat és 92 %-a legalább 6 hónap munkatapasztalattal rendelkezik.

A kitöltött kérdőívek adatainak elemzéséhez az SPSS szoftvert használtam Sajtos és Mitev (2007) iránymutatásait követve. Mivel a kérdésre adott válaszok a funkció bírálati kategóriák nominális skálán mértek (hiányzó, alul, megfelelően, vagy felül teljesített) azok elemzésére a kérdésre adott válaszok gyakoriságát megmutató móduszt számoltam a minta tisztítási teszt elvégzését követően.

A pénzügyi számvitel főfunkciói: információszoolgáltatást támogat, a gazdasági esemény elszámolását, valamint döntés-előkészítést támogat. Legkritikusabb terület az információszoolgáltatás támogatása, de számos mellékfunkció kapott megfelelően teljesített minősítéstől eltérő minősítést. A válaszadók véleménye alapján **nyolc** olyan **funkciója** van a jelenleg kialakított számviteli információs rendszernek, amely **alulteljesítettnek minősül**, melyek a következők:

- Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz,
- Standardokat, módszertani segédletek készítését támogatja,
- Kiegészítő melléklet készítést előír,
- Adójogszabályokkal harmonizál,
- Megbízhatóságot biztosít,
- Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál,
- Adatbázis szemléletben gondolkodik,
- Redundanciát elkerül.

A kérdőíves felmérés válaszainak további keresztábrás elemzése során 5%-os szignifikancia szinten igazolásra került, hogy van eltérés az elméleti és a gyakorlati szakemberek véleménye között, mely véleményeltérés a Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz és a Kiegészítő melléklet készítését előír funkciók esetében funkció minősítést befolyásoló véleményeltérésnek minősült, azaz e funkciókat az elméleti szakemberek megfelelően teljesítettnek ítélték, míg a sokaság egésze alulteljesített minősítést adott jellemzően.

A tézishez kapcsolódóan tett javaslatom:

Az elvégzett funkcióelemzést, a funkcióteljesítés bírálatot követően megteszem javaslataimat második funkciószinten, melyek között visszatérő az adószámvitel bevezetésének fontolóra vétele – opcionálisan választható számvitel politikai döntés formájában – és ehhez kapcsolódó adószámviteli-standard kidolgozása.

Dolgozatom téziseit megalapozó primer és szekunder kutatásokat 2008 és 2011 között folytattam. A kézirat zárásakor 2011 októberében már megjelent az illetékes minisztérium honlapján az egyszerűsített számvitel standard tervezete. E tény, az egyszerűsítési folyamat kezdetét kutatóként a hipotézis igazolását követően további megerősítésként értékelem.

HIVATKOZÁSOK ÉS FELHASZNÁLT IRODALOM

Ábrahám Sándor (2007): „Null” bázisú önkormányzati költségvetés készítése értékelemzéssel, Értékelemzési szemle, digitális megjelenés: CD

Adorján Csaba (2006): A magyar számvitel jövője, PwC konferencia, 2006. november 11. <http://www.pwc.com/hu/hu/events/a-szamvitel-jovoje.jhtml%20> (letöltve: 2011. február 19.)

Balogh Ildikó (2007): Hatékonyság növelés egyik módja a közigazgatásban az értékelemzés alkalmazása a szabályzat kidolgozásánál, Értékelemzési szemle, digitális megjelenés: CD

Balogh Ildikó (2008): Az értékelemzés alkalmazásának egy évtizedes tapasztalatai és eredményei az üzleti beruházások területén, International Value Engeneering Conference, digitális megjelenés: CD

Baricz Rezső (1997): Mérlegtan, Aula, Budapest

Bélyác Iván (2008): Hivatás-e még a számviteli szakma gyakorlása? (Deprofessionalizáció a számviteli munkában); Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (50. évf.) 12. sz., pp. 494-496.

Bone, Clive (2002): Best Value Management, http://www.alabc.org.uk/nov_02/Best%20Value%20Management.pdf (letöltve: 2010. november 23.)

Beke Jenő (2010): Review of international accounting information systems, Journal of Accounting and Taxation, augusztus, pp. 25-30.

Budai Eleonóra (2009): Párhuzamok 1949-től 2008-ig, a számvitel 60 éve; PTE KTK Tanulmánykötet, pp. 45-63.

Cariaga, Ignacio - El-Diraby, Tamer - Osman, Hesham (2007): Integration Value Analysis and Quality Function Deployment for Evaluating Design Alternatives; Journal of Construction Engineering and Management, október, pp. 761-771.

Csizmadia Zsófia (2009): Könyvelők, könyvvizsgálók és a büntetőjog I. rész, Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (51. évf.) 5. sz., pp. 208-211.

Csizmadia Zsófia (2009): Gazdasági bűncselekmények - Könyvelők, könyvvizsgálók és a büntetőjog II. rész, Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (51. évf.) 6. sz., pp. 273-275.

Csizmadia Zsófia (2010): Bűnügyi nyilvántartás - Könyvvitel, könyvvizsgálat, Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (52. évf.) 1. sz., pp. 17-19

Csurgó Ottóné szerk (2010): Üzleti etika, Saldo

Dickerson, W.E (1949): The courses in tax accounting; Annual meeting of the American Accounting Association, Ann Arbor, (letöltve: 2011. szeptember 9.)

Domonkos László: Gazdasági bűnözés Magyarországon – kirívóan rossz adatok jöttek http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/gazdasagi_bunozes_magyarorszagon_kirivoan_rossz_a_datok_jottek.482934.html (2011. október 31.)

Dózsa Kornélné (2003): Önköltségszámítás, Saldo

Eckstein, Howard (1992): Total Quality Management, Policy Deployment and Fast; SAVE Annual Proceedings, USA (letöltve: 2010. október 20.)

http://www.value-eng.org/pdf_docs/conference_proceedings/1992/9207.pdf

Ellegant, Howard (1992): Function analysis avoids TQM's Traps; SAVE Annual Proceedings, USA (letöltve: 2010. október 20.)

http://www.value-eng.org/pdf_docs/conference_proceedings/1992/9208.pdf

- Fodor Árpád (2007): A munkás, de csodálatos értékelemzés; MicroVA http://www.microva.hu/tudasbazis/a_munkas_de_csodalatos_ertekelemzes_konyv_az_ertekelemzesrol (letöltve: 2011. február 13.)
- Fodor Árpád (2008): A funkcióelemzéstől a felfedezésig, International Value Engineering Conference, digitális megjelenés: CD
- Fodor Árpád (2010): Az értékelemzés (Value Analysis, Value Engineering) alkalmazása a fejlesztési tevékenységében, BGF PSZK, Msc előadás
- Fodor-Gál Valéria (2009): Kék Óceán Stratégia, Értékelemzési Fórum előadás, 2009. szeptember 27.
- Garajszki Zoltán (szerk) (2004): A számviteli törvény magyarázata 2004 – 2005 HVG Orac, Budapest.
- Garvin, David A. (1987): Competing on the eight dimensions of quality; Harvard Business Review, november-december, pp. 101-109.
- Gowthorpe, Catherine – Blake, John (1998): Ethical issues in accounting, Routledge
- Gyulaffyné Berényi Mária - Nádasi Ferenc (2006): Hitelezés és értékelemzés, Értékelemzési szemle, digitális megjelenés: CD
- Hendricks, Kevin B. – Singhal, Vinod R. (1997): Does Implementing an Effective TQM Program Actually Improve Operating Performance?; Management Science, szeptember, pp. 1258-1274.
- Hendricks, Kevin B. – Singhal, Vinod R. (2001): The Long-Run Stock Price Performance of Firms with Effective TQM Programs; Management Science, március, pp. 332-346.
- Hegedűs József – Anwar Mustafa (2008): Az értékelemzés minőségszemléletű gyakorlata; Szókratész
- Hegedűs József - Fodor Árpád (1988): Értékelemzési kézikönyv, Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
- Ho, Danny C. K. - Cheng, Eddie W. L. - Fong, Patrick S. W. (2000): Integration of value analysis and total quality management: The way ahead in the next millennium; Total Quality Management, November, pp.179-186.
- Hoffer Iлона dr - Naár Ákos (2005): Lehet-e egyszemélyes értékelemzést végezni? Kérdések és válaszok egy konkrét példán „Tudás – etika – felelősség” Magyar Tudomány Hete a Dunaújvárosi Főiskolán, Dunaújváros,
- Horváth&Partners (2003): Controlling, Út egy hatékony controlling-rendszerhez; KJK-KERSZÖV
- Iványi Attila Szilárd (1985): Értékelemzés – racionalizálás a gyártástervezésben; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Iványi Attila Szilárd - Hoffer Iлона (2004): A vállalkozások innovációs módszertana, Aula
- Kántor Béla - Pál Tibor - Pál Tiborné - Erős Adrienn - Musinszki Zoltán - Várkonyiné Juhász Mária - Szilágyi Roland (2006): Speciális számviteli eljárások, Economix
- Kántor Béla (2010): Üzleti információk feldolgozásának lehetőségei a számvitel oldaláról, különös tekintettel az informatikai szempontokra, PhD értekezés, Miskolci Egyetem
- Karai Éva (2009): Az IFRS-beszámolók elvi alapjai, Számviteli tanácsadó, 2009. Január, p.16
- Kardos Barbara – Sztanó Imre – Veress Attila (2007): A vezetői számvitel alapjai; Saldo
- Kardos Barbara (2007): A vállalkozások döntés-előkészítést szolgáló információs rendszerei, BGF Magyar Tudomány Napja előadás

- Kardos Barbara – Szekeres Klára (2008): Értékelemzéssel optimalizált önköltség-számítási rendszer, MÉT-SAVE Nemzetközi Konferencia
- Kardos Barbara (2009a): Application of Value Methodology, BGF Tudományos Évkönyv 2008: Kultúraközi Párbeszéd az Üzleti Világban, pp. 190-208.
- Kardos Barbara – Miklósyné Ács Klára – Siklósi Ágnes – Sisa Krisztina – Sztanó Imre (2009b): Pénzügyi számvitel, Perfekt
- Kardos Barbara (2009c): Kiegészítő melléklet hasznosítása, BGF Tudományos Évkönyv 2009: Válság és Megújulás, pp. 87-100.
- Kardos Barbara (2009d): Egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének információ tartalma, SzámAdó 2009/10., pp. 3-7.
- Kardos Barbara (2009e): Érték és minőség, Dunaújvárosi Főiskola Tudomány Hete konferencia kötet, digitális megjelenés: CD
- Kardos Barbara (2010a): Az éves beszámoló kiegészítő mellékletének többlet információ tartalma, SzámAdó 2010/2., pp. 3-8.
- Kardos Barbara (2010b): SAVE International 2009 és 2010 konferenciák előadásanyagainak annotációi, Értékelemzési szemle, digitális megjelenés: CD
- Kardos Barbara (2011a): A számvitel története, SzámAdó, 2011/3. szám, pp. 3-9.
- Kardos Barbara (2011b): Miért? kérdések a számvitel területéről, SzámAdó, 2011/5. szám, pp. 3-8.
- Ketz, J. Edward: Accounting Ethics (2006): Theories of accounting ethics and their dissemination, Routledge, London
- Kim, Chan W. – Mauborgne, Renée (2005): Kék óceán stratégia, Park Kiadó
- Kotter, John – Rathgeber, Holger (2007): Olvad a jéghegyünk, Változás és siker bármilyen körülmények között, Trivium
- Körmendi Lajos (1998): Értékelemzés; PSZF
- Körmendi Lajos (2010): Értékelemzés, Saldo
- Körmendi Lajos - Nádasi Ferenc (1996): Az értékelemzés elmélete és gyakorlati alkalmazása; Info-Prod
- Knight, Andrew (2008): Spotting value analysis as the strategic tool it is, Healthcare purchasing news, http://findarticles.com/p/articles/mi_m0BPC/is_6_32/ai_n25495187/ (letöltve: 2010. október 27.)
- Krajewski, Lee J. - Ritzman, Larry P. – Malhotra, Manoj K. (2010): Operations management: Strategy and analysis; Upper Saddle River; Prentice Hall
- Kresalek Péter (2007): Beszámolási hajlandóság és a számviteli beszámolók hasznosításának hazai gyakorlata, BGF Tudományos Évkönyv 2007: Reformok útján, pp. 251-263.
- Laáb Ágnes (2006): Számviteli Alapok, Typotex
- Laáb Ágnes (2009): Vezetői számvitel – elmélet és módszertan – oktatási segédlet; Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
- Lakatos László Péter (2010): A számvitel szabályozása, és a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélése, PhD értekezés, Corvinus Egyetem
- Leung, Mei-Yung (2009): Reasons for applying VM – An international comparison; SAVE Conference, Detroit
- Lenkey Miklós (1982): Értékelemzés, MKKE KTI

- Lukács János (2007): Kreatív számvitel, véletlen hiba, szándékos csalás, Társadalom és Gazdaság, 10. szám, pp. 133-142.
- Lukács János (2008a): Könyvvizsgálati tapasztalatok egy felmérés tükrében, Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (50. évf.) 11. sz., pp. 466-474.
- Lukács János (2008b): Mitől fáj a könyvvizsgáló feje?
budapest.mkvk.hu/.../DrLukacsJanos_mitolfajakonyvvizsgalofeje.ppt (letöltve: 2011. február 19.)
- Lukács János (2010a): A számvitel jövője a kkv-szektor számára
http://www.spek.hu/index.php?page=penzugyi_kiutak (letöltve: 2011. február 19.)
- Lukács János (2010b): A könyvvizsgálat aktuális kérdései, Előadás, 2010. március 11.
<http://budapest.mkvk.hu/letoltesek> (letöltve: 2011. február 19.)
- Madarasiné Szirmai Andrea (2009): IFRS SME = IFRS a kis- és közepes vállalkozások számára, Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (51. évf.) 12. sz., pp. 539-542.
- Madarasiné Szirmai Andrea (2010): A számvitel jövője, BGF Magyar Tudomány Ünnepe előadás kézírata
- Martínez-Costa, Micaela – Jiménez-Jiménez, Daniel (2008): Are companies that implement TQM better learning organisations? An empirical study; Total Quality Management, November, pp. 1101-1115
- Matulich, Serge – Heitger Lester E. (1985): Financial Accounting; McGraw-Hill Book Company
- McDowell, Terry (1994): Value Management – Going into the millennium via excellence revisited; Management Accounting, pp. 18-20.
- Meigs, Walter B. – Meigs, Robert F (1986): Financial Accounting; McGraw-Hill Book Company
- Miles, Lawrence D. (1973): Értékelemzés; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Naveh, Eitan – Erez, Miriam (2004): Innovation and Attention to Detail in the Quality Improvement Paradigm; Management Science, November, pp. 1576-1586.
- Németh Balázs (2001): A Total Quality Management alkalmazása Magyarországon; Vezetéstudomány, november, pp. 23-30.
- Neag, Ramona – Masca, Ema – Pascan, Irina (2010): Research on the field test in Mures county Romania regarding the opportunity for different accounting requirements for „small entities” or micro-entities”, Accounting and Management Information System, Vol. 9., pp. 305-329.
- Neuner, J. W. (2011): Cost Accounting definition, http://www.accountingformanagement.com/cost_accounting_definition.htm (letöltve: 2011. október 10.)
- Pál Tibor (2003): A számvitel mint az üzlet nyelve?, Konferencia kötet, Globalizáció - gazdasági versenyképesség és oktatás, Eger
- Pál Tibor (2005): Bevezetés a számvitelbe; Economix Kiadó
- Pál Tibor (2010): Minőség a számvitelben, http://www.spek.hu/index.php?page=penzugyi_kiutak (letöltve: 2011. február 18.)
- Papp László (1999): A kettős könyvvitel elmélete; JPTE
- Rains, James A., Jr. (2010) What are the Function of Function Analysis, SAVE konferencia
- Sajtos László – Mitev Ariel (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea

- Salamon Melinda (2011): A TQM alkalmazhatósága a közszférában, *Vezetéstudomány*, (42. évf.) 5. sz., pp. 57-64.
- Salmador, M. Paz – Bueno, Eduardo – Maranhao, Roncalli (2008): Total Quality Management: A critical analysis from a complexity approach; *Total Quality Management*, május, pp. 513-533.
- Shen, Qiping – Liu, Guiwen (2003): Critical Success Factors for VM, *Journal of Construction Engineering and Management*, szeptember-október, pp. 485-491.
- Smith, Jack L. – Keith, Robert M. – Stephens, William L. (1986): *Accounting Principles*, McGraw-Hill Book Company
- Sprague, David A. (1996): Adding value and Value Analysis to TQM; *Journal for Quality and Participation*, január-február, pp. 70-72.
- Szabóné Bohus Márta (2007): *Számvitel az elméletek tükrében*, DE KTK, Kutatási Fórum
- Szász Erzsébet (2010): A vállalati teljesítmény torzított hatásának számviteli, etikai, vállalatkormányzási és tőkepiaci aspektusai, *Doktori értekezés*, PTE KTK
- Szerkes Klára – Tarjáni István (2010): *Értékelemzési tanácsadás; Menedzser-tanácsadási Kézikönyv 14. fejezet kézírata*
- Sztanó Imre (2006): *A számvitel alapjai; Perfekt*
- Sztanó Imre (2000): *A vezetői számvitel alapismeretei*, BGF PSZFK Főiskolai jegyzet
- Sztanó Imréné (2010): *Adózás; Saldo*
- Tarjáni István (2011): *Az értékelemzés témahatár rendszere, Értékelemzési szemle*, digitális megjelenés: CD
- Tenner, Arthur R. – DeToro, Irving J. (2005): *Teljes körű minőségmenedzsment Műszaki Könyvkiadó*, negyedik kiadás
- Tóthné Szabó Erzsébet (2010): A kiegészítő melléklet szerepe a megbízható és valós kép kialakításában, *Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat*, (52. évf.) 4. sz., pp. 180-186.
- Vickers, James R. – Mandelbaum, Jay (2009): *Expanding value engineering in service contracts*, SAVE Conference, Detroit
- Vörös József (1999): *Termelési-Szolgáltatási rendszerek vezetése*; Janus Pannonius egyetemi Kiadó
- Vörös József (2002): Product balancing under conditions of quality inflation, cost pressure and growth strategies; *European Journal of Operational Research*, pp. 153-166.
- Vörös József (2008): A kereslet hatása az árak, a minőség és a fejlesztési döntések dinamikájára; *Közgazdasági Szemle*, LV. évf., december, pp. 1094-1115.
- Vörös József (2010): *Termelés- és Szolgáltatásmenedzsment*; Akadémiai Kiadó
- Weetman, Pauline (1997): *A vezetői számvitel alapjai*; PSZF
- Wolf Gábor (2008): *Az érték fogalma*, International Value Engineering Conference, Budapest
- Yokota, Hisaya (2009): *Why problems cannot be solved and why VE is effective?*, SAVE Conference, Detroit,
- Zoltán Tamás (2009): *Befektetési alapok értékelemzése*, *Vezetői számvitel Módszertani füzetek*, 2009. október, pp. 21-29.
- Zoltayné Paprika Zita (2005): *Döntéselmélet*; Alinea

Tanulmányok

PricewaterhouseCoopers: Globális Gazdasági Bűnözés 2007.

<http://www.pwc.com/hu/hu/pressroom/feher-galleros-bunozes-magyarorszagon.jhtml>
(letöltve: 2010. október 28.)

PricewaterhouseCoopers: Globális Gazdasági Bűnözés 2009.

<http://www.pwc.com/hu/hu/pressroom/gazdasagi-bunozes-vilagvalsag-idejen.jhtml>
(letöltve: 2010. október 28.)

Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet IRM Statisztikai és Elemző Osztály 2010.

<http://crimestat.bm.hu/B%C5%B1n%C5%91z%C3%A9si%20helyzet%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s.pdf>
(letöltve: 2011. február 13.)

Study on Administrative costs of the EU Company Law Aquis, Ramboll Management, July 2007

http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/simplification/final_report_company_law_administrative_costs_en.pdf (letöltve: 2011. február 13.)

The Big Four Accounting Firms tanulmány

<http://www.docstoc.com/docs/24726105/The-Big-Four-Accounting-Firms> (letöltve: 2011. január 30.)

TOP 50 +50 számviteli szolgáltató rangsora, Accountancy Age

<http://www.accountancyage.com/static/top50-this-year> (letöltve: 2011. január 30.)

Gazdasági és közlekedési Minisztérium: Éves jelentés: Kis és középvállalkozások helyzete 2005-2006. Éves jelentés

Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium (2009): A kis- és középvállalkozások helyzete 2008.

SAVE International Value Society (2007): Value Standard and Body of Knowledge

Interjú Pankucsi Zoltánnal a Nemzetgazdasági Minisztérium Számviteli és Szakképzési Főosztályának vezetőjével, 2011. február 18., kézirat

Lényegesebb felhasznált jogszabályok, szabályzatok

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk)

1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról (Cstv)

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról (Szja)

1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról (Tao)

1991. évi XVIII. törvény a számvitelről

2000. évi C. törvény a számvitelről (Sztv)

2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről (Art)

200. témaszámú standard: A pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatának célja és általános alapelvei

A könyvvizsgálói hivatás magatartási (etikai) szabályairól és fegyelmi eljárásáról szóló szabályzat (MKVK, 2010)

Internet oldalak

Magyar Értékelemzők Társasága honlapja: www.ertekelemzok.hu

Magyar Könyvvizsgálói Kamara honlapja: www.mkvk.hu

Value Hungary Bt honlapja: www.valuehungary.hu

SAVE International honlapja: www.value-eng.org

USA A-131-es Elnöki Hivatali Körlevél: http://www.whitehouse.gov/omb/circulars_a131

Központi Statisztikai Hivatal honlapja: www.ksh.hu

Horváth&Partnes management Consultants honlapja: www.controllingportal.hu

Wikipédia – Big Four oldala: http://en.wikipedia.org/wiki/Big_Four_%28audit_firms%29

Rövidítések

ÉE	Értékelemzés
EK	Eredménykimutatás
FA	Functional Approach
FASB	Financial Accounting Standard Board
IASB	International Financial Reporting Standard Board
IFRS	International Financial Reporting Standard
KKV	Kis- és középvállalkozások
MÉT	Magyar Értékelemzők Társasága
MKV	Mikrovállalkozások
OSZB	Országos Számviteli Bizottság
TESZOR	Termékek és Szolgáltatások Osztályozási Rendszere
VA	Value Analysis
VE	Value Engineering
VM	Value Management
VAVE	Value Analysis/ Value Engineering

MELLÉKLETEK

1. melléklet

MÉT, Kápolnásnyék 2009.09.26.

KÉK ÓCEÁN stratégia alapján kiscsoportos vélemények:

„A” csoport

- A munka eredményét előre látni
- Eredmények kiterjeszthetők más területekre is
- Belátható rövid idő, előre látható ütemezés
- Módszertan sokszínű alkalmazhatósága
- Megoldást ad, nemcsak diagnózist
- Az elsajátításnak több szintjét teszi lehetővé (karrier pálya, v. szervezeti bevezetési evolúció)
- Növeli a belső dolgozók tudásszintjét
- Eredményből fizethető (sikerérdekelt díjazás bevállalása - erre megoldás lehet, ha a vállalati zsűrin állva maradt javaslatok szerint fizet díjat a megbízó)
- Vevői kockázat csökken
- Vevő imázs növekedhet, marketing értéke van (kiléphet, megmutatkozhat az eredményekkel)
- Igények (igénykeltő csoportok) teljes feltárása
- Csoportmunka kultúrájának növelése
- Szabványosított eljárás (nemzetközi) írja le
- Feltárja a valós problémát és erre kínál megoldást (rávilágít arra, hogy gyakran nem az a probléma, amire előzetesen gondolnak)
- Független nézőpont
- Áttekinthetőség javítása (jobban kezelhető a komplex problémakör is)
- Funkcionális gondolkodás
- Tárgyra irányul, nem személyeskedő, nem számonkérő
- Értékes, szokatlan, megragadó a módszertan

„B” csoport

Mikor, mitől elégedett a megrendelő?

- Ha azt kapja, amit gondolt
- Kisebb kockázattal tud döntést hozni
- Probléma alól tehermentesítve van

- Vezetői stresszhelyzet csökken
- Döntések hatásait előre bemutatja
- Piac is elfogadja, bevezethető a folyamat eredménye
- Folyamatos vezetői tájékoztatás a munka alatt
- Közbenső egyeztetés legyen, opponálás rendben legyen
- Mobilizálja a munkatársak innovációs készségeit
- Műszakiak költségérzékenységének fejlesztése
- Bemutatni, hogy a legértékesebb eredményt kapja (alternatíva bemutatása)
- Műszaki-gazdasági terület ellenérdekeltségének feloldása
- A bevezetés bizonytalansága csökken
- A tervezési folyamat (átfutási ideje) lecsökken
- Látványos, gyorsan megmutatkozó eredményeket ad
- Költséghatékony megoldást kínál

„C” csoport

- Koherencia (átláthatóság, következetesség stb.)
- Teljeskörűség az igény és az érintettek bevonása szempontjából
- Eredmény (pénzügyi)
- Korábbi referencia
- Hatékonyságot növel
- Reprodukálhatóság (eredményképződés)
- Objektivitás
- Gyorsaság
- Egyszerű példák és célok
- Következetes döntések
- Globális alkalmazhatóság
- Konvenciók felrúgása - szemléletváltás
- Funkcióelemzés eladása
- Optimalizálás
- Hatáskeltés

2. melléklet

Az értékelemzés sikertényezőinek hazai és nemzetközi kutatási eredmények összefoglaló összehasonlító táblázata

Tényezők	MÉT tagok			Cikk alapján			Nemz-Magyar
	Átlag	Szórás	Rel.szórás	Átlag	Szórás	Rel.szórás	
funkcióelemzés	4,82	0,39	8,15%	4,26	0,91	21,36%	-0,5635
a résztvevők szakmai gyakorlata és tudása saját területükön	4,65	0,61	13,05%	4,19	0,73	17,42%	-0,4571
résztvevők hozzáállása	4,65	0,61	13,05%				
irányított, ellenőrzött csoportmunka	4,59	0,62	13,48%	4,44	0,85	19,14%	-0,1482
célok tiszta kijelölése	4,47	0,62	13,96%	4,48	0,56	12,50%	0,0094
multidiszciplináris csoportösszetétel	4,47	0,72	16,05%	4,76	0,44	9,24%	0,2894
információk előkészítése és megértése	4,47	0,62	13,96%	4,29	0,78	18,18%	-0,1806
különböző technikai megoldások alkalmazása (pl. FAST, ötletroham)	4,47	0,51	11,51%				
ÉE javaslatok kiválasztása, fejlesztése	4,47	0,51	11,51%				
megfelelő/elegendő idő az elemzésre	4,47	0,72	16,05%	4,15	0,73	17,59%	-0,3206
a résztvevők személyisége	4,18	0,81	19,37%	4,18	0,91	21,77%	0,0035
bevezetés nyomon követése és támogatása	4,12	0,86	20,82%				
ügyfél támogatása és aktív részvétele	4,12	0,93	22,53%	4,88	0,33	6,76%	0,7624
résztvevők közötti interakciók	4,06	1,25	30,76%	4,21	0,81	19,24%	0,1512
együttműködés a kapcsolódó szervezeti egységekkel	4,06	0,66	16,23%	4,06	0,32	7,88%	0,0012
minősített csoportvezető	4,00	1,06	26,52%	4,54	0,92	20,26%	0,5400
bevezetési terv elkészítése	3,94	0,97	24,52%	4,29	0,85	19,81%	0,3488

Kedves Kollégák!

A doktori iskolában **Stratégiai döntések** című tantárgyból azt a feladatot kaptuk, hogy egy általunk választott rosszul strukturált problémát modellezünk és hozzunk döntést egy szakértői szoftver támogatásával.

A **számviteli információs rendszer szabályozásának optimális szintjéről** szóló döntést modelleztem.

Alternatívák a szabályozás szintjére:

- Standard
- Törvény
- Rendelet

Az alternatívák értékelési szempontjai:

- Adózás
- Tőkemozgás
- Ellenőrzés
- Teljesítmény összehasonlíthatósága
- Költségvonzatok
- Politikai elfogadhatóság

Adózás

A számvitel egyik funkciója az érdekeltek információkkal történő ellátása, az érdekeltek körébe tartozik az adóhatóság is, hiszen az adóalap meghatározása a számviteli eredmény alapján történik az egyes tagállamokban. A probléma abból adódik, hogy ugyanazon tevékenység sorozat számviteli eredménye, megítélése a különböző tagállamokban eltérő lehet, illetve tagállamon belül is függhet számviteli politikában meghatározott döntéstől; illetve az egyes tagállamokban eltérőek (ha vannak) az adó-alapot módosító tételek, és az adónemek, illetve az adókulcsok is.

Tőkemozgás

A vállalkezési tevékenység mobilitása kulcs fontosságú kérdés az Unión belül, ehhez azonban standard szabályrendszerre is szükség lenne, mind adózási, mind számviteli szempontból, hogy a vállalkozásokat ne korlátozza az eltérő szabályrendszerekhez történő alkalmazkodás kényszere.

Ellenőrzés

A számvitel által szolgáltatott információk valóságának, megbízhatóságának ellenőrzéséhez egyrészt jól meghatározott szabályokra van szükség, amelyek betartása kontrollálható; másrészt olyan szabályrendszere van szükség, amely igazodik bármely vállalkezési tevékenység sajátosságához.

Teljesítmény összehasonlíthatósága

A teljesítmények összehasonlíthatósága érdekében minden tagállamban egységes rendszer bevezetése lenne célszerű, fontosnak tartom továbbá az egyértelmű szabályozást, ami nem tartalmaz alternatívan elfogadható megoldásokat, tekintve, hogy azok rontják az összehasonlíthatóságot.

Költségvonzatok

A szabálysintek elfogadottságának biztosításához szükséges, hogy annak változása ne járjon jelentős költségvonzattal. Többféle szempontból vizsgálható a költségvonzat, én elsősorban a szabálmódosításból származó tudás megszerzésének költségével kalkulálok. Bár ha abból indulok ki, hogy minden változás költségvonzattal jár, az a rendszer optimális ami leginkább elterjedt, hiszen összességében az átállás költsége akkor lehet minimális, ha sok területen alkalmazzák.

Társadalmi elfogadhatóság

Társadalmi elfogadhatóság vizsgálata történelmi múltat tekintve az egyes nemzetekben eltérő lehet. Magyarországon például a rendeleti szintű szabályozás volt érvényben a rendszerváltást megelőzően, így véleményem szerint rossz közérzetet eredményeznének a szigorú, merev előírások, ugyanakkor az adóalap megállapítása szempontjából talán jobban ellenőrizhető lenne a rendszer és kevésbé ingadozó a vállalkozások eredménye.

A fentiek alapján kérlek benneteket számértékek beírásával nyilvánítsatok véleményt az egyes alternatívák, illetve kritériumok fontossága kapcsán, páros összehasonlítás során:

Ítéletalkotási skála:

-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
<i>x alternatíva</i>					<i>vs</i>	<i>y alternatíva</i>				

Adózási szempontból mely szabályozási szint az optimális?

rendelet vs. törvény	
rendelet vs. standard	
törvény vs. standard	

Tőkeozgás szempontból mely szabályozási szint az optimális?

rendelet vs. törvény	
rendelet vs. standard	
törvény vs. standard	

Ellenőrzés szempontból mely szabályozási szint az optimális?

rendelet vs. törvény	
rendelet vs. standard	
törvény vs. standard	

Teljesítmények összehasonlíthatósága szempontból mely szabályozási szint az optimális?

rendelet vs. törvény	
rendelet vs. standard	
törvény vs. standard	

Költségvonzatok szempontból mely szabályozási szint az optimális?

rendelet vs. törvény	
rendelet vs. standard	
törvény vs. standard	

Politikai elfogadhatóság szempontból mely szabályozási szint az optimális?

rendelet vs. törvény	
rendelet vs. standard	
törvény vs. standard	

Például:

- ha adott szempontból X preferáltabb - 5 az érték,
- ha a két alternatíva egyenrangú, akkor 0 az érték,
- ha Y alternatíva picikét preferáltabb 1 vagy 2
- ha közepesen preferáltabb, akkor 3,
- ha erősen preferált, akkor 4,
- ha nagyon erősen preferált, akkor 5.

Kritériumok sorba rendezése páros összehasonlítással:

Adózás vs. Tőkemozgás	
Adózás vs. Ellenőrzés	
Adózás vs. Teljesítmény összehasonlíthatósága	
Adózás vs. Költségvonzatok	
Adózás vs. Politikai elfogadhatóság	
Tőkemozgás vs. Ellenőrzés	
Tőkemozgás vs. Teljesítmény összehasonlíthatósága	
Tőkemozgás vs. Költségvonzatok	
Tőkemozgás vs. Politikai elfogadhatóság	
Ellenőrzés vs. Teljesítmény összehasonlíthatósága	
Ellenőrzés vs. Költségvonzatok	
Ellenőrzés vs. Politikai elfogadhatóság	
Teljesítmény összehasonlíthatósága vs. Költségvonzatok	
Teljesítmény összehasonlíthatósága vs. Politikai elfogadhatóság	
Költségvonzatok vs. Politikai elfogadhatóság	

Budapest, 2009. január 10.

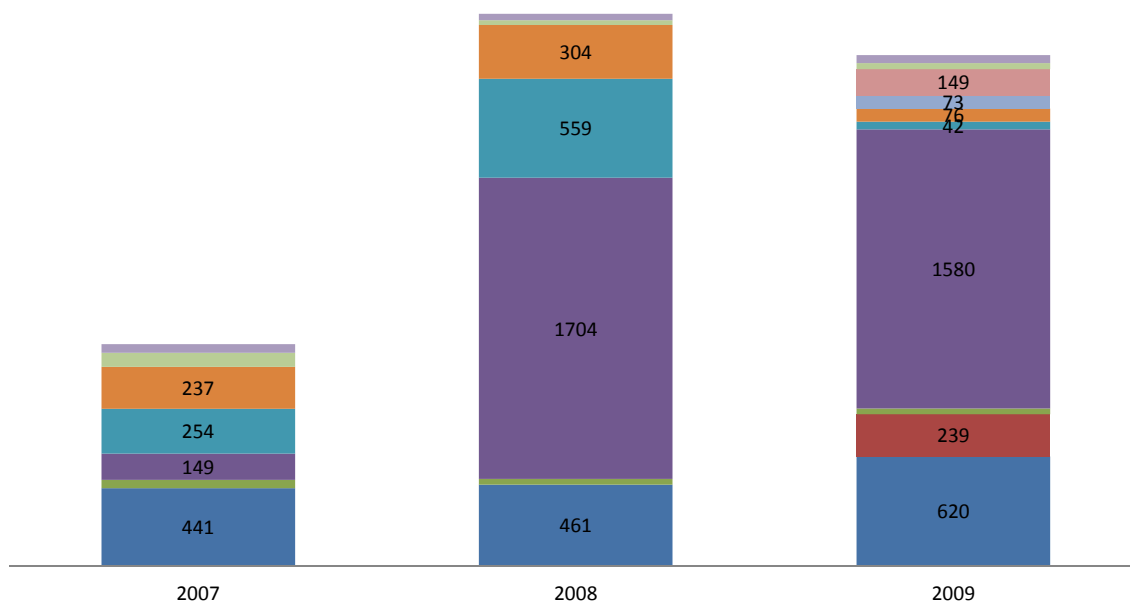
Kardos Barbara

A gazdasági bűncselekmények

Jogosulatlan gazdasági előny megszerzése	288. §
<i>A számvitel rendjének megsértése</i>	289. §
Csődbűncselekmény	290. §
Rossz minőségű termék forgalomba hozatala	292-294. §
Minőség hamis tanúsítása	295. §
Áru hamis megjelölése, A fogyasztó megtévesztése, <i>Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban</i>	296. §
<i>Tartozás fedezetének elvonása, Hitelezési csalás</i>	297. §
<i>Engedély nélküli külkereskedelmi tevékenység</i>	298. §
<i>Gazdálkodó szervezet vezető állású személyének visszaélése, Saját tőke csorbítása, Jogosulatlan pénzügyi tevékenység</i>	298/A-D §
<i>Gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása</i>	299. §
<i>Bennfentes kereskedelem, Tőkebefektetési csalás, Piramisjáték szervezése</i>	299/A-C §
<i>Gazdasági titok megsértése</i>	300. §
<i>Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény, Számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása</i>	300/C, E §
Árdrágítás	301-302. §
Pénzmosás	303. §
<i>A pénz- és bélyeghamisítás</i>	304-308. §
Adócsalás	310. §
Visszaélés jövedékkel	311. §
Csempészet	312. §
<i>Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás</i>	313. §
<i>Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése</i>	314. §

Számvitel rendjének megsértése (regisztrált bűncselekmények)

- beszámoló-készítési (könyvvezetési, könyvvizsgálati) kötelezettség megszegésével elkövetett számvitel rendje megsértésének vétsége
- bizonylati rend megsértésével elkövetett számvitel rendje megsértésének vétsége
- nyilvántartási (bizonylatolási) kötelezettség megszegésével elkövetett számvitel rendje megsértésének vétsége
- számvitel rendje megsértésének a felszámolási eljárás során elkövetett vétsége
- beszámoló-készítési (könyvvezetési, könyvvizsgálati) kötelezettség megszegésével, az adott üzleti év képét lényegesen befolyásoló hibát előidézve elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette
- beszámoló-készítési (könyvvezetési, könyvvizsgálati) kötelezettség megszegésével, az adott üzleti év vagyoni helyzete áttekintését (ellenőrzését) megghiúsítva elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette
- bizonylati rend megsértésével, az adott üzleti év képét lényegesen befolyásoló hibát előidézve elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette
- bizonylati rend megsértésével, az adott üzleti év vagyoni helyzete áttekintését(ellenőrzését) megghiúsítva elkövetett számvitel rendje megsértésének büntette
- a számvitel rendje gondatlan megsértésének vétsége
- Egyéb (pénzügyi intézmény körében)

Tisztelt Könyvelő!

A BGF PSZFK Számvitel Intézeti Tanszékének oktatójaként a könyvelőirodák körében kutatást végzek a beszámoló részét képező kiegészítő melléklet összeállításával, tartalmával, hasznosításával kapcsolatban.

Kérem, hogy a kérdőív kitöltésével Ön is járuljon hozzá a gyakorlatorientált oktatás megvalósításához!

Köszönettel:

Kardos Barbara

tanársegéd

Kérdések a kiegészítő melléklet(ek) összeállításával kapcsolatban

Általános kérdések

1. Összesen hány vállalkozásnak készített az iroda 2008. évi beszámolót?
ebből hánynak éves beszámolót?

2. Az éves beszámolót készítő vállalkozások közül hány kötelezett, azaz nem is mentesülhetne az éves beszámoló készítési kötelezettség alól?

3. Az éves beszámolót készítő vállalkozások mérlegének szerkezete jellemzően

- „A” változat
- „B” változat

4. Az éves beszámolót készítő vállalkozások jellemzően ... eljárással készítik eredménykimutatásukat.

- összköltség
- forgalmi költség

- „A” változat (lépcsőzetes)
- „B” változat (mérlegszerű)

5. Az éves beszámoló mellé ki készíti az üzleti jelentést?

- a vállalkozás, azaz az ügyvezetés felelőssége
- az iroda

6. Ha az iroda kötelezett az üzleti jelentés elkészítésére, kérem sorolja fel, hogy mi annak jellemző adattartalma (témakörök):

...
...
...

7. A kiegészítő melléklet összeállítása a mérleg és az eredménykimutatás készítését követően történik

- sablon alapján (előző évi beszámoló kiegészítő melléklet adatainak átírásával)
- könyvelőprogramban rögzített adatok alapján automatikusan
- segéd-program támogatásával (Alkalmazott szoftver neve:

8. Hány perc egy kiegészítő melléklet összeállításának időigénye egy a vállalkozás tevékenységét jól ismerő könyvelőnek

- éves beszámoló esetén?
- egyszerűsített éves beszámoló esetén?

... perc

... perc

Kérem, mellékelje egy adott/kiválasztott vállalkozás beszámolójának (közvetett) kiegészítő mellékletét!

Amennyiben végez az iroda átvilágításokat, elemzéseket kérem, válaszolja meg a következő kérdéseket is!

Kérdések a kiegészítő melléklet(ek) hasznosításával kapcsolatban

1. Milyen célból kéri fel a vállalkozási tevékenység elemzésére jellemzően?

...

2. Időbeli és/vagy térbeli (versenytársak?) elemzéseket, összehasonlításokat készít?

...

3. Milyen adatokat használ a beszámolóból?

- összes eszköz
- befektetett eszközök
- követelések
- saját tőke
- hosszú lejáratú kötelezettségek
- rövid lejáratú kötelezettségek
- adózás előtti eredmény
- adózott eredmény
- jóváhagyott osztalék

4. A kiegészítő melléklet információtartalmát hasznosítja?

- igen, a következőket:
- nem, jellemzően nem áll rendelkezésre
- nem

5. Ha a cég önelemzésre kéri fel, milyen adatforrást használ?

- Beszámoló (mérleg, eredménykimutatás, kiegészítő melléklet)
- Főkönyvi kivonat (számlarend)
- Interjúk során begyűjtött informális adatokat is (Valódiság?)
- egyéb:.....

6. Ha a cég önelemzésre kéri fel, milyen módszert alkalmaz, milyen mutatókat számol?

7. Mi a véleménye az egyszerűsített éves beszámoló adataiból készíthető elemzések hasznosíthatóságáról?

Tisztelt Hitelintézeti Munkatárs!

A BGF PSZFK Számvitel Intézeti Tanszékének oktatójaként a hitelintézetek körében kutatást végzek a számviteli beszámoló részét képező kiegészítő melléklet hasznosításával kapcsolatban.

Kérem, hogy a kérdőív kitöltésével Ön is járuljon hozzá a gyakorlatorientált oktatás megvalósításához!

Köszönettel:

Kardos Barbara

tanársegéd

Kérdések a kiegészítő melléklet(ek) hasznosításával kapcsolatban

1. A hitelbírálat során jellemzően mely számviteli dokumentumok kerülnek bekérésre?

- mérleg
- eredménykimutatás
- kiegészítő melléklet
- főkönyvi kivonat

2. A hitel-monitoring során jellemzően mely számviteli dokumentumok kerülnek bekérésre?

- mérleg
- eredménykimutatás
- kiegészítő melléklet
- főkönyvi kivonat

3. Milyen adatokat használ a beszámolóból?

- összes eszköz
- befektetett eszközök
- követelések
- saját tőke
- hosszú lejáratú kötelezettségek
- rövid lejáratú kötelezettségek
- adózás előtti eredmény
- adózott eredmény
- jóváhagyott osztalék
- árbevétel
- költségek
- egyéb:

4. A kiegészítő melléklet információtartalmát hasznosítja?

- nem
- igen, a következőket:

7. melléklet

Ellenőrzési szempont	"0"	"1"	"2"	"üres"	Össze -sen
Terület: Kiegészítő melléklet					
Értékelni kell a vállalkozó valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét mutatókkal és szövegesen (0= nincsenek mutatószámok és szöveges értékelés sem; 1= vannak mutatószámok, de nincs szöveges értékelés; 2= mutatószámok és szöveges értékelés is van)	7	13	7	3	30
Be kell mutatni a számviteli politika meghatározó elemeit és azok változását (0= nincs ilyen rész; 1=van róla infó)	2	25	0	3	30
Kötelező könyvvizsgálat esetén erre egyértelmű utalás, a könyvvizsgáló adatai és a díjak jogcíme (0=nincs adat; 1= van adat; 2="nem kötelezett")	0	5	22	3	30
A könyvviteli szolgáltatásért felelős személy és adatai (0=nincs adat; 1= van adat)	11	16	0	3	30
A vezető tisztségviselők, FB tagoknak folyósított kölcsön (0=nincs adat; 1= van adat)	26	1	0	3	30
Be kell mutatni a lekötött tartalékot (0=nincs adat, de a mérlegben van lekötött tartalék mérlegsoron adat; 1= nincs adat, a mérlegben NINCS lekötött tartalék mérlegsoron adat; 2= van adat)	7	17	3	3	30
Be kell mutatni a saját tőke éven belüli változását, különösen a jegyzett tőkét érintően (0=nincs adat; 1= van adat)	19	8	0	3	30
A visszavásárolt részvények, megszerzett saját üzletrészek alakulását, ezek saját tőkéhez viszonyított arányát, a kifizetett vagy kapott ellenértéket (0=nincs adat, de a mérlegben van forgóeszközök/értékpapírok mérlegsoron adat; 1= nincs adat, a mérlegben NINCS forgóeszközök/értékpapírok mérlegsoron adat; 2= van adat)	1	24	2	3	30
A kapcsolt vállalkozásokkal szemben fennálló kötelezettségekre képzett céltartalék képzését és felhasználását 0=nincs adat, de a mérlegben van céltartalékok mérlegsoron adat; 1= nincs adat, a mérlegben NINCS céltartalékok mérlegsoron adat; 2= van adat)	0	27	0	3	30
Éves beszámoló esetén az értékelések közül azokat, melyek módosítják a tao alapját, továbbá rendkívüli bevételek és ráfordítások összegét és azok adóra gyakorolt hatását (0=nincs adat; 1= van adat)	19	8	0	3	30
Éves beszámoló esetén az immateriális javak és a tárgyi eszközök nyitó bruttó értékét, azok növekedését és csökkenését, továbbá az értékcsökkenés nyitó értékét és változásait, a tárgyévi leírások összegét, valamint az átsorolásokat (0=nincs adat; 1= van adat)	16	11	0	3	30
Éves beszámolónál az exportértékesítés árbevételét, az importbeszerzés értékét, annak földrajzi megbontását, továbbá az értékesítés árbevételét az egyes tevékenységek szerint (0=nincs adat; 1= van adat)	27	0	0	3	30
Éves beszámolónál az exporttámogatás összegét és a támogatott bevételhez kapcsolódó költségeket (0=nincs adat; 1= van adat)	24	3	0	3	30
A környezet védelmét szolgáló tárgyi eszközök alakulását (0=nincs adat; 1= van adat)	14	13	0	3	30
A veszélyes hulladékok, környezetre káros anyagok alakulását (0=nincs adat; 1= van adat)	14	13	0	3	30
A környezetvédelmi kötelezettségeket, az elszámolt költségeket, a képzett céltartalékot és egyéb várható kötelezettségeket (0=nincs adat, de a mérlegben van céltartalékok mérlegsoron adat; 1= nincs adat, a mérlegben NINCS céltartalékok mérlegsoron adat; 2= van adat)	0	27	0	3	30
A beszámoló minden részét a vállalkozás képviselőjére jogosult személy köteles aláírni (0=nincs aláírás; 1= van aláírás)	9	18	0	3	30
Forgalmi költség eljárás esetén az aktivált saját teljesítményeket és a költségnemek alakulását (0= nincs adat; 1= van adat; 2= forgalmi EK és van adat)	17	10	0	3	30
A tárgyévben foglalkoztatott munkavállalók átlagos létszámát, bérköltségét, a személyi jellegű egyéb kifizetéseket állománycsoportonkénti bontásban (0=nincs adat; 1= van adat)	18	9	0	3	30

A gazdasági szervezet adatai:

törzsszám

statisztikai
főtevékenység

megye

1117

Munkaerőköltség-felvétel, 2010

01 Kereset		
Sor	A felmerült költségek jogcíme	Összes költség 1000 Ft
01	Alapbér, illetve törzsbér	
02	Ebből: alkalmazásban álló szakképző iskolai tanuló munkadíja	
03	Bérpótlékok	
04	Ebből: túlórapótlék	
05	Ebből: műszakpótlék	
06	Kiegészítő fizetés (le nem dolgozott időre fizetett munkadíj, mindig kell adatnak lennie!)	
07	Prémium, jutalom, 13. és további havi fizetés	
08	Ebből: havi rendszerességgű fizetés	
09	Állományba nem tartozók (egyszeri, eseti megbízási díjasok) és az egyéb foglalkoztatottak (egyéni vállalkozó tulajdonos és segítő családtagja stb.) munkadíja	
10	Ebből: munkavégzés alól történő felmentés idejére fizetett kereset összege	
11	Ebből: tanfolyami külső előadók, szakmai oktatást végzők stb. részére teljesített kifizetések	
12	Technikai összesen (01-től 11-ig)	
02 Egyéb munkajövedelem és egyéb személyi jellegű kifizetések		
13	Lakhatásköltség-térítés <i>(lakás bérleti díja, vissza nem térítendő lakásépítési támogatás)</i>	
14	Étkeztetési térítés <i>(természetben, étkezési jegy formájában, pénzben)</i>	
15	Tartós külföldi kiküldetés, munkavállalás esetén a hazai átlagkeresetek alapján megállapított munkabér összegét meghaladó hányad	
16	Munkakörhöz kapcsolódó, munkajövedelemnek tekintendő költségtérítések	
17	Ebből gépkocsi használatához kapcsolódó költségtérítések, lízingdíjak	
18	Munkába járással kapcsolatos költségtérítések <i>(csak a vásárolt szolgáltatás, saját az egyéb természetbeni munkajövedelemnél) pl. helyi, távolsági buszbérlet térítési díja</i>	
19	Egyéb természetbeni munkajövedelmek	
20	Ebből: ruházatköltség-térítés <i>(munka-, védő- és egyenruházat nélkül)</i>	
21	Ebből: üdülési hozzájárulás <i>(üdülési csekk, térítésmentes üdültetés önköltsége)</i>	
22	Ebből: saját termékből, szolgáltatásból <i>(fogyasztói ár és megtérített összeg különbsége)</i>	
23	Ebből: vásárolt termékből, szolgáltatásból <i>(fogyasztói ár és megtérített összeg különbsége)</i>	
24	Jubileumi jutalom <i>(beleértve törzsgárdtagsági jutalom)</i>	
25	A dolgozók versenytilalmi kötelezettség-vállalásának térítése	
26	Részvény-, értékpapír-juttatás értéke <i>(a munkavállaló által térített hányad nélkül)</i> és opció esetén a lejárat napján érvényes árfolyamnyereség <i>(nem része a munkajövedelemnek)</i>	
27	Munkaruházatköltség-térítés	egyéb személyi jellegű kifizetések <i>(nem része a munkajövedelemnek!)</i>
28	Szerszámhasználati díj	
29	Bel- és külföldi kiküldetési költségek	
30	Technikai összesen (13-tól 29-ig)	

A gazdasági szervezet adatai:

 törzsszám

 statisztikai
 főtevékenység

 megyekód

1117

Munkaerőköltség-felvétel, 2010 (folytatás)

03 Szociális költségek		
Sor	A felmerült költségek jogcíme	Összes költség 1000 Ft
31	Egészségbiztosítási járulék (1997. évi LXXX. törvény alapján)	
32	Nyugdíjbiztosítási járulék (1997. évi LXXX. törvény alapján)	
33	Munkaerő-piaci járulék (1997. évi LXXX. törvény alapján)	
34	Foglalkozás-egészségügyi szolgálati hozzájárulás (89/1995. (VII. 14.) Kormányrendelet)	
35	Egészségügyi hozzájárulás (1998. évi LXVI. törvény alapján csak a bérjárulék hányad)	
36	Rehabilitációs hozzájárulás (1991. évi IV. törvény alapján)	
37	Megváltozott munkaképességű dolgozók keresetkiegészítése	
38	Betegszabadság díjazása és a táppénzből a munkáltatót terhelő hányad	
39	Munkahelyi baleset esetén táppénz-kiegészítés	
40	Összevont járulék (pl. START kártya szerinti járulék)	
41	Kötelező mértéket meghaladó táppénz-kiegészítés	
42	A munkáltató által önként vállalt baleset-, betegség-, élet- és nyugdíjbiztosítás díja	
43	Jóléti és kulturális költségek	
44	ajánlott saját jóléti és kulturális intézménnyel kapcsolatos költségek	
45	segély, valamint a munkavállaló családjának nyújtott támogatások	
46	Végkielégítés	
47	Érdekképviseleti és társadalmi szervezeteknek nyújtott támogatás	
48	Korengedményes nyugdíj igénybeviteléhez munkáltatói hozzájárulás	
49	Technikai összesen (31-től 48-ig)	
04 Szakoktatás, képzés, továbbképzés költsége		
50	Szakoktatás, képzés, továbbképzés költsége	
51	Ezen belül: Szakképzési hozzájárulás (2003. évi LXXXVI. törvény alapján)	
52	Képzési, továbbképzési díjak, nyelvtanulás támogatására fordított összegek	
53	Technikai összesen (50-től 52-ig)	
05 Kiegészítő információk		
54	Teljes munkaidőben foglalkoztatottak	átlagos állományi létszáma, fő
55	Nem teljes és havi 80 óránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottak (szakképző iskolai tanuló nélkül)	
56	Alkalmazásban álló szakképző iskolai tanulók	
57	Teljes munkaidőben foglalkoztatottak	által teljesített munkaórák száma, óra
58	Nem teljes és havi 80 óránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottak (szakképző iskolai tanuló nélkül)	
59	Alkalmazásban álló szakképző iskolai tanulók	
60	Fizetett, de le nem dolgozott munkaórák száma (Mindig kell adatnak lennie!)	szabadság, egyéb fizetett távollét (betegszabadság nélkül), óra
61	Egyéb költség (pl. munkaerő-toborzáshoz kapcsolódó költség), 1000 Ft	
62	Munkáltatót terhelő SzJA 1000 Ft	
63	Egyéb, munkáltatót terhelő adó (kommunális adó) 1000 Ft	
64	Támogatások 1000 Ft	
65	Technikai összesen (54-től 64-ig)	

3

111710

Pénzügyi számvitel funkcióteljesítés bírálata

Üdvözlöm!

Kérdőívem célja a szakemberek véleményének felmérése a pénzügyi számvitel funkcióteljesítéséről.

Az értékelemzés lépésein végighaladva kutatásom keretében összegyűjtöttem az igénykeltők elvárásait, majd ezek alapján megfogalmaztam a számvitel funkcióit.

Önt, kedves kérdőívemet kitöltő, kutatásban közreműködő személy, arra szeretném megkérni, hogy gondolja végig az egyes funkciókat és alkosson véleményt, vajon azok hiányzó-, alul-, megfelelően-, túlteljesített, vagy felesleges funkciók-e!

Az átláthatóság és érthetőség érdekében a következőkben megfogalmazott állítások mentén kérem a funkcióteljesítés-bírálatot elvégezni.

A jelenleg kiépített, vagy kiépíthető számviteli információs rendszerre az állítás...

1. nem igaz (Hiányzó funkció)
2. igaz, de az elvárás magasabb lenne (Alulteljesített funkció).
3. teljes mértékben igaz (Megfelelően teljesített funkció).
4. igaz, de indokolatlan (akár csak egy paraméter is) (Túlteljesített funkció)
5. igaz, de nem (a számvitelnek) kellene vele foglalkozni (Felesleges funkció)

A kérdések megválaszolása során kérem vegyék figyelembe, hogy a számviteli információs rendszer alatt értelmezem a rendszert alkotó szabályokat és a rendszer elemeit: könyvelő - ki csinálja?, szoftver - mivel csinálja?, produktuma - mit csinálja?.

A kérdőív kitöltése anonim módon zajlik. Az adatokat csak összesítve elemzem és mutatom be, úgy, hogy az egyéni információk, vélemények sehol sem azonosíthatóak.

A kérdőív kitöltése körülbelül 5-10 percet vesz igénybe.

Köszönöm segítségét!

1. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége

- Középiskola
- Jelenleg felsőoktatási hallgató vagyok
- Diploma
- Posztgraduális képzéssel rendelkezem
- PhD

2. Az Ön munkatapasztalata számviteli területen

- Nincs tapasztalatom
- 6-24 hónap tapasztalatom van
- 25-60 hónap tapasztalatom van
- Több mint 60 hónap tapasztalatom van

3. Melyik állítás igaz Önre? (több is jelölhető) (több válasz lehetséges)

- Mérlegképes könyvelő vagyok
- Okleveles könyvvizsgáló vagyok
- Számvitelt oktatok
- Egyik sem

4. Nemzetközi Beszámolókészítési Standardok figyelembe vételre kerültek/kerülnek a hazai számviteli rendszer kialakítása, aktualizálása során.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben (akár csak egy paraméter is)
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

5. Alapelveket meghatároz (nevesített és nem nevesített alapelvek).

(Gyakorlata alapján van-e olyan terület, amelyre vonatkozóan hiányolja egy alapelv jogszabályban történő nevesítését!?)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben (akár csak egy paraméter is)
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

6. Választási lehetőséget biztosít (számviteli politikai döntések).

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben (akár csak egy paraméter is)
- igaz, de nem lenne rá szükség

7. Standardok, módszertani segédletek készítését támogatja.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne (lehetőséget ad, de nem támogat)
- teljes mértékben igaz
- igaz, de túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

8. Mérlegkészítést előír (szerkezetet, tartalmat meghatároz, eltérési lehetőségeket biztosít).
A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne (egyértelműbb)
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletes
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni (pl. mikroállalkozásoknál)

9. Eredménykimutatás készítést előír (szerkezetet, tartalmat meghatároz, eltérési lehetőségeket biztosít).
A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne (egyértelműbb)
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletes
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni (pl. mikroállalkozásoknál)

10. Kiegészítő melléklet készítést előír (tartalmat meghatároz, eltérési lehetőségeket biztosít)
A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne (pontosabban definiált tartalom, szerkezet, séma megadása)
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

11. Adójogszabályokkal harmonizál (pl. fogalmak)
A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

12. Külső ellenőrzést előír (Megbízhatóságot biztosít)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás nagyobb lenne (szélesebb körre vonatkozzon a külső ellenőrzés előírása)
- teljes mértékben igaz
- igaz, de az túlzott mértékű
- igaz, de nem a számvitelnek kellene vele foglalkozni

13. Belső ellenőrzést lehetővé tesz (Megbízhatóságot biztosít)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás szélesebb körű lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni (szükségtelen)

14. Nyilvántartás részletezést lehetővé tesz a (statisztikai célú) adatszolgáltatások teljesítése érdekében. (pl. alszámlák kialakítása a KSH adatszolgáltatás teljesítésének biztosítása érdekében)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

15. Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás korábbi lenne (pl. 90 napos közzétételi határidő általánosítása)
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul korai (lehetne hosszabb a mérlegkészítés időszaka)
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni (nincs szükség rá)

16. Az átláthatóság biztosítása érdekében különböző operatív feladatokat határoz meg. (pl. könyvelési tételek definiálása, főkönyvi kivonat készítés)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás részletesebb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni (nem illik a keret jellegű törvényi koncepcióba)

17. Ellenőrzési pontokat kijelöl az átláthatóság biztosítása érdekében.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás részletesebb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

18. A kettős könyvvitel logikai felépítése az informatikában alkalmazott adatbázis-szemléletnek megfelel, így a munkaráfordítás minimalizálható.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

19. A munkaráfordítás (feladat, művelet) minimalizálása érdekében ismétlődést (redundanciát) elkerül az adatfeldolgozás és az adatszolgáltatás során.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

20. A munkaráfordítás (feladat, művelet) minimalizálása érdekében adatfeldolgozás automatizálást lehetővé tesz.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

21. Valóságtartalmat biztosít (pl. bizonylati elvet és fegyelmet, mérlegképes könyvelőt, könyvvizsgálati kötelezettséget előír)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás magasabb lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

22. Teljességet biztosít (minden vagyoni és jövedelmi adatot tartalmaz, ami a döntések meghozatalához információval szolgálhat)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

- nem igaz
- igaz, de az elvárás több lenne
- teljes mértékben igaz
- igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben
- igaz, de nem kellene vele foglalkozni

23. Kérem, ossza meg velem észrevételeit! (opcionális)

Részvételével számos értékes információhoz jutok, melyet kutatásom során fel tudok használni. Segítségét köszönöm. Amennyiben érdeklik az eredmények, akkor a barbsbox@gmail.hu címre kérem írjon egy levelet, és elküldöm Önnek a kutatásról szóló beszámolót.

Az eredmények összefoglalása

1. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége

Középiskola	3		6%
Jelenleg felsőoktatási hallgató vagyok	1		2%
Diploma	38		76%
Posztgraduális képesítéssel rendelkezem	4		8%
PhD	4		8%
Összes válasz	50		

2. Az Ön munkatapasztalata számviteli területen

Nincs tapasztalatom	4		8%
6-24 hónap tapasztalatom van	11		22%
25-60 hónap tapasztalatom van	12		24%
Több mint 60 hónap tapasztalatom van	23		46%
Összes válasz	50		

3. Melyik állítás igaz Önre? (több is jelölhető) (több válasz lehetséges)

Mérlegképes könyvelő vagyok	33		52.4%
Okleveles könyvvizsgáló vagyok	11		17.5%
Számvitelt oktatok	13		20.6%
Egyik sem	6		9.5%
Összes válasz	63		

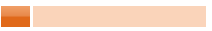

4. Nemzetközi Beszámolóképzési Standardok figyelembe vételre kerültek/kerülnek a hazai számviteli rendszer kialakítása, aktualizálása során.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	5		10%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	28		56%
teljes mértékben igaz	13		26%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben (akár csak egy paraméter is)	4		8%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

**5. Alapelveket meghatároz (nevesített és nem nevesített alapelvek).
(Gyakorlata alapján van-e olyan terület, amelyre vonatkozóan hiányolja egy alapelv jogszabályban történő nevesítését!?)**

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás....

nem igaz	7		14%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	15		30%
teljes mértékben igaz	26		52%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben (akár csak egy paraméter is)	2		4%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

6. Választási lehetőséget biztosít (számvitelpolitikai döntések).

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	0		0%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	12		24%
teljes mértékben igaz	31		62%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben (akár csak egy paraméter is)	7		14%
igaz, de nem lenne rá szükség	0		0%
Összes válasz	50		

7. Standardok, módszertani segédletek készítését támogatja.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	8		16%
igaz, de az elvárás magasabb lenne (lehetőséget ad, de nem támogat)	32		64%
teljes mértékben igaz	9		18%
igaz, de túlzott mértékben	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

8. Mérlegkészítést előír (szerkezetet, tartalmat meghatároz, eltérési lehetőségeket biztosít).

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	0		0%
igaz, de az elvárás magasabb lenne (egyértelműbb)	14		28%
teljes mértékben igaz	32		64%
igaz, de indokolatlanul részletes	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni (pl. mikrovállalkozásoknál)	3		6%

Összes válasz	50
---------------	----

9. Eredménykimutatás készítést előír (szerkezetet, tartalmat meghatároz, eltérési lehetőségeket biztosít).

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	0		0%
igaz, de az elvárás magasabb lenne (egyértelműbb)	13		26%
teljes mértékben igaz	34		68%
igaz, de indokolatlanul részletes	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni (pl. mikrovállalkozásoknál)	2		4%
Összes válasz	50		

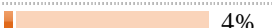

10. Kiegészítő melléklet készítést előír (tartalmat meghatároz, eltérési lehetőségeket biztosít)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	2		4%
igaz, de az elvárás magasabb lenne (pontosabban definiált tartalom, szerkezet, séma megadása)	22		44%
teljes mértékben igaz	16		32%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	9		18%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	1		2%
Összes válasz	50		

11. Adójogszabályokkal harmonizál (pl. fogalmak)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	10		20%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	31		62%
teljes mértékben igaz	7		14%
igaz, de túlzott mértékben	2		4%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

12. Külső ellenőrzést előír (Megbízhatóságot biztosít)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	7		14%
igaz, de az elvárás nagyobb lenne (szélesebb körre vonatkozzon a külső ellenőrzés előírása)	20		40%
teljes mértékben igaz	11		22%
igaz, de az túlzott mértékű	10		20%
igaz, de nem a számvitelnek kellene vele foglalkozni	2		4%
Összes válasz	50		

13. Belső ellenőrzést lehetővé tesz (Megbízhatóságot biztosít)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	8		16%
igaz, de az elvárás szélesebb körű lenne	18		36%
teljes mértékben igaz	22		44%
igaz, de túlzott mértékben	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni (szükségtelen)	1		2%
Összes válasz	50		

14. Nyilvántartás részletezést lehetővé tesz a (statisztikai célú) adatszolgáltatások teljesítése érdekében. (pl. alszámlák kialakítása a KSH adatszolgáltatás teljesítésének biztosítása érdekében)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	6		12%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	10		20%
teljes mértékben igaz	31		62%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	2		4%
Összes válasz	50		

15. Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	6		12%
igaz, de az elvárás korábbi lenne (pl. 90 napos közzétételi határidő általánosítása)	13		26%
teljes mértékben igaz	28		56%
igaz, de indokolatlanul korai (lehetne hosszabb a mérlegkészítés időszaka)	3		6%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni (nincs szükség rá)	0		0%
Összes válasz	50		

16. Az átláthatóság biztosítása érdekében különböző operatív feladatokat határoz meg. (pl. könyvelési tételek definiálása, főkönyvi kivonat készítés)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	2		4%
igaz, de az elvárás részletesebb lenne	9		18%
teljes mértékben igaz	32		64%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	5		10%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni (nem illik a keret jellegű törvényi koncepcióba)	2		4%
Összes válasz	50		

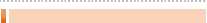

17. Ellenőrzési pontokat kijelöl az átláthatóság biztosítása érdekében.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	5		10%
igaz, de az elvárás részletesebb lenne	18		36%
teljes mértékben igaz	26		52%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

18. A kettős könyvvitel logikai felépítése az informatikában alkalmazott adatbázis-szemléletnek megfelel, így a munkaráfordítás minimalizálható.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	7		14%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	28		56%
teljes mértékben igaz	14		28%
igaz, de túlzott mértékben	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

19. A munkaráfordítás (feladat, művelet) minimalizálása érdekében ismétlődést (redundanciát) elkerül az adatfeldolgozás és az adatszolgáltatás során.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	10		20%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	27		54%
teljes mértékben igaz	12		24%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	0		0%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	1		2%
Összes válasz	50		

20. A munkaráfordítás (feladat, művelet) minimalizálása érdekében adatfeldolgozás automatizálást lehetővé tesz.

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	5		10%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	19		38%
teljes mértékben igaz	24		48%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	1		2%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	1		2%
Összes válasz	50		

21. Valóságtartalmat biztosít (pl. bizonylati elvet és fegyelmet, mérlegképes könyvelőt, könyvvizsgálati kötelezettséget előír)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	6		12%
igaz, de az elvárás magasabb lenne	17		34%
teljes mértékben igaz	25		50%
igaz, de túlzott mértékben	2		4%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

22. Teljességet biztosít (minden vagyoni és jövedelmi adatot tartalmaz, ami a döntések meghozatalához információval szolgálhat)

A jelenleg kiépített (kiépíthető) számviteli információs rendszerre az állítás...

nem igaz	7		14%
igaz, de az elvárás több lenne	17		34%
teljes mértékben igaz	24		48%
igaz, de indokolatlanul részletesen, túlzott mértékben	2		4%
igaz, de nem kellene vele foglalkozni	0		0%
Összes válasz	50		

A számvitel rendjének megsértéséhez szorosan kapcsolódó egyéb, illetve a statisztikákban megjelenő tényállások (vétségek és bűncselekmények) részletes ismertetése és a kapcsolódó gyakorlati problémák felvetése¹³¹

A gyakorlat szempontjából a számvitel rendjének megsértése a következők szerint értelmezhető például: az a könyvelő, aki a gazdasági események folyamatát tükröző bizonylatok adatait a könyvviteli nyilvántartásokban nem rögzíti, ezekbe a nyilvántartásokba szabályszerűen kiállított bizonylat nélkül jegyez be adatokat, és ezzel jelentősen nehezíti megbízója vagyoni helyzetének ellenőrzését megsérti a (bizonylati rendet) számviteli fegyelmet.

Fontosnak tartom felhívni a figyelmet a nem megfelelő információszolgáltatás szankcionálásának lehetőségére, illetve arra, hogy az adócsalás ténye szükségszerűen együtt jár a számvitel rendjének megsértésével a bizonylati rend megsértésén keresztül, ami legalább vétségnek minősül. A számvitel rendjének megsértése, tehát szorosan összefügg az **adócsalással**, így ennek szankcionálási lehetőségeit is érdemes áttekinteni.

Aki az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős tényre (adatra) vonatkozóan valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy ilyen tény (adatot) a hatóság elöl elhallgat, és ezzel vagy más megtévesztő magatartással az **adóbevételt csökkenti, vétséget** követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetés büntett miatt **három évig** terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény folytán az adóbevétel nagyobb mértékben csökken. A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény folytán az adóbevétel jelentős mértékben csökken.¹³² A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény folytán az adóbevétel különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékben csökken. Büntetendő, aki a megállapított adó meg nem fizetése céljából téveszti meg a hatóságot, ha ezzel az adó behajtását jelentősen késlelteti, vagy megakadályozza. Az elkövető nem büntethető, ha a vádirat benyújtásáig az adótartozás kiegyenlítésre kerül.

A fentiek alapján különösen fontos, hogy a számviteli szolgáltatást végző írásban kössön szerződést a megbízójával, melyben rögzítésre kell, hogy kerüljön a feladatok, határidők és szolgáltatási díjak részletezésén túl a felelősségi körök pontos körülhatárolása. Az esetleges eljárás során a felelősség megállapításához mind az írásban megkötött szerződés, mind a

¹³¹ A függelék összeállításához felhasználásra kerültek Csizmadia (2009, 2010) cikkei.

¹³² A szabályozásból nem derül ki egyértelműen, hogy mi tekinthető nagy mértéknek, illetve jelentős mértéknek.

vállalkozás belső szabályzatai (számviteli politika) szükségesek, ezért is különösen fontos azok elkészítése és folyamatos aktualizálása.

Az adózás rendjéről szóló törvény 174/A§-a szerint, az állami adóhatóság a számviteli törvény szerinti beszámoló letétbe helyezésére és közzétételére előírt határidő eredménytelen elteltét, illetve a céginformációs szolgálat közzétételi költségterítés teljesítésének elmulasztásáról szóló értesítésének beérkezését követő 30 napon belül 15 napos határidő tűzésével felhívja az adózót a kötelezettség teljesítésére. Ha az adózó a felhívás szerinti határidőben a kötelezettség teljesítését nem pótolja, az állami adóhatóság a határidő elteltét követő napon az adózó adószámát 60 napos határozott időtartamra felfüggeszti. A felfüggesztés elrendeléséről szóló döntés ellen fellebbezésnek nincs helye. Ha az adózó a beszámoló letétbe helyezési, illetve közzétételi kötelezettségének a felfüggesztés időtartama alatt sem tesz eleget, az állami adóhatóság erről a cégbíróságot elektronikus úton haladéktalanul értesíti és kezdeményezi a cég megszűntnek nyilvánítását.

A nem magánszemély adózó 500 ezer forintig terjedő **mulasztási bírsággal** sújtható, ha

- a jogszabályokban előírt bizonylatok kiállítását, illetve
- könyvek, nyilvántartások vezetését elmulasztja,
- a bizonylatokat az előírásoktól eltérően állítja ki,
- a könyveket, nyilvántartásokat hiányosan vagy az előírásoktól eltérően vezeti,
- a számviteli törvényben meghatározott pénzkezelési szabályzatra vonatkozó rendelkezéseket megsérti, vagy
- a közzétett **éves beszámolója, egyszerűsített éves beszámolója egészében vagy részben nem felel meg a számvitelről szóló törvény előírásainak**, illetve
- iratmegőrzési kötelezettségének nem tesz eleget¹³³. (Art 172. § (1) e-f)

Az Art 172. § (1) bekezdésének fentiek szerint 2011. január elsejétől hatályos előírása lehetővé teszi az Sztv. előírásaitól eltérő gyakorlat azonnali szankcionálását. A számviteli szakemberek szempontjából ez kockázatot jelenthet, hiszen az Art alapján az adózó, azaz a megbízó büntethető, azonban (szerződésben rögzített feltételek esetén) a könyvelő, könyvvizsgáló hibája miatt a vállalkozásra kiszabott mulasztási bírság megtérítését a megbízó követelheti.

Az a könyvelő, aki tevékenysége során munkáltatójának vagy cégének tevékenységével kapcsolatban jogtalan előnyt kér, illetve kötelezettségének megszegéséért jogtalan előnyt

¹³³ Az iratok megőrzésének előírt határideje 10 év a beszámolóra és az azt alátámasztó dokumentumokra vonatkozóan és 8 év az alapbizonylatok tekintetében. A munkaügyi nyilvántartások kötelező megőrzési ideje korlátlan.

vagy annak ígéretét elfogadja, illetve a jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért passzív gazdasági **vesztegetés** elkövetője lesz (a megvesztegetett). A vesztegetés büntett és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Ha az elkövető a jogtalan előnyért a kötelességét megszegi, büntettet követ el, és egy évtől öt évig, fontosabb ügyben történt kötelességszegés esetén, illetőleg ha a cselekményt bünszövetségben vagy üzletszerűen követi el, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető a kötelességét fontosabb ügyben szegi meg, a bűncselekményt bünszövetségben vagy üzletszerűen követi el. (Btk. 250-255. §)

Az előny a bűncselekmény elkövetését megelőző állapothoz képest, azzal okozati összefüggésben pozitív irányú változást jelent, akár az elkövető, akár vele kapcsolatban álló más harmadik személy vonatkozásában. Az előny vagyoni, személyes vagy erkölcsi jellegű is lehet. Vagyoni előny leggyakrabban a pénz, vagy a pénzben kifejezhető egyéb tárgy. Személyes jellegű lehet például egy szexuális kapcsolat létesítése, míg az erkölcsi előny elsősorban az adott foglalkozáshoz, tevékenységhez kötődő dicséret vagy a ranglétrán való előbbre jutás lehetősége. Nem tekintendő azonban előnynek minden olyan juttatás, amely általában a társadalmi szokásoknak megfelel, így például egy tárgyalás során az elkövető szokásos mértékű vendéglátása.¹³⁴

Például az a könyvelő, aki pénzt fogad el harmadik féltől azért, hogy a gazdasági társaság beszámolójában hamis adatokat tüntessen fel megvalósítja a passzív vesztegetés bűncselekményét, és tette a számvitel rendjének megsértése vétség tényálláselemeibe is beleillik. Ha maga a gazdasági társaság kéri meg a könyvelőt a hamis adatok szolgáltatására, az nem minősül vesztegetésnek, az tényállástól függő egyéb bűncselekménynek minősül.

Mivel a könyvvizsgáló a könyvvizsgált vállalkozással munkaviszonyban nem állhat, és mivel az nem lehet saját vállalkozása, így a könyvvizsgáló aki a jogtalan vagyoni előnyért könyvvizsgálati kötelezettségét megszegi a számvitel rendjének megsértését követi el, vesztegetést nem.

Aktív gazdasági vagy hivatali vesztegetés elkövetője bárki lehet, azonban e tényállások az elkövető oldalán jellemzően nem párosulnak közvetlenül számvitel rendjének megsértéséhez.

¹³⁴

https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/420013/Kozbizalom_kozelet_tisztasaga_elleni_buncselekmenyek200912.html?ugy=passzveszt20100128.html#paragr3 (2010. október 27.)

A gazdálkodási kötelezettségeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények Btk-ban első nevesített eleme a **jogosulatlan gazdasági előny megszerzése**. Elkövetője, aki a központi költségvetésből, a helyi önkormányzati költségvetésből vagy az elkülönített állami pénzalapokból jogszabály alapján, külföldi állam vagy nemzetközi szervezet által céljelleggel nyújtott pénzügyi támogatást vagy más gazdasági előnyt úgy szerez meg, hogy ennek érdekében valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, azaz valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Büntetendő továbbá, aki a céljelleggel nyújtott támogatást a jogcímétől eltérően használ fel, és az ebből eredő visszafizetési kötelezettségének nem tesz eleget, úgyszintén az, aki a pénzügyi támogatás felhasználásával kapcsolatban előírt elszámolási vagy számadási kötelezettség teljesítésekor valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, illetőleg valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel. (Btk. 288. §) A büntethetőség feltétele a szándékosság, tehát, ha a beszámoló szakmai hiba folytán kerül hibásan beadásra, mely alapján a gazdálkodó meg is kapja a támogatást, a könyvelő nem követi el a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése bűncselekményt (szándékosság hiányában). A bűncselekmény másik alapesetének elkövetése azonban csak szándékosan történhet, jellemzően fiktív számlák befogadásával és elszámolásával, ami szintén egyben kimeríti a számvitel rendjének megsértése vétség tényállását.

A számvitel rendjének megsértésére vonatkozó előírások változásaival párhuzamosan érdemes áttekinteni mi minősül **csődbűncselekménynek** (Btk. 290.§) Cselekmény büntethető, ha a csődeljárást megindították, vagy a felszámolást elrendelték, illetve a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg, de a tényállás már akkor megvalósul, ha a cég csak fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben van. A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. (Cstv. 33/A. §)

A csődbűncselekmény elkövetője az lehet, aki a gazdálkodó szervezet vagyona felett rendelkezni jogosult, amely tulajdonság nem jellemzője a könyvelőknek, könyvvizsgálóknak, így ők felbujtói (szándékosan rábeszéli) vagy bűnsegédei (szándékosan segítséget nyújt) lehetnek e bűncselekménynek.

A jelenlegit megelőző gazdasági visszaesés idején, '90-es évek eleje iktatták be a **hitelezési csalást** a Btk-ba. A gazdasági recesszió következménye a felszámolási eljárások számának megnövekedése mellett a hitelezési csalás különböző módokon való elkövetése. Hitelezési csalást követ el, aki gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtásának, megszüntetésének vagy a hitelfeltételek megváltoztatásának kedvező elbírálása érdekében valótlan tartalmú okiratot használ fel, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Valótlan tartalmú okirat lehet a fedezetül kínált ingatlan tulajdoni lapja, de akár a vállalkozás vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetét bemutató beszámoló is, mely utóbbi összeállítása jellemzően a könyvelő feladata, így a könyvelő itt is csak bűnsegédként büntethető. (Btk. 297/A. §)

A könyvelő, könyvvizsgáló bennfentes információhoz juthat tevékenysége során, amennyiben erre alapozva pénzügyi eszközre vonatkozóan ügyletet kötnek, illetve ezen információkat illetéktelen személyeknek adják át, akkor bennfentes kereskedelem végrehajtóivá válnak, ami három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (Btk. 299/A. §)

A számviteli szakemberek munkájuk során számos titok tudatába kerülhetnek, a könyvvizsgálók titoktartási kötelezettségét, illetve megszegésének következményeit a Btk-n kívül a Kkt is szabályozza, illetve a Magyar Könyvvizsgálói Kamara IFAC etikai kódexén alapuló etikai szabályzata is kezeli.

A Btk. szerint a **gazdasági titok** a bank-, értékpapír-, pénztár-, biztosítási vagy foglalkoztatói nyugdíjtitok, valamint az üzleti titok. Titoksértést követ el az a személy aki a gazdasági titoknak minősülő adatot jogtalan előnyszerzés érdekében, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva illetéktelen személy részére hozzáférhetővé tesz, jogosulatlanul megszerez, felhasznál, mással közöl vagy nyilvánosságra hoz, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Nem büntethető gazdasági titok megsértése miatt, aki

- a közérdekű adatok nyilvánosságára és a közérdekből nyilvános adatra vonatkozó, külön törvényben meghatározott kötelezettségének tesz eleget, vagy
- a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyet kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt,

- bennfentes kereskedelemmel, piacbefolyással vagy a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyet kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt.

Tehát például, ha a könyvelő, vagy könyvvizsgáló a Pmt-ben előírt kötelezettségének eleget téve adatokat szolgáltat ügyfeléről a jogosult hatóságnak, akkor titoksértés miatt nem büntethető.

A számviteli szakemberek munkájuk során találkozhatnak **pénzmosással**, melyre vonatkozóan az illetékes hatóságok felé bejelentési kötelezettségük is van, a bejelentés meg nem tétele már vétségnek minősül, így célszerű tisztában lenni, azzal, hogy mi minősül pénzmosásnak. Pénzmosás a Btk definíciója szerint a szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából

- a dolgot átalakítása vagy átruházása, gazdasági tevékenység gyakorlása során történő felhasználása,
- a dolgon fennálló jog vagy az e jogban bekövetkezett változások, illetve azon helyet eltitkolása vagy leplezése, ahol a dolog található,
- a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végezése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybe vétele.

A pénzmosás büntett, mely öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A könyvelők és könyvvizsgálók a Pmt-ben előírt tartalommal pénzmosás és terrorizmus finanszírozás megelőzésével kapcsolatban szabályzatot kötelesek készíteni. A bejelentési kötelezettség címzett szervezete honlapján mintaszabályzat segít eligazodni a gyanús esetek között.

Egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő melléklete

Cégnév:

Székhely:

Adószám:

A könyvek vezetésével, a **beszámoló elkészítésével megbízott** személy: Könyvelő Janka (regisztrációs száma: 065320)

A vállalkozó a beszámoló összeállítása során nem tért el a Sztv. előírásaitól.

A vállalkozás **könyvvizsgálati** kötelezettség alá tartozik, a könyvvizsgáló kizárólag jogszabályi előírás alapján készített könyvvizsgálatot végez a vállalkozásnál. (vagy) A közzétett adatok könyvvizsgálattal nincsenek alátámasztva.

A számviteli politika meghatározó elemei:

A vállalkozó „A” változat szerinti szerkezetű **mérleget** készít, az **eredménykimutatását** összköltség eljárással készíti „A” változatban. A Sztv. szerinti **mérleg/eredménykimutatás** tovább tagolásának, összevonásának lehetőségével nem él a vállalkozás.

A mérlegkészítés időpontja minden vagyonelem tekintetében **március 31.**

A vállalkozás eszközeit beszerzési áron értékeli, **nem él a piaci értéken történő értékelés lehetőségével.**

A terv szerinti értékcsökkenés összegének meghatározása **egyedi értékelés** alapján, a beszerzett tárgyi eszköz, immateriális jószág várható hasznos élettartamának, és maradványértékének figyelembe vételével történik; a terv szerinti értékcsökkenés elszámolására évente egyszer a fordulónapon kerül sor figyelembe véve az eszköz használatban eltöltött idejét.

Terven felüli értékcsökkenés elszámolására a tárgyévben nem került sor, illetve a terven felüli értékcsökkenés elszámolása nem módosította a terv szerinti értékcsökkenés összegét.

A külföldi pénzürtékre szóló eszközök és kötelezettségek értékelése során a vállalkozó az **MNB árfolyam** alkalmazása mellett döntött.

A vállalkozó tevékenységének értékelése

Mutató	Előző év	Tárgy év	Változás
Likviditási gyorsráta			
Adósságszolgálat (fizetőképesség)			
ROE (jövedelmezőség)			

A vállalkozó likviditása az előző évhez képest javult/romlott; fizetőképessége javult/romlott; jövedelmezősége javult/romlott.

	Előző év	Tárgy év	Összetétel	Változás
ESZKÖZÖK (aktívák)				
A. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK				
I. IMMATERIÁLIS JAVAK				
II. TÁRGYI ESZKÖZÖK				
III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK				
B. FORGÓESZKÖZÖK				
I. KÉSZLETEK				
II. KÖVETELÉSEK				
III. ÉRTÉKPAPÍROK				
IV. PÉNZESZKÖZÖK				
C. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK				
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN				
FORRÁSOK (passzívák)				
D. SAJÁT TŐKE				
I. JEGYZETT TŐKE				
Ebből: visszavásárolt tulajdoni részesedés névértéken				
II. JEGYZETT, DE MÉG BE NEM FIZETETT TŐKE (-)				
III. TŐKETARTALÉK				
IV. EREDMÉNYTARTALÉK				
V. LEKÖTÖTT TARTALÉK				
VI. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK				
VII. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY				
E. CÉLTARTALÉKOK				
F. KÖTELEZETTSÉGEK				
I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEK				
II. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK				
III. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK				
G. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK				
FORRÁSOK ÖSSZESEN				

Mérleghez kapcsolódó kiegészítések

Eszközökhöz kapcsolódó kiegészítések:

A vállalkozásnak nincsenek közvetlenül a környezet védelmét szolgáló tárgyi eszközei.

A **vezető tisztségviselők, az igazgatóság, a felügyelőbizottsági tagok** részére előlegek, kölcsönök folyósítása nem történt.

Kapcsolt felekkel bonyolított ügyletek nem lényegesek és/vagy a szokásos piaci feltételek között valósultak meg.

A vállalkozásnak nincsenek kapcsolt vállalkozásai.

A vállalkozás nem rendelkezik **visszavásárolt saját üzletrészekkel.**

A vállalkozásnak nincsenek **hátrasorolt eszközei.**

Forrásokhoz kapcsolódó kiegészítések:

A saját tőke változása a tárgyévben

Saját tőke eleme	Nyitó érték	Változás oka	Növekedés	Csökkenés	Záró érték
		pl: MSZE átvezetése			

Lekötött tartalék lekötési jogcímek szerint:

- más jogszabály szerint vagy a vállalkozó saját elhatározása alapján lekötött - kötelezettségek fedezetét jelentő vagy saját céljait szolgáló – tartalék
 - társasági adótörvény alapján a képzett fejlesztési tartalék összege, valamint
 - a kedvezményes adókulcs alkalmazása mellett meg nem fizetett adókülönbözet összege.
- kapott pótbefizetés összege

A vállalkozásnak **öt évet meghaladó lejáratú**, és/vagy **zálogjoggal** vagy hasonló jogokkal biztosított kötelezettsége **nincs**.

A hosszú lejáratú kötelezettségekből az éven belüli esedékesség okán a rövid lejáratú kötelezettségek közé **átsorolt tételek nincsenek**.

A vállalkozásnak nincsenek mérlegen kívüli tételei, függő és biztos jövőbeni kötelezettségvállalásai.

Egyéb információk

A foglalkoztatott munkavállalókra vonatkozó információk

	Fizikai	Szellemi	Összesen
Átlagos statisztikai létszámát			
Béreköltség			
Személyi jellegű egyéb kifizetések			

Támogatási program keretében kapott visszatérítendő, vagy vissza nem térítendő támogatásra vonatkozó adatok

Támogatás jogcíme	Kapott, folyósított összeg	Felhasznált összeg				Rendelkezésre álló összeg a tárgyév végén
		...	T-2 év	T-1 év	Tárgyév	

A vállalkozás **nem folytatott** a tárgyévben **kutatási és/vagy kísérleti fejlesztési tevékenységet**.

A vállalkozás **nem kezel veszélyes hulladékot**, környezetre káros anyagokat; nincsenek környezetvédelemmel kapcsolatos kötelezettségei.

A vállalkozásnak **nincsenek külföldi telephelyei**.

Budapest, 20.....

.....
ügyvezető